

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА І ОСВІТА У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали

VII Всеукраїнської науково-практичної конференції

16 травня 2025 року

Одеса
Букаєв Вадим Вікторович
2025

УДК 37.013

П24

Рекомендовано до друку та розповсюдження мережою інтернет

Вченою радою Комунального закладу вищої освіти

«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

(протокол № 4 від 28 травня 2025 р.)

Координаційна рада конференції:

Задорожна Л. К., *кандидат філософських наук*, ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Ягоднікова В. В., *доктор педагогічних наук, професор*, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Кузнєцова Н. В., *кандидат психологічних наук, доцент*, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Шатайло Н. В., *кандидат педагогічних наук*, завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Саєнко Л. І., *кандидат історичних наук*, завідувач науково-педагогічної бібліотеки КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Гапонова О. Ю., *кандидат педагогічних наук*, завідувач відділу цифровізації та публічних комунікацій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Юрченко Т. В., *методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

Матеріали конференції публікуються за оригіналом рукопису, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

П24 Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку: Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (16 травня 2025 р.) / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025, 388 с.

ISBN

У збірнику репрезентовано матеріали, статті, доповіді, тези учасників VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку», що розкривають актуальні проблеми сучасної педагогічної науки і практики; відображають інноваційні підходи та стратегічні завдання освіти і педагогічної науки в умовах воєнного стану; досліджують виклики, що постають перед педагогами та менеджерами освіти в реаліях сьогодення.

Видання актуальне для керівників закладів освіти, науково-педагогічних, педагогічних працівників, шкільних психологічних служб, здобувачів вищої освіти і всіх, хто цікавиться проблемами педагогіки і освіти.

ISBN

© ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ, 2025

ЗМІСТ

**ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ
ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ,
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР**

Аврамова Т. А. Викладання іноземної мови у XXI столітті: міжкультурна комунікація, критичне мислення та глобальні компетентності	9
Беньковська Н. Б. Організаційно-педагогічні особливості підготовки майбутніх офіцерів у Великобританії	11
Гаран І. В. Інтеграція штучного інтелекту в управлінську діяльність закладів загальної середньої освіти: теоретичний аналіз понять та особливостей впровадження	14
Гончаренко Л. Л. Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців у галузі права: досвід країн ЄС	16
Грон В. В. Природна мета освіти: ретроспективний аналіз поняття	18
Здрагат С. Г. Методологічні підходи евалюаційного дослідження	21
Іванова Н. Г., Анастасієва А. С. YOUTUBE-канал LAU DANCE як простір соціокультурної інтеграції: навчання іспанської мови через латиноамериканські танці	24
Капука В. В. Формування здорового способу життя як педагогічна проблема	27
Козлова І. С. Розвиток критичного мислення сучасної особистості	30
Кузнецова Н. В. Одеські курси підготовки вчителів та вчительок середніх навчальних закладів (1909-1916): традиції новаторства	33
Лентарева Т. В. Розвиток емоційної стійкості особистості в умовах військових дій і збройних конфліктів	37
Подлесна В. І. Детермінанти гальмування та каталізатори процесів отримання вищої освіти в умовах воєнного стану	40
Сидоркіна Н. С. Зв'язок самоефективності та інтелекту особистості	43
Солнцева О. А. Організація психологічного супроводу підтримки ментального здоров'я фахівців у сфері освіти	46

**РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ**

Галятювська К. С. Самоосвітня діяльність як чинник підвищення професійної компетентності вихователя ЗДО	49
Гаран О. В. Управління розвитком інформаційно-цифрової компетентності вчителів закладу загальної середньої освіти: теоретичні основи	51
Дружененко Р. С. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя української мови: критерій нормативності	53
Заварова Н. В. Травмофокусований підхід як вектор професійного розвитку педагога в умовах сучасних освітніх викликів	56
Іващенко О. А. Психологічні чинники професійного здоров'я викладача	58
Кириченко Н. М., Болдирєва Г. В. Створення в закладі освіти умов для професійного зростання педагогічних працівників	60
Кузнецова О. В. Професійний розвиток педагогів-супервізорів як ресурс підтримки освітніх змін	63
Лебедик Л. В. Розвиток особистісно-професійної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти	67
Лєскова А. А. Стрес у педагогів в умовах війни та шляхи його подолання	70

Редькіна Г. М., Ткалик Р. В. Проблеми стресу і дистресу у професійній діяльності педагога та шляхи подолання	73
Стрельников В. Ю. Сталий розвиток педагога в умовах інноваційних змін в освіті	76
Царьова Л. О. Розвиток особистісно-професійної компетентності педагогів фахових коледжів в умовах інноваційних змін в освіті	79
Чжан Ліпін. Міждисциплінарність у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва: досвід Республіки Польща	82
Щур В. А. Аналіз поняття «Професійна компетентність вчителя»	84

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Гончарова О. К. Мотивуюче освітнє середовище як умова підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до формування соціальної компетентності учнів	88
Дерябіна С. В. Професійний розвиток вчителя мистецтва в умовах неперервної освіти	90
Задорожна Л. К., Левчишена О. М. Інноваційні форми підтримки вчителя Нової української школи в системі неперервної педагогічної освіти: з досвіду роботи КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»	93
Мігельман І. М. Тригонометричні ресурси розвитку функціональних компетентностей і розв'язування олімпіадних задач з математики	97
Муковіз О. П., Красюк Л. В., Практичні підходи до розвитку інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти	103
Немерцалов В. В., Юрченко Т. В. Глобалізація освіти: погляд ззовні та зсередини	106
Саснюк Л. І. Роль науково-педагогічної бібліотеки у формуванні відкритого електронного архіву як важливий чинник підвищення іміджу академії	110
Стребна О. В. Соціально-емоційне навчання як складова підвищення кваліфікації вчителів початкових класів	113
Трофименко О. А. Використання інтерактивних технологій в післядипломній освіті як умова розвитку інноваційної позиції педагогів закладів дошкільної освіти	116
Шатайло Н. В. Емоційно-етична компетентність педагога: ресурси розвитку	119
Ягоднікова В. В. Інтеграція науки і практики у системі неперервної педагогічної освіти: проблеми і шляхи вирішення	122

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Аксьоненко А. А. Проектна діяльність як засіб формування соціальних навичок учнів початкової школи	126
Бойко І. А. Компетентнісно орієнтовані завдання з літературного читання як засіб формування читацької компетентності учнів початкової школи	129
Гавриленко С. Л., Болдирєва Г. В. Сприяння реалізації особистісного потенціалу учнів: досвід Іванівської гімназії	131
Гасвець Я. С. Організація групової взаємодії молодших школярів на уроках математики з використанням віртуальних лабораторій і симуляцій	134
Гайдаснюк П. Л. Нова українська школа як інструмент формування демократичної культури	137
Гич Г. М. Мікронавчання як методика уроку Нової української школи	139

Гоженко О. Г. Формування мотивації до навчання здобувачів базової середньої освіти як педагогічна проблема	142
Гоцуляк К. І. Нова українська школа: досягнення, виклики, перспективи	144
Костенко Р. В. Нормативно-правове забезпечення фінансової автономії закладів освіти в Україні	147
Литовченко В. П. Впровадження стратегії STEM-освіти в початковій школі	149
Майорський В. В. Навчання громадянській освіти в закладах загальної середньої освіти як чинник формування громадянської компетентності здобувачів освіти	152
Мандруляк Л. Є. STEM-компетентності учня ЗЗСО: визначення, структура, формувальні практики	154
Манян Л. В. Усунення лексичних та граматичних помилок	158
Онищук С. О. Командоутворення як засіб формування соціально-психологічної сфери учнів на уроках фізичної культури	160
Соломаха О. В. Формування пізнавальної активності молодших школярів засобами LEGO технологій	163
Сухова О. В. Проблема адаптації учнів 5-х класів до предметного навчання	166
Шерстньова І. В. Розвиток критичного мислення особистості: методичний інструментарій	169
Яроменко В. І. Освітній простір Нової української школи: соціокультурний аспект	171

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ

Бальбуза О. М. Метафоричні асоціативні карти як ефективний інструмент психолого-педагогічної підтримки	175
Волкова Є. Д. Готовність до фасилітаційної діяльності студентів-психологів різних курсів	179
Гуменюк Т. В. Роль асистента вчителя в класі з інклюзивною формою навчання	182
Зубрицька С. П., Бухтій О. В. Профільна освіта як один із напрямів модернізації національної освіти в Україні	185
Іванова Н. Г., Христофорова В. О. Іспанська мова для початківців в україномовному цифровому середовищі: аналіз контенту YOUTUBE-каналу OLA SCHOOL	188
Керізь А. В. Психосоціальна підтримка дітей в закладі дошкільної освіти: соціально-емоційний розвиток та інтеграція	191
Кравець Н. П. Корекційно-реабілітаційна спрямованість педагогічної системи Марії Монтессорі	193
Кузнєцов В. О. Формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої біологічної освіти	196
Куліченко Я. М., Болдирєва Г. В. Шлях до суспільства рівних можливостей	198
Лівінський Л. В. Педагогічні умови впровадження LMS у освітній процес закладу вищої освіти	201
Лістова В. О. Значення особистісного зростання учнів в оптимізації безпечного освітнього середовища: психологічні аспекти	203
Моторна І. В. Свобода учня та вчителя: створення нового освітнього середовища	206

Нерушій Я. Д., Семененко О. В., Кравець Н. Ю. Інклюзивне освітнє середовище закладу загальної середньої освіти: практичні аспекти	209
Паламарчук І. В. Універсальне освітнє середовище: стратегія покращення якості дошкільної освіти	212
Прокопенко Т. В., Гансва А. І., Красножон Н. В. «Клас безпеки» як інструмент формування культури безпеки в закладі освіти	216
Рак О. Ю. Формування ментального здоров'я молодших школярів	219
Сараєва І. В. Соціально-педагогічний супровід процесу соціалізації дітей у дошкільній та початковій освіті	222
Черненко Л. С. Використання метафоричних асоціативних карт у освітньому процесі	225
Чень Цайсюань. Особливості розвитку просторового мислення учнівської молоді	228
Швед Г. В. Фасилітація як інструмент створення комфортного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти	230
Штегеран І. П. Вплив психологічного стресу на мовлення дитини з особливими освітніми потребами	232
Шульга І. О. Альтернативна та додаткова комунікація (АДК) як шлях до безбар'єрності	235
Щигорев І. В. Роль соціально-емоційного навчання у розвитку самоставлення учнів базової школи	238
Юдіна О. В. LEGO-технологія в роботі з дітьми з порушеннями зору	241

ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Абельмазов А. А. Формування практичних навичок SOFT SKILLS на уроках фізичної культури як інновація фізичного виховання	245
Білоусова Н. В., Чайка В. В. Використання сервісів штучного інтелекту на уроках математики	248
Бондаренко А. О. Інноваційні підходи до використання нейропсихологічних вправ під час освітнього процесу з дітьми з особливими освітніми потребами	251
Бондаренко В. М. Поєднання впровадження сучасних методик навчання	253
Ван Жусінь. Засоби розвитку креативності майбутніх хореографів у закладах вищої освіти країн ЄС	255
Ведмідь Н. О. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти через впровадження інноваційних методів навчання	257
Го Лян. Використання цифрових технологій у підготовці майбутніх хореографів: виклики та перспективи	260
Дацишина О. О. Критичне мислення та інформаційна грамотність на уроках фізики та інформатики в епоху цифрової інформації	262
Datsko O. Charting the course of digital transformation in european higher education: findings from eua reports	263
Зарішняк І. М, Узбек Г. Р. Стратегії впровадження інноваційних підходів до організації самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти	265
Іванова Н. Г., Щур О. Сучасні інновації в освіті як засіб ефективного навчання іспанської мови: український освітній контекст	270
Кацарська В. А. Інноваційне освітнє середовище для дошкільнят: комплексне впровадження педагогічних підходів	273

Лагутіна С. О. Інноваційні технології навчання дітей з особливими освітніми потребами	275
Лисоконь І. О. «BYOD» як засіб навчання, мобільності та управління освітнім процесом у вищій школі	277
Мамиченко С. А. Трансформація ролі вчителя в умовах інноваційної школи	280
Михайлова Л. М. Використання додатку GOOGLE малюнки на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі	283
Ніконова Н. В. Аналіз теоретичних підходів щодо управління розвитком інноваційних компетентностей вчителя закладу загальної середньої освіти	286
Pashchenko O., Khomenko V. The impact of innovative methodologies on educational progress	289
Плешко О. С. Інноваційна освітня діяльність педагогів у закладах загальної середньої освіти	292
Подгорна А. О. Гейміфікація фінансової грамотності: від віртуальних банків до реальних інвестицій	294
Свінтковська С. А., Верголі Л. Т. Штучний інтелект при викладанні української мови та літератури: користь чи шкода	296
Свіргун А. Р. Штучний інтелект у вищій освіті	300
Селятін М. І. Інноваційний підхід до викладання іноземної мови в сучасній українській школі задля підвищення мотивації учнів до навчання	302
Судніков Є. О. Критерії та показники оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності ліцеїстів закладів спеціалізованої середньої освіти військового профілю	305
Тараненко А. О. Інноваційні підходи до використання здоров'язберезувальних технологій у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями	308
Храбан Т. Є. Чинники стимулювання освітніх інновацій у системі вищої освіти	310
Штурба А. О. Гейміфікація у вивченні англійської мови: як зробити навчання ефективнішим	313

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Гетьманець Т. А. Вплив художньої літератури на формування патріотичних почуттів у молодших школярів	316
Гриньова М. В. Виховання лідерської якості підлітків у процесі E - партсипативного проєктування: синергія методологічних підходів у цифровому просторі	318
Даніленко І. І. Формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій	320
Іваненко В. І., Тимошенко Т. О., Красножон Н. В. Волонтерство як інструмент патріотичного виховання: з досвіду опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 Кілійської міської ради	324
Коваленко Т. Ю. Формування міжетнічної толерантності молодших школярів як психолого-педагогічна проблема	327
Колос А. А. Особливості формування основ культури споживання в учнів молодшого шкільного віку	329
Лях Н. Г. Національно-патріотичне виховання на уроках математики	332
Новицька І. А. Сучасний стан дослідження проблеми полікультурного виховання молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї	335

Оборіна Т. В. Духовно-моральне виховання особистості дитини дошкільного віку у вимірі нових освітніх реалій	337
Охтирько А. В. Інноваційні виховні практики в освітньому просторі закладу освіти	340
Ракицька Н. П., Ковальова Т. В., Кравець Н. Ю. Формування екологічної свідомості школярів: Всеукраїнський екорух «Батарейки, здавайтесь!»	344
Сіліненко Л. Г. Виховний потенціал родинно-сімейних традицій українського народу у формуванні морально-духовних цінностей молоді	347
Торкіна К. М. Розвиток навичок командної взаємодії старшокласників засобами інтерактивних технологій	350
Філімонюк А. С. Екологізація процесу розвитку творчої уяви у дітей передшкільного віку засобами сторітелінгу	353
Хоменко А. В. Імперативи сучасного виховання молоді в умовах ринкової трансформації суспільства	356
Шиндор А. І. Особливості формування культури здоров'я учнів молодшого шкільного віку	360
Рішення	363
Відомості про авторів	368
Information about authors	380

ПРОБЛЕМНИЙ КОНТУР СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ, СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Аврамова Тетяна Анатоліївна

вчитель англійської мови

Саратський ліцей Саратської селищної ради
Білгород-Дністровського району Одеської області
сел. Сарата, Україна

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У XXI СТОЛІТТІ: МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ, КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ГЛОБАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Ключові слова: викладання іноземної мови, міжкультурна комунікація, критичне мислення, глобальні компетентності, XXI століття, освіта.

Сучасний світ зазнає стрімких змін, що впливають не лише на суспільні процеси, а й на освіту загалом. Іноземна мова, як мова міжнародної комунікації сьогодні виконує не лише лінгвістичну функцію, а й виступає потужним інструментом міжкультурного порозуміння, формування глобального мислення та розвитку критичної свідомості. У зв'язку з цим змінюється і роль вчителя іноземної мови – від ретранслятора знань до фасилітатора та модератора міжкультурного діалогу. У XXI столітті іноземна мова перестала бути просто іноземною – вона стала глобальною. Саме тому її викладання повинно відповідати викликам сучасності, інтегруючи формування міжкультурної, критичної та глобальної компетентностей. Тому сучасне викладання іноземної мови у XXI столітті повинно виходити за межі граматики та лексики, формуючи у здобувачів освіти глобальну та міжкультурну компетентність.

Сучасний урок іноземної має слугувати майданчиком для діалогу культур. Як зазначає М. Вугат, міжкультурна комунікативна компетентність охоплює не лише мовні навички, а й здатність до емпатії, розуміння культурного контексту, відкритості до інакшого [2, с. 24]. В умовах війни, міграції, глобальних змін – ці якості стають не менш важливими за правильну побудову речення. Така компетенція включає в себе: готовність ставити під сумнів власні уявлення, знання про інші культури та соціальні контексти, навички інтерпретації та взаємодії.

Один з ключових викликів XXI століття – інформаційна перенасиченість, що потребує навичок критичного мислення. Урок іноземної мови є ідеальним простором для розвитку критичного мислення. У роботі С. Брукфілда критичне мислення розглядається як здатність ставити запитання, аналізувати припущення, виявляти логічні

суперечності, приймати обґрунтовані рішення [1, с. 21]. Через автентичні тексти, аналіз новин, соціальних явищ, дебати та проекти. Учні вчать аналізувати новини та медіа, ставити запитання, оцінювати джерела та працювати з фейковими та автентичними джерелами інформації, формувати власну думку, дискутуючи на моральні або соціальні теми. Згідно з С. Брукфілдом, саме такі завдання сприяють формуванню незалежності мислення. Такі методики не лише сприяють мовленнєвому розвитку, а й формують свідомих громадян. Цінним є також використання інструментів оцінювання мислення, запропонованих Р. Paul та L. Elder, які включають такі критерії, як точність, логічність, обґрунтованість та релевантність [4, с. 26]. Згідно з рамкою OECD, глобальна компетентність – це здатність критично досліджувати глобальні й локальні проблеми, розуміти інші перспективи та ефективно взаємодіяти з представниками різних культур [3, с. 7]. Вона тісно пов'язана з міжкультурністю та критичним мисленням. Такі глобальні теми як: екологія, права людини, інклюзія, рівність і справедливість, міграція у поєднанні з проєктним навчанням, ці теми дозволяють учням не лише удосконалити мовні навички, а й бачити себе активними учасниками глобального світу.

Роль учителя у новій освітній парадигмі змінюється. Особливо в умовах трансформації освіти, зокрема в межах реформи НУШ, вчитель іноземної мови має виконувати різні ролі: медіатора між культурами, фасилітатора дискусій, наставника у формуванні соціальних і громадянських компетентностей. Це потребує від вчителя не лише методичної підготовки, а й високого рівня культурної обізнаності, готовності до саморефлексії, безперервного професійного розвитку. У цьому контексті важливо враховувати підходи, викладені у працях українських дослідниць О. М. Кравченко [6, с. 45] та Г. О. Ісаєвої [5, с. 31], які акцентують увагу на ціннісних орієнтирах, соціальній відповідальності та інклюзивності в освітньому процесі.

Формування міжкультурної комунікації, критичного мислення та глобальних компетентностей на уроках іноземної мови – це не додаткова складова, а необхідна умова сучасної якісної освіти. Таке навчання сприяє не лише комунікативному розвитку, а й особистісному становленню учнів як відкритих, відповідальних, здатних до діалогу громадян.

Викладання англійської мови в XXI столітті – це не лише про мову. Це – про людину в глобальному світі.

Список використаних джерел

1. Brookfield, S. D. Teaching for critical thinking : Tools and techniques to help students question their assumptions. San Francisco : Jossey-Bass, 2012. P. 21. URL: <https://surl.li/whtpcc>.
2. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon : Multilingual Matters, 1997. P. 24. URL: <https://surl.li/epknce>.
3. OECD. Preparing our youth for an inclusive and sustainable world: The OECD PISA global competence framework. Paris : OECD Publishing, 2018. P. 7. URL: <https://surl.li/wgeutq>.

4. Paul, R., Elder, L. Critical thinking : Tools for taking charge of your learning and your life. 3rd ed. Boston : Pearson, 2014. P. 26. URL: <https://surl.li/zhpilir>.

5. Ісаєва Г. О. Глобальні компетентності вчителя іноземної мови в контексті нової освітньої парадигми. *Іноземні мови*. 2022. № 2. С. 31. URL: <https://surl.li/bnbnvlc>.

6. Кравченко О. М. Формування міжкультурної компетентності у студентів у процесі навчання англійської мови. *Педагогічні науки*. 2021. № 90. С. 43–48.

Tetiana Avramova

English Teacher

Sarara Lyceum Sarata Settlement Council,
Bilhorod-Dnistrovskiy district, Odesa region
Sarata, Ukraine

**TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN THE 21st CENTURY:
INTERCULTURAL COMMUNICATION, CRITICAL THINKING AND
GLOBAL COMPETENCIES**

Keywords: foreign language teaching, intercultural communication, critical thinking, global competencies, 21st century, education.

Беньковська Наталя Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри мовної підготовки

Інститут Військово-Морських Сил

Національного університету «Одеська морська академія»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5857-6991>

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ**

Ключові слова: військова освіта, підготовка офіцерів, Великобританія, військові академії, лідерство, військово-професійна підготовка.

Військова освіта відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки та оборони держави. У сучасних умовах підготовка майбутніх офіцерів вимагає комплексного підходу, що поєднує академічні знання, практичні навички та розвиток лідерських якостей. Велика Британія має одну з найстаріших і найавторитетніших систем військової освіти у світі, яка слугує прикладом ефективної підготовки військових кадрів.

Система військової освіти Великої Британії складається з декількох рівнів і охоплює як базову підготовку молодших офіцерів, так і курси підвищення кваліфікації для командного складу. Розглянемо основні навчальні заклади Великобританії, які готують майбутніх офіцерів.

Королівська військова академія Сандгерст (Royal Military Academy Sandhurst, RMAS) – основний навчальний заклад для підготовки офіцерів

Сухопутних військ. 44 тижні триває навчання для курсантів без військового досвіду. Також існують скорочені програми для офіцерів із попереднім військовим досвідом. Основними напрямками підготовки є лідерство, військова тактика, фізична підготовка, психологічна стійкість.

Британський Королівський військово-морський коледж у Дартмуті (Britannia Royal Naval College, BRNC) готує офіцерів для Королівського флоту Великої Британії. Підготовка триває 30 тижнів, після чого курсанти проходять додаткові спеціалізовані тренінги на кораблях. Основна увага приділяється морській стратегії, штурманській справі, управлінні корабельними системами.

Королівський військово-повітряний коледж у Кранвеллі (RAF College Cranwell) – центр підготовки офіцерів Королівських Військово-Повітряних Сил. Навчання триває 24 тижні. По закінченню навчання курсанти проходять спеціалізовані курси відповідно до обраної спеціальності (пілоти, інженери, оператори). Під час навчання використовуються авіаційні симулятори, тренажери, а також реальні польоти для набуття практичного досвіду.

Майбутні офіцери отримують знання в галузях військової стратегії, міжнародних відносин, військової історії, управління ресурсами та технічних наук. У деяких випадках вони можуть здобути ступінь бакалавра або магістра в партнерських університетах.

Особлива увага приділяється розвитку лідерських якостей через: практичні завдання з командування підрозділом; моделювання кризових ситуацій; психологічну підготовку до роботи в екстремальних умовах.

Тактична та фізична підготовка включає вправи на виживання, тактичні навчання та марш-кидки. Курсанти навчаються працювати в умовах стресу, ухвалювати рішення в бойових умовах. Значна увага приділяється фізичній витривалості та бойовій підготовці.

Навчальний процес у британських військових академіях орієнтований на практичне застосування знань. Використовуються такі методи:

- кейс-метод – аналіз реальних військових операцій та ухвалення рішень у змодельованих ситуаціях;
- симуляції бойових дій – з використанням комп'ютерних програм та полігонів;
- тактичні ігри – командна робота в умовах, наближених до бойових операцій.

Оцінювання здійснюється через письмові тести, звіти, практичні завдання та командні проекти.

Британські військові академії активно співпрацюють з провідними університетами країни. Майбутні офіцери можуть навчатися за програмами бакалаврату або магістратури у таких закладах, як: Оксфордський та Кембриджський університети (військові дослідження, міжнародна безпека); Лондонська школа економіки (стратегії оборони, геополітика); технічні університети для підготовки військових інженерів [1, с. 72].

Також майбутні британські офіцери регулярно проходять навчання в рамках міжнародних програм НАТО та обміну досвідом із союзниками.

Система військової освіти Великої Британії поєднує академічні знання, практичну підготовку та розвиток лідерських якостей. Для України корисним може бути впровадження таких елементів: інтеграція військової освіти з університетською системою, що дозволить майбутнім офіцерам отримувати цивільні та військові спеціальності одночасно; розвиток лідерських програм із використанням психологічних тренінгів і практичних завдань; збільшення міжнародної взаємодії через обмінні програми та стажування в НАТО.

Запозичення британського досвіду може суттєво підвищити ефективність підготовки офіцерів Збройних Сил України та сприяти зміцненню обороноздатності країни.

Список використаних джерел

1. Гнидюк О. П. Організаційно-педагогічні засади професійної та фізичної підготовки офіцерів Збройних Сил Великої Британії. Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки. 2022. № 1 (8). С. 69–80. DOI: <http://doi.org/10.32755/sjeducation.2022.01.069>.

Natalia Benkovska

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent,
Head of the Department of Language Training
Naval Institute National University «Odessa Maritime Academy»
Odesa, Ukraine*

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF TRAINING FUTURE OFFICERS IN THE UK

Keywords: military education, officer training, UK, military academies, leadership, military professional training.

Гаран Ірина Валеріївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПРОВАДЖЕННЯ

Ключові слова: штучний інтелект, управління, освітній процес, цифрові технології, заклад загальної середньої освіти.

Зростання обсягів даних, розвиток цифрової інфраструктури та поява інтелектуальних технологій змінюють підходи до управління освітою. Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в управлінську діяльність закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) вже не є питанням віддаленого майбутнього – це необхідність, обумовлена сучасними викликами та потребою ефективно організовувати освітній процес. У Інструктивно-методичних рекомендаціях МОН зазначено, що ШІ може бути використаний у ЗЗСО як інструмент аналітики, персоналізації, автоматизації управлінських рішень, а також забезпечення якості освітнього процесу на різних рівнях [1, с. 6]. При цьому важливо не лише вбудувати цифрові інструменти у щоденну практику, а й осмислити управлінські зміни, які вони провокують – від моделі лідерства до культури прийняття рішень на основі даних.

Проблематика інтеграції ШІ в шкільне управління тісно пов'язана з необхідністю осмислення меж застосування цієї технології в контексті людського фактора. Як зазначає Р. Luckin, впровадження ШІ в управління школою має ґрунтуватися на таких принципах, як прозорість алгоритмів, збереження автономії педагогів, повага до приватності та безперервний моніторинг наслідків використання цифрових рішень [5, с. 10]. Особливої уваги потребує збереження балансу між автоматизованими процесами і відповідальністю управлінця, який повинен не лише аналізувати дані, а й розуміти педагогічний зміст цих рішень. Упровадження ШІ в управління, за словами дослідниці, має сприяти зміцненню педагогічної автономії, а не її зменшенню.

У науковому просторі відсутнє однозначне тлумачення поняття «інтеграція ШІ в управління освітою», проте більшість дослідників схиляються до визначення, яке включає системне використання інтелектуальних технологій для підтримки управлінських рішень, моніторингу освітніх процесів, автоматизації рутинних завдань та аналітики освітніх даних. Саме такі завдання розглядаються в Інструктивно-методичних рекомендаціях МОН щодо ШІ в ЗЗСО, де окреслено напрями його практичного застосування: управління ресурсами, формування індивідуальних траєкторій навчання,

персоналізація освітнього середовища, верифікація досягнень здобувачів освіти [1, с. 6].

Важливим аспектом впровадження ІІІ в управлінську діяльність є етична складова, зокрема питання конфіденційності, прозорості алгоритмів та відповідальності за прийняті рішення. У цьому контексті доречно згадати позицію Р. Бердо, який акцентує на тому, що ІІІ у сфері освіти повинен не лише сприяти автоматизації, але й зберігати людиноцентричний підхід – тобто працювати на користь учасників освітнього процесу, а не замість них [2, с. 3].

Теоретичні засади функціонування інтелектуальних систем у сфері освіти ґрунтуються на концепції інфологічного моделювання освітнього простору. Як зазначає О. Нестеренко, ефективне управління на основі ІІІ можливе за умови формування баз знань, організованих через онтологічні структури, що забезпечують гнучкість та адаптивність прийняття рішень у складних освітніх ситуаціях [3, с. 155]. Застосування онтологій дозволяє адаптувати ІІІ-системи до специфіки освітнього середовища та управлінських завдань конкретного ЗЗСО.

Ще одним вагомим напрямом є використання технологій ІІІ для персоналізації освітнього процесу, що тісно пов'язане з управлінською функцією підтримки академічного успіху учнів. Я. Сікора, Н. Марчук і В. Нестеров описують модель освітніх систем на основі ІІІ, які включають: інформаційно-пошукові модулі, системи моніторингу навчальної активності, автоматизоване складання розкладу, адаптивні завдання тощо [4, с. 527]. Такі компоненти, інтегровані в управлінську діяльність, дозволяють адміністрації ЗЗСО оперативно реагувати на освітні запити, здійснювати прогнозування ризиків та приймати дано-орієнтовані рішення.

Отже, інтеграція ІІІ в управління ЗЗСО є не лише технологічним процесом, а й управлінською трансформацією, яка потребує оновлення підходів, структур і цифрової культури. Ефективне впровадження можливе лише за умов стратегічного планування, розвитку цифрових компетентностей управлінців, етичного регулювання та чіткого розуміння потенціалу інтелектуальних технологій у системі загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти. Київ, 2024. 61 с. URL: <https://surl.li/ohicck>.
2. Бердо Р. С., Расюн В. Л., Величко В. А. Штучний інтелект та його вплив на етичні аспекти наукових досліджень в українських закладах освіти. *Академічні візії: електронний журнал*. Львів, 2023. Вип. 22. 10 с. URL: <https://surl.li/abgbds>.
3. Нестеренко О. Інфологічне моделювання простору освіти з інженерії програмного забезпечення. *Проблеми освіти*. 2022. Вип. 2(97). С. 147–168. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-97.2022.09>.
4. Сікора Я. Б., Марчук Н. А., Нестеров В. Ф. Технології майбутнього : роль штучного інтелекту у персоналізованому навчанні. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка»*. Київ, 2024. № 1. С. 526–537. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1\(29\)-526-537](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-1(29)-526-537).

5. Luckin R. Ethical principles for the development and application of artificial intelligence in K – 12 education. *Springer*. 2024. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-19-6887-7_120

Науковий керівник: Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Iryna Haran

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**INTEGRATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE INTO
THE MANAGEMENT ACTIVITIES OF GENERAL SECONDARY
EDUCATION INSTITUTIONS: THEORETICAL ANALYSIS
OF CONCEPTS AND IMPLEMENTATION FEATURES**

Keywords: artificial intelligence, management, educational process, digital technologies, general secondary education institution.

Гончаренко Леся Леонідівна

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри юридичних дисциплін

Сумська філія Харківського Національного університету внутрішніх справ
м. Суми, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0750-7344>

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄС**

Ключові слова: критичне мислення, майбутні фахівці в галузі права, досвід країн ЄС.

У юридичній професії вміння критично мислити є незамінним, адже юристи мають аналізувати складні правові проблеми, виробляти переконливі аргументи та приймати обґрунтовані рішення, які можуть мати далекосяжні наслідки. Критичне мислення являє собою здатність до цілеспрямованого, саморегульованого судження, заснованого на чітких інтелектуальних концепціях і принципах. У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права критичне мислення дозволяє здобувачам вищої освіти самостійно регулювати власні стратегії навчання й аналізувати отриману інформацію об'єктивно, оцінювати її та продукувати обґрунтовані висновки.

Критичне мислення відіграє особливу роль в академічному навчанні, надаючи здобувачам вищої юридичної освіти можливість розмірковувати про природу знання; досліджувати процес пізнання, установлювати зв'язки між галузями знань, усвідомлювати свої перспективи та точки зору різних груп, знаннями яких вони діляться, і робити висновки щодо проблем шляхом безпосереднього внеску

в знання. Крім академічної цінності, критичне мислення має вирішальне значення в будь-якому демократичному суспільстві, щоб протистояти викликам, про які зараз не підозрюють тощо.

Найпоширенішими методами, які викладачі закладів вищої освіти країн ЄС використовують у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі права для розвитку їх критичного мислення, є проблемне навчання, критичне тлумачення теорії, аналіз літературних джерел, коректна інтерпретація результатів дослідження, критична оцінка статей, академічна дискусія, викриття логічних помилок, оман, недійсних і хибних міркувань, знайомство здобувачів із реальними випадками наукової або академічної суперечки, піддавання сумніву попередніх припущень, розвінчування міфів, критично-дослідницьке читання, модель критичного мислення, модель SPIDER, дебати в оксфордському стилі, метод ристування, самодисципліноване міркування тощо.

У межах нашої розвідки вважаємо за доцільне детальніше зосередитися на такому методу розвитку критичного мислення, як модель SPIDER.

Модель SPIDER являє собою модифікацією сократичного методу, оскільки здобувач вищої освіти знаходиться в центрі навчального процесу, а викладач є мовчазним спостерігачем і записує те, що він/вона бачить, що здобувачі вищої освіти говорять і роблять під час дискусії. Здобувачі вищої юридичної освіти навчаються працювати разом та співпрацювати у вирішенні проблем та самостійно оцінювати цей процес. Результатом є глибоке дослідження високого рівня, проведене та оцінене самими здобувачами.

Варто зауважити, що SPIDER є акронімом, що позначає такі складові:

- S (synergy) – синергія – командно-орієнтоване, збалансоване та групове оцінювання (вся група отримує одну оцінку за кожне обговорення);
- P (practice) – практика – триває, відпрацьовується та підсумовується. Це не одноразова діяльність, а процес;
- I (independence) – самостійність – втручання викладача є мінімальним; здобувачі освіти проводять обговорення та здійснюють самооцінку;
- D (development) – розвиток – дискусія стає глибокою, самопідживлюється та розвивається;
- E (exploration) – є головною метою; це більше, ніж обговорення, це дослідження, засноване на обговоренні (тексту, суттєвого питання або теми, пов'язаної з предметною галуззю);
- R (rubric) – це наріжний камінь усього процесу: мати чітку, стислу рубрику, за якою студенти зможуть легко оцінити себе [1].

Отже, як свідчать педагоги-практики з країн ЄС, означений метод довів свою ефективність у процесі роботи з майбутніми фахівцями в галузі права для розвитку їх критичного мислення.

Список використаних джерел

1. Be better: Spider Web Discussion and why, thankfully, teachers are not as important as we thought. URL: <https://surl.li/hozpfg>.

Lesia Honcharenko

*Candidate of Historical Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Legal Disciplines
Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs
Sumy, Ukraine*

**DEVELOPMENT OF FUTURE LAW PROFESSIONALS
CRITICAL THINKING: EXPERIENCE OF EU COUNTRIES**

Keywords: critical thinking, future law professionals, experience of EU countries.

Грон Вікторія Віталіївна

*кандидат історичних наук,
викладач кафедри мовної підготовки
Національний університет цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-1221-3658>

https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=_gJ8g_MAAAAJ

**ПРИРОДНА МЕТА ОСВІТИ:
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ**

Ключові слова: освіта, масова школа, індустріальна фаза, соціальний ліфт, всебічно розвинена особистість.

Найдавнішою формою світогляду нарівні з релігійними уявленнями й науковим знанням вважається міф. Попри архаїчне походження, міфи продовжують мандрувати суспільною свідомістю, пропонуючи найпростіший спосіб упорядкування дійсності. Одним з ключових міфів, що допомагають примирити наше еґо з реальністю, є глибока переконаність в тому, що історія почалася з нас. І що суспільний устрій, в якому нам довелося жити, є найвищою стадією розвитку людства. Тобто, історія закінчується нами. Все це сприяє утвердженню оманливої ілюзії стосовно того, що наші уявлення про навколишній світ є безумовним зразком як в синхронному, так і в діахронічному вимірах.

«Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей...» [1]. Ці слова з преамбули Закону України «Про освіту» сприймаються сьогодні як трансцендентна даність: природна мета освітньої політики й практики – всебічний розвиток

особистості. Неспроможність на сучасному етапі повною мірою реалізувати окреслену мету – виклик, відхилення від правил, проблема, над вирішенням якої вдень і вночі працює педагогічна наука.

Втім іноді, щоб подолати дійсні чи уявні відхилення від норми, варто зосередитися на її походженні. Дещо у цьому зв'язку може допомогти з'ясувати недавній рейтинг країн за ступенем ефективності освіти. За даними порталу BBC Україна, у 2015 році верхні позиції у цьому рейтингу посіли не Велика Британія, США, Канада, Німеччина чи Франція, а країни Південно-Східної Азії: Сінгапур, Гонконг, Південна Корея, Тайвань, Японія [2]. Відкривши шкільний підручник з економічної географії, пригадаємо, що вказані суб'єкти належать до категорії так званих «нових індустріальних країн». Ключове слово – «індустріальних».

Справа ось у чому: освіта, у тому вигляді, у якому ми звикли сприймати це явище сьогодні, зародилася у цілком конкретних часово-просторових умовах як інтегральна частина цілком конкретної системи виробництва і розподілу суспільного продукту. Мова йде про капіталізм, точніше про його індустріальну фазу, в яку країни Західної Європи («старі індустріальні країни») вступили на межі XVIII – XIX ст.

Процес супроводжувався наростанням внутрішньої міграції, збільшенням кількості міського населення, руйнуванням горизонтальної ізоляції та феодальних ієрархічних структур [3], і, нарешті, появою нового історичного актора під загальною назвою «народні маси».

Маси – сукупність атомізованих індивідів, поведінка яких не регулюється родоплемінними й становими обмеженнями та позаекономічним примусом. Для керування масами потрібен зовсім інший спосіб управління населенням певної території у порівнянні з тим, що застосовувався в традиційному суспільстві. Про цей спосіб досить відверто висловився свого часу американський психолог, журналіст і письменник Едвард Луї Бернейс, автор культової праці по «зв'язках з громадськістю» (PR), що вперше побачила світ у 1936 р. Під невигадливою назвою «Пропаганда». З роздумів Е. Бернейса, випливає, що провідним методом управління масами в епоху модерна стало поширення грамотності через запровадження масової школи. Пріоритетним завданням цієї новітньої інституції було вкладання у голови підопічних стандартного набору поведінкових штампів. В результаті, стверджує автор «Пропаганди», «коли мільйони піддаються дії однакових подразників, їхня реакція на ці подразники буде також ідентичною» [4, 20].

Прибравши негативну конотацію зі слів Е. Бернейса, маємо, тим не менше, визнати приховане в них раціональне зерно: найперша фундаментальна мета всіх освітніх систем – соціалізація майбутніх громадян – прищеплення норм, правил і цінностей, певної спільноти.

Формування міцних знань – основи майбутньої професійної діяльності закріпилося в якості цілей і завдань освіти на тлі критичної залежності виробничого капіталу від наявності великої кількості кваліфікованих робітників. Сталося це, точніше набуло вигляду соціальних гарантій, лише у ХХ ст., після низки революційних потрясінь і руйнівних військових кампаній. Саме у цей час школа почала відігравати роль головного соціального ліфта, а в свідомості пересічних громадян почав утверджуватися дискурс, згідно з яким потреби особистості повинні переважати над потребами суспільства.

Таким чином, нагальні українські, а також європейські і навіть світові проблеми виховання і навчання не можуть бути вирішені у рамках самої освітньої галузі, оскільки потребують комплексного і всебічного підходу. Коли система вичерпує власний ресурс і входить у стадіальну кризу, її складові зазнають деформації і деградують. Глобальна економічна система і супутні політичні організації переживають сьогодні тотальний структурний злам, який зачепив, не міг не зачепити, всі підсистеми з освітою включно. Отже, перед тим, як приступити до вирішення окремих вузькоспеціальних задач, необхідно встановити загальні тенденції розвитку людської цивілізації на сучасному етапі і місце України в майбутній світобудові.

Список використаних джерел

1. «Про освіту»: Закон України. URL: <https://tnpu.edu.ua/news/4894/>.
2. Кохлан Ш. Світовий рейтинг освіти : Україна стала 38-ю. *BBC Україна* : вебсайт. URL: <https://surl.li/bbxpsf>.
3. Гелнер Е. Нація та Націоналізм. Націоналізм. Київ : Таксон, 2003. 300 с. URL: <http://litopys.org.ua/gellner/gel.htm> [in Ukrainian].
4. Bernays E. Propaganda. New-York : Liveright Publishing Corporation, 1936. 166 p. URL: [https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.\\$b21229&seq=5](https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.$b21229&seq=5) [in English].

Victoria Hron

Candidate of Historical Sciences,

Lecturer at the Department of Language Training
National University of Civil Protection of Ukraine
Cherkasy, Ukraine

THE NATURAL PURPOSE OF EDUCATION: A RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE CONCEPT

Keywords: education, mass school, industrial phase, social elevator, comprehensively developed personality.

Здрагат Світлана Геннадіївна

кандидат соціологічних наук,

старший викладач кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2574-1927>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЕВАЛЮАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ключові слова: евалюація, евалюаційне дослідження, оцінювання, оцінювальне дослідження, методи вибірки.

В освіті евалюація розглядається як сукупність заходів щодо підготовки та проведення контрольної-оцінної діяльності, отримання валідної освітньої інформації про стан об'єктів, накопичення та аналізу даних про досягнення, прогнозування розвитку освітніх систем та суб'єктів освітнього процесу, як процедури незалежної оцінки якості освіти та аналітичної системи встановлення еквівалентності досягнень заданим нормам, стандартам з метою моніторингу та діагностики стану об'єктів освіти

У межах нашого розгляду важливо розкрити інноваційний потенціал різних оцінювальних методик, визначити значущість кількісних і якісних методів оцінювання результативності освітньої діяльності. З метою адекватної оцінки якості освіти важливо визначити об'єктивні і суб'єктивні чинники, що впливають на процес і результат оцінювання, а також описати умови, які б дозволяли уникати помилкових оцінок [1, с. 75].

При концептуалізації оцінювання у рамках закладу освіти дуже важливим є правильно поставити питання до різних «зацікавлених» груп школи. Це особливо стосується обґрунтування предмета дослідження, критеріїв та дослідних запитань. Істотною є згода всіх зацікавлених на способи збору даних про їхню роботу. Процес спільної дискусії, узгоджень і можливо домовленостей є дуже значущим, а тому важливо наполегливо і послідовно працювати у напрямках, які стосуються різних аспектів роботи закладу освіти.

Підбір методів виконання оцінювання диктується цілями та обраним об'єктом оцінювання. Для успішного процесу оцінювання ключовою є відповідь на запитання: Для чого хочемо проводити дослідження? Якою є мета? Щоб оцінювання мало сенс, необхідно окреслити, яким чином будуть використовуватись знання, отримані у процесі дослідження. Під час оцінювання головним є не задоволення пізнавальної цікавості, а націленість на здобуття знань, що можуть бути корисними для запровадження змін чи модифікації реалій школи [2, с. 37].

Потрібно докладно визначити об'єкт, що планується піддавати процесу оцінювання. Визначення дослідної сфери, а тим самим усунення не пов'язаних з метою дослідження завдань, дозволяє детально запроєктувати процес збору даних, створити можливості знаходження відповідей на поставлені запитання.

У методології суспільних наук існує два підходи (парадигми, стратегії) до проведення досліджень: кількісний і якісний.

Рішення про вибір дослідної стратегії приймається в залежності від мети і сфери, котрих стосується оцінювання. Однак, в рамках одного процесу оцінювання доцільно поєднувати методи, що містяться в обох стратегіях. З метою вирішення якоїсь проблеми у школі, слід розпочати з дослідження більш широкого масштабу, щоб зорієнтуватися, наскільки поширеним є явище, кого стосується, які є думки з цього приводу. При впевненості у важливості цього питання можна продовжити дослідження якісними методами, щоб дійти до глибшого вивчення.

Звернувшись до прийнятої стратегії проведення оцінювання, методологічному плані важливо обґрунтувати методи добору вибірки. Предметом оцінювання в школі можуть бути: учні, вчителі, адміністрація, батьки, майбутні роботодавці, вибрані працівники місцевих органів самоврядування, працівники управління освіти та інші. Важливо серед усіх чітко визначити саме ту групу, яку будемо досліджувати, тобто популяцію.

Якщо відповідно до мети оцінювання, ми вважаємо корисною інформацію, отриману в ході кількісних досліджень, потрібно вибрати для дослідження багаточисельну вибірку, скориставшись методом випадкового вибору (що уможливило зробити статистичні висновки про всю популяцію). Якщо, навпаки, прийнято рішення проводити оцінювання якісними методами, то доцільно підібрати малочисельну вибірку. При цьому особи, запрошені до дослідження, повинні володіти інформацією по темі і мати різноманітні погляди.

На підставі поглядів і характеристики дослідних осіб, за допомогою статистичних методів, можна робити висновки, які погляди поширюються на всю популяцію.

Метод підбору типових груп застосовується у доборі груп, котрі вважаються середньостатистичними (наприклад, середньостатистичні учні, класи із середньою кількістю і результатами навчання). Метод підбору випадкових груп полягає у приєднанні до вибірки тих осіб, котрих «маємо під рукою». Цей метод використовується за тих самих обставин, що є у методі підбору типових груп. Вибір респондентів у цільовому підборі визначається метою оцінювання: відшукуються ключові особи для дослідження, які можуть відповісти на питання, поставлені під час проектування дослідження.

Ми наполягаємо на тому, що вживання і використання самооцінювання в роботі школи – це не лише шлях збору процедур

(наприклад, збір даних, інтерпретація і представлення даних), але і постійний процес переговорів. На думку Лешка Корпоровича, ключове значенням мають перемовини щодо цілей, перебігу та умов реалізації оцінювання. Перемовини сприяють розвитку шкільної громади, оскільки дозволяють деталізувати взаємні очікування, будують норми зобов'язань, узаконюють процедури та оцінювальні заходи, дозволяють подолати деструктивні уявлення про оцінювання, а також відкривають можливості спілкування всередині школи [3, с. 7].

Важливо не просто сприймати оцінювання як авторефлексію над роботою школи (на основі нагромадження інформації та обміну враженнями), а здійснити рефлексію і оцінку загальнонавчальної професійної практики в роботі школи. Це вимагає цільового, запланованого і систематичного збору здобутого шкільною громадою досвіду, що передбачає: по-перше, професійне управління оцінювальними заходами; по-друге, використання досконаліших методів та інструментів нагромадження даних та їхнього аналізу; по-третє, вміле використання висновків оцінювання для прийняття рішення про зміни, що сприяють розвитку [4, с. 33].

Звернувшись до прийнятої стратегії проведення оцінювання, у методологічному плані важливо обґрунтувати методи добору вибірки. Предметом оцінювання в школі можуть бути: учні, вчителі, адміністрація, батьки, майбутні роботодавці, вибрані працівники місцевих органів самоврядування, працівники управління освіти та інші. Важливо серед усіх чітко визначити саме ту групу, яку будемо досліджувати, тобто популяцію [4, с. 66].

На підставі поглядів і характеристики дослідних осіб, за допомогою статистичних методів, можна робити висновки, які погляди поширюються на всю популяцію.

Підсумовуючи вищевикладене і порівнюючи досвід України з досвідом інших країн, можна зазначити, що на зміну переважній констатації стану якості освіти за результатами оцінювальних процесів приходять інноваційні методи стратегічного прогнозування і аналізу тенденцій в зміні якості освіти. У зв'язку з цим пріоритет отримують оцінки змін за сукупністю показників якості освіти, накопичення цих оцінок у системах моніторингу, методи статистичного аналізу даних моніторингу з урахуванням численних внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на результати освіти. Результати оцінювальних процесів широко інтерпретуються, що дозволяє навчальним закладам, управлінням, адміністрації шкіл та вчителям обирати перспективні напрями корекції процесу навчання для підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Здрагат С. Г. Інструментальний ресурс евалюації. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення* : міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Київ, 2020. С. 75–78.

2. Здрагат С. Г. Розвиток школи: евалюаційний підхід. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічної та психологічної наук в Україні та країнах Європосоюзу* : міжнар. наук.- практич. конф. Люблін, Польща, Maria Curie-Sklodowska University, 2020. С. 35–40.
3. Нотатки лекцій Л. Корпоровича. URL: <https://surl.li/maqed>.
4. Самооцінювання в школі / ред. Е. Толвінська-Круліковська. Львів : Літопис, 2011. 186 с.

Svitlana Zdragat

Candidate of Sociological Sciences (Ph. D.),
Senior Lecturer at the Department of Philosophy of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

METHODOLOGICAL APPROACHES OF THE EVALUATION STUDY

Keywords: evolution, evolutionary research, evaluation, evaluation research, sampling methods.

Іванова Наталія Георгіївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Анастасієва Анастасія Сергіївна

здобувач РВО бакалавр 4 курсу факультету журналістики
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

YOUTUBE-КАНАЛ LAU DANCE ЯК ПРОСТІР СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: НАВЧАННЯ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКІ ТАНЦІ

Ключові слова: іспанська мова як іноземна, лексика в дії, автентичний контент, YouTube-канал **LAU DANCE**, танець у навчанні іспанської мови.

Зі стрімким проривом у сфері цифрових медіа та інформаційних технологій спостерігається суттєвий прогрес в освітньому процесі. Сьогодні доступ до знань став надзвичайно оперативним і гнучким: навчальні матеріали подаються у форматі текстів, відео, аудіо або інтерактивних онлайн-ресурсів. Така трансформація відкриває нові перспективи для неформального навчання, зокрема у галузі викладання іноземних мов [1]. Особливої актуальності набуває інтеграція мовних, культурних і мистецьких компонентів через мультимедійні платформи, які стимулюють емоційно-когнітивну активність учня. У цьому контексті вартий уваги приклад YouTube-каналу Lau Dance [2], який поєднує навчання латиноамериканських танців із супровідною іспанською мовою. Основний фокус каналу спрямований на фізичну активність – покрокове опанування танцювальної техніки, однак мовне оформлення контенту – інструкції, коментарі, назви рухів, звернення до глядача

– здійснюється іспанською, що створює автентичне мовне середовище. Сучасні освітні концепції, які враховують принципи тілесного навчання, доводять ефективність форматів, подібних до Lau Dance: взаємодія руху, мови та музики активує різні когнітивні канали, стимулюючи не лише моторну пам'ять, а й мовно-семантичні уявлення [4]. У цьому контексті, зокрема тілесного навчання, канали на кшталт Lau Dance демонструють потенціал міждисциплінарного впливу: поєднання руху, музики та мови активізує сприйняття й сприяє глибшому засвоєнню матеріалу. Танці в такому форматі виступають не лише культурним практикою, а й ефективним засобом входження у мовний і ментальний простір іспаномовного світу.

Авторка YouTube-каналу Lau Dance – Лаура, іспаномовна танцівниця з Колумбії, що має сценічний досвід та педагогічний підхід. У своїх відео вона органічно інтегрує мовні елементи у хореографічні інструкції, що сприяє мимовільному засвоєнню лексики, граматичних конструкцій та автентичної вимови. Крім технік латиноамериканських танців, Лаура пропонує вокальні вправи, практичні поради, культурні пояснення, а також рубрики розважального формату. Ресурс вирізняється структурованістю (плейлисти за темами), наявністю супровідних платформ (Instagram, TikTok, блог, онлайн-курси), а також високою активністю користувачів – понад півмільйона підписників і понад 66 мільйонів переглядів (станом на квітень 2025 року). На цей період Lau Dance налічує 459 відео, що свідчить про високу динаміку розвитку ресурсу.

Логотип Lau Dance миттєво викликає асоціації з рухом, ритмом і динамікою, що відповідає загальній концепції навчання через тіло. Візуальний образ Лаури в активній позі, її усмішка, а також кольоровий акцент на ключовому дієслові *BAILAR* формують емоційно-позитивне навчальне середовище. Такий візуальний і жестовий супровід підсилює сприйняття лексики та полегшує її запам'ятовування, що є важливим компонентом тілесно-орієнтованого підходу до вивчення мови. Жестова позиція, усмішка та кольоровий контраст між словами сприяє візуальній і мовній фіксації ключової лексики. Особливу увагу у фразі на логотипі – *Te enseño a bailar ¡sí o sí!* – заслуговує мотиваційна конструкція *sí o sí* (підсилення через дублювання за темою «мотивація / бажання / наміри»).

Методика ґрунтується на концепції «вчимось через рух». Наприклад, відео «¡Aprende a mover la cadera! | 100% GARANTIZADO!» [3] з каналу Lau Dance, присвячене техніці руху стегнами в стилях меренге, сальса та бачата, дозволяє виокремити низку тематичних груп лексики, релевантної до початкового та середнього рівня володіння іспанською мовою:

1. Анатомічна лексика: *cadera* (таз), *pierna* (нога), *pie* (ступня), *rodilla* (коліно), *torso* (торс), *cintura* (талія), *huesito* (кісточка).

2. Дієслова руху: *flexionar* (згинати), *estirar* (випрямляти), *pisar* (наступати), *mover* (рухати), *inclinarse* (нахиляти), *avanzar* (рухатись уперед), *dejarse caer* (дати собі впасти), *mantener* (утримувати), *cambiar* (змінювати), *quedarse quieto* (залишатись нерухомим), *sacar* (витягувати).
3. Танцювальна термінологія: *merengue*, *salsa*, *bachata*, *ritmo* (ритм), *movimiento* (рух), *paso* (крок), *tap* (дотик), *conteo* (рахунок).
4. Команди та інструкції: *vamos* (ходімо), *haz* (зроби), *intenta* (спробуй), *aprende* (вивчи), *recuerda* (пам'ятай), *mira* (дивись), *mantén* (утримуй), *continúa* (продовжуй).
5. Числові формули з ритмічним акцентом : *uno*, *dos*, *tres*, *cinco*, *seis*, *siete*, *ocho*; *cha cha* — як звукоімітація ритму.
6. Просторові орієнтири: *hacia adelante* (вперед), *al lado* (вбік), *al centro* (до центру), *hacia arriba* (вгору), *contrario* (протилежний), *opuesto* (супротивний).
7. Емоційно-оцінна лексика: *dolorcito* (болючість), *me quema* (мене пече), *me lastima* (мені боляче), *superimportante* (надзвичайно важливо), *me ayuda muchísimo* (мені дуже допомагає), *me motiva* (мене надихає).

Інтеграція зазначеної лексики в навчальний процес формує міцні асоціативні зв'язки між рухом, звуком і значенням, сприяючи глибшому і стійкішому засвоєнню мовного матеріалу та створює основу для залучення учнів до автентичного мовного середовища з одночасним розвитком лексичного, слухового та моторного компонентів. Лексика активізується через дію, що відповідає принципам тілесного та комунікативного підходу до викладання іспанської мови [3].

Відео YouTube-каналу **LAU DANCE** вирізняються доброзичливим, майже театральним стилем подачі навчального матеріалу. Авторка часто звертається до глядача безпосередньо, заохочує до повторення, візуалізує етапи дії й підтримує позитивну атмосферу. Додатковим чинником залучення є активна комунікація в коментарях, прями ефіри, участь у флешмобах та залучення глядачів до взаємодії. **LAU DANCE** виступає яскравим прикладом інтеграції мистецтва, культури та лінгводидактики, де танцювальні практики, вокальні елементи та мовні структури подаються в цілісному, доступному та емоційно насиченому форматі. Такий підхід повністю узгоджується з принципами сучасної педагогіки, яка розглядає тіло як активного учасника пізнавального процесу. Канал має високий потенціал як додатковий ресурс у дистанційній або змішаній формі викладання іспанської мови, зокрема для візуально-рухових типів учнів.

Список використаних джерел

1. Иванова Н. Г., Марчук І. П., Нагорна Н. В. Академічний контекст та крос-культурна комунікація: аудіовідеоматеріали сайту VIDEOELE (початковий рівень навчання іспанської мови як іноземної). «Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)). 2024. № 4 (22).

C. 155–173. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-155-173](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-155-173). (Дата звернення: 12.04.2025).

2. LAU DANCE. URL: <https://www.youtube.com/LauDance> (Дата звернення: 15.04.2025).

3. LAU DANCE. ¡Aprende a mover la cadera! | 100% GARANTIZADO. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6DKOYU92Uc> (Дата звернення: 15.04.2025).

4. Martín Soria, C. Aprendiendo español a ritmo de salsa. Centro Virtual Cervantes. 2013. 86 p. URL: https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/publicaciones_centros/PDF/budapest_2013/29_martin.pdf (Дата звернення: 14.04.2025).

Nataliia Ivanova

Candidate of Philology (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Ukraine

Anastasia Anastasieva

4th-year student, Faculty of Journalism
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Ukraine

**THE YOUTUBE CHANNEL LAU DANCE AS A SPACE
OF SOCIOCULTURAL INTEGRATION:
TEACHING SPANISH THROUGH LATIN AMERICAN DANCE**

Keywords: Spanish as a foreign language, vocabulary in action, authentic content, LAU DANCE YouTube channel, dance in Spanish language teaching.

Капука Віта Вікторівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, формування, педагогічна проблема.

Здоров'я підростаючого покоління є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, трансформації освітнього процесу та зміни способу життя дітей. За даними сучасних досліджень, лише 5-15% випускників шкіл можна вважати практично здоровими, що викликає серйозне занепокоєння педагогічної спільноти і суспільства загалом.

Питання формування здорового способу життя завжди привертало увагу науковців різних напрямів, включаючи медицину та фізіологію: В. П. Горащук, Т. С. Бойченко, Н. А. Колотій, С. М. Закопайло, В. Л. Шахненко, Т. Й. Бабюк, С. М. Кондратюк, В. М. Оржеховська, Н. О. Волошко.

Сучасні дослідження доводять обмеженість медичного підходу, який ототожнює здоров'я лише з відсутністю хвороб. За результатами сучасних досліджень, медичний компонент впливає приблизно на 10% загального стану здоров'я людини. Решта 90% залежить від екологічних факторів (близько 20%), генетичної спадковості (близько 20%) і умов та способу життя (майже 50%).

Загально визнаним є визначення здоров'я, сформульоване Всесвітньою організацією охорони здоров'я: «Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб чи фізичних вад» [1]. Таке трактування розширює сферу відповідальності за здоров'я за межі медичної галузі, надаючи особливого значення освітнім та соціально-педагогічним аспектам формування здорового способу життя.

Аналіз наукової літератури свідчить про існування різних підходів до визначення поняття «здоровий спосіб життя». Зокрема, В. П. Горашук визначає здоровий спосіб життя як сукупність дій, спрямованих на збереження, зміцнення і відновлення здоров'я, які також є умовами для розвитку інших аспектів життєдіяльності людини [5]. Т. С. Бойченко та Н. А. Колотій тлумачать це поняття як форму життєдіяльності, що забезпечує гармонійний розвиток і підтримку здоров'я людини [4].

С. М. Кондратюк наголошує на зв'язку здорового способу життя з особистісним розвитком і виділяє основні складові: гігієну, фізичну активність, збалансоване харчування, відсутність шкідливих звичок та оптимальний режим праці й відпочинку [8]. В. М. Оржеховська розглядає здоровий спосіб життя як спосіб існування, який відповідає гігієнічним нормам, підтримує резерви організму та забезпечує його адаптацію до змін середовища [9].

Особливу увагу привертає педагогічний підхід Т. Й. Бабюк, яка розглядає здоровий спосіб життя як інтегровану систему знань, навичок і мотивацій, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я у процесі адаптації до різноманітних життєвих умов. Вона підкреслює, що ефективне впровадження здорового способу життя можливе лише за умови активного педагогічного впливу, який сприяє формуванню в учнів сталих звичок та усвідомленого ставлення до власного здоров'я [2].

Формування здорового способу життя як педагогічна проблема передбачає комплексний підхід, який охоплює кілька ключових аспектів.

По-перше, це формування фізичного здоров'я, яке вчені визначають як «стан розвитку органів і систем організму, що включає морфофункціональні резерви для адаптаційних реакцій» [6]. Фізичне здоров'я забезпечується через раціональне харчування, оптимальну рухову активність, загартовування організму, дотримання режиму дня.

По-друге, важливим аспектом є психічне здоров'я, що визначається як «гармонізація бажань, амбіцій, здібностей, почуттів і свідомості людини» [10]. Психічне здоров'я залежить від здатності особистості

протистояти стресу, а також від когнітивного й емоційного комфортного стану.

По-третє, духовне здоров'я, яке розуміється як «усвідомлення індивідом свого місця в природі та суспільстві, прояв моральних якостей у діях, спрямованих на благодійність» [3]. Воно пов'язане зі здатністю людини організувати своє життя відповідно до гуманістичних ідеалів і етичних норм.

По-четверте, соціальне здоров'я, що трактується як «стан відносин особистості із суспільством, що базується на цінностях і мотивах поведінки людини, а також на її здатності ефективно спілкуватися з іншими людьми» [7].

Розглядаючи формування здорового способу життя як педагогічну проблему, зазначимо, що її вирішення ускладнюється кількома факторами:

1. У освітні заклади все частіше приходять діти з різноманітними патологічними порушеннями здоров'я.
2. Зростає негативний вплив чинників навколишнього середовища, включаючи «провокаційну» рекламу.
3. Збільшується кількість неблагополучних сімей та підлітків, вихованих під впливом вуличного середовища.
4. Спостерігається зниження моральних стандартів і посилення соціальної нерівності.
5. Завжди забезпечується достатній позитивний вплив школи та сім'ї на формування у дитини мотивації до здорового способу життя.

Отже, аналіз наукових підходів до розуміння здорового способу життя як педагогічної проблеми дозволяє зробити висновок, що її вирішення потребує системного підходу, який включає: інтеграцію знань про здоровий спосіб життя у зміст загальної освіти; формування у учнів мотивації до збереження та зміцнення здоров'я; створення здоров'язбережувального освітнього середовища; застосування інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на формування культури здоров'я; забезпечення співпраці школи, сім'ї та громадськості у питаннях формування здорового способу життя.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та апробації комплексу методів і засобів формування здорового способу життя учнів в умовах дистанційного навчання, яке стає все більш актуальним у сучасному освітньому процесі. Особливу увагу варто приділити розробці критеріїв оцінювання ефективності здоров'язбережувальних технологій та створенню інноваційних підходів до формування мотивації учнів до здорового способу життя з урахуванням їхніх індивідуальних та вікових особливостей.

Список використаних джерел

1. Арефьев В. Г. Педагогичні технології реалізації диференційованого фізичного виховання учнів основної школи. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова М. П. Серія № 15. Науково-*

- педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* : зб. наук. пр. Вип. 3. К. (84). 2017. С. 29–33.
2. Бабюк Т. Й. Теоретичні аспекти проблеми здоров'я та виховання здорового способу життя особистості. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Вип. 8. Книга 2 2005. С. 116–119.
3. Бех І. Д. Виховання особистості : гуманістичний підхід. Київ : Либідь, 2008. 324 с.
4. Бойченко Т., Колодій Н. Основи здоров'я. Експериментальний підручник для учнів. Київ : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, Український ін-т соціальних досліджень, 2005. 248 с.
5. Горашук В. П. Теоретичні і методологічні засади формування культури здоров'я школярів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Харків, 2004. 40 с.
6. Козак Є. В. Роль фізичної активності у формуванні здорового способу життя. *Здоров'я нації*. 2018. № 3. С. 56–63.
7. Комарова Н. В. Соціально-педагогічні принципи формування здорового способу життя. *Соціологічні студії*. 2021. Т. 5. № 1. С. 67–73.
8. Кондратюк С. М. Особливості виховання здорового способу життя у молодших школярів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Вип. 13. Кн. 2. 2009. С. 217–224.
9. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка. Ізмаїл : СМІЛ, 2006. 283 с.
10. Степаненко В. С. Мотиваційний компонент здорового способу життя у підлітків. Київ : Академія наук України, 2020. 198 с.

Науковий керівник: Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Vita Kapuka

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Keywords: health, healthy lifestyle, formation, pedagogical problem.

Козлова Інна Савівна

вчитель математики

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»

м. Покров, Україна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Ключові слова: виховання, критичне мислення, ключові елементи, особистість, критерії.

Виховання особистості у сучасних умовах освіти є дуже важливою темою. Завдяки новим технологіям і змінам у підходах до навчання, виховання стає більш індивідуалізованим і адаптивним до потреб кожного учня. Важливо розвивати креативність, критичне мислення, комунікативні навички та емоційний інтелект учнів, щоб вони могли

успішно адаптуватися до сучасного світу та вирішувати складні проблеми. Крім того, сприяти формуванню цінностей та моральних принципів, які допоможуть їм стати справжніми громадянами світу.

У сучасному світі, що динамічно змінюється, здатність мислити критично є однією з найважливіших компетенцій особистості. Потік інформації, фейки, маніпуляції та складність сучасних викликів потребують від людини не лише знань, а й умінь аналізувати, оцінювати та приймати обґрунтовані рішення. Саме критичне мислення є ключовою основою розвитку свідомого громадянина та успішного професіонала.

Критичне мислення – це здатність аналізувати, оцінювати та інтерпретувати інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Критичне мислення допомагає людині формувати свій унікальний погляд на явища та процеси і, керуючись логікою, вибудовувати систему аргументації для доведення власних думок. У сучасному світі інформаційних технологій та соціальних мереж важливо розрізняти факти, маніпуляції та фейки. Видатний французький філософ і математик Р. Декарт взагалі вважав, що лише принцип «сумнівайся в усьому» (що по суті і є формулою критичного мислення) може допомогти пізнати світ [1, с. 37-46].

Критичне мислення сприяє формуванню незалежності суджень, розвитку аргументованої позиції та здатності до прийняття рішень. Згідно з дослідженнями американського вченого К. Сагана, саме критичний підхід до інформації дозволяє уникати когнітивних помилок і маніпуляцій. Він розповів про те, що можна назвати «комплектом для виявлення нісенітниця». Цей комплект допомагає протестувати аргументи і з'ясувати, яка інформація неправдива. Це відмінний інструмент для розвитку критичного мислення [3, с. 86-87].

У загальному розумінні критичне мислення – це мислення вищого рівня, ніж просто мислення. Вагомий внесок у розбудову питання щодо критичного мислення зробив Вітчизняний науковець О. Тягло стверджує, що критичне мислення – це процес оцінки достовірності, здатність шукати і знаходити причини й альтернативні точки зору, сприймати ситуацію в цілому і змінити свою позицію на основі фактів і аргументів [6, с. 78].

С. Терно, доктор педагогічних наук, вказав, що на думку М. Ліпмана, критичне мислення має бути цілеспрямованим, здатним до саморегуляції процесом судження, що здійснюється через інтерпретацію, аналіз, оцінку і виведення висновків, а також через усвідомлення фактологічних, концептуальних, методологічних, критеріологічних чи контекстуальних засад, на яких це судження базується. Критичне мислення необхідне як знаряддя дослідницького пошуку. Будучи таким,

воно є силою вивільнення в освіті й потужним ресурсом особистого та громадянського життя. Критичне мислення – це вміле відповідальне мислення, що дозволяє людині формулювати надійні вірогідні судження, оскільки воно засновується на критеріях, є таким, що самокоригується [5, с. 19-21].

Виділяється шість ключових елементів критичного мислення: уміння мислити; відповідальність; формулювання самостійних суджень; критерії оцінки ідей у процесі їх аналізу чи критики; увага та апелювання до контексту .

Критерії – це положення, на які спирається критично мисляча людина, оцінюючи ідеї в процесі їх аналізу чи критики. М. Ліпман вважає такими критеріями, наприклад: стандарти, закони, підзаконні акти, правила, регламенти, керівництва, інструкції, приписи поведінки, вимоги, умови, обмеження, конвенції, норми, домовленості про уніфікацію, принципи, передбачення, дефініції, ідеали, цілі, наміри, результати перевірки, експериментальні дані, методи, процедури та ін. Так, дослідження учнів, проведене у рамках певного предмета, має відображати (враховувати) головні поняття і методи в цій науці або кількох суміжних науках.

Існують вправи для формування в учнів навички мислити критично: вправи для розвитку медіаграмотності школярів: деконструкція повідомлень; «Бокове» читання; розгорнутий аналіз медіаресурсів; створення різноманітних медіапродуктів; пошук «правди» у рекламі; рольові ігри.; «Порожнє крісло»; дискусії; кубик Блума; «Бортовий журнал»; «Логічний ланцюжок»; «Дискусійне кафе» [4, с. 21-43].

Методи розвитку критичного мислення: аналіз інформації (першоджерел) [2], порівняння різних точок зору, постановка відкритих питань, логічний розбір аргументів.

Сучасна система освіти повинна не лише передавати знання, а й формувати аналітичне мислення. У професійній діяльності критичне мислення допомагає адаптуватися до змін, працювати з великими обсягами інформації та знаходити нестандартні рішення.

Критичне мислення є основою демократичного суспільства, адже воно сприяє усвідомленню громадянами політичних процесів і запобігає поширенню фейкової інформації. Розвинене критичне мислення формує активну громадянську позицію та допомагає уникати маніпуляцій.

Висновок. Критичне мислення – це не просто навичка, а необхідний інструмент для сучасної особистості, яка прагне успіху в особистому та професійному житті. Воно допомагає орієнтуватися у світі інформації, приймати правильні рішення та розвиватися як особистість. Його

розвиток сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, аналізу інформації та формуванню незалежного світогляду. Важливим завданням сучасної освіти та суспільства є формування критичного мислення як базового елемента свідомої особистості.

Список використаних джерел

1. Декарт Р. Міркування про метод. Психологія і суспільство. 2015. № 2. 37–46 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3061>.
2. Канеман, Д. Мислення, швидке і повільне. 2011. 480 с. URL: <https://surl.li/wialxn>.
3. Саган К. Світ, повний демонів. Наука як свічка у піймї. Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 1996. 221 с. URL: <https://salo.li/Ce0d9F2>.
4. Сущенко І. Пугівник з розвитку критичного мислення учнів початкової школи. Київ, 2017, 96 с. URL: <https://surl.li/uteqhx>.
5. Терно С. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання теорії). Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 105 с. URL: <https://surl.li/luljpr>.
6. Тягло О. Критичне мислення. Харків: Основа, 2008, 192 с. URL: <https://surl.li/rzdfih>.

Inna Kozlova

Mathematics teacher

Lyceum № 9 of the Pokrovskaya City Council of the Dnipropetrovsk region
Pokrov, Ukraine

**THE DEVELOPMENT OF MODERN PERSONALITY'S
CRITICAL THINKING**

Keywords: education, critical thinking, key elements, personality, criteria.

Кузнєцова Неля Вікторівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5530-5544>

**ОДЕСЬКІ КУРСИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛЬОК
СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (1909-1916):
ТРАДИЦІЇ НОВАТОРСТВА**

Ключові слова: педагогічна підготовка, вчителі, Одеські однорічні курси.

Педагогічна Одеса має значні здобутки у становленні та розвитку педагогічної освіти, науки та практики, які заслуговують на вивчення. В Одесі у XIX ст. вперше була відкрита кафедра педагогії в Рішельєвському лицейі нарівні з університетами; вперше за власної ініціативи відомий вчений професор М. М. Ланге почав викладати в університеті курс педагогіки; вперше серед університетів з освітньо-дослідницькою метою була відкрита лабораторія експериментальної психології. Однією з малодосліджених сторінок є діяльність курсів

підготовки вчителів та вчительок середніх навчальних закладів, які діяли в Одесі з 1909 по 1916 рр.

Значну роль у формуванні педагогічної думки Одеси та півдня України, а також у становленні педагогічної науки, зіграв Педагогічний відділ при Історико-філологічному товаристві Одеського (Новоросійського) університету. З 1899 р. його головою було обрано видатного вченого, психолога, педагога, організатора освіти М. М. Ланге. 14 листопада 1908 р. попечитель Одеського навчального округу О. І. Щербаков запропонував членам товариства розглянути питання про педагогічну підготовку вчителів. В силу недостатності фахово-наукової підготовки педагогів середніх навчальних закладів і відсутності практичної підготовки вбачалося вельми бажаним «знати думку Педагогічного товариства про те, у якій формі, на думку товариства, було б найбільш відповідним до умов часу і місця здійснення задуму про педагогічну підготовку учителів середньої школи в Одесі...» [3, с. 54].

Педагогічний відділ підійшов до вирішення цього актуального питання ґрунтовно, присвятивши його окремому обговоренню чотири засідання. Була підготована і заслухана історична записка «Про педагогічну підготовку учителів ... середньої школи», обговорені різні форми педагогічної підготовки (учительська семінарія, короткострокові педагогічні курси, особливий педагогічний факультет при університеті, педагогічна академія), створена спеціальна комісія для розробки цього питання, яка підготувала декілька доповідей про вітчизняний і зарубіжний досвід організації таких закладів, а також три проекти педагогічного закладу для підготовки вчителів в Одесі. Проте в силу необхідності терміново надати попечителю розроблений проект комісія змушена була припинити обговорення і скласти тимчасовий проект однорічних педагогічних курсів з організацією переважно практичної підготовки. Маловідомим залишається факт участі професорів ІНУ в організації й діяльності Одеських однорічних курсів підготовки вчителів і вчительок середніх навчальних закладів, які працювали з 1909 по 1916 рік. Подібні курси для вчителів середньої школи з математики і фізики в Одесі виникли двома роками раніше, ніж передбачалося відповідним законом Російської імперії від 3 червня 1911 р. До складу комісії зі створення курсів входили директори середніх навчальних закладів Одеси і представники ІНУ.

Оскільки педагогічні дисципліни викладалися в ІНУ лише на історико-філологічному факультеті, випускники інших факультетів не здобували педагогічної освіти. Як зазначалося в обґрунтуванні необхідності курсів, «...не маючи спеціальної педагогічної підготовки,

кращі з них у перші роки своєї діяльності повинні виробляти кожний свою власну методику викладання, виконуючи над своїми учнями не завжди вдалі експерименти» [4, с. 3].

Поступово, крім відділення математики та фізики, відкривались відділення природознавства й географії, французької мови, німецької мови, історії російської мови і словесності. Деякі з відділень діяли один рік, деякі працювали постійно (наприклад, математики і фізики), – залежно від кількості абітурієнтів.

Переважна частина педагогічного складу курсів була представлена професорами і викладачами ІНУ. Так, у 1911/12 н.р. тут працювали як наставники-керівники: з математики – приват-доцент О. Д. Агура, з фізики – приват-доцент І. Я. Точидловський, з природознавства – професор В. В. Половцов, із загального землезнавства – професор Г. І. Танфільєв. Лектором з педагогіки у зв'язку з логікою і психологією і короткою історією педагогічних вчень був професор М. М. Ланге, з основ шкільної гігієни – професор І. І. Кияніцин, із загального мовознавства, фонетики та історії французької мови – професор О. І. Томсон. Серед керівників практичних занять були: з природознавства (визначення рослин) – приват-доцент М. М. Зеленецький, з зоотомії – лаборант М. Г. Лігнау, з фізіології тварин – професор В. В. Зав'ялов та ін.

У звіті за 1911/12 н.р. М. М. Ланге зазначав: «Завдання загального курсу педагогіки на Тимчасових учительських курсах (як і у відповідних лекціях, що я читаю вже багато років у Новоросійському університеті) я бачу не стільки в обтяжуванні пам'яті слухачів окремими педагогічними правилами і відомостями, скільки у розвитку їхнього загального педагогічного розуміння...» [4, с. 24].

При викладанні педагогічних дисциплін М. М. Ланге розробив та застосовував методику, що забезпечувала мотивацію слухачів до самостійного пошуку. Він помітив, що їхня активність значно підвищується при залученні до висвітлення певних питань, і тому поділяв частини курсу на окремі питання та розподіляв їх між слухачами, вказуючи відповідні джерела. Після виступу курсиста він доповнював його у тих частинах і з тих сторін, які залишились недостатньо поясненими. «Із задоволенням можу засвідчити тут, що цей прийом вніс багато поживлення у наші заняття і багато сприяв розвитку самостійної думки у слухачів, хоча, звичайно, вимагав з їхньої сторони і значно більшої праці, ніж звичайне слухання лекцій» [4, с. 25].

Методикою природознавства на курсах опікувався видатний учений у цій галузі – професор ІНУ В. В. Половцов, який працював в Одесі

з 1910 по 1915 рік [1]. Він був автором першої праці з загальної методики викладання природознавства, яка вийшла у Росії 1907 р. В. В. Половцов вперше розробив методику викладання природознавства як наукову дисципліну і увів її до складу університетських навчальних курсів. Він залишив помітний слід у галузі методики викладання ботаніки написанням гарного підручника для середньої школи, а також першого посібника для практичних занять з ботаніки і посібника з ботанічних екскурсій.

Серед слухачів 1911/12 н. р. відділення природознавства і географії був Г. Й. Потапенко [5], майбутній професор кафедри ботаніки Одеського університету, який з великою теплотою і вдячністю згадував діяльність В. В. Половцова на педагогічних курсах. «Підготовка слухачів до спробної лекції відбувалась за безпосередньою участю В. В., головну увагу він звертав на те, щоби у починаючого педагога не було помилок наукових і методичних і ніколи не вимагав докладного конспекту. Він вважав за найцінніше в процесі проведення лекції свободу творчості, яку повинен виявити починаючий педагог» [6]. Професор В. В. Половцов виступав проти суто книжного засвоєння природознавства, коли замість вивчення явищ вивчаються підручники. Тому він блискуче організував цикл практичних занять слухачів з підготовки до лабораторно-дослідницьких та ілюстрованих уроків, а також залучив їх до екскурсійної роботи. «Підготовлений таким чином учитель, – зазначає видатний методист, – зумів би залучити до більш свідомого вивчення явищ природи і учнів, що й становить головну освітню цінність природознавства» [4, с. 62].

Порівняльний аналіз діяльності Одеських курсів підготовки вчителів та вчительок середніх навчальних закладів та сучасних підходів до педагогічної освіти та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів дозволяє визначити суголосні ідеї, серед яких: ґрунтовність у вивченні освітніх проблем і розробка кількох варіантів їх вирішення; гнучкість у виборі форм та змісту підготовки вчителів; орієнтація не стільки на викладання формальних знань, скільки на розвиток педагогічних компетентностей; інтерактивність та ін.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. В., Коваленко С. Г. Половцов Валеріан Вікторович. Професори Одеського (Новоросійського) університету. Т. 3. Одеса: Астропринт, 2005. С. 514–518.
2. Кузнецова Н.В. Становлення педагогічної освіти і науки. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Історія та сучасність (1865–2015) / кол. авт. ; гол. ред. І. М. Коваль ; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2015. С. 154–162.
3. Летопись Историко-филологического общества при ИНУ. Т. XVIII. Педагогический отдел. № 3. Одесса. 1909.
4. Отчет об Одесских одногодичных курсах для приготовления учителей и учительниц средних учебных заведений за 1911–1912 уч. г. Одесса. 1912. 86 с.

5. Пашковська Н.М. Потапенко Георгій Йосипович. Професори Одеського (Новоросійського) університету. Біогр. словник. Т. 3. Одеса: Астропринт, 2005. С. 543–546.
6. Потапенко Г. Й. Валеріан Вікторович Половцов (1862–1918). Записки Одеського наукового при ВУАН товариства. 1930. № 1. Одеса.

Nelia Kuznietsova

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent,
Head of the Department of Pedagogy and Educational Management
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**ODESA COURSES FOR TRAINING TEACHERS
OF SECONDARY SCHOOLS (1909-1916):
TRADITIONS OF INNOVATION**

Keywords: teacher training, teachers, Odessa one-year courses.

Лентарева Тетяна Володимирівна

методист Одеського обласного центру підтримки інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ І ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Ключові слова: особистість, емоційна стійкість, стрес, умови військових дій, збройний конфлікт.

На сьогоднішній день усі ми переживаємо ряд негативних перетворень, в деяких випадках навіть страшних, котрі безумовно впливають на емоційну стійкість особистості. Вказані зміни стосуються багатьох аспектів, а особливо політичних та культурних перетворень, що відбуваються останніми роками в нашій країні, що призводить до значної кількості психологічних проблем, вирішення яких потребує кваліфікованої психологічної допомоги, що стосується розвитку емоційної стійкості особистості в умовах військових дій і збройних конфліктів.

Природа емоцій парадоксальна, їх вплив на поведінку та діяльність людини її продуктивність має як позитивний аспект так і негативний. Саме ця неоднозначність призводить до випадків дезорганізації емоцій, що і є причиною виникнення проблеми емоційної стійкості. У зв'язку із військовим вторгненням на територію України ми кожен день переживаємо стрес, котрий відображається на нас, проте такі випадки лише зростають, у зв'язку з чим все більше зростає актуальність тематики нашого дослідження.

Існує певна суперечність у визначенні поняття «емоційна стійкість». Сучасною психологічною наукою встановлено, що висока

результативність діяльності особистості в емоційно-проблемних ситуаціях напруги залежить і забезпечується її емоційною стійкістю, але психологічний феномен «емоційна стійкість» на сьогоднішній день не є достатньо чітко визначеним. І хоча мова йдеться про здатність людини чинити опір негативному впливу емоційних подразників на її діяльність, підходи для визначення терміну є різноманітними. (Л. М. Аболін, І. Ф. Аршава, Л. І. Бучек, П. Б. Зільберман, Т. С. Кириленко, Г. В. Ложкін, В. Л. Марішук, В. О. Моляко, Н. І. Пов'якель, Я. Рейковський, О. П. Саннікова, О. Я. Чебикін та ін.) [1].

Емоційна стійкість виступає важливим інтрапсихічним гарантом підтримки психологічного здоров'я особистості як цілісної системи. Так, І. Г. Белявський та М. Ф. Будіянський розглядали її як цілісний процес, особливий акцент робили на здатності психіки зберігати високофункціональну активність в умовах епізодичного або систематичного впливу негативних чинників [2, с. 145]. Згідно з Е. Фроммом, адаптивну стійкість особистості формують три ключові складові, а саме надія, раціональна віра та душевна сила [5, с. 224].

Відмітимо, що емоційну стійкість особистості варто розглядати як здатність останньої боротися з важкими випробуваннями, сприймаючи свої чуттєві стани, адекватно та продуктивно їх переходити, мати усвідомлення та можливості відновлюватися всередині себе, при цьому не використовуючи медикаменти, котрі у свою чергу, мають функцію гальмування перебігу когнітивних процесів. Так, емоційна стійкість особистості забезпечує стабільність у психофізіологічному функціонуванні, а також адаптації її організму та особистості в неприйнятних ситуаціях [1, с. 225].

Структура емоційної стійкості, як вважає К. Пилипенко, має включати такі підструктури, як психофізіологічну, що є субстратом психічної діяльності, соціально-перцептивну, емоційно-вольову, когнітивно-рефлексивну, адаптивну [4].

Емоційну стійкість варто розглядати як наявний стан психіки особистості, котрий сформувався відповідно до загальних принципів психології. Емоційна стійкість має власні загальноприйнятні закономірності, котрі реалізуються в певній індивідуальній формі, котра взаємозалежна від конкретних умов. У цьому ж контексті, слід розглядати і нервову діяльність людини. В процесі виховання конкретизуються нервова діяльність людини. В процесі виховання здійснюється формування особистісних якостей, а також поведінкові звички. Тому вивчення вказаного феномену на психічному та особистісному щаблях взаємозалежні із загальними керівними засадами розвитку, змін, теоріями особистості та з генетичними аспектами питаннями [3, с. 127].

Отже, ефективність феномена особистості, відповідно, напряму є залежна щодо рівня її стійкості, саморегуляції, тощо. Нинішній світ є вкрай перенасиченим факторами, наповненими стресовими ситуаціями та постійними змінами в динаміці, котрі надають навички контролю своїми емоціями. Розвинути вказані навички можна через спостереження за власними емоційними поведінковими реакціями, стеженнями щодо власних емоційних станів, усвідомлення дієвої ситуації та включенням емоційного інтелекту.

Список використаних джерел

1. Аршава І. Ф. Емоційна стійкість людини та її діагностика : монографія. Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2006. 336 с.
2. Белявський І. Г., Будянський М. Ф. Особистість та проблеми емоційного самоконтролю. *Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. Міжнародні наукові Костюківські читання.* Київ, 1992. С. 9–10.
3. Короткевич Р. О., Семенченко Ю. В. *Емоційна стійкість особистості в умовах війни* (Doctoral dissertation, Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників міжнар. психолог. форуму (м. Харків, 7 квіт. 2023 р.). Харків, 2023. С. 126–128.
4. Пилипенко К. В. Емоційна стійкість як професійно важлива якість майбутнього психолога-практика. *Практична психологія в системі вищої освіти : теорія, результати досліджень, технології : кол. монографія.* Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. С. 137–147.
5. Fromm E. *The anatomy of human destructiveness.* New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973. 521 p.

Tetiana Lentareva

Methodist of the Odesa Regional Center for Inclusive Education Support
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**DEVELOPMENT OF EMOTIONAL RESISTANCE
OF PERSONALITY IN THE CONDITIONS
OF MILITARY ACTIONS AND ARMED CONFLICTS**

Keywords: personality, emotional stability, stress, conditions of military operations, armed conflict.

Подлесна Валентина Іванівна

викладач кафедри мовної підготовки
науково-дослідного інституту управління та безпеки населення
Національний університет цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна

https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=9Ql_Jg4AAAAJ

ДЕТЕРМІНАНТИ ГАЛЬМУВАННЯ ТА КАТАЛІЗАТОРИ ПРОЦЕСІВ ОТРИМАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: освіта, онлайн-навчання, освітній процес, заклад вищої освіти, системні виклики.

Війна в Україні, міграційні процеси, безпекова ситуація створюють складне поле для педагогічної діяльності. Станом на початок повномасштабного вторгнення система вищої освіти України ще не встигла повністю оговтатися від негативного впливу пандемії COVID-19, яка не лише знизила показники освітньої ефективності, а й загострила наявні проблеми у функціонуванні закладів вищої освіти. Війна ж спричинила подальше ускладнення ситуації, поглибивши системні виклики [5].

Пандемія COVID-19 спричинила безпрецедентне закриття навчальних закладів у понад 190 країнах, що вплинуло на більш ніж 1,5 млрд учнів та студентів. В умовах надзвичайної ситуації традиційна аудиторна модель навчання була миттєво замінена на дистанційну, без достатньої підготовки більшості освітян до такого переходу. Цей процес оголив вразливості системи: цифрову нерівність, відсутність навичок онлайн-педагогіки, обмежений доступ до інтернету, зниження мотивації учнів. Війна поставила систему освіти перед новими викликами: необхідність забезпечення освітнього процесу в умовах нестабільності.

Розвиток дистанційної освіти супроводжується як численними перевагами: гнучкість, доступність, цифровізація, – так і серйозними бар'єрами, серед яких домінують цифрова нерівність, втома від екранів, організаційні виклики. Ефективна реалізація потенціалу дистанційного навчання потребує системного підходу: інвестицій у цифрову інфраструктуру, перепідготовки кадрів, підтримки психоемоційного здоров'я учасників освітнього процесу.

Випускники «пандемічних» років навчання, які стали абітурієнтами вищих навчальних закладів, опинилися у ще більш складній ситуації, спричиненій повномасштабним вторгненням. Одними з негативних факторів стали: загроза життю та здоров'ю, як власному, так і своїх близьких; втрата житла та майна; невизначеність щодо майбутнього; необхідність переїзду в межах країни. Не виробивши достатніх навичок

самоосвіти, опинившись знову в умовах онлайн-навчання у вищій школі, вони зіткнулися з низкою проблем: брак особистого спілкування, труднощі з моніторингом їхньої навчальної діяльності, відсутність постійного контакту з викладачами та однолітками, тобто втрата живої комунікації та зниження рівня соціалізації, а також відсутність можливості користуватися матеріально-технічними ресурсами в умовах аудиторного навчання.

Окрім особистих викликів здобувача вищої освіти, в умовах війни система вищої освіти України стикнулася з новими детермінантами гальмування процесів отримання вищої освіти, які у сукупності з тими, що вже існують, зумовили потребу у вирішенні складних завдань, які раніше не доводилося вирішувати освітянам [1].

Нині, в умовах війни, основними детермінантами гальмування процесів отримання вищої освіти є [5]:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу – здобувачів та персоналу закладів вищої освіти.

2. Значні руйнування освітньої інфраструктури: пошкодження приміщень закладів вищої освіти, навчального обладнання та баз для практики.

3. Масштабне переміщення учасників освітнього процесу всередині країни та за кордон.

4. Загострення проблеми доступу до вищої освіти, порушення безперервності навчального процесу.

5. Втрата управлінського контролю над освітою на територіях, що перебувають під тимчасовою окупацією або у зоні бойових дій.

6. Примусова переорієнтація українських здобувачів вищої освіти на російські навчальні програми та підручники, а також перехід на російську мову навчання на окупованих територіях.

7. Зменшення державного фінансування вищої освіти [3].

В умовах невизначеності та нестабільності, що притаманні воєнному стану, вкрай необхідним є ідентифікація та аналіз існуючих ризиків для вищої освіти України. Доцільно класифікувати ризики вищої освіти за такими групами: політико-правові, соціально-економічні, фінансові, кадрові, організаційно-технічні та безпекові [5].

Ситуація повномасштабної війни поставила систему вищої освіти в Україні перед безпрецедентним викликом. Проте адаптаційні стратегії ЗВО – від повного переходу на дистанційне навчання до активного збереження аудиторної освіти – демонструють, що освіта є не лише функціональною сферою, а й живим соціокультурним організмом, який здатен до опору, адаптації, солідарності та оновлення.

Отже, незважаючи на перешкоди, система вищої освіти України продовжує розвиватися, стає більш гнучкою та адаптивною до умов, що

склалися. Власне каталізаторами процесів отримання вищої освіти стали [4]:

1. Гнучкість освітнього процесу, можливість навчатись у зручний час і з будь-якої локації.

2. Розширення доступу до освіти, особливо важливо для мешканців сільських територій, людей з інвалідністю, тимчасово переміщених осіб.

3. Використання цифрових технологій, інтеграція мультимедійного контенту, гейміфікація, використання адаптивних платформ (Moodle, Google Classroom, Coursera, EdEra тощо), підвищення мотивації завдяки інтерактивному контенту [2].

4. Формування цифрових та комунікаційних компетентностей, зростання ІКТ-грамотності як відповідь на виклики XXI століття.

5. Інтернаціоналізація освіти, академічна мобільність.

Зокрема, слід зазначити, що основними каталізаторами процесів отримання вищої освіти є власне мотивація здобувача. Не зважаючи на детермінанти гальмування процесів отримання вищої освіти, вища освіта залишається можливою і доступною. Серед ключових завдань, які мають визначати стратегічні орієнтири розвитку вищої освіти, особливу актуальність набувають: розроблення ефективних механізмів для подолання освітніх втрат, спричинених пандемією COVID-19 та повномасштабною військовою агресією росії; поглиблення інтеграції української вищої освіти у світовий освітній простір; активізація співпраці між освітніми й науковими інституціями як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Необхідним є також формування системи об'єктивного оцінювання якості освіти, удосконалення механізмів фінансування та управління закладами вищої освіти, включно з розширенням їх фінансової автономії, а також запровадження ефективних підходів до прогнозування потреб ринку праці.

Крім того, важливо забезпечити рівний доступ до якісної вищої освіти для всіх категорій населення, удосконалювати формати її здобуття, впроваджувати сучасні освітні технології.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Г., Луговий В. І., Саух П. Ю. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді : за матеріалами загальних зборів Національної академії педагогічних наук України, 17 листопада 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 2. С. 1–5.
2. Ненько Ю. П. Сучасні інструменти для підтримки сталого освітнього процесу в дистанційному або змішаному режимах. Теоретична і дидактична філологія : зб. наукових пр. Переяслав (Київська обл.). 2023. Вип. 35. С. 40–50. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2023-35-40-50>.
3. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. *Вища освіта в Україні: зміни через війну : аналітичний звіт*. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
4. Оршанський Л., Нишак І., Матвісів Я., Юрків М. Вища освіта України в умовах воєнного стану : виклики та шляхи подолання. *Молодь і ринок*. 2024. № 1 (221). С. 29–35.

5. Сідлецький С., Шандар А. Вища освіта в Україні в умовах воєнного стану: виклики та пріоритети. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-151>.

Valentyna Podlesna

Lecturer at the Department of Language Training
of the Research Institute of Public Administration and Security
National University of Civil Protection of Ukraine
Cherkasy, Ukraine

**DETERMINANTS OF INCINERATION AND CATALYZERS
OF THE PROCESS OF GETTING HIGHER EDUCATION
IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW**

Keywords: education, online learning, educational process, higher education institution, systemic challenges.

Сидоркіна Наталія Сергіївна

магістрант кафедри практичної та прикладної психології
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

**ЗВ'ЯЗОК САМОЕФЕКТИВНОСТІ
ТА ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ**

Ключові слова: самоефективність, інтелект, людина, розум, здібність.

Феномен самоефективності (self-efficacy) був виокремлений А. Бандурою. В річищі запропонованої їм теорії «соціального когнітивізму» (social cognitivism) цей дослідник визначив самоефективність, як віру людини у власні можливості організувати та виконувати послідовні дії, необхідні для управління ситуаціями, що виникають. Цей конструкт характеризує суб'єктивні уявлення про здатність виконувати певну діяльність, впливати на ефективність власної поведінки.

Самоефективність забезпечується взаємодією і сукупним впливом на людину чинників соціального середовища, рис особистості та когнітивних процесів. У своїх працях Бандура показує значення самосприйняття ефективності, як когнітивного посередника діяльності. Під час планування дій та їхнього виконання люди виносять судження про свою здатність відповідати вимогам, що впливають з різних завдань [2, с. 12].

Самоефективність починає формуватися в ранньому дитинстві, коли діти набувають досвід вирішення різноманітних проблем

і розвивається упродовж життя. Її рівень може змінюватися в різні періоди, а також в залежності від конкретних обставин [5, с. 18].

За даними А. Бандури, існує чотири основних джерела самоефективності:

1. Особистий досвід (mastery experiences). Успішне виконання конкретних завдань посилює почуття самоефективності і навпаки.

2. Соціальне моделювання (social modeling). Досвід спостереження за іншими людьми. Людина повторює дії оточуючих, що призводять до успіху, і намагається не повторювати їхніх помилкових дій.

3. Соціальне переконання (social persuasion). Впевненість інших в здатності людини впоратися з поставленим завданням покращує її самоефективність. Критика, особливо з боку тих, кому людина довіряє, погіршує ефективність особистості.

4. Психологічний стан людини (psychological responses). Різке самопочуття та емоційні стани по-різному впливають на уявлення людини про власну ефективність при вирішенні певних завдань.

А. Бандура і його послідовники виокремили різні види самоефективності.

1. Ділова самоефективність (business self-efficacy) – впевненість людини з приводу своєї успішності в будь-якій сфері професійної діяльності.

2. Соціальна самоефективність (social self-efficacy) – впевненість людини стосовно міжособистісної комунікації.

3. Академічна самоефективність (academic self-efficacy) – теж саме по відношенню до можливостей побудови теоретичних концептів.

4. Поведінкова самоефективність (behavioral self-efficacy) – оцінка власної спроможності впоратися з певними конкретними завданнями в конкретній ситуації. Впливає на вибір тієї чи іншої стратегії дій, когнітивного стилю [1, 74].

Крім А. Бандури самоефективність вивчалась низкою інших дослідників. Серед них І. Галецька, В. Гальцев, М. Зіммерман, Дж. Мадукс, Д. Майерс, С. Максименко, В. Ромек, Л. Сердюк, Т. Титаренко, Р. Шварцер, М. Шеєр, В. Ямницький та ін. Однак, незважаючи на велику кількість праць, що присвячені самоефективності, існує низка питань, які ще чекають на вирішення. До них, на наш погляд, належить питання про взаємозв'язок самоефективності з іншими властивостями особистості.

Метою дослідження було вивчення зв'язків між самоефективністю та інтелектом, Останній трактується, як розумова діяльність спрямована на цілеспрямоване пристосування, вибір і формування середовища реального світу, що має відношення до життя людини.

Для вивчення самоефективності особистості в дослідженні були використані Методика визначення загальної та соціальної самоефективності М. Шеєра та Дж. Мадукса, Шкала загальної самоефективності Р. Шварцера; інтелекта – Прогресивні матриці Рейвена, Тест інтелекту Амтхауєра та Тест соціального інтелекту Дж. Гілфорда та М. Салівен.

Досліджуваними були 30 осіб, віком 18-55 років, що проживають у м. Одеса. Визначаємо коефіцієнти кореляції між показниками самоефективності та інтелекту, де показник N дорівнює 30:

1. Самоефективність діяльності у соціальному аспекті корелює на рівні 456*, в абстрактному аспекті – 150, в математичному – 025.
2. Самоефективність спілкування у соціальному аспекті корелює на рівні 184, в абстрактному аспекті – 276, а в математичному – 025.
3. Загальна самоефективність у соціальному аспекті корелює на рівні 328, в абстрактному аспекті – 557*, в математичному – 456*.

Примітки: 1) Коми та нулі опущено; 2) Позначка «**» свідчить про наявність кореляційних зв'язків на 1% рівні значущості, «*» – на 0,5% рівні.

З кореляційного аналізу видно, що додатно на 1% рівні показник загальної самоефективності пов'язаний з показником абстрактного інтелекту та на 5% рівні з показниками соціального та математичного інтелекту. Також на 5% рівні самоефективність діяльності пов'язана з соціальним інтелектом.

Результати дослідження доводять наявність взаємозв'язків між параметрами самоефективності та інтелекту. Люди з високою самоефективністю більш охоче беруться за складні завдання, що сприяє розвитку їхніх здібностей. Вони також більш наполегливі у навчанні, що дозволяє їм засвоювати нові знання та навички.

Інтелект, у свою чергу, також впливає на самоефективність. Розвинуті розумові здібності дозволяють людині ефективніше аналізувати ситуації, планувати дії та досягати результатів, що зміцнює її віру у власні сили. Самоефективність та інтелект є взаємопов'язаними властивостями особистості. Самоефективність сприяє розвитку інтелекту, а розвинутий інтелект, у свою чергу, зміцнює самоефективність. Розвиток самоефективності та інтелекту є важливим для особистісного зростання та досягнення успіху в різних сферах життя.

Список використаних джерел

1. Bandura A. et al. Role of Affective Self-Regulatory Efficacy in Diverse Spheres of Psychosocial Functioning. *Child Development*. 2003. Vol. 74. P. 769–782.
2. Bandura A. Organizational Application of Social Cognitive Theory / A. Bandura. *Australian Journal of Management*. 1988. Vol. 13. Issue 2. P. 275–302.
3. Bandura A. Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavior Change. *Psychological Review*. 1977. Vol. 84. P. 191–215.

4. Sternberg R. J. *Intelligence Applied : Understanding Your Intellectual Skills*. San Diego : Harcourt Brace Jovanovich Inc., 1986. 358 p.

5. Черножук Ю. Г. Особливості самоефективності осіб з різним типом емоційності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. № 2 (18). С. 205–209.

Науковий керівник: Черножук Юрій Григорович, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського.

Nataliia Sydorkina

Master's student of the Department of Practical and Applied Psychology
The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»
Odesa, Ukraine

EXPLORING THE LINK BETWEEN SELF-EFFICACY AND INTELLECTUAL ABILITIES OF THE PERSONALITY

Keywords: self-efficacy, intelligence, person, mind, ability.

Солнцева Елена Анатоліївна

доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
завідувач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-9295-6517>

ОРГАНІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВІДУ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ОСВІТИ

Ключові слова: психологічний супровід, психологічна підтримка, ментальне здоров'я, освіта.

Українське суспільство переживає складну соціально-політичну ситуацію, що впливає на організацію освітнього процесу. З огляду на існуючу загрозу ментального здоров'я учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії російської федерації та оголошення в Україні воєнного стану, виникла нагальна потреба переосмислення і здійснення системних заходів, спрямованих на збереження і зміцнення ментального здоров'я фахівців у сфері освіти та учасників освітнього процесу.

Проблема психологічного супроводу учасників освітнього процесу під час війни привернула увагу науковців О. Винничука, І. Губеладзе, Л. Карамушки, Т. Куліш, В. Панка, Л. Прохоренко [3], проблематику ментального здоров'я дослідили Н. Бочкор, Є. Дубровська, О. Залеська, Г. Пилягіна, Л. Міхеєва, Т. Костева, Г. Нікіфорова та ін. [4; 5]. Головним

завданням, яке стоїть перед сучасним суспільством та освітою, як зазначають науковці є розвиток культури піклування про ментальне здоров'я, пошук дієвих рішень його збереження, забезпечення підтримки та допомоги, задоволення психосоціальних потреб [2].

Серед проблем надання психологічної підтримки та організації супроводу учасників освітнього процесу під час воєнних конфліктів науковці виділяють питання надзвичайної чутливості сенсорних систем, психосоматики, розладів поведінки у дітей, травматичних подій, медіатравми, спричинені постійним переглядом негативної інформації, залежність від новин та постійну перевірку інформації з різних джерел, почуття тривоги, страху, гніву, відчуття провини [5].

За результатами дослідження Агенції ООН у справах біженців (UNHCR) спостерігаються зміни в поведінці людей, що засвідчує про порушення ментального здоров'я, а саме відчуття панічних нападів – 13%, підвищена напруженість – 28%, немотивована агресія – 21%, відчуття безпорадності та розпачу – 37%, емоційний ступор або відсторонення 16%, підвищений рівень тривожності – 48% [3]. Отже, вищезазначені нагальні суспільні процеси призвели до змін та переформатування як освітньої галузі взагалі так і роботи психологічної служби системи освіти зокрема, змінення вектору спрямування супроводу освітнього процесу.

Пріоритетним завданням діяльності психологічної служби системи освіти є психологічний супровід та підвищення ефективності педагогічного процесу, захист ментального здоров'я та благополуччя усіх його учасників: вихованців, учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників [1; 6]. Виходячи з цього, поставлені перед психологічною службою завдання вимагають вирішення потреб у проведенні соціально-педагогічної і психологічної просвітницької діяльності, інформуванні усіх учасників освітнього процесу з питань збереження їхнього соціального благополуччя і психічного здоров'я [2].

Тож, за результатами моніторингового дослідження центру практичної психології та соціальної роботи кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», можемо констатувати, що психологічна служба закладів освіти Одеської області працювала за такими напрямками роботи як надання психологічної допомоги та емоційної підтримки учнів, педагогічних працівників, батьків, родин ВПО та військовослужбовців, здійснювала консультаційну діяльність при гострих емоційних розладах, реактивних станах, посттравматичних стресових розладах, переживання втрати близьких, дезорієнтації тощо. Враховувались важливі аспекти особливостей психолого-педагогічного супроводу в умовах війни, проблем інтеграції та адаптації дітей в умовах

воєнних дій, важливості ефективного планування організації роботи фахівців психологічної служби та педагогічних працівників.

Враховуючи вищезазначене, пріоритетні напрямки та завдання організації психологічного супроводу та підтримки ментального здоров'я фахівців у сфері освіти визначаються відповідно до стратегії розвитку системи освіти України. Великий потенціал освітянської сфери за сучасної складної ситуації в країні має бути спрямовано і вже спрямовується на подолання викликів і проблем, які мають діти і суспільство. Працівники психологічної служби є тими, хто вже відгукнувся на існуючі труднощі.

Список використаних джерел

1. Наказ МОНУ № 509 від 22.05.2018 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.
2. Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: лист МОН №1/3737-22 від 29.03.22 р. URL: <https://surl.li/cc/sbscwb>.
3. Захист і підтримка ментального здоров'я українців в умовах воєнного стану: виклики і відповіді: монографія. / НАПН України; за заг. ред. В. Кременя/В. Панок, С. Максименко, М. Слосаревський, Л. Прохоренко, Н. В. Чепелева, Т. Куліш, С. Л. Чуніхіна, І. Г. Губеладзе, І. Ткачук, Н. А. Ярмола. Київ, 2024. 188 с.
4. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми у конфліктний та постконфліктний період: метод. рек. Н.П. Бочкор, Є.В. Дубровська, О.В. Залеська та ін. Київ: МЖПЦ «Ла Страда-Україна», 2021. 84 с.
5. Міхеєва Л. Психічне здоров'я дітей в умовах війни. *Особистість та суспільство в цифрову еру: психологічний вимір*. Одеса. 2022. С. 143–151. URL: <https://surl.li/wfzkim>.
6. Федько В. Психологічна підтримка здобувачів освіти та організація навчання під час війни. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми: збірник матеріалів наукових доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 22 квітня 2024 р. Київ, 2022. С. 156–172.

Olena Solntseva

Ph. D. in Education, Pedagogy,

Head of the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

ORGANIZATION OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR MENTAL HEALTH SUPPORT FOR EDUCATIONAL PROFESSIONALS

Keywords: psychological support, psychological support, mental health, education.

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Галятовська Катерина Сергіївна

старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2978-8896>

САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Ключові слова: професійна компетентність, самоосвітня діяльність, безперервна освіта.

Самоосвіта вихователя закладу дошкільної освіти є основою професійної діяльності. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до педагога. Щоб ефективно навчати, педагог має володіти знаннями, що значно перевищує рівень інших. Тому марафон з самоосвіти є не просто бажаним, а й необхідним компонентом професійної діяльності кожного педагога.

Безперервна освіта вкрай важлива для педагогічних працівників. Безперервна освіта включає в себе розширення знань, удосконалення вмінь, навичок і компетентностей як в освітніх закладах через організовані навчальні процеси, так і самостійно. Це може здійснюватися через відвідування лекцій, тренінгів, участь у семінарах і конференціях, спілкування з іншими, а також через аналіз минулого досвіду та навчання на власних помилках.

Основним завданням самоосвіти є постійне оновлення та вдосконалення професійних знань, умінь і навичок для досягнення високого рівня компетентності. В сучасному світі безперервна самоосвіта є не лише запорукою професійного успіху, але й, що особливо важливо, засобом захисту від інтелектуальної деградації особистості. Лише той педагог, який постійно поглиблює свої знання та відстежує новітні тенденції, може досягти успіху.

Конкретний зміст і форми самоосвіти вчителя варіюються залежно від багатьох факторів, таких як вік, педагогічний стаж, місце проживання, індивідуальні інтереси, вік учнів, а також атмосфера в педагогічному колективі. Самоосвіта є необхідною умовою ефективної педагогічної діяльності.

Самоосвіта педагога не повинна обмежуватися лише повторенням знань, отриманих у навчальному закладі. Важливою складовою

є ознайомлення з останніми педагогічними та психологічними дослідженнями, пошук інноваційних підходів до методики та організації навчально-виховного процесу, а також глибокий аналіз педагогічних проблем, що виникають у практичній діяльності.

Процес самоосвіти розпочинається з виявлення власних труднощів і проблем. Ефективна самоосвіта значною мірою залежить від проведення зовнішньої діагностики педагогічної, методичної та психологічної підготовки вихователя, а також стимулювання його до самооцінки й самоаналізу власних можливостей, якостей і результатів професійної діяльності.

Насамперед, вихователь ЗДО отримує знання з різних джерел і застосовує їх у своїй професійній діяльності, особистому розвитку та повсякденному житті.

Світ сьогодні пропонує безліч різноманітних джерел для здобуття знань, включаючи: курси підвищення кваліфікації; книги; фахові періодичні видання; інтернет; телебачення; відео- та аудіоматеріали; семінари, круглі столи та конференції; майстер-класи; культурні заходи (екскурсії, відвідування театрів, виставок, музеїв, концертів); заходи з обміну досвідом тощо.

Із комп'ютеризацією освітнього процесу в роботі вихователя значно розширюються можливості для самоосвітньої діяльності. Це відкриває нові теми, захоплюючі завдання та підходи до їх розв'язання, а також нові способи самореалізації, які стають доступними завдяки цим сучасним інструментам.

Вихователю важливо усвідомлювати, що самовдосконалення – це глибоко індивідуальний процес, який неможливо обмежити шаблонами, стереотипами, жорсткими рамками. Отже, самоосвіта вихователя закладу дошкільної освіти є невід'ємною умовою успішної діяльності та розвитку як самого вчителя, так і освітньої установи та суспільства в цілому, а також найефективнішим способом реалізації безперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Сидорчук Н. Г. Самоосвіта як форма організації навчання у системі освіти дорослих. Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання. 2014. Вип. 5. С. 179–183.
2. Жорова І., Кузьмич Т., Назаренко Л. Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності: методичні рекомендації. Херсон: РІПО, 2012. 80 с.

Katerina Galyayovska

Senior lecturer at the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

SELF-EDUCATIONAL ACTIVITY AS A FACTOR IN IMPROVING A TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE

Keywords: professional competence, self-educational activities, continuing education

Гаран Олександр Володимирович

здобувач вищої освіти ступеня магістра

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ

Ключові слова: інформаційно-цифрова компетентність, вчитель, управління розвитком, цифровізація, заклад загальної середньої освіти.

У сучасних умовах цифровізації освіти особливої актуальності набуває розвиток інформаційно-цифрової компетентності (ІЦК) педагогів. Ця компетентність охоплює не лише здатність до ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності, а й розуміння цифрових процесів, безпечної поведінки в інформаційному просторі та критичного мислення у цифровому середовищі. В українському освітньому контексті ІЦК розглядається як одна з ключових надпредметних компетентностей, необхідних для самореалізації педагога в інформаційному суспільстві, що постійно змінюється та модернізується під впливом глобальних технологічних трендів. Європейська Рамка цифрової компетентності педагогів DigCompEdu [4, с. 31] виокремлює шість сфер, на яких має ґрунтуватися розвиток ІЦК: професійна взаємодія, цифрові ресурси, викладання і навчання, оцінювання, підтримка учнів і розвиток цифрової компетентності здобувачів освіти, – що цілком відповідає потребам сучасної української школи [3, с. 9].

Інформаційно-цифрова компетентність педагога, на відміну від загального володіння ІКТ, є більш комплексним поняттям. Вона передбачає інтеграцію технічних навичок із когнітивними, етичними та педагогічними вміннями, що дозволяє вчителю не просто користуватися цифровими інструментами, а й критично осмислювати інформацію, адаптувати освітній процес до потреб учнів, формувати цифрову культуру шкільного середовища. Як зазначено в посібнику, до ознак сформованої ІЦК належать: здатність до безпечного використання цифрових ресурсів, вміння адаптуватися до нових технологій, створювати якісний цифровий контент, ефективно взаємодіяти в онлайн-середовищі, а також розв'язувати освітні проблеми за допомогою цифрових засобів [3, с. 10].

ІЦК охоплює здатність використовувати цифрові інструменти у педагогічній практиці, критично мислити, дотримуватися етики у цифровому середовищі, а також продукувати, поширювати та управляти цифровим контентом. Ця компетентність є необхідною

умовою успішного функціонування закладу освіти в умовах Нової української школи, оскільки цифрова трансформація охоплює як навчальну, так і управлінську діяльність [2, с. 196].

Водночас ефективний розвиток ІЦК педагогів потребує системного управління на рівні закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО). У дослідженні В. Дзюби розроблено організаційно-педагогічну модель розвитку цифрової компетентності керівника ЗЗСО, що складається з чотирьох взаємозалежних блоків: цільового, організаційно-змістового, технологічного та діагностично-результативного [1, с. 127].

Цільовий блок визначає стратегічну мету – підвищення професійної компетентності керівників і вчителів у цифровій сфері. Організаційно-змістовий – передбачає поетапний розвиток ІЦК з урахуванням новітніх підходів, таких як особистісно орієнтоване навчання, компетентнісний і діяльнісний підходи. Технологічний блок включає засоби та інструменти: платформи Google Workspace, Moodle, мобільні середовища типу mobiSchool, хмарні сервіси, віртуальні класи тощо. А діагностично-результативний – забезпечує оцінювання рівня сформованості ІЦК та дає змогу будувати індивідуальні траєкторії професійного зростання [1, с. 128–129].

У свою чергу, в моделі, запропонованій Л. Карташовою та співавторами, розвиток ІЦК вчителя розглядається як невід’ємна складова неперервної освіти, що забезпечується завдяки інтеграції інформаційно-освітнього електронного середовища у закладі. Інноваційним прикладом такої інтеграції стала платформа mobiSchool, яка дозволяє створити web-прототип закладу, що охоплює всі функції освітнього процесу – від навчальної до управлінської [2, с. 197].

Експериментальні дослідження авторів засвідчили, що впровадження таких платформ сприяє формуванню стійкої мотивації педагогів до цифрового саморозвитку, а також знижує бар’єри у використанні ІКТ навіть серед вчителів із низьким рівнем цифрової підготовки. Важливо, що система mobiSchool не потребує додаткового обладнання, адаптується до потреб конкретного ЗЗСО і підтримується тьюторами [2, с. 198].

Отже, сучасні підходи до управління розвитком ІЦК педагогів у ЗЗСО передбачають не лише нормативно-організаційне забезпечення, а й активне залучення керівників, впровадження цифрових платформ, побудову індивідуальних траєкторій навчання, постійний моніторинг та мотивацію до цифрового вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Дзюба В. Організаційно-педагогічна модель розвитку цифрової компетентності керівника закладу освіти. *Проблеми освіти*. 2022. Вип. 2(97). С. 120–133. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-97.2022.07>.

2. Карташова Л. А., Пліш І. В., Бахмат Н. В. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68. №6. С. 193–200. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v68i6.2543>.
3. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах еврoінтеграційних процесів в освіті : навч.-метод. посіб. / За ред. Н. В. Морзе. Київ : Університет менеджменту освіти, 2023. 95 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708250>.
4. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators : DigCompEdu. Luxembourg. Publications Office of the European Union. 2017. 95 p. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770>.

Науковий керівник: Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Oleksandr Haran

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT
OF TEACHERS' INFORMATION AND DIGITAL COMPETENCE
IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS:
THEORETICAL FOUNDATIONS**

Keywords: information and digital competence, teacher, development management, digitalization, general secondary education institution.

Дружененко Раїса Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7002-4273>

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
КРИТЕРІЙ НОРМАТИВНОСТІ**

Ключові слова: вчитель української мови, комунікативна компетентність, фахова підготовка спеціаліста, освітній процес, лінгводидактика.

Формування комунікативної компетентності вчителя – проблема, яка завжди привертала увагу науковців-лінгводидактів. Можна спостерігати різнобічні дослідження на основі деяких підходів: компетентнісного, професійно орієнтованого, діяльнісного, соціокультурного, дискурсивного, риторичного, культуромовного. Відповідно феномен комунікативної компетентності вчителя української

мови представлений у наукових розвідках або як складник професійної компетентності вчителя; або як продукт дискурсивного чи риторичного мовлення; або як маркер соціокультурних реалій; або як інструмент комунікативної діяльності.

На наше переконання, важливим у парадигмі досліджень із комунікативної компетентності вчителя є висвітлення фахівцями проблеми нормативного мовлення і нормативної комунікації педагога у професійній діяльності, зокрема на уроках української мови.

Урок – це комунікативна подія, що зумовлює реалізацію вчителем деяких комунікативних навичок: по-перше, точно й логічно передавати навчальну інформацію; по-друге, адекватно сприймати здобувачів освітнього процесу й етично реагувати в конкретних ситуаціях спілкування; по-третє, позитивно взаємодіяти з учнівським середовищем і досягати комунікативної мети. Важливим у цьому є дотримання вчителем комунікативних норм, які забезпечать уникнення комунікативних конфліктів.

Переконані, що комунікація вчителя має бути нормативною, відповідати комунікативній культурі та її якостям (правильності, етичності, естетичності, точності, логічності, виразності, багатству, доречності, стислості, ясності тощо [4], а також гнучкості, емоційності, діалогічності, імпровізаційності, саморегулятивності, впливовості, адресованості [2]). За такої умови вчитель може бути зразком мовної особистості, джерелом не тільки для споглядання, але й наслідування учнями.

Задля достовірності фактів порушення сучасними вчителями літературних норм, що становлять основу спілкування, ми проаналізували сучасний педагогічний дискурс за критерієм нормативності. Було виявлено порушення орфоепічних, пунктуаційних, орфографічних, лексичних (професійна лексика), граматичних норм, а також норм точного, логічного, доречного, стислого, виразного, етичного, естетичного мовлення. Власне комунікативні навички також потребують удосконалення: уміння звернутися, похвалити, толерантно зробити зауваження, zorganizувати дискусію, стисло і зрозуміло пояснити новий матеріал, поставити запитання, дотриматися логічних переходів від одного етапу уроку до іншого, підбити підсумки тощо.

На наш погляд, роботу над формуванням комунікативної компетентності майбутнього вчителя слід починати з першого року навчання на основі елементів професійного дискурсу та його фрагментів. Для цього можна поетапно впроваджувати спеціальну систему вправ і завдань під час викладання дисциплін освітньої програми: «Вступ до спеціальності», «Орфографічний тренінг», «Орфоепічний тренінг», «Фонетика. Орфоепія» – на першому році навчання; «Лексикологія.

Фразеологія», «Морфеміка. Словотвір», «Комунікативний тренінг» – на другому році навчання; «Морфологія. Орфографія», «Методика викладання української мови в ЗСО» – на третьому році навчання; «Синтаксис. Пунктуація», «Стилістика. Культура мовлення» – на четвертому році навчання.

Ефективними прийомами роботи є: спостереження й аналіз професійно орієнтованих текстів монологічного або діалогічного змісту на предмет відповідності мовлення автора (вчителя) ознакам культури мовлення; створення на заняттях професійних ситуацій задля розв'язання комунікативних завдань; проєктна діяльність з питань нормативного мовлення вчителя української мови; наукові мінідослідження професійного дискурсу у визначеному напрямі тощо.

Закладаючи концепцію формування комунікативної компетентності сучасного вчителя української мови, надаємо ваги розвитку професійного мовного чуття, мовного смаку, а також мовної пильності, що є важелями сформованої мовної свідомості вчителя як важливого психологічного чинника.

Список використаних джерел

1. Дубовик С. Г. Культура професійного мовлення як складник професійної культури вчителя. Українська мова і література в школі. 2014. Вип. 5. С. 43–46.
2. Калюжна Т. Г. Культура педагогічного мовлення : методичні рек. Київ. 2011. 51 с.
3. Корніяка О. М. Культура спілкування педагога: психологічний вимір. *Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами* : зб. наук. пр. 2007. 3(5). URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/247>.
4. Кричун Л. До проблеми культури мовлення вчителя. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 165. С. 513–516.
5. Окуневич Т. Г. Формування образності мовлення студентів-філологів у процесі професійної підготовки. *Науковий вісник Донбасу*. 2012. №2. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/index.htm>.

Raisa Dryzhenenko

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent,

Associate Professor at the Department of Department of Ukrainian Language

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Kyiv, Ukraine

FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A FUTURE UKRAINIAN LANGUAGE TEACHER: NORMATIVE CRITERIA

Keywords: Ukrainian language teacher, communicative competence, professional training of a specialist, educational process, linguodidactics.

Заварова Наталія Володимирівна

старший викладач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8395-9003>

ТРАВМОФОКУСОВАНИЙ ПІДХІД ЯК ВЕКТОР ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ

Ключові слова: травмофокусований підхід, педагогічна компетентність, професійний розвиток, травма-інформована педагогіка, безпечне освітнє середовище.

Актуальність теми зумовлена сучасними глобальними викликами, що створюють умови, які значно підвищують ризик травматизації учасників освітнього процесу. Травматичні події, такі як війна, пандемії та соціальна нестабільність, актуалізують необхідність упровадження травмофокусованого підходу у педагогічну практику [1, с. 9]. Аналіз наукової літератури засвідчує активні дослідження травма-інформованої педагогіки міжнародною науковою спільнотою [4, с. 27; 5, с. 8]. Водночас в українському освітньому просторі комплексна модель її реалізації перебуває на стадії формування, особливо зважаючи на сучасні умови війни та пов'язані з нею психологічні наслідки для учнів і педагогів [3, с. 17].

Травмофокусований підхід передбачає переорієнтацію педагогічної діяльності від традиційної оцінки поведінки учня («Що не так із дитиною?») до розуміння причин його реакцій («Що сталося з дитиною?»). Цей підхід ґрунтується на емпатії, глибокому розумінні механізмів впливу травми на особистість та адаптації освітніх методик з урахуванням психоемоційного стану здобувачів освіти [6, с. 14; 7, с. 4].

До ключових компетентностей педагога в умовах травмофокусованого підходу належать: емоційна грамотність, здатність до емпатії, уміння створювати фізично та психологічно безпечне освітнє середовище, володіння навичками стабілізації та саморегуляції, ефективна командна взаємодія з фахівцями психічного здоров'я, соціальними педагогами та родинами здобувачів освіти [2, с. 45; 3, с. 18].

Педагогічні інтервенції в межах травмофокусованого підходу включають систематичне професійне навчання педагогів, психологічну підтримку (наприклад, супервізії, тренінги із саморегуляції та управління стресом), а також аналіз конкретних практичних кейсів (зокрема, моделювання ситуацій поведінки учнів у кризових умовах). Окремим важливим аспектом є підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що включає освітні модулі, тренінги та курси на тему травма-

інформованої педагогіки, механізмів впливу травми на дитину, а також методів створення безпечного освітнього середовища [2, с. 48; 4, с. 30]. За даними сучасних досліджень, така підготовка не лише сприяє покращенню професійної ефективності, а й дозволяє знизити ризики професійного вигорання серед працівників освітньої сфери [5, с. 12].

Впровадження травмофокусованого підходу уможливорює ефективне реагування на сучасні освітні виклики, сприяє підвищенню якості освітніх послуг та створенню здорового психологічного середовища у закладах освіти. Це передбачає розвиток професійної чутливості педагогів до проявів травми, розуміння механізмів її впливу на розвиток і навчання, а також адаптацію освітніх технологій до травматичного досвіду учнів [1, с. 22; 6, с. 16].

Отже, травмофокусований підхід стає необхідною складовою професійного розвитку сучасного педагога, оскільки дозволяє адекватно відповідати на виклики часу, забезпечує якісну підтримку учасникам освітнього процесу та формує культуру турботи як про учнів, так і про самих педагогів [7, с. 6].

Список використаних джерел

1. Вааранен-Валконен Н., Заварова Н. Психологічна підтримка та допомога дітям, які пережили травматичні події : навч. посіб. / за ред. О. Калашник. Київ : Рада Європи, 2022. 104 с. URL: <https://surl.li/kszlor>.
2. Головатенко, Т. Тенденції підготовки вчителів до впровадження травма-інформованого навчання : досвід розвинених країн. Освітологія. 2023. ;№ 12 (12). С. 42–54. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2023.12.4>.
3. Заварова Н. В. Стратегії психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу/ Н. В. Заварова. *Наша школа : наук.-практичні студії*. 2024. № 3. С. 16–19. DOI: [https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3\(7\).315918](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3(7).315918).
4. Arbour M., Walker K., Houston J. Trauma-Informed Pedagogy: Instructional Strategies to Support Student Success. *Journal of Midwifery & Women's Health*. 2024. V. 69 (1). P. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.1111/jmwh.13539>.
5. Hartmann K. Teacher Perspectives When Learning Trauma-Informed Practice Pedagogies : Stories of Meaning Making at Work. *Frontiers in Education*. 2022. V 7. DOI: <https://doi.org/10.3389/educ.2022.852228/>.
6. Imad M. Transcending Adversity : Trauma-Informed Educational Development. *To Improve the Academy*. 2021. V. 39(3). DOI: <https://doi.org/10.3998/tia.17063888.0039.301>.
7. Sweetman N. What Is a Trauma Informed Classroom? What Are the Benefits and Challenges Involved? *Frontiers in Education*. 2022. V. 7. DOI: <https://doi.org/10.3389/educ.2022.914448/>.

Nataliia Zavarova

Senior Lecturer

at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

TRAUMA-FOCUSED APPROACH AS A VECTOR OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS UNDER CONDITIONS OF CONTEMPORARY EDUCATIONAL CHALLENGES

Keywords: trauma-focused approach, pedagogical competence, professional development, educational challenges, psycho-emotional safety.

Іващенко Оксана Алімівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки*

Національний університет цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ВИКЛАДАЧА

Ключові слова: професійне здоров'я, стресостійкість, професійне вигорання, мотивація, професійна компетентність.

Професійне здоров'я викладача вищої школи є важливим чинником його ефективної діяльності, адже саме від нього залежить якість навчального процесу, взаємодія зі студентами та рівень професійної задоволеності. Викладачі зазнають значного психологічного навантаження, пов'язаного з високими вимогами до їхньої роботи, необхідністю постійного саморозвитку та спілкування з великою кількістю студентів. У зв'язку з цим важливо визначити основні психологічні чинники, що впливають на професійне здоров'я викладачів, та розглянути способи його підтримки.

Професійне здоров'я – це стан фізичного, психологічного та соціального благополуччя, що дає змогу людині ефективно виконувати свою професійну діяльність. Для викладача вищої школи це означає здатність витримувати інтелектуальне навантаження, зберігати емоційну стійкість, адаптуватися до змін у сфері освіти та уникати професійного вигорання.

На професійне здоров'я викладача впливає низка психологічних чинників.

Емоційна стійкість та стресостійкість. Викладачам часто доводиться працювати в умовах високої психологічної напруги: дедаліни, необхідність виступати перед великою аудиторією, поведінка студентів тощо. Високий рівень емоційного інтелекту та здатність контролювати власні емоції допомагають знижувати рівень стресу та уникати негативних наслідків для здоров'я.

Професійне вигорання. Вигорання – це стан хронічного стресу, який призводить до емоційного виснаження, деперсоналізації та зниження продуктивності. Основними його причинами можуть бути надмірне робоче навантаження, відсутність мотивації, низька підтримка з боку колег та адміністрації. Запобігти вигоранню можна за допомогою балансу між роботою та особистим життям, а також професійного розвитку та самореалізації.

Мотивація та задоволеність роботою. Професійне здоров'я тісно пов'язане з мотивацією до роботи. Якщо викладач має високу внутрішню мотивацію, він більш стійкий до стресу, відчуває задоволення від викладання та має високий рівень самореалізації. Зовнішні фактори, такі як адекватна оплата праці, повага з боку студентів та колег, також відіграють важливу роль.

Соціальна підтримка та професійне середовище. Підтримка з боку колег, адміністрації та студентів допомагає викладачам справлятися з труднощами та підтримувати психологічне благополуччя. Комфортний психологічний клімат у колективі сприяє зниженню рівня стресу та підвищенню задоволеності роботою.

Рівень самооцінки та професійної компетентності. Висока самооцінка та впевненість у своїх професійних навичках допомагають викладачам зберігати психологічне здоров'я. Постійне підвищення кваліфікації, участь у наукових конференціях та педагогічних тренінгах сприяють розвитку компетентності та впевненості у власних силах.

Підтримувати та зміцнювати професійне здоров'я можна за допомогою технік психологічної саморегуляції – релаксації, медитації, дихальних вправ для зменшення рівня стресу. Важливо приділяти увагу організації робочого часу – уникати перевантаження, тримати баланс між роботою і відпочинком, застосовувати в житті принципи ефективного тайм-менеджменту. Викладачу необхідно розвивати емоційний інтелект з метою розпізнавання та управління власними емоціями, що допомагає будувати ефективну комунікацію. Підвищення кваліфікації є невід'ємною частиною професійної діяльності викладача, участь у семінарах, тренінгах, наукових заходах, сприяє професійному зростанню та підтримці професійного здоров'я.

Психологічне здоров'я викладача вищої школи є важливим аспектом його професійної діяльності. Емоційна стійкість, соціальна підтримка, мотивація та баланс між роботою і особистим життям допомагають зберегти високу працездатність і уникнути професійного вигорання. Викладач, який дбає про своє психологічне здоров'я, не лише покращує якість власного життя, а й позитивно впливає на студентів, сприяючи їхньому ефективному навчанню та розвитку.

Список використаних джерел

1. Дусь Н. А. Феноменологія емоційного вигорання в педагогічній діяльності: психологічні особливості та шляхи профілактики. *Проблеми освіти* : зб. наук. пр. Вінниця-Київ, 2015. Вип. 82. С. 85–89.
2. Мирончук Н. М. Роль планування в забезпеченні ефективності професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. Київ, 2015. № 85. Спецвипуск. С. 82–88.

Oksana Ivashchenko

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent,
Head of the Department of Language Training
National University of Civil Protection of Ukraine
Cherkasy, Ukraine*

**PSYCHOLOGICAL FACTORS OF PROFESSIONAL HEALTH
OF AN EDUCATOR**

Keywords: professional health, stress resilience, professional burnout, motivation, professional competence.

Кириченко Наталія Миколаївна

*заступник директора з навчально-виховної роботи
Опорний заклад освіти «Причорноморський ліцеї»
Визирської сільської ради Одеського району Одеської області
м. Одеса, Україна*

Болдирєва Ганна Володимирівна

*методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності
та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

**СТВОРЕННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ УМОВ
ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

Ключові слова: інноваційні зміни, професійна траєкторія, сприятливе середовище, саморозвиток, умотивований учитель.

Спроможність педагогічного працівника до саморозвитку та самовдосконалення – важливий етап в його професійній траєкторії. Інноваційні зміни суттєво трансформують професійну діяльність педагога, вимагаючи від нього постійного розвитку та адаптації. Конкурентоспроможний учитель постійно повинен продовжувати вчитися.

В умовах сучасних освітніх реформ та швидких соціальних змін, створення сприятливих умов для постійного зростання педагогів стає не просто бажаним, а необхідним. Це забезпечення безперервного професійного розвитку умотивованого учителя. Умотивований учитель – це педагог, який активно прагне до самовдосконалення, відкритий до нових педагогічних підходів і технологій, і здатний надихати учнів на досягнення високих результатів, створюючи сприятливу атмосферу для розвитку їхніх здібностей і творчого потенціалу [1, с. 20].

Виклики підводять кожного педагогічного працівника до того, що він постійно має вдосконалювати свої знання та навички, щоб

відповідати вимогам сучасного освітнього процесу. У Законі України «Про освіту» (ст. 59) зазначено, що професійний розвиток педагогічних працівників передбачає «постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання» [2].

У цьому контексті важливу роль відіграє стратегія розвитку Причорноморського ліцею, яка враховує сучасні тенденції розвитку педагогічного колективу, його потреби, а також визначає вимоги до професійної компетентності педагога. Ця стратегія стала результатом спільної роботи команди педагогів, учнів та батьків ліцею за експертної підтримки співробітників КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» в межах реалізації Швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти».

Реалізація професійного потенціалу педагогів – це створення умов для самореалізації через впровадження інноваційних методик викладання, підтримку творчої ініціативи та розвиток педагогічної майстерності. Завдання адміністрації закладу освіти – створити сприятливе середовище для професійного розвитку педагогів, вивчити їх запити, сприяти формуванню в них стійкої потреби в самоосвіті та професійному зростанню. Стратегія розвитку опорного закладу освіти «Причорноморський ліцей» Визирської сільської ради Одеського району Одеської області демонструє глибоке розуміння ключової ролі педагога в сучасному освітньому процесі. Пріоритетний напрямок, спрямований на зростання професійної майстерності учителів, є не просто декларацією, а відображенням реальних кроків до якісних змін.

Системний підхід до розвитку педагогічного колективу відбувається через реалізацію певних проєктів, які охоплюють різні аспекти професійного зростання: від створення ефективних механізмів підвищення кваліфікації до індивідуальної підтримки та стимулювання творчого потенціалу. Проєкт «Творчий вчитель – запорука успіху» стимулює педагогів до пошуку нових методів та технологій, до експериментів та інновацій. Надається доступ до необхідних ресурсів та стимулюється потяг учителів до самостійного навчання, участі у професійних конкурсах тощо.

У Причорноморському ліцеї розроблено та впроваджено внутрішню систему підвищення кваліфікації через проєкт «Створення інноваційної моделі внутрішньої системи підвищення кваліфікації педагогів». Створено не лише можливості для обміну досвідом серед педагогічних працівників через функціонування динамічних груп та творчих лабораторій, а й система оцінювання професійного розвитку педагогів, яка дозволяє відстежувати їхній прогрес та надавати необхідну

підтримку та спрямована на стимулювання педагогів до подальшого зростання та розвитку через атестацію та преміювання [3, с. 5]. У ліцеї розроблено Положення про преміювання педагогічних працівників за наслідками роботи.

Проект «Менторська підтримка професійного самостановлення та самовдосконалення педагогічних працівників/працівниць, проходження сертифікації» передбачає прагнення до створення культури безперервного навчання та професійного розвитку. Зроблено акцент на менторській підтримці та сертифікації, що сприяє поширенню кращих практик у межах усього колективу. Наші показники: 10 сертифікованих учителів; 10 сертифікованих експертів, що вивчають педагогічний досвід учителів, що проходять сертифікацію; 5 сертифікованих експертів, що беруть участь в аудиті освітніх закладів; 1 супервізор, 5 тренерок для навчання кандидатів в експерти з оцінювання професійних компетентностей вчителів під час сертифікації.

Отже, у межах стратегії розвитку Причорноморського ліцею створені сприятливі умови для професійного зростання, удосконалення педагогічної майстерності учителя. Впровадження інноваційних підходів до навчання, стимулювання творчості та експериментів, а також створення власної внутрішньої системи підвищення кваліфікації, що враховує специфіку закладу та потреби педагогів, є ключовими елементами успішної роботи.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://surl.li/ztxwtm> (дата звернення: 28.04.2025).
2. Про освіту :Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 28.04.2025).
3. Крильчук О. Підвищення професійної компетентності педагога в умовах Нової української школи. URL: <https://surl.li/jqfiqn> (дата звернення: 28.04.2025).

Nataliia Kyrychenko

Deputy Director for Educational Work
Supporting Educational Institution «Prychornomorskyi Lyceum»
Vyzyrka Village Council, Odesa District, Odesa Region
Prychornomorske, Ukraine

Hanna Boldyrieva

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory
of Management Activities and Quality Assurance of Education,
Department of Philosophy of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

CREATING CONDITIONS FOR THE PROFESSIONAL GROWTH OF TEACHING STAFF IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Keywords: innovative changes, professional trajectory, favorable environment, self-development, motivated teacher.

Кузнєцова Оксана Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІВ-СУПЕРВІЗОРІВ ЯК РЕСУРС ПІДТРИМКИ ОСВІТНІХ ЗМІН

Ключові слова: супервізія, педагог-супервізор, Нова українська школа, професійний розвиток, дифузія інновацій.

Реформування шкільної освіти в Україні, основні орієнтири якого відображені у Концепції «Нова українська школа», є складним, тривалим, багаторічним, багатоступінним, багатоаспектним процесом. На актуальному етапі його розгортання, разом з продовженням втілення нових ідей у освітній простір, здійсненням трансформацій у організації освітнього процесу, відчутною є необхідність пошуку шляхів підтримки освітніх змін, їх укорінення у освітній практиці педагогів, гнучкого втілення відповідно до мінливих обставин сьогодення та загроз воєнного часу.

Як зазначає Е. Роджерс, дифузію інновацій як процес настання зміни в структурі та функціях соціальної системи визначають не тільки нова ідея, а й канали комунікації, час, системні соціальні процеси [6, с. 26, 30]. Усі складові дифузії інновацій у сукупності зумовлюють хід і наслідки впровадження змін. Тому вирішення питання про підтримку змін в ході реформування освітньої сфери передбачає аналіз широкого поля системних феноменів, зокрема, в сфері комунікації між учасниками процесу поширення інновацій. Одним з таких явищ, що в останні роки запроваджується в освітній системі з метою підтримки впровадження педагогами Концепції «Нова українська школа», є супервізія.

З досвіду реформування освіти у європейських країнах відомо, що на етапі впровадження освітніх змін здійснення супервізії допомагає педагогам приймати нововведення, дієво втілювати їх і реально змінювати свою щоденну практику. Супервізія у закладах освіти дозволяє посилити ефективність впровадження реформи та запобігати її формалізації, стагнації та згасанню самого процесу змін. Відповідно до чинних нормативних документів, супервізія в освіті – це комплекс заходів з надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам на добровільних засадах, що сприятиме вдосконаленню їх професійної діяльності та професійному розвитку [1]. Супервізія в освіті спрямована на вирішення питання усвідомленого прийняття педагогом освітніх змін, подолання сумнівів у процесі оновлення підходів

у діяльності, з'ясування причин професійних труднощів та актуалізації власних ресурсів їх переборення.

Одним з напрямків втілення реформи «Нова українська школа» стала підготовка фахівців, які б володіли прийомами супервізійної роботи, інструментами та технологіями професійного консультування, рефлексії та саморозвитку. Разом з тим виникла потреба у науково-методичній підтримці таких фахівців та створенні умов для професійного розвитку педагогів-супервізорів. В науковій літературі поняття «професійний розвиток» є широко вживаним, адже пов'язане з вивченням професіоналізації особистості, що є однією з найважливіших категорій соціогуманітарних наук. Це поняття розкриває цілі, зміст й основні етапи взаємодії особистості та професії, поступове набуття особистістю фахового досвіду, вдосконалення фахових теоретичних знань, практичних навичок і вмій, професійно важливих якостей [9]. Не ставлячи за мету охоплення широкого розмаїття визначень поняття професійного розвитку, зазначимо лише про переважну єдність позицій науковців щодо важливості змісту особистісного становлення і самореалізації у прояві цього явища [7].

Педагоги-супервізори як категорія фахівців з'явилась відносно недавно в нормативному та практичному полі української освіти. З 2018 року здійснюється процес підготовки таких спеціалістів на базі регіональних закладів післядипломної педагогічної освіти. Відповідно, напрацьовується досвід тренінгового навчання педагогів-супервізорів, організації процесу супервізії у закладах освіти, створення систем підтримки та супроводу діяльності педагогів-супервізорів, забезпечення умов для їх професійного розвитку.

Теоретичне осмислення проблеми професійного розвитку педагогів-супервізорів потребує ґрунтовної роботи щодо визначення специфікації супервізії педагогів, опису моделей супервізійної діяльності в освіті, створення професійного профілю такого фахівця. На сьогодні є перші спроби такого узагальнення, зокрема, у частині опису професійного профілю супервізора, що містить наступні компетентності: мовно-комунікативна, предметно-методична, психологічна, емоційно-етична, педагогічного партнерства, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, здатність до навчання впродовж життя [4, с. 7]. Наведений перелік компетентностей засвідчує бачення діяльності супервізора в освіті у більшому наближенні до педагогічної професії.

Разом з тим, у літературі наводиться опис процесів діяльності супервізора, що свідчить про необхідність глибокого оволодіння специфічними знаннями та уміннями у супервізійній діяльності. Зазначається, що правильно організована супервізія базується на чітко визначених запитах і цілях; спрямована на моніторинг та інтерпретацію

інформації, пов'язаної із конкретною професійною ситуацією; забезпечує рефлексію, мотивацію співробітників і підвищення рівня їх задоволення результатами роботи; спонукає до розвитку; дає змогу оцінити правильність обраних стратегій, тактик, методів роботи; дозволяє планувати та прогнозувати ефекти діяльності та, в разі потреби, коригувати свої дії. Результатом цього процесу є формування цілісного бачення своєї роботи, переосмислення власного досвіду, поглиблене та більш адекватне усвідомлення причин і наслідків професійних негараздів, віднаходження та прийняття векторів подальшого особистісного самовдосконалення тощо [5, с. 116]. Підкреслюється важливість для здійснення супервізії побудови супервізійних стосунків, формування супервізійного альянсу, що припускає відкритість і ясність щодо методів, які використовуються у супервізії, причин їхнього вибору, супервізійного стилю, цілей супервізії, форми відносин і відповідальності учасників супервізійного процесу [3]. Зазначені вимоги до супервізійної діяльності передбачають володіння спеціальними теоретико-методологічними знаннями і конкретними методиками її реалізації.

Важливо враховувати при розгляді професійних засад діяльності педагога-супервізора та визначенні орієнтирів професійного розвитку такого фахівця той факт, що у європейському і українському професійному просторі доволі впевнено постає супервізія як самостійний фах. Відповідно до засадничих положень європейської рамки компетенцій супервізора EC-Vision, супервізія – це форма процесного консультування, що служить забезпеченню та розвитку якості спілкування та співпраці у професійних контекстах, а також пропонує підтримку в різних процесах рефлексії та прийняття рішень, у складних і відповідальних професійних ситуаціях і конфліктах. Супервізія підтримує роз'яснення та опрацювання завдань, функцій і ролей, допомагає в управлінні процесами змін, у пошуку інноваційних рішень для нових завдань і заходів для профілактики вигорання. Супервізійний процес, за вимогами Європейської асоціації супервізорів (ANSE), орієнтований на рефлексію професійного функціонування у комплексних ситуаціях [8]. Фахівець, здатний здійснювати супервізію, за європейськими стандартами має володіти наступними компетентностями: професійне ставлення (рефлексія, інтеграція теорії і практики, толерування неоднозначності), етика (етична поведінка), розвиток якості (безперервний професійний розвиток, безперервний особистісний розвиток, внесок у професійні стандарти і розвиток), бачення з перспективи людини, роботи, організації (встановлення зв'язків з різними особистими, професійними, організаційними цінностями і культурами, поведіння з функцією, роллю та статусом у

межах організації, зосередження уваги на питанні керування людьми/лідерства) [2].

На наш погляд, саме на перетині педагогічної та супервізійної професій має бути окреслена професійна специфікація діяльності педагога-супервізора, що може бути предметом подальших досліджень. Такий підхід дозволить поглибити уявлення і про професійний розвиток педагога-супервізора як фахівця, що володіє специфічними інструментами супервізійної роботи з педагогічними працівниками. За таких умов підготовка і професійний розвиток педагога-супервізора стануть надійною основою впровадження і сталої підтримки освітніх змін в шкільній практиці.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) : наказ Міністерства освіти і науки від 14.06.2024 №855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1201-24#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
2. EC Vision : Європейські рамки компетенцій. URL: <https://ussc.org.ua/superviziia-ta-kouchynh/profil-kompetentsii/> (дата звернення: 04.04.2025).
3. Астремська І. В. Супервізорські відносини в професійному супроводі спеціаліста соціальної роботи. *Психологічні перспективи*. Вип. 22. 2013. С. 3–12.
4. Новик І. Профіль супервізора. УІРО. 2024. 12 с.
5. Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : монографія / за наук. ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. Київ : Слово. 2020. 220 с.
6. Роджерс Е. Дифузія інновацій / пер. с англ. Василя Старка. Київ : Києво-Могилянська академія. 2009. 591 с.
7. Ткаченко А. В. Категоріальний статус поняття «професійний розвиток особистості». *Виток педагогічної майстерності* : 36. наук. пр. Полтава. 2011. С. 263–269.
8. Українська спілка супервізії та коучінгу. URL: <https://ussc.org.ua/> (дата звернення: 04.04.2025).
9. Ягулов В. В. Професійний розвиток особистості фахівця: поняття, зміст та особливості. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2015. Т. 175. С. 22–28.

Oksana Kuznietsova

Candidate of Psychological Sciences, Docent,

vice-rector for scientific-pedagogical and social-humanitarian activities

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHER SUPERVISORS AS A RESOURCE FOR SUPPORTING EDUCATIONAL CHANGES

Keywords: supervision, teacher-supervisor, New Ukrainian School, professional development, diffusion of innovations.

Лебедик Леся Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6538-6256>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=3Zma0vUAAAAJ&hl=ru>

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: позашкільна освіта, педагог, компетентнісний підхід.

Сучасні трансформаційні процеси в освіті, викликані диджиталізацією, соціальними змінами та викликами глобального порядку денного, зумовлюють необхідність переосмислення цілей і змісту підготовки майбутніх педагогів, зокрема у сфері позашкільної освіти. Одним із ключових пріоритетів стає розвиток особистісно-професійної компетентності, що охоплює не лише фахову підготовку, а й особистісну зрілість, готовність до самореалізації, інноваційної діяльності та педагогічної взаємодії.

Дослідження актуальних проблем розвитку особистісно-професійної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти може базуватися на теоретико-методологічних і методичних працях В. Андрущенка, І. Бега, С. Гончаренка, М. Гриньової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, А. Кузьминського, Л. Лук'янової та ін.; працях з дидактики вищої професійної освіти Р. Гуревича, Н. Коваль, В. Лозової, Н. Ничкало, І. Осадченко, В. Струманського, І. Трубавіної, Л. Хомич та ін. Разом з тим, аналіз праць вітчизняних науковців, проведений у наших дослідженнях [2, с. 211–217; 3, с. 216–221 та ін.], спільно з О. Блохою [1, с. 122–143] та В. Стрельниковим [4, с. 112–117], публікаціях В. Стрельникова [7, с. 106–109; 8, с. 178–183; 9, с. 281–285; 10, с. 305–307 та ін.], у співавторстві з В. Міськом [5, с. 60–63; 6, с. 162–167] показав актуальність дослідження проблем підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури.

У структурі особистісно-професійної компетентності доцільно виокремити такі складники: 1) ціннісно-мотиваційний, що передбачає сформованість гуманістичної позиції, орієнтацію на розвиток особистості вихованців, соціальну відповідальність; 2) когнітивно-професійний, що охоплює знання методики, педагогіки, психології, а також розуміння особливостей позашкільної діяльності в контексті сучасних викликів; 3) рефлексивно-оцінювальний, який забезпечує здатність до аналізу власної професійної діяльності, постановки цілей та

самокорекції; 4) креативно-інноваційний, що відображає готовність педагога до розробки нових форм та методів роботи з дітьми; 5) комунікативно-соціальний, який формує здатність до міжособистісної взаємодії, комунікації з вихованцями, батьками, колегами.

Особливого значення набуває впровадження інноваційних освітніх технологій у процес підготовки майбутніх педагогів позашкільної освіти: проєктного навчання, технологій емоційного інтелекту, STEAM-освіти, фасилітаційного підходу, цифрових інструментів.

Умовами ефективного розвитку компетентності майбутніх педагогів у системі фахової підготовки є: особистісно орієнтоване навчання, що враховує індивідуальні траєкторії розвитку; створення ситуацій професійного вибору; залучення до волонтерських, громадських, культурних ініціатив; моделювання інноваційних практик у межах навчальних дисциплін; організація освітнього середовища, орієнтованого на співпрацю та підтримку. Педагог позашкільної освіти в умовах змін має бути не лише виконавцем освітньої програми, а й активним творцем освітнього простору, який мотивує дітей до творчості, пізнання, соціального зростання.

Зважаючи на проблеми підготовки педагогів для позашкільної освіти, виокремимо такі напрями удосконалення означеної підготовки: 1) оновлення змісту освітніх програм із урахуванням актуальних викликів, компетентнісного та інклюзивного підходів; 2) упровадження практико-орієнтованого навчання, проєктної діяльності, наставництва, кейс-методів; 3) підвищення цифрової та методичної грамотності студентів через інтеграцію ІКТ, онлайн-платформ, цифрових лабораторій; 4) розширення психолого-педагогічного блоку з акцентом на роботу з дітьми в умовах кризи, війни та відновлення; 5) інтеграцію міждисциплінарного та фасилітаційного підходів, що забезпечують гнучкість і відкритість педагогічного мислення.

Зробимо висновок, що розвиток особистісно-професійної компетентності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти потребує інтеграції інноваційного змісту, міждисциплінарного підходу та орієнтації на формування критичного мислення, емоційної зрілості, адаптивності та здатності до безперервного професійного вдосконалення. Саме такі компетенції є підґрунтям сталого розвитку сучасної системи освіти позашкільля.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. В., Блоха О. М. Формування лідерських якостей майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти засобами студентського самоврядування. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2024. № 4. С. 122–143. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2024.4.09>.
2. Лебедик Л. В. Педагогічні аспекти розвитку ключових компетентностей майбутніх фахівців позашкільної освіти. *Реалізація концепції освіти фахівців освітньої галузі в умовах інноваційного розвитку суспільства : матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф.*

- (17 трав. 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової. Харків : ХГПА, 2024. С. 211–217.
3. Лебедик Л. В. Розвиток корпоративної культури майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти у процесі професійної підготовки. *Тенденції розвитку педагогіки та освіти в умовах цифрових трансформацій (ByteEd-2024) : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф.* (17–19 квіт. 2024 р., м. Харків, Україна) / за заг. ред. І. В. Таможської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 560 с. С. 216–221.
4. Лебедик Л., Стрельніков В. Підготовка магістрів освітньо-професійної програми «Позашкільна освіта» до надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах війни. *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 2 (215). С. 112–117. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2\(215\)-112-117](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-2(215)-112-117).
5. Місько В. В., Стрельніков В. Ю. Розвиток інформаційної компетентності педагога закладу позашкільної освіти в умовах війни. *Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку* : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф. (16–17 листоп. 2023 р., м. Лубни). Полтава; Лубни; Миргород, 2023. С. 60–63. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/24005>.
6. Місько В. В., Стрельніков В. Ю. Складники розвитку інформаційної компетентності педагога закладу позашкільної освіти. *Мистецтво, мистецька та позашкільна освіта: історія, теорія, практика, перспективи взаємодії* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (відкрита для іноземних учасників) (29-30 листоп. 2023 р., м. Полтава) / упоряд. М. М. Погребняк. Полтава : ПП Астрія, 2024. С. 162–167. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23503>.
7. Стрельніков В. Ю. Концептуальні засади підвищення кваліфікації педагогів закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю. *Освітній фактор. Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*. 2022. С. 106–109. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/19211>.
8. Стрельніков В. Ю. Неперервна освіта педагогів закладів позашкільної освіти як стимул проєктування і розвитку індивідуальної освітньої траєкторії. *Мистецтво, мистецька та позашкільна освіта: історія, теорія, практика, перспективи взаємодії* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. (відкрита для іноземних учасників) (29-30 листоп. 2023 р., м. Полтава) / упоряд. М. М. Погребняк. Полтава : ПП Астрія, 2024. С. 178–183. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23506>.
9. Стрельніков В. Ю. Ознаки неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагогів закладів позашкільної освіти в умовах війни. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій* : матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Кропивницький, 19 берез. 2024 р.) / За заг. ред. Т. С. Плачинди. Кропивницький : ПП «Поліум», 2024. С. 281–285. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/24004>.
10. Стрельніков В. Сучасні стратегії розвитку системи позашкільної освіти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : зб. матеріалів II-ї наук.-практ. конф. за міжнародною участю / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіппової, В. М. Демченка. Хмельницький : ХНТУ, 2025. Т. 2. С. 305–307.

Lesya Lebedyk

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Art Studies and Extracurricular Education

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Poltava, Ukraine

**DEVELOPMENT OF PERSONAL AND PROFESSIONAL COMPETENCE
OF FUTURE TEACHERS**

OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Keywords: out-of-school education, teacher, competency-based approach.

Лєскова Ангеліна Анатоліївна

старший викладач

кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5228-5173>

СТРЕС У ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Ключові слова: стрес, педагоги, умови війни, шляхи подолання.

Стрес – це явище, яке зустрічається в житті кожної людини. Деякі стреси стимулюють до знаходження рішення, до розвитку. Але в умовах війни значно зростає кількість стресогенних факторів, а їх вплив стає систематичним. Люди стикаються із загрозою життю, здоров'ю, безпеці, невизначеністю майбутнього, багато хто має економічні труднощі. Все це виснажує адаптаційні можливості людини, що призводить до негативних наслідків для фізичного і психічного здоров'я, професійної діяльності.

Педагогічна як одна із соціономічних професій і в мирний час має ризики емоційного вигорання. Під впливом регулярних стресових ситуацій, пов'язаних з війною, а також внаслідок підвищення вимог до змісту професійної діяльності та відповідальності педагогів (за життя і безпеку дітей), психоемоційне навантаження у багатьох фахівців стає настільки високим, що ресурсів впоратися з ним вже не вистачає. Але педагоги тривалий час продовжують працювати в таких умовах, що негативно впливає на їх психоемоційний стан, здоров'я, ускладнює виконання професійних обов'язків, погіршує результативність роботи. Крім того, стресовий стан вчителя чи вихователя може деструктивно впливати на психологічне благополуччя дітей, з якими він працює, а також ускладнювати процес навчання.

Отже, проблема стресів у педагогічних працівників в умовах війни є дуже актуальною, її негативний вплив стосується не тільки самих педагогів, але й учнів / вихованців та їх батьків. Тому вона потребує дослідження з метою пошуку шляхів її подолання.

Проблемі стресу присвячено роботи багатьох учених-психологів: Г. Сельє, Р. С. Лазарус, Т. Холмс, Р. Раге, О. Я. Чебикін, В. Ю. Щербатих, М. Е. Білова, В. І. Розов, Л. Б. Наугольник та ін.

Стрес (за Г. Сельє) – це «стан фізіологічної та/або психологічної напруги, зумовлений різноманітними чинниками (соматичними, розумовими, емоційними, зовнішніми або внутрішніми, частіше – їх сукупністю), які спрямовані на порушення функцій організму» [3]. Також стрес визначають як «неспецифічну реакцію організму на будь-

яку висунуто до нього вимогу» [2, с. 17]. Стрес може призводити до мобілізації ресурсів організму з метою подолання або уникнення проблеми.

Існують три стадії стресу: 1) тривога, 2) пристосування та опір, 3) виснаження, стрес може стати хронічним [3]. Стрес комплексно впливає на людину, тому може викликати цілу низку симптомів, серед яких виділяють чотири групи: інтелектуальні, поведінкові, емоційні та фізіологічні ознаки [4].

Більшість існуючих досліджень різних аспектів стресу, стресостійкості, копінг-стратегій проводилася у мирний час. Під час війни виникає необхідність додаткового вивчення.

Нами було проведено емпіричне психологічне дослідження рівня стресу в педагогів. Воно проходило протягом лютого – квітня 2025 року серед слухачів курсів підвищення кваліфікації. Для його реалізації було використано психодіагностичну методику «Комплексна оцінка проявів стресу», автор В. Ю. Щербатих [4]. Вона спрямована на визначення рівня стресу, складається із 48 тверджень та містить чотири шкали: інтелектуальні та поведінкові ознаки, емоційні та фізіологічні симптоми.

Всього в дослідженні взяти участь 100 педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти м. Одеси та Одеської області. Вони мають різний вік (від 18 до 69 років), фах та досвід роботи. Переважна кількість серед досліджуваних – жінки (96%), відповідно 4% вибірки – чоловіки.

В результаті дослідження рівня стресу в педагогів за методикою В. Ю. Щербатих ми отримали наступні дані: низький рівень стресу мають лише 7% обстежених, середній рівень або помірний стрес є у 14%, вище середнього рівня стрес відчувають 50%, високий рівень стресу в 21%, і дуже високий рівень, хронічний стрес мають 8% педагогів.

Аналіз отриманих результатів показав, що лише 7% обстежених педагогічних працівників мають низький рівень стресу, а 93% знаходяться у стані стресу від помірнього (середнього) до високого рівня, причому у 8% – виснаження, хронічний стрес. 99% обстежених (навіть ті, у кого низький рівень стресу) мають інтелектуальні ознаки стресу різного ступеня прояву, в 92% наявні поведінкові ознаки стресу, в 92% – емоційні симптоми, в 96% проявляються фізіологічні симптоми від невеликої до максимальної кількості. Це означає, що у 92% педагогів стрес вже негативно вплинув на їх психоемоційний стан, а в 96% – на фізичний стан, тобто на їх здоров'я.

Результати емпіричного дослідження свідчать про розповсюдженість та серйозність проблеми стресу у педагогічних працівників в умовах війни (93% – у стані стресу різного рівня).

Отже, існує необхідність системної роботи щодо надання психологічної підтримки та допомоги педагогічним працівникам для подолання стресів та їх наслідків, а також підвищення стресостійкості.

Розглянемо шляхи подолання стресів у педагогів в умовах війни:

- на рівні закладу освіти, де вони працюють, практичний психолог здійснює психологічну підтримку та допомогу, а також психологічну просвіту та профілактику стресів: індивідуальне консультування, семінари, майстер-класи, практикуми, тренінги;
- на курсах підвищення кваліфікації: включення відповідних тем у програму курсів, проведення психологічних вправ для психоемоційного розвантаження слухачів протягом навчального дня;
- на вебінарах, практикумах, психологічних тренінгах у закладах післядипломної освіти: навчання педагогів навичкам аналізу психоемоційного стану, використанню психологічних вправ і технік для зниження напруги та подолання стресу, відновлення психологічних ресурсів;
- у психологічних центрах, які спеціалізуються на консультуванні, наданні психологічної допомоги людям в умовах кризи;
- «гарячі лінії» психологічної підтримки, які працюють за телефоном або через інтернет;
- психологічна просвіта, підвищення психологічної компетентності педагогів через інформаційні тематичні психологічні сайти (наприклад, сайт Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?» [1]) чи окремі публікації психологічного спрямування на сайтах та друкованих виданнях;
- використання електронних застосунків, розроблених для психологічної підтримки та розвантаження.

Проблема стресу у педагогів під час війни є дуже гострою. Незважаючи на задіяння адаптаційних механізмів, більшість педагогічних працівників знаходяться у стресовому стані, що погіршує їх якість життя та негативно впливає професійну діяльність. Нами запропоновано шляхи подолання стресів, які включають психологічну підтримку та допомогу, а також розвиток психологічної компетентності педагогів у питаннях аналізу власного емоційного стану, використання прийомів емоційної саморегуляції та підвищення стресостійкості.

Список використаних джерел

1. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «*Ти як?*» : веб-сайт. URL: <https://howareu.com/> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Наугольник Л. Б. Психологія стресу : підручник. Львів : Львів. держ. уні-т внутр. справ. 2015. 324 с.
3. Радченко О. М. Теорія стресу та філософські погляди Г. Сельє : значення для сучасної медицини. Спеціалізований медичний портал *Health-ua.com* : веб-сайт. URL: <https://surl.lu/1snprs> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Щербатих В. Ю. Комплексна оцінка проявів стресу. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://surl.luvqigqh> (дата звернення: 15.04.2025).

Anhelina Lieskova

Senior Lecturer

at the Department of Psychology, Social Work, and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**STRESS IN TEACHERS IN WAR CONDITIONS
AND WAYS TO OVERCOME IT**

Keywords: stress, teachers, war conditions, ways to overcome.

Редькіна Ганна Михайлівна

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри соціально-психологічних і гуманітарних наук
Дніпровський державний технічний університет
м. Кам'янське, Україна

orcid.org/0000-0002-7000-8062

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=81tF7RcAAAAJ&hl=uk>

Ткалик Роман Володимирович

здобувач освіти

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки
Українського державного університету науки і технологій»
м. Кам'янське, Україна

**ПРОБЛЕМИ СТРЕСУ І ДИСТРЕСУ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ**

Ключові слова: стрес, дистрес, педагог, профілактика, подолання.

Проблема стресу та дистресу в професійній діяльності педагога залишається однією з ключових тем у сучасній психології праці, особливо в умовах суспільно-політичних криз, зокрема війни. Зростання темпу життя, ускладнення трудових процесів, підвищення вимог до професійної компетентності та постійний вплив воєнних подій зумовлюють істотне підвищення частоти стресових станів серед педагогів, бо вони є представниками допомагаючих професій. Незважаючи на природність стресових реакцій, їх дистресовий компонент супроводжується вираженими дезадаптивними наслідками, що позначаються як на психоемоційному стані особистості, так і на ефективності діяльності.

Існують різні наукові підходи до визначення понять стресу і дистресу. Стрес є функціональним станом напруження, реактивності організму, що виникає у людини та тварини у відповідь на вплив

стресорів – значних за силою при дії екстремальних або патологічних для організму людини або тварини подразників. Професійний стрес є об'єктивною закономірністю багатьох видів професійної діяльності, особливо педагогічної, здійснює істотний вплив на ефективність праці, професійне становлення і особистісний розвиток людини на робочому місці, соматичне і психічне здоров'я [2]. Стрес в цілому є неспецифічною реакцією на добрі події чи погані події, коли щось нас фруструє, потім ми адаптуємося. Але якщо в ситуації нічого не змінюється, поступово наші ресурси виснажуються і настає дистрес.

Дистрес є станом, за якого рівень нашого стресу стає настільки сильним і хронічним, що ми вже не можемо впоратися зі своєю звичайною життєдіяльністю, і це починає в прямому розумінні шкодити нам [1]. Моральний дистрес є психологічною реакцією особистості на морально складні ситуації морального обмеження або морального конфлікту або того й іншого [6, с.181]. Психологічний дистрес, як поняття, використовується для опису дискомфортних емоцій або почуттів, з якими ви стикаєтеся, коли ви пригнічені. Ці почуття можуть заважати вашому повсякденному житті й впливати на те, як ви взаємодієте з іншими людьми [1]. Тривалий стрес і дистрес провокують виснаження організму, зокрема гормональне, що може призвести до дисбалансу гормональної системи і порушення роботи органів та систем [5].

Стрес є природною адаптаційною реакцією організму на зовнішні чи внутрішні подразники, що потребують активізації ресурсів. У разі тривалого або надмірного впливу стресових факторів він може трансформуватися в дистрес – патологічний стан, що супроводжується емоційним, психологічним та фізіологічним виснаженням. Професійний стрес є невід'ємною частиною багатьох видів трудової діяльності, впливаючи на продуктивність, психічне та соматичне здоров'я педагогів. Тривалий вплив дистресу може призводити до порушення гормонального балансу, зниження адаптаційних можливостей організму та розвитку психосоматичних розладів. Вченими вивчалися чинники та наслідки стресу у діяльності та визначені негативні наслідки стресу: скорочення робочої ефективності й обсягів роботи; нездатність правильно планувати час; почуття відчуження і неадекватність; втрата довіри та мотивації; дратівливість у спілкуванні з колегами; часті ірраціональні конфлікти на роботі; постійні негативні думки, часті застуди; втрата апетиту та ін. [4].

Розглянемо ефективні методи боротьби зі стресом та дистресом. Профілактика стресу та дистресу передбачає низку стратегій, спрямованих на зменшення впливу стресових чинників та підвищення адаптаційної спроможності організму людини. До основних принципів

профілактики належать: фізична активність (сприяє виділенню ендорфінів та інших нейротрансмітерів, які поліпшують настрій, зменшуючи рівень стресу), збалансоване харчування (вживання продуктів, багатих на антиоксиданти, що допомагають боротися з окислювальним стресом), налагодження здорового режиму сну та відпочинку (поліпшує здатність організму до відновлення після стресових ситуацій), техніки стрес-менеджменту (релаксація, прогресивна м'язова релаксація, масаж і глибоке дихання, які допомагають знизити активність симпатичної нервової системи та відновити емоційний баланс), а також підтримка соціальних та здорових міжособистісних зв'язків [5].

Не менш важливим є розвиток позитивних звичок та самозаохочення. Людина в стресі втрачає орієнтири та може шукати вихід в алкоголі чи впадати в апатію. Це не допоможе подолати стрес, навпаки, викличе додаткову залежність. Відчуття ейфорії від шкідливих речовин швидко минає, страх і проблеми залишаються. Спеціальні техніки саморегуляції дозволяють заспокоїтися, відновитися, активізуватися. Головне – спонукати себе діяти самостійно, програмувати поведінку, позитивно оцінювати себе [3].

Самореалізація може бути не тільки в професії. Хобі та творчі заняття допомагають переключити увагу, сконцентруватися на приємному процесі та дати вихід емоціям. Існує багато занять, які сприяють покращенню психічного стану: читання книг дозволяє відчутти емоції та досвід, який людина може ніколи не отримати в реальному житті; музика та звуки природи мають лікувальний ефект; малювання дозволяє передати відчуття, що не скажеш словами; виготовлення будь-чого: кераміка, вишивання, карбування тощо. У разі, коли нічого не допомагає, а стан продовжує погіршуватися, варто звернутися до психолога чи терапевта [3].

Стрес і дистрес є невід'ємними складовими професійної діяльності, що впливають на ефективність роботи, психологічний стан, фізичне здоров'я педагогів. Тривалий стрес перетворюється на дистрес, що призводить до виснаження, емоційного вигорання, зниження працездатності. Подальші дослідження мають зосередитися на вдосконаленні методів профілактики стресу та дистресу, адаптації ефективних практик до педагогічної сфери, вивченні впливу технологічних і соціальних змін на рівень стресостійкості педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Дистрес. URL: <https://surl.li/tmggac> (дата звернення: 07.04.2025).
2. Дмитришина Н. А. Професійний стрес : вивчення поняття в сучасному дискурсі. URL: <https://surl.li/ditmej> (дата звернення: 07.04.2025).

3. Ефективні способи боротьби зі стресом і тривогою. URL: <https://surl.li/jzvluh> (дата звернення: 07.04.2025).
4. Єфімова А. Г. Професійний стрес та його наслідки : основні теоретичні положення. URL: <https://surl.li/feomld> (дата звернення: 07.04.2025).
5. Стрес, дистрес та тривожний розлад. URL: <https://surl.li/stwvub> (дата звернення: 07.04.2025).
6. Федотова Т. Переживання морального дистресу особистістю: теоретичне осмислення проблеми. *Волинський національний університет імені Лесі Українки. Psychological Prospects Journal*. 2022. Вип. 40. С.180–181.

Hanna Redkina

Candidate of Political Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Social-Psychological and Humanities
Dniprovsky State Technical University
Kamianske, Ukraine

Roman Tkalyk

student of the Higher Vocational School
«Dniprovsk Professional College of Engineering and Pedagogy
of the Ukrainian State University of Science and Technology»
Kamianske, Ukraine

**PROBLEMS OF STRESS AND DISTRESS IN THE PROFESSIONAL
ACTIVITY OF A TEACHER AND WAYS TO OVERCOME THEM**

Keywords: stress, distress, teacher, prevention, overcoming.

Стрельніков Віктор Юрійович

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії і економіки освіти
Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського
м. Полтава, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8822-9517>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=8W0-34MAAAAJ&hl=ru&oi=sra>

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГА В УМОВАХ
ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ**

Ключові слова: сталий розвиток педагога, неперервна освіта, професійна компетентність.

У сучасному освітньому просторі, що постійно змінюється під впливом цифровізації, глобалізації, соціальних викликів та екологічних загроз, зростає актуальність концепції сталого розвитку. Одним із ключових аспектів її реалізації є сталий розвиток педагога – безперервний, динамічний процес професійного і особистісного зростання, спрямований на забезпечення якості освіти та стабільності освітнього середовища. Сталий розвиток педагога визначається як процес цілісного вдосконалення педагогічної майстерності, адаптації до

нових умов, збереження психоемоційного благополуччя та готовності до тривалої, ефективної професійної діяльності. Цей розвиток відбувається у контексті впровадження інноваційних змін: нових освітніх технологій, трансформації педагогічної ролі, цифрового середовища, запитів на інклюзію та екоосвіту.

Аналіз педагогічної, філософської, психологічної та іншої літератури, проведений у працях І. Карпань [1, с. 33–39], Л. Лебедик [2–7], В. Огнев'юка [9], наших дослідженнях [12–14 та ін.] та роботах у співавторстві з Л. Лебедик [3, с. 298–302; 11, с. 65–69], В. Міськом [8, с. 434–437], Р. Пустяком [10, с. 472–474], вказує на потребу враховувати такі ключові складники сталого розвитку педагога в умовах інноваційних змін: 1) професійну адаптивність – здатність гнучко реагувати на виклики, змінювати підходи до навчання й виховання; 2) ціннісно-смыслову орієнтацію – усвідомлення місії педагога як провідника ідей сталого розвитку, формувача світогляду учнів; 3) критичне мислення – важливий інструмент аналізу інновацій, педагогічних інструментів, освітніх стратегій; 4) екологічну свідомість – інтеграція екоорієнтованих підходів у зміст освіти і власну професійну діяльність; 5) психологічну стійкість і резилієнтність – підтримка психоемоційного стану, профілактика вигорання; 6) цифрову грамотність – володіння ІКТ, використання електронних ресурсів для організації навчального процесу.

В умовах інноваційних змін в освіті важливо сформувати особисту стратегію сталого професійного розвитку педагога, яка включає: безперервне навчання (lifelong learning), участь у професійних спільнотах, рефлексію власної діяльності, самоосвіту, участь у дослідницьких та соціальних ініціативах, розвиток емоційного інтелекту та навичок ефективної комунікації.

Підвищення кваліфікації педагогів у контексті сталого розвитку повинно включати не лише опанування нових знань і технологій, а й формування компетентностей щодо впровадження принципів сталого розвитку в освітній процес, інтеграції міждисциплінарного змісту, виховання екологічної та соціальної відповідальності.

Заклади неперервної освіти мають забезпечувати не лише трансляцію нових знань, але й створювати середовище для розвитку зазначених складників. Важливими є впровадження змішаного навчання, фасилітаційного супроводу, коучингових практик, майстер-класів, тренінгів і рефлексивних сесій.

Місія освіти для забезпечення сталого розвитку: готувати людей до того, щоб передбачати проблеми, що загрожують життю нашої планети, протистояти їм і знаходити розв'язки; поширювати цінності й принципи, які є основою сталого розвитку: рівність поколінь, соціальна толерантність, скорочення масштабів бідності, захист і відновлення

навколишнього середовища, збереження природних ресурсів, створення справедливого і мирного суспільства; показувати складність і взаємозалежність трьох компонентів: природи, суспільства і економіки (В. Огнев'юк [9]).

Отже, сталий розвиток педагога – це не тільки безперервна професійна підготовка, а й культура самозбереження, творчості та ціннісного зростання в умовах складних соціальних та освітніх трансформацій. Здатність педагога до сталого розвитку визначає якість освітнього процесу, адаптивність закладу освіти до змін і перспективи виховання поколінь громадян сталого суспільства.

Список використаних джерел

1. Карпань І. Філософія сталого розвитку як основа відкритої освіти. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. Вип. 30. С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.4>.
2. Лебедик Л. В. Розвиток ключових компетентностей майбутніх фахівців мистецтва і позашкільної освіти. *Ukrainian professional education*. 2023. № 14. С. 119–128. DOI: <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.14.300237>.
3. Лебедик Л. В., Стрельніков В. Ю. Соціальна адаптація учасників війни у системі неперервної освіти. *Психологія і соціальна робота у XXI столітті* : зб. наук. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. форуму (1-3 листоп. 2023 р., м. Полтава). Полтава, 2023. С. 298–302. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/23035>.
4. Лебедик Л. Управління розвитком креативності особистості. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті* : зб. наук. пр. [за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 5. Полтава : Сімон, 2022. С. 105–115.
5. Лебедик Л. В. Філософсько-педагогічні аспекти інтелектуального і духовного розвитку майбутнього фахівця соціальної роботи. *Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін* : Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. 27-29 квіт. 2023 р., м. Харків. За заг. ред. Кіпєнького А. В. Х. : НТУ «ХП», 2023. С. 19–22. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/21189>.
6. Лебедик Л. В. Форми неперервної освіти педагогічних працівників закладів позашкільної освіти. *Філософія освіти і педагогіка*. 2023. №51-52. С. 184–201. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/21342>.
7. Лебедик Л. В. Шляхи розвитку професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу* : Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 трав. 2023 р. / Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; ред. колег. : Н. Мякушко (голова), Р. Шаравара, Р. Басенко та ін.; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ППЕП, 2023. 430 с. С. 80–83. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/22124>.
8. Місько В., Стрельніков В. Сучасні стратегії розвитку інформаційної компетентності педагога закладу позашкільної освіти в умовах магістратури. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства : наукові горизонти та перспективи* : зб. матеріалів II-ї наук.-практ. конф. за міжнародною участю / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіпшової, В. М. Демченка. Хмельницький: ХНТУ, 2025. Т. 2. С. 434–437.
9. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ : Знання України, 2003. 450 с.
10. Пусяк Р., Стрельніков В. Сучасні стратегії підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації інклюзивної освіти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : зб. матеріалів II-ї наук.-

практ. конф. за міжнародною участю / за наук. ред. О. В. Чепелюк, В. Д. Філіпшової, В. М. Демченка. Хмельницький: ХНТУ, 2025. Т. 2. С. 472–474.

11. Стрельніков В., Лебедик Л. Розвиток професійної компетентності хіміків-технологів у системі неперервної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 1 (220). С. 65–69. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1\(220\)-65-69](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-1(220)-65-69).

12. Стрельніков В. Ю. Філософія і стратегії освіти сталого розвитку для сталого суспільства. Лекція для вчителів ЗЗСО. Полтава : ПАНУ, 2025. 20 с. URL: <https://docs.google.com/document/d/1sQsKLVhSYsks0H-o78wEEH6lg6b8K1IQ/edit>.

13. Стрельніков В. Ю. Філософія проєктування і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії педагога в умовах війни. *Постметодика*. 2024. № 2. С. 21–31. URL: <https://pano.pl.ua/wp-content/uploads/2024/12/PM-2-143-2024.pdf>.

14. Стрельніков В. Ю. Філософія проєктування неперервної педагогічної освіти. *Дидактик : часопис* : Реформування вищої освіти в контексті забезпечення сталого розвитку суспільства : зб. матер. Міжн. наук.-практ. конф., 15–16 лист. 2022 р. / Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2022. № 23. С. 31–35. URL: <https://pano.pl.ua/wpcontent/uploads/2024/12/PM-2-143-2024.pdf>.

Viktor Strelnikov

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Professor at the Department of Philosophy and Economics of Education

Poltava academy of continuing education M.V.Ostrogradsky

Poltava, Ukraine

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TEACHERS IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE CHANGES IN EDUCATION

Keywords: sustainable development of teachers, continuing education, professional competence.

Царьова Любов Олексіївна

заступник директора з виховної роботи

ВСП «Путивльський фаховий коледж Сумського НАУ»

м. Путивль, Україна

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Ключові слова: компетентність, викладач, інновації, навчання.

В умовах євроінтеграції, глобалізації та інформатизації суспільства, інноваційні зміни в освіті розвиток особистісно-професійної компетентності педагога має надважливе значення.

У контексті реформування національної системи освіти проблема якості підвищення кваліфікації педагогів, розроблення сучасного змісту освіти зумовлена потребою зростання рівня професійної культури педагогічних працівників, здатних до роботи в умовах конкуренції,

підприємництва і ринкових відносин, прискорення соціального часу та постійних змін.

У цьому контексті надзвичайної актуальності та важливості набуває проблема професійного розвитку педагогічних працівників фахових коледжів, оскільки вони мають чітко уявляти, в яких умовах і до чого готують студентів.

Особистісно-професійна компетентність педагога розуміється як здатність виявляти й ефективно, творчо розв'язувати на рівні освітніх стандартів професійні завдання; гнучкість у застосуванні методів теоретичної та способів практичної діяльності; критичність мислення, рефлексія, неперервне професійне зростання. Розвиток особистісно-професійної компетентності педагога являє собою складне особистісне утворення, що містить сукупність професійних потреб і мотивів, знань, умінь, професійного досвіду, особистісних характеристик, які забезпечують успішну реалізацію посадових обов'язків педагогічних працівників

Відтак, професійну компетентність викладача фахового коледжу визначаємо як інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність та здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції.

Викладач фахового коледжу має розвивати і вдосконалювати такі складові успішної педагогічної діяльності: мотиваційно-ціннісний – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму; когнітивно-інформаційний – включає комплекс теоретичних і техніко-технологічних (процедурних) знань (педагогіки, психології, методики навчання, цифрових технологій, з наукової галузі, що викладається тощо); поведінково-діяльнісний – презентує комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем своїх трудових функцій.

Серед переліку складників професійної компетентності викладача пріоритетними є: навчальна компетентність як здатність викладача навчати інших, тобто передавати власні знання; виховна компетентність – це інтегративна особистісно-діялісна якість педагога, що забезпечує його теоретичну і практичну готовність та здатність ефективно реалізовувати виховну функцію в цілісному освітньому процесі; методична компетентність – це здатність викладача розробляти навчально-методичну документацію; предметна компетентність – теоретична і практична підготовленість викладача до викладання окремої дисципліни, курсу тощо; інформаційно-цифрова компетентність як здатність викладача орієнтуватися в інформаційному просторі; інклюзивна компетентність – здатність викладача до педагогічної підтримки студентів з особливими освітніми потребами з огляду на їх

індивідуальні потреби; комунікативна компетентність викладача є здатністю особи обирати і технологічно ефективно застосувати адекватний спосіб усного та письмового спілкування.

Для ефективного розвитку професіоналізму педагогічних працівників варто цілеспрямовано і поетапно використовувати потенціал і курси підвищення кваліфікації (формальна освіта), професійні тренінги, вебінари, що пропонуються методичною службою (неформальна освіта), і самоосвітню діяльність викладача (інформальна освіта).

Для поетапного розвитку професійної компетентності викладачів запропоновано комплекс інноваційних технологій, адаптованих до умов закладу фахової передвищої освіти, зокрема: технологія евристичного навчання; технологія навчання як дослідження; технологія розвивального навчання; технологія розвитку критичного мислення та інші.

Доведено, що професійний саморозвиток є найбільш важливим напрямом розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, а ефективність самоосвіти прямо залежить від потреб, мотивів, інтересів викладача, його інтелектуальних здібностей та цифрової культури.

Отже, процес розвитку особистісно-професійної компетентності педагога є цілісним і водночас динамічним, оскільки передбачає адаптивність у підходах до змісту та вибору форм і методів в організації освітнього процесу.

Органічним складником розвитку професійної компетентності педагога у процесі підвищення їхньої кваліфікації є особистісна та практична спрямованість навчання в системі підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Професійно-особистісна компетентність педагога у контексті гуманістичної особистісно орієнтованої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія* / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2002. Вип. 6. Ч. 1. С. 13–19.
2. Войцехівський М. Ф. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти. *Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., (20-23 квітня 2015 р.). URL: <https://surl.lju/umkott> .
3. Волосенко А. Формування професійної компетентності як важливий чинник творчої самореалізації майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. No 6. Ч. 1. С. 140–150.
4. Зязюн І. А. Ціннісні пріоритети підготовки вчителя. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей* : зб. матеріалів XX Міжнар. пед.-мистец. читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. Чернівці, 2013. С. 17–22.
5. Радкевич, В. О., Лузан, П. Г., & Пашенко, Т. М. Фахова передвища освіта: аналітичний огляд ефективності. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. № 1–12. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4209>.
6. Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія / О. А. Тітова, П. Г. Лузан, Т. М. Пашенко, І. А. Мося, А. В. Остапенко, О. Ю. Ямковий. / За наук. ред. О. А. Тітової. Київ : ППО НАПН України, 2023. 272 с.

7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с.

8. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітлогічний дискурс*. 2018. No 1/2 (20/21). С. 267–278.

Liubov Tsareva

Deputy Director for Educational Affairs Separate Subdivision
«Putyvl Vocational College of Sumy National Agrarian University»
Putyvl, Ukraine

**DEVELOPING PERSONAL AND PROFESSIONAL COMPETENCE
OF VOCATIONAL COLLEGE EDUCATORS
IN THE CONTEXT OF INNOVATIVE CHANGES IN EDUCATION**

Keywords: competence, educator, innovation, education.

Чжан Лілін

аспірант кафедри педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА:
ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА**

Ключові слова: майбутні вчителі образотворчого мистецтва, вища мистецька освіта, міждисциплінарність, європейський досвід.

В умовах модернізації вищої мистецької освіти в Україні на засадах європейської інтеграції актуалізується потреба у вивченні прогресивного європейського досвіду успішної реалізації освітніх програм підготовки мистецько-педагогічних кадрів, зокрема вчителів образотворчого мистецтва.

У цьому контексті заслуговує на увагу освітня програма другого (магістерського) рівня вищої освіти «Мистецька освіта (Образотворче мистецтво)», метою якої є розроблення інноваційних практик викладання в галузі образотворчого мистецтва. Здобувачі вищої освіти вивчають сучасні освітні теорії та навчаються створювати інклюзивні й динамічні навчальні середовища, які сприяють художньому вираженню. Програма наголошує на практичному досвіді та співпраці з митцями та педагогами.

Випускники освітньої програми можуть обирати різні кар'єрні шляхи, включаючи ролі викладачів образотворчого мистецтва, розробників навчальних програм, координаторів мистецьких програм та директорів освітніх програм у мистецьких організаціях. Інші можливості

працевлаштування включають посади в освітньому управлінні, пропаганді мистецтва та сприянні громадському мистецтву.

Означену освітню програму пропонує Університет мистецтв імені Магдалени Абаканович у Познані (Республіка Польща). Існуючи з 1985 року, факультет художньої освіти зазнав кількох змін, щоб підкреслити й посилити унікальність своєї галузі дослідження, поєднати теорію та практику в мистецтві. На додаток до трьох студій живопису та двох студій малювання, якими керують художники з міжнародним визнанням, факультет художньої освіти пропонує п'ять художніх студій, які не мають собі рівних у Республіці Польща, студію міждисциплінарних проєктів і досліджень, студію відкритих інтерпретацій мистецтва, студію мистецтва в публічному просторі, студію творчих проєктів і діяльності та студію книжкового мистецтва.

Окрім трансдисциплінарних студій, що поєднують мистецтво з іншими галузями знань, такими як соціологія чи біологія, факультет художньої освіти робить наголос на зв'язку між традиційними видами образотворчого мистецтва, такими як малюнок і живопис, та їх сучасними інтерпретаціями, та сучасними напрямками, такими як фотографія та відео. Ці практичні студії супроводжуються численними теоретичними предметами, зосередженими на теорії мистецтва, арт критичі, педагогіці та анімації й популяризації мистецтва, що відображає другий напрям діяльності факультету: зв'язок теорії та практики.

Здобувачі вищої освіти факультету художньої освіти можуть спеціалізуватися за двома напрямками: міждисциплінарна мистецька та культурна освіта або культурна промоція та анімація.

Вони можуть вільно вибрати будь-яку з десяти міждисциплінарних мистецьких студій цього факультету та додатково курси інших факультетів. Щоб переконатися, що здобувачі освіти отримують широкі знання та вивчають якомога більше технік, їм пропонується пройти всі запропоновані студії на факультеті художньої освіти. На додаток до обов'язкових теоретичних предметів, таких як польська мова та історія мистецтва, здобувачі художньої освіти – залежно від спеціалізації – навчаються педагогіці, маркетингу мистецтва, арт-критичі, журналістичі та методології, щоб гарантувати широку промоцію мистецтва на додаток до вивчення окремих художніх технік. Крім того, здобувачі освіти беруть участь у тижневих мистецьких майстернях, де вони розвивають свої навички під час інтенсивної роботи над спільним проєктом.

Список використаних джерел

1. University of Arts Magdalena Abakanowicz in Poznań. *Master of Arts in Artistic Education*. URL: <https://surf.li/ktkndz>.

Науковий керівник: Бойченко Марина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Zhang Liping

Postgraduate student of the Department of Pedagogy
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy, Ukraine

**INTERDISCIPLINARITY IN FUTURE FINE ARTS TEACHERS' TRAINING:
EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF POLAND**

Keywords: future fine arts teachers, higher art education, interdisciplinarity, European experience.

Щур Вікторія Андріївна

доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
викладач циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін
Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж»
м. Балта, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6888-5333>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=9xdykF8AAAAJ>

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

«ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ»

Ключові слова: вчитель початкових класів, компетентнісний підхід, професійна компетентність вчителя.

Однією із базових засад реформування сучасної освіти є орієнтація на компетентнісний підхід. Очевидно, що ключовим учасником у реалізації будь-яких освітніх нововведень є учитель. Адже саме від усвідомлення педагогом освітніх завдань та обраних способів їх реалізації, буде залежати успішність запропонованих рішень.

Одна з головних суперечностей запровадження компетентнісного підходу в початковій школі пояснюється неготовністю педагогів до виконання оновлених трудових функцій. Це пов'язано насамперед з тим, що переважна більшість вчителів початкових класів виховувалися у межах традиційного освітнього підходу, а реалізовувати власну професійну діяльність зараз повинні, виходячи з умов компетентнісної освіти. Переформатування підготовки майбутніх педагогів з урахуванням сучасних завдань освіти почалося лише після оприлюднення концептуальних засад реформи «Нова українська школа» (2017 р.), тому, нині гостро стоїть питання про перенавчання педагогів-практиків та професійну підготовку майбутніх учителів початкових

класів на основі компетентнісного підходу. Базисним у цих процесах є формування і розвиток професійної компетентності вчителів. Таким чином постає необхідність у розтлумаченні даного поняття.

Офіційний сайт Державної служби якості освіти України поняття «професійна компетентність вчителя» трактує як «результат творчої професійної діяльності та інтегрований показник особистісно-діяльнісної сутності педагога». Тут же підкреслюється, що професійної компетентності характеризує професіоналізм вчителя та відображає поєднання його теоретичної та практичної складової у здійсненні педагогічної діяльності [3].

Як показує узагальнений аналіз опрацьованих теоретичних досліджень, науковці Я. Баранець [1], К. Ганусік [6], Л. Чередник [6], В. Черноус [7] також схильні розглядати професійну компетентність як поєднання теорії і практики. При цьому В. Черноус наголошує, що окреслена компетентність вчителя відображає його можливості, щодо самостійного та ефективного вирішення освітніх завдань. [7, с. 179] Авторка трактує професійно-педагогічну компетентність як «властивість особистості, що володіє комплексом професійно-значущих для вчителя якостей, має високий рівень теоретичної та практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної педагогічної співпраці з учнями на основі впровадження сучасних технологій навчання» [7, с. 181].

Схожість у трактуванні визначеного поняття через сукупність особистісних якостей («мобільність, комунікабельність, толерантність, креативність, урівноваженість, чуйність, доброзичливість, прагнення до самопізнання, саморозвитку, самореалізації тощо») у науковців О. Раковець та С. Раковець. Окрім того, вони розглядають професійну компетентність педагога як «комплексне поняття, яке включає професійні педагогічні знання, уміння, навички, готовність до складної педагогічної діяльності» [4, с. 52].

Н. Сергієнко у своєму дослідженні ґрунтовно підходить до характеристики професійної компетентності розглядаючи її як «синтез когнітивного, наочно-практичного й особистісного досвіду; складну взаємодію професійних і особистісних характеристик; інтегроване професійно особистісне утворення, в якому внутрішні ресурси людини, її особисті якості та здібності розглядаються як джерело й критерії ефективної предметної діяльності в системі освіти; інтегративну властивість особистості, що володіє комплексом професійно значущих для вчителя якостей, має високий рівень науково-теоретичної й практичної підготовки до творчої педагогічної діяльності та ефективної взаємодії з учнями в процесі педагогічної співпраці на основі впровадження сучасних технологій для досягнення високих результатів.»

Повністю погоджуємося з дослідником, що професійна компетентність – це динамічне явище, що повинно оновлюватися відповідно суспільних потреб [5].

Цю ж думку підтримує і О. Щебетенко, дослідник також стверджує, що професійний потенціал вчителя є не є явищем статичним, він не формується одноразово. Професійну компетентність учителя науковець розглядає як «результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльничної сутності педагога» [8].

Таким чином, професійна компетентність вчителя є широко охоплюючою, адже передбачає, здатність вчителя до вирішення найрізноманітніших питань (соціальних, педагогічних, психологічних), причетних до освіти. Це мета, оволодіння якою свідчитиме про професійне становлення педагога [2, с. 17].

Отже, можемо відслідкувати, що для означення поняття «професійна компетентність вчителя» найчастіше використовується: «властивість особистості», «комплексом професійно-значущих якостей вчителя», «інтегрований показник особистісно-діяльничної сутності педагога», що базуються на поєднанні теоретичної та практичної готовності педагога до професійної діяльності (синтез професійних і особистісних характеристик), які визначають самостійну спроможність педагога до виконання професійних функцій, та виступають гарантією успішного освітнього процесу.

Висновимо, важливою умовою формування компетентностей і компетенцій учнів є оволодіння самим вчителем професійною компетентністю, що у нашому баченні виступає інтегрованою характеристикою професійних здатностей та особистісних якостей вчителя, які слугують основою професіоналізму та впливають на ефективне провадження освітнього процесу у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Баранець Я. Види професійної компетентності сучасного педагога. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. «Філософія. Педагогіка»*. Дніпро. 2022, № 2 (3). С. 47–53. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2022-2-7>.
2. Миколайко В. Науково-педагогічні підходи до визначення поняття компетентність. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. Modern. 3(26-03). Р. 17-22. DOI: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-26-03-004>.
3. Оцінювання професійних компетентностей вчителя початкових класів під час сертифікації. *Державна служба якості освіти України*. 2022. URL: <https://surl.gd/kojabs> (дата звернення 01.05.2025).
4. Раковць О., Раковець С.. Компетентність педагога як основа його професійної майстерності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. № 1 (105). С. 50–60. DOI: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2021.01/050-060>.
5. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя. *Електронне наукове фахове видання «Теорія та методика управління освітою»*. Вип. 5 URL: <https://surl.li/aamjkk> (дата звернення 01.05.2025).

6. Чередник Л. М., Гансік К. О. Професійна компетентність як об'єкт психолого-педагогічних досліджень. *The XXXIII International Scientific and Practical Conference «Trends in the development of the scientific in the modern world»*. Graz, Australia. 2022. August 23-26. P. 276–282. URL: <https://surl.li/peiupj> (дата звернення 01.05.2025).
7. Черноус В. П. Сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність» майбутнього вчителя початкової школи. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету* : зб. наук. пр. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 33. С. 179–182.
8. Щебетенко О. В. Професійна компетентність вчителя початкових класів. *Особистісно-професійна компетентність педагога: теорія і практика* : матеріали III Всеукр. наук.-метод.і практ. конф. (м. Суми, 20 лют. 2019). / за заг ред. Л. В Серих. Суми : НІКО, 2019. С. 370–374 с. URL : <https://surl.li/dxiehj> (дата звернення 03.05.2025).

Viktoriia Shchur

Ph. D. in Education, Pedagogy,

Lecturer of the Cycle Commission of Psychological and Pedagogical Disciplines

Municipal Institution «Balta Pedagogical Vocational College»

Balta, Ukraine

ANALYSIS OF THE CONCEPT

«TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE»

Keywords: primary school teacher, competency-based approach, teacher's professional competence.

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА

Гончарова Олена Костянтинівна

здобувач освіти ступеня доктора філософії,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4584-1471>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=mPgtklgAAAAJ>

МОТИВУЮЧЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК УМОВА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Ключові слова: мотивуюче освітнє середовище; професійна готовність вчителя; післядипломна педагогічна освіта; соціальна компетентність учнів.

Мотивуюче освітнє середовище розглядається як цілісна система взаємопов'язаних педагогічних, психологічних, організаційних і змістових умов, що забезпечують стимулювання внутрішньої мотивації педагогів до розвитку професійної компетентності.

Згідно з підходом О. Боровець, таке середовище формується як простір взаємодії, що сприяє не лише набуттю знань, а й створенню умов для самореалізації, ціннісного зростання та професійного самоствердження педагога [1].

Його функціонування орієнтоване на підвищення зацікавленості вчителів у змінах, що відповідають викликам сучасної освіти, зокрема потреби формування в учнів соціальної компетентності як інтегрованого результату шкільного навчання. Це узгоджується з ідеями О. Муращенко, О. Муковоза, І. Сараєвої та інших, які наголошують, що мотиваційно-ціннісна готовність вчителя формується саме в умовах підтримувального середовища, де створено атмосферу довіри, діалогу й професійної підтримки [3; 4].

Крім того, згідно з О. Ромою, ефективне мотивуюче середовище має активізувати орієнтацію на досягнення успіху, сприяти подоланню професійних бар'єрів, формуванню внутрішньої потреби до вдосконалення, що є ключовими маркерами мотиваційної готовності педагога до соціально спрямованої діяльності [5].

Під мотивуючим середовищем розуміють не лише комфортні фізичні або інформаційні умови, а передусім — соціально-психологічний клімат, який сприяє виникненню в учителів початкових класів особистісної зацікавленості у вдосконаленні педагогічної діяльності,

пов'язаної з соціальним розвитком школярів [2]. Це середовище забезпечує суб'єктну позицію вчителя, його відчуття значущості, автономії, причетності до спільної ціннісної мети.

Середовище такого типу повинно: ґрунтуватися на принципах партнерства, довіри, підтримки та професійної відкритості; передбачати формування простору для педагогічного діалогу, конструктивної критики, обміну досвідом і рефлексії; створювати можливості для професійної самореалізації й відчуття успіху в контексті нових соціоосвітніх викликів; сприяти усвідомленню педагогами значущості соціальної компетентності учнів як інструмента соціалізації, адаптації, згуртованості класного колективу; пропонувати педагогам змістовні та організаційні умови, які активізують внутрішню потребу до дії, пізнання, самовдосконалення, ініціативності.

У структурі такого середовища мають бути забезпечені: емоційно безпечна атмосфера, де вчитель не боїться помилитися, ставити запитання, демонструвати незнання; ціннісно-орієнтоване спілкування, у центрі якого – педагог як людина, що навчається протягом усього життя; інструменти підтримки: індивідуальні консультації, менторинг, супервізії, інтервізійні групи; доступ для вчителів початкових класів до сучасних ресурсів: методичних розробок, кейсів, відеоматеріалів, рефлексивних вправ, що демонструють практичне застосування принципів соціального навчання; реальні практики впровадження: залучення вчителів початкових класів до моделювання соціальних ситуацій, аналізу поведінкових кейсів, участі в тренінгах з розвитку емоційного інтелекту, асертивності, фасилітації тощо.

Одним із ключових ефектів функціонування мотивуючого освітнього середовища є формування в педагогів мотиваційно-ціннісного ставлення до соціальної компетентності як невід'ємної частини професійної педагогічної діяльності. У процесі взаємодії з таким середовищем змінюється особистісне сприйняття професійної ролі вчителя: від транслятора знань – до фасилітатора соціального розвитку, посередника в міжособистісній комунікації, партнера у формуванні соціальної зрілості молодших школярів.

Зміни відбуваються не лише на рівні ставлення, а й у поведінковій сфері: вчителі початкових класів починають свідомо впроваджувати соціоорієнтовані методики, оцінювати їхню ефективність, адаптувати до вікових особливостей учнів, створювати середовище підтримки у класі, заохочувати дітей до рефлексії, спільного вирішення проблем, розвитку навичок співпраці.

Відтак, мотивуюче освітнє середовище виступає не додатковим, а базовим структурним елементом післядипломної підготовки педагогів, що забезпечує глибинні зміни у системі цінностей, переконань і професійної ідентичності вчителя початкових класів. Воно має багатовимірний вплив: сприяє особистісному зростанню, формує

орієнтацію на соціально значущу педагогічну мету, активізує готовність до змін і вдосконалення професійної діяльності у площині соціалізації школярів.

Список використаних джерел

1. Боровець О. В. Організація освітнього простору НУШ: дидактичний аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2022. № 207. С. 109–113.
2. Косенко Д. Новий освітній простір: мотивуючий простір : інф. збірн. 2019. URL:https://decentralization.ua/uploads/library/file/407/NOP_Motivuyuchiy-prostir.pdf (дата звернення: 23.10.2024).
3. Муковіз О. П., Красюк Л. В., Сараєва І. В. Розвиток інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. *Перспективи та інновації науки*. Київ, 2025. № 1 (47). С. 786–797.
4. Мураценко О. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до інтегрованого навчання молодших школярів : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.04/ КЗВО «Запорізька академія неперервної освіти». Запоріжжя, 2021. 329 с.
5. Рома О. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації ігрових методів навчання засобами LEGO : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.04/ КЗВО «Запорізька академія неперервної освіти». Запоріжжя, 2020. 289 с.

Науковий керівник: Муковіз Олександр Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної та початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olena Honcharova

Postgraduate Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

A MOTIVATING EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A CONDITION FOR PRIMARY SCHOOL TEACHERS' TRAINING IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION TO DEVELOP STUDENTS' SOCIAL COMPETENCE

Keywords: motivating educational environment; teacher's professional readiness; postgraduate teacher education; students' social competence.

Дерябіна Світлана Василівна

старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9181-0882>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: професійні компетентності педагога, універсальний дизайн, дискусійний простір, педагогічні студії, практичні інтенсиви.

Професійні компетентності педагога розглядаються як гнучка система, що постійно вдосконалюється, реагуючи на зміни в суспільстві та вимоги нової освітньої моделі враховуючи принципи універсального

дизайну [6, с. 41]. Ці вимоги чітко визначені в Професійному стандарті вчителя, який є ключовим орієнтиром для формування професійної компетентності вчителя та постійного професійного розвитку педагогів [4, с. 3].

Питання професійної компетентності вчителя є предметом активного дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Різноманітність наукових підходів до визначення цього поняття підкреслює його важливість як ключового індикатора професійного розвитку педагога. Зарубіжні дослідження, зокрема, роботи таких науковців, як Дж. Равен, Д. Мертенс, Д. Гоулман, акцентують увагу на компетентнісному підході в освіті, де професійна компетентність розглядається як інтегрована здатність особистості до ефективної діяльності в певній професійній сфері. Вони наголошують на важливості не лише знань та навичок, але й особистісних якостей, емоційного інтелекту та здатності до саморозвитку [1, с. 48]. У статті «Професійна компетентність вчителя у реалізації концепції Нової української школи» Ю. Завалевська та Т. Бережна аналізують різні наукові погляди на сутність професійної компетентності педагога, підкреслюючи актуальність її дослідження [3, с. 18] та виокремлюють ключові аспекти, на які фокусують увагу більшість науковців. Спираючись на аналіз та узагальнення наукових досліджень, ми підтримуємо думку про те, що професійна компетентність вчителя – це не статичний набір знань і навичок, а динамічна система, яка постійно розвивається та вдосконалюється у відповідь на зміни в освітньому середовищі. Її можна визначити як інтегративну/синергетичну властивість особистості, що проявляється в педагогічній діяльності, та здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції згідно з Професійним стандартом вчителя [6, с. 34].

У контексті динамічних трансформацій сучасної освіти, зокрема впровадження концепції Нової української школи (НУШ), формування компетентного вчителя мистецьких дисциплін набуває стратегічної ваги. Адже саме від його професійної підготовки залежить не лише якість мистецької освіти, а й цілісний розвиток особистості учня, його здатність до творчого самовираження та активної участі в культурному житті країни. Ефективна робота вчителя мистецтва в межах нової освітньої парадигми вимагає системного підходу, що відображає динамічний та інтегративний характер професійної компетентності [2, с. 11]. Цей підхід має ґрунтуватися на таких принципах: гнучкості (оперативне реагування на зміни), системності (цілісність та інтеграція), адаптивності (врахування індивідуальних потреб та використання сучасних інструментів), екологічності (створення сприятливого середовища). Ці принципи є конкретним втіленням загальних характеристик

професійної компетентності вчителя, адаптованим до специфіки мистецької освіти в умовах НУШ [4, с. 7]. Враховуючи вищевикладене, вбачаємо необхідність у системній підтримці вчителів мистецтва, яка б охоплювала всі аспекти їхнього професійного розвитку. Саме таку підтримку надає КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», яка вибудовує комплексну систему, що охоплює різні аспекти професійного розвитку педагогів та надає можливості вибору формату та контенту освіти: від цілеспрямованих програм навчання на курсах підвищення кваліфікації до дискусійних майданчиків, практичних інтенсивів, педагогічних студій та мережевих спільнот, створюючи простір для обміну досвідом, пошуку нових ідей та підтримки кожного педагога.

Перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку вбачаються в поглибленому дослідженні професійних компетентностей вчителя мистецьких дисциплін відповідно до Професійного стандарту вчителя, з особливим акцентом на аспектах, що є важливими для викладання предметів (інтегрованих курсів) мистецької освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Баранець Я. Ю. Види професійної компетентності сучасного педагога. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти «Філософія. Педагогіка»*. 2022. №2 (3). С. 47– 53. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7005-2022-2-7>.
2. Дубасенюк О. А., Шарлович З. П. Діяльнісні засади підготовки майбутніх компетентних фахівців в умовах сучасних викликів : монографія / ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Видво ЖДУ ім. І.Франка, 2024. 366 с. URL: <https://surl.li/aagdbc>.
3. Завалевський Ю. І., Бережна Т. І. Професійна компетентність вчителя у реалізації концепції нової української школи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*. 2023. №2. С. 16-22. URL: <https://surl.li/ffatsf>.
4. Задорожна Л. К., Дерябіна С. В., Левчишена О. М. Освітня інтеграція : можливості конструктору кластерної моделі. *Конкурсна робота*. 2025. 30 с. URL: <https://surl.li/yewjiz>.
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. № 12. URL: <https://surl.li/lotppe>.
6. Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу : монографія / О. А. Тітова, П. Г. Лузан, Т. М. Пашенко, І. А. Мося, А. В. Остапенко, О. Ю. Ямковий. / За наук. ред. О. А. Тітової. Київ : ІПО НАПН України, 2023. 272 с. URL: <https://surl.li/cpcsnv>.

Svitlana Deriabina

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Educational Content
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ART TEACHERS IN THE CONDITIONS OF CONTINUOUS EDUCATION

Keywords: professional competences of a teacher, universal design, discussion space, pedagogical studios, practical intensives.

Задорожна Любов Кирилівна

кандидат філософських наук,

ректор

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-5672-1792>

Левчишена Оксана Михайлівна

кандидат історичних наук,

проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4800-2526>

**ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПІДТРИМКИ ВЧИТЕЛЯ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ
КЗВО «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

Ключові слова: неперервна педагогічна освіта, ресурси для вчителів НУШ, дискусійний простір, педагогічні студії, практичні інтенсиви, професійні мережеві спільноти.

У світі, що стрімко змінюється, освіта не може залишатися осторонь глобальних викликів. Певні моделі навчання для педагогів часто виявляються недостатньо гнучкими для сучасних реалій, тому постає питання смислів, підходів, алгоритмів дій, складових процесу, які забезпечують створення нових форматів співдії і нову якість освіти. Сьогодні у період стрімкого технологічного розвитку, глибоких соціокультурних змін, періоду воєнного стану в країні, ми маємо унікальну можливість переосмислити та переформатувати свою роботу. Створення такого конструктора, який ґрунтується на цінностях, компетентностях та дієвих практиках, створенні цілісного простору/процесу/продукту, де кожен елемент взаємодіє з іншими, підкреслюючи цінності кожного, забезпечує кластерний підхід до організації навчання педагогів [1, с. 3].

Синергія зусиль державних та регіональних структур, громадських організацій спрямована на надання підтримки педагогам для забезпечення інноваційності та стійкості української освіти. Одеська академія неперервної освіти підтримує вчителів у впровадженні освітніх змін, фокусуючи увагу на глибоке усвідомлення цінностей, які лежать в основі реформи «Нова українська школа». Успіх реформи залежить не лише від технічних та організаційних аспектів, але й від формування та

розвитку в учнів та педагогів ціннісних орієнтирів: поваги до гідності та прав людини, відповідальності та громадянської активності, толерантності та поваги до різноманітності, патріотизму і національної свідомості, прагнення до саморозвитку та навчання впродовж життя. Саме тому, створюючи систему безперервного навчання для педагогів, розвиваємо необхідні компетентності та допомагаємо глибоко усвідомити цінності, які лежать в основі реформи, оскільки саме поєднання професійних компетентностей та ціннісних орієнтирів дозволить створити якісну та ефективну систему регіональної та національної освіти, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

Усвідомлюючи державницькі завдання в сфері освіти та досліджуючи потреби вчительства, Академія вибудовує комплексну систему підтримки, що охоплює різні аспекти професійного розвитку педагогів та надає можливості вибору формату та контенту освіти. Від цілеспрямованих програм навчання на курсах підвищення кваліфікації до дискусійних майданчиків та професійних мережових спільнот, створює простір для обміну досвідом, пошуку нових ідей та підтримки кожного педагога. Щорічна (не)конференція «Мистецтво навчати(ся) жити» стала простором підтримки вчителя для забезпечення освітнього процесу в умовах кризи, обговорюючи надважливе завдання – баланс безпеки та якості освіти. Цінними є наукові/педагогічні/управлінські/студентські студії, освітянські інтерв'ю, мережові педагогічні спільноти [2], що дозволяють педагогам поглибити свої знання та навички, ділитись успішними дієвими практиками. Серія посібників «Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм» (5 клас, 9 освітніх галузей) [3], «Інтегроване навчання: цінності, компетентності, практики» (6 клас, 9 освітніх галузей) [4], підтримують інформальну освіту та допомагають у розбудові індивідуальної траєкторії професійного розвитку.

Академія не просто надає інструменти, а й створює атмосферу довіри та співпраці. Дискусійний простір «Нова українська школа: рухаємось разом» (2022-2024 рр.), «Нова українська школа: свобода і можливості вчителя та учня» (з 2025 р.) є регіональною платформою, де вибудовується конструктивний діалог на основі кластерного підходу з актуальних питань шкільної реформи, йде обговорення та обмін досвідом освітян, представників громадських структур, видавництва тощо [2].

Порадник для тренерів Нової української школи (до курсу «Інтегроване навчання: цінності, компетентності, практики», 6 клас) [5] є ще одним ресурсом для неперервного навчання педагогів, які проявили готовність і спроможність бути тренерами-педагогів НУШ. Увагу сфокусовано на складові освітньої інтеграції, смисли, підходи та алгоритми дій, деталізовано можливості використання цифрового

інструментарію в практичній діяльності на основі запропонованих конструкторів, розкрито потенціал мережевих освітянських спільнот та подано матрицю для їх створення. За результатами опитувань та інтерв'ю з педагогами 92% респондентів підтверджують ефективність такого підходу. Кожен формат підтримки є потужним інструментом для професійного розвитку, що дозволяє педагогам відчувати себе впевнено та успішно в умовах змін, бо це не лише система навчання, а потужна регіональна спільнота, де педагоги можуть розвиватися, творити та надихати один одного на шляху до нової, якісної освіти. Таким чином, Академія демонструє, що системна підтримка педагогів є ключовим фактором успішного впровадження реформи «Нова українська школа» і забезпечується на основі вибудованої внутрішньо кластерної системи науково-методичного супроводу.

В епоху глобалізації та швидких технологічних змін професійний розвиток педагога стає не просто бажаним, а необхідним. Освіта, як ніколи раніше, вимагає від педагогів постійного оновлення знань, умінь та навичок, а також здатності ефективно використовувати різноманітні освітні ресурси. У цьому контексті особливого значення набуває концепція глокального кластера, що поєднує в собі національні та міжнародні освітні можливості. Глобалізація відкрила перед педагогами безліч можливостей для професійного зростання. Міжнародні освітні програми, онлайн-курси, вебінари та конференції стали доступними для широкого кола педагогів області [6].

Академія має потужний досвід участі у міжнародних проєктах, програмах, конференціях і це є для нас стратегічно важливим напрямом діяльності. Співпраця з іноземними університетами, дослідницькими центрами та освітніми установами сприяє розширенню наукових контактів, спільним дослідженням і створенню нових освітніх програм, орієнтованих на міжнародні стандарти. Міжнародні освітні проєкти часто передбачають додаткове фінансування, що дозволяє Академії отримувати ресурси для розвитку матеріально-технічної бази, модернізації навчального процесу та підтримки викладачів у професійному зростанні. Міжнародні освітні ресурси дозволяють освітянам ознайомитися з передовими педагогічними технологіями, інноваційними методиками та кращими практиками з усього світу. Програми обміну, міжнародні проєкти, конференції та онлайн-курси від провідних університетів світу відкривають нові можливості для професійного зростання [6].

Поєднуючи національні освітні ресурси та адаптуючи міжнародні практики до національного освітнього поліконтексту формується глокальний кластер, завдяки чому педагоги мають широкий вибір освітніх ресурсів для професійного зростання. Академія створює всі

умови для свободи вибору педагогами даних ресурсів, щоб досягти максимального ефекту для професійного зростання кожного забезпечуючи неперервність педагогічної освіти.

Список використаних джерел

1. Задорожна Л. К., Дерябіна С. В., Левчишена О. М. Освітня інтеграція : можливості конструктору кластерної моделі : конкурсна робота. 2025. 30 с. URL: <https://tinyurl.com/2dymupkg> (дата звернення: 20.04.2025).
2. Школа в цифровому світі : ресурс : веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/2cpuqgvj> (дата звернення: 20.04.2025).
3. Нова українська школа на засадах єдності цінностей, змісту і форм» (5 клас) : посіб. : веб- сайт. URL: <https://tinyurl.com/24ytf7y6> (дата звернення: 22.04.2025).
4. Інтегроване навчання : цінності, компетентності, практики» (6 клас) : посіб. : веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/2bw22ew2> (дата звернення: 20.04.2025).
5. Порадник для тренерів Нової української школи (до курсу «Інтегроване навчання : цінності, компетентності, практики», 6 клас) : веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/22356ugy> (дата звернення: 22.04.2025).
6. Міжнародна діяльність : веб-сайт. URL: <https://tinyurl.com/29havq7r> (дата звернення: 23.04.2025).

Liubov Zadorozhna

Candidate of Philosophical Sciences (Ph. D.),

Rector

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

Oksana Levchyshena

Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),

Vice-Rector for Scientific, Pedagogical and Methodological Activities

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**INNOVATIVE FORMS OF SUPPORT FOR TEACHERS
OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL IN THE SYSTEM
OF IN-SERVICE TEACHER EDUCATION: FROM THE EXPERIENCE OF
THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE EDUCATION**

Keywords: continuing pedagogical education, resources for teachers of the New Ukrainian School, discussion space, pedagogical studies, practical intensives, professional networking communities.

Мітельман Ігор Михайлович

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9817-6690>

<https://scholar.google.com/citations?user=eLBb0BwAAAAJ&hl=uk>

ТРИГОНОМЕТРИЧНІ РЕСУРСИ РОЗВИТКУ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОЛІМПІАДНИХ ЗАДАЧ З МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: фундаменталізація та професіоналізація змісту освіти, профілізація старшої школи, методика навчання тригонометрії, застосування властивостей функцій, олімпіадні задачі.

Потреби держави з підготовки науково-технічних кадрів у сферах високих технологій і стратегії реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2024 року № 851, передбачають активізацію продуктивного впровадження академічної профілізації на основі поглибленого навчання / вивчення математики в 10–11(12) класах старшої школи. Перехід старшої школи на профільну платформу ґрунтується на *фундаменталізації* освітнього процесу як універсальній дидактичній категорії – формувальному чиннику змісту освіти, її дидактико-методичного ресурсу [1; 2; 5]. У статтях [4; 10] зазначається, що викладання математики на профільному поглибленому рівні, навчання математично обдарованих учнів, учасників інтелектуальних змагань обумовлює *фундаменталізацію* освіти в нерозривному зв'язку з обсягом і змістом наукових предметних знань у контексті її *професіоналізації*. Українські й зарубіжні дослідники поєднують фундаменталізацію та професіоналізацію освіти в межах єдиного процесу *генералізації* знань – концентрації навчального матеріалу й дидактико-методичного ресурсу навколо ключових теоретичних розділів і системи навчання розв'язування задач [13]. Саме з цієї точки зору наукові розвідки й практики кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» актуалізують і координують методично значущі ідеї, що позитивно впливають на забезпечення належного рівня післядипломної підготовки вчителів математики і, як наслідок, на розвиток спеціалізованих математичних компетентностей в умовах профілізації старшої школи. Вважаємо, що це досягається постійною роботою зі створення та апробації нових і розширення існуючих дидактичних комплексів-структур «теорія-задачі», проєктів, кейсів, кластерів як *робочих продуктів* у загальній методології *agile* [7; 9]. При цьому на рівень

синхронізації зон найближчого математичного розвитку вчителів та учнів і відповідних зон предметно-методичного сегмента структури компетентностей учителя переносяться базисні принципи розвивальної наступності й формувальної задачної природи цілісної навчально-математичної діяльності [10; 11].

У [6; 8–10] обговорюється значення сфокусованості програм підвищення кваліфікації на залежності методичної ефективності від координованої інтеграції предметних і дидактичних зв'язків на рівні змістових ліній математичної освітньої галузі. У старшій (профільній) школі максимально розгортається чи не найголовніша з них – змістова лінія «Функції» [12]. Зокрема, вона є провідною для вивчення рівнянь, нерівностей та систем і асоціюється не лише з операціонально-логічними кроками, але – у першу чергу – з виділенням *функціональної структури (моделі)* таких задач, про що свідчать численні статті й посібники. Диференційоване вивчення тригонометрії в курсі профільного поглибленого навчання математики визнається одним із системотвірних дидактичних ресурсних «майданчиків» для залучення учнів із підвищеними освітніми запитами до евристично-пізнавальної діяльності [10]. І тому в якості одного з пріоритетних напрямів методичної роботи з тригонометричним матеріалом ми мусимо розглядати шляхи компетентісної конвергенції навчання перетворення тригонометричних виразів і навчання розв'язування рівнянь, нерівностей і систем на парадигмальній основі функціональної сутності та природи цих задач – виокремленні й дослідженні тих функцій, властивості яких визначають пошук розв'язань. Водночас, широкі можливості виникають під час певної методичної «інверсії», коли задачі на дослідження функцій відразу доповнюються прикладами на використання встановлених властивостей у задачах тригонометричного змісту.

Продовжуючи підходи [9], наводимо добірку задач тригонометричного характеру, пов'язаних із нестандартним застосуванням властивостей функцій, упорядковану для авторських семінарів «Предметно-методичний супровід учнівських олімпіад з математики: розвиток ідей шкільного курсу в контексті сучасних олімпіадних завдань», занять на курсах підвищення кваліфікації. Важливо підкреслити, що високий рівень складності й олімпіадний характер задач у поєднанні з досить «економною» реалізацією підсилюють мотиваційний компонент навчання математично обдарованих учнів під час уроків, факультативних, гурткових та індивідуальних занять.

Задача 1 (Фестиваль юних математиків, м. Одеса, 1998 р.). Знайдіть усі дійсні значення параметра a , для яких рівняння $\cos 2ax - \sin ax^2 = \frac{3}{2}\pi + ax^2 - 2ax$ має єдиний розв'язок.

□ Тригонометричні формули зведення дозволяють залишити в запису рівняння лише одну тригонометричну функцію, надавши

рівнянню вигляд $\left(2ax - \frac{\pi}{2}\right) - \sin\left(2ax - \frac{\pi}{2}\right) = (\pi + ax^2) - \sin(\pi + ax^2)$ (1.1). При цьому ми досягаємо й виділення функціональної моделі задачі: $f\left(2ax - \frac{\pi}{2}\right) = f(\pi + ax^2)$, де $f(t) = t - \sin t$. Функція f строго зростає на всій числовій прямій, оскільки $f'(t) = 1 - \cos t \geq 0$, $t \in \mathbb{R}$, причому $f'(t) = 0 \Leftrightarrow t = 2\pi n$, $n \in \mathbb{Z}$ [3, с. 133–134]. Отже, рівняння (1.1) є рівносильним рівнянню $2ax - \frac{\pi}{2} = \pi + ax^2$. Очевидно, що $a = 0$ умову задачі не задовольняє, і залишається прирівняти до нуля дискримінант квадратного рівняння $ax^2 - 2ax + \frac{3\pi}{2} = 0$.

Відповідь: $a = \frac{3\pi}{2}$. ■

Задача 2. Розв'яжіть рівняння $20\sin x + 3\sin 5x = 20\cos x + 3\cos 5x$.

□ Нехай $f(x) = 20\sin x + 3\sin 5x$. Тоді рівняння набуде вигляду $f(x) = f\left(\frac{\pi}{2} - x\right)$ (2.1), яким доставляється функціональна модель задачі. Зауважимо спочатку, що $x = \frac{\pi}{2} + \pi t$, $t \in \mathbb{Z}$, не є розв'язками рівняння. Періодичність функції f дозволяє розглядати лише $x \in \left(-\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2}\right)$. Для функції f виконується тотожність $f\left(\frac{\pi}{2} - x\right) \equiv f\left(\frac{\pi}{2} + x\right)$ (пряма $x = \frac{\pi}{2}$ є однією із осей симетрії графіка функції f). Неважко перевірити, що якщо $\lambda \in \left(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right)$ є розв'язком, то й $\lambda + \pi \in \left(\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2}\right)$ також є розв'язком, а якщо $\xi \in \left(\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2}\right)$ є розв'язком, то й $\xi - \pi \in \left(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right)$ – розв'язок. Це означає, що слід знайти всі розв'язки на інтервалі $\left(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right)$, а потім «розтиражувати» їх додаванням πn , $n \in \mathbb{Z}$. Зазначимо, що $x = 0$ розв'язком рівняння не буде. На проміжку $\left(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right)$ функція f строго зростає, позаяк $f'(x) = 5\cos x(48\cos^4 x - 60\cos^2 x + 19) > 0$, $x \in \left(-\frac{\pi}{2}; \frac{\pi}{2}\right)$. Для $x \in \left(0; \frac{\pi}{2}\right)$ $\frac{\pi}{2} - x \in \left(0; \frac{\pi}{2}\right)$, і рівність (2.1) дає для таких x , що $x = \frac{\pi}{2} - x$, $x = \frac{\pi}{4}$. Якщо ж $x \in \left(-\frac{\pi}{2}; 0\right)$, то $\frac{\pi}{2} + x \in \left(0; \frac{\pi}{2}\right)$, і оскільки $f(x) = f\left(\frac{\pi}{2} - x\right) = f\left(\frac{\pi}{2} + x\right)$, то $x = \frac{\pi}{2} + x$, що неможливо.

Відповідь: $\frac{\pi}{4} + \pi n$, $n \in \mathbb{Z}$. ■

Задача 3 (Всеукраїнська математична олімпіада, 2002 р.). Для $0 \leq x, y, z < \frac{\pi}{2}$ розв'яжіть систему рівнянь

$$\begin{cases} \operatorname{tg} x + \sin y + \sin z = 3x, \\ \sin x + \operatorname{tg} y + \sin z = 3y, \\ \sin x + \sin y + \operatorname{tg} z = 3z. \end{cases} \quad (3.1)$$

□ Доведемо, що розв'язок $x = 0$, $y = 0$, $z = 0$ буде єдиним, що задовольняє умову. Функціональна модель задачі виникає, якщо отримати наслідок системи (3.1) – рівність $(-3x + 2\sin x + \operatorname{tg} x) + (-3y + 2\sin y + \operatorname{tg} y) + (-3z + 2\sin z + \operatorname{tg} z) = 0$ (3.2). Розглянемо на

проміжку $[0; \frac{\pi}{2})$ функцію $f(t) = -3t + \operatorname{tg}t + 2\operatorname{sin}t$. Маємо, що $f(0) = 0$, причому на проміжку $[0; \frac{\pi}{2})$ функція f є неперервною й строго зростає, адже $f'(t) = \frac{1+2\cos^3 t - 3\cos^2 t}{\cos^2 t} > 0$ для $0 < t < \frac{\pi}{2}$, бо за нерівністю Коші виконується нерівність $1 + \cos^3 x + \cos^3 x > 3\cos^2 x$, $t \in (0; \frac{\pi}{2})$.

Відтак, для $0 \leq x, y, z < \frac{\pi}{2}$ рівність (3.2) виконується лише за умови $x = y = z = 0$.

Відповідь: $x = 0, y = 0, z = 0$. ■

Задача 4 (Відкрита олімпіада Рішельєвського ліцею, 2002 р.). Знайдіть усі такі $x \in \mathbb{R}$, що

$$\operatorname{tg}x < \operatorname{tg}(x+1) < \operatorname{tg}(x+2) < \operatorname{tg}(x+3). \quad (4.1)$$

□ Ураховуючи π -періодичність функції $f(t) = \operatorname{tg}t$, достатньо обмежитись $x \in (\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2})$, $x \neq \frac{3\pi}{2} - 3$, $x \neq \frac{3\pi}{2} - 2$, $x \neq \frac{3\pi}{2} - 1$. Помітимо, що для $x \in (\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2} - 3)$ умова (4.1) справджується, оскільки $\frac{\pi}{2} < x < x + 1 < x + 2 < x + 3 < \frac{3\pi}{2}$, а на інтервалі $(\frac{\pi}{2}; \frac{3\pi}{2})$ функція $f(t) = \operatorname{tg}t$ строго зростає. Водночас, для $\frac{3\pi}{2} - 3 < x < \frac{3\pi}{2}$ маємо: $\frac{3\pi}{2} < x + 3 < \frac{3\pi}{2} + 3 < \frac{3\pi}{2} + \pi$, $\cos(x+3) > 0$, $\operatorname{tg}(x+3) - \operatorname{tg}x = \frac{\sin 3}{\cos(x+3)\cos x} < 0$.

Відповідь: $\frac{\pi}{2} + \pi n < x < \frac{3\pi}{2} - 3 + \pi n$, $n \in \mathbb{Z}$. ■

Задача 5 (Олімпіада «Турнір чемпіонів», м. Вінниця, 2015 р.). Розв'яжіть рівняння $\cos 3x + 39\cos x = 32x^3 + 48x^2 + 96x + 40$. (5.1)

□ Використовуючи формулу косинуса потрійного кута, рівняння (5.1) запишемо у вигляді $\cos^3 x + 9\cos x = (2x+1)^3 + 9(2x+1)$ (5.2). Ми бачимо, що функціональна структура задачі визначається строго зростаючою на всій числовій прямій функцією $f(t) = t^3 + 9t$. Рівняння (5.2) є рівносильним рівнянню $\cos x = 2x+1$ (5.3). Функція $\varphi(t) = \cos t - 2t - 1$ строго спадає на всій числовій прямій, бо $\varphi'(t) = -\operatorname{sin}t - 2 < 0$, $t \in \mathbb{R}$. Оскільки $\varphi(0) = 0$, то $x = 0$ – єдиний розв'язок рівняння (5.3).

Відповідь: $x = 0$. ■

Задача 6 (VI Соросівська олімпіада школярів України, 2000 р.). Розв'яжіть систему рівнянь

$$\begin{cases} x^2 + y^2 - 3x = 2y\sqrt{x^2 - 2x - y} + 1, \\ x^2 + \operatorname{arcsin}y = y^2 + \operatorname{arcsin}x. \end{cases}$$

□ Розглянемо неперервну на відрізку $[-1; 1]$ функцію $f(t) = t^2 - \operatorname{arcsin}t$, для якої $f'(t) = 2t - \frac{1}{\sqrt{1-t^2}}$, $t \in (-1; 1)$. Подавши $t \in (-1; 1)$ як $t = \operatorname{sin}\alpha$, $-\frac{\pi}{2} < \alpha < \frac{\pi}{2}$, маємо: $2t - \frac{1}{\sqrt{1-t^2}} = \frac{2t\sqrt{1-t^2}-1}{\sqrt{1-t^2}} = \frac{2\operatorname{sin}\alpha\cos\alpha-1}{\cos\alpha} = \frac{\operatorname{sin}2\alpha-1}{\cos\alpha} \leq 0$.

Функція f строго спадає на відрізку $[-1; 1]$ (ми врахували, що рівняння $f'(t) = 0$ має єдиний корінь $t = \frac{\sqrt{2}}{2}$). Звідки випливає, що, з необхідністю, $x = y$. Залишається на відрізку $[-1; 1]$ розв'язати рівняння

$$2x^2 - 3x = 2x\sqrt{x^2 - 3x} + 1 \Leftrightarrow (x - \sqrt{x^2 - 3x})^2 = 1.$$

Відповідь: $x = -\frac{1}{5}$, $y = -\frac{1}{5}$. ■

Вважаємо, що практика моделювання за наведеними зразками компактних тематичних комплексів не лише сприяє розширенню увлечень учителів про дидактичний статус та взаємодію ключових розділів програми профільного поглибленого вивчення математики, але й робить вагомий внесок у вирішення складної педагогічної проблеми формування навичок науково-методичного аналізу матеріалів інтелектуальних змагань.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Фундаменталізація освіти як дидактичний принцип. *Шлях освіти*. 2008. Т. 47. № 1. С. 2–6.
2. Гончаренко С. У. Фундаменталізація професійної освіти як дидактичний принцип. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2008. № 2. С. 87–91.
3. Дороговцев А. Я. *Математичний аналіз*. Ч. 1. Київ : Либідь, 1993. 320 с.
4. Задоріна О. М., Мітельман І. М., Моторіна В. Г., Папач О. І. Скаффолдинг як інструмент випереджального навчання розв'язування ускладнених геометричних задач методом координат та його дидактико-методичного супроводу. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 74. С. 33–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/74.5>.
5. Захарчук Н. В. Принципи відбору змісту освіти у контексті фундаменталізаційних процесів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2015. № 6. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.6.10199>.
6. Мітельман І. М. Формування навичок знаходження найбільших значень функцій трьох змінних під час розв'язування деяких олімпіадних задач. *Збірник наукових праць Сумського державного педагогічного університету «Актуальні питання природничо-математичної освіти»*. 2022. Вип. 2(20). С. 64–74. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7426573>.
7. Мітельман І. М. Дидактичні ресурси agile-стратегії підготовки вчителів до роботи з математично обдарованими учнями. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 1(1). С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.61339/27866947.2023.1.286305>.
8. Мітельман І. М. Оцінювання деяких виразів з модулем числа під час розв'язування задач з параметрами в дидактичному контексті підвищення кваліфікації вчителів математики. *Академічні візії*. 2023. Вип. 20. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8096614>.
9. Мітельман І. М. Граничний перехід в олімпіадних задачах на доведення й дослідження нерівностей. *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку»* (м. Одеса, 17 травня 2024 р.). С. 157–165.

10. Мітельман І. М. Дидактико-методичні аспекти тригонометричної інтерпретації деяких типів алгебраїчних задач підвищеної складності. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2024. № 3(7). С. 24–39. DOI: [https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3\(7\).315923](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3(7).315923).
11. Семенець С. П. Задачний підхід до формування навчально-математичної діяльності та розвитку математичних здібностей учнів. *Математика в рідній школі*. 2016. № 4. С. 14–18.
12. Швець В. О. Змістова лінія «Функції» шкільного курсу математики та особливості її вивчення в середній школі. *Дидактика математики: теорія, досвід, інновації*. 2024. № 2. С. 7–19. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-2277-2024-2-7-19>.
13. Ярхо Т., Смельянова Т., Легейда Д. Упровадження принципу генералізації знань у повторювальний курс елементарної математики в технічних закладах вищої освіти. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 3. С. 440–450. DOI: <https://doi.org/10.31494/2412-9208-2019-1-3>.

Igor Mitelman

Candidate of Physical and Mathematical Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Educational
Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**TRIGONOMETRIC RESOURCES
OF DEVELOPMENT FUNCTIONAL COMPETENCIES
AND SOLVING MATHEMATICS OLYMPIAD PROBLEMS**

Keywords: fundamentalisation and professionalization of education content, profiling of high school, trigonometry teaching methods, application of function properties, olympiad-type problems.

Муковіз Олексій Павлович

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної і початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-9262-9209>

Красюк Людмила Василівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
м. Переяслав, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-1403-006X>

**ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: інноваційна компетентність, післядипломна освіта, педагогічні працівники, педагогічні технології, професійний розвиток, методичний супровід, інновації.

У системі післядипломної освіти інноваційна компетентність відіграє ключову роль, дозволяючи педагогам розширювати можливості для самореалізації та професійного вдосконалення. Вона забезпечує відповідальність за якість освітнього процесу та спрямовує зусилля на його постійне вдосконалення.

Інноваційна компетентність педагога охоплює необхідний рівень знань, навичок і дій, які орієнтовані на якісні трансформації в освітній сфері. Результатом цього є формування висококваліфікованих і конкурентоспроможних спеціалістів, здатних ефективно реалізовувати себе в умовах сучасного суспільства.

Отже, інноваційна компетентність педагогічного працівника є невід'ємною складовою його професійної майстерності. Її формування та розвиток зумовлені сучасними викликами та потребами функціонування освітніх установ. Ця компетентність відображає здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах інноваційного освітнього середовища.

Інноваційна діяльність педагога визначається загальними тенденціями розвитку системи освіти, які ставлять нові вимоги до якості освітнього процесу. У цьому контексті важливим завданням є створення педагогічної команди, здатної активно впроваджувати зміни та сприяти досягненню стратегічних цілей розвитку навчального закладу.

Розвиток інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти є ключовою умовою для забезпечення

якісних змін в освітньому процесі та підвищення конкурентоспроможності освітніх закладів. Сучасні виклики, пов'язані з інтенсивним впровадженням новітніх технологій, цифровізацією та глобалізацією освітнього простору, зумовлюють необхідність пошуку ефективних підходів до професійного розвитку педагогів. Практичні підходи, які інтегрують інноваційні методи навчання, проєктну діяльність, дистанційні форми підвищення кваліфікації та методичний супровід, сприяють формуванню здатності педагогів до впровадження інноваційних рішень. Їх реалізація створює сприятливе середовище для саморозвитку, творчої активності та ефективної професійної діяльності в умовах сучасної освіти.

Практичні підходи до розвитку інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти передбачають використання ефективних методів, форм і засобів навчання, спрямованих на формування готовності до інноваційної діяльності. Основні підходи включають:

1. Інтеграцію інноваційних методів навчання

У післядипломній освіті важливо використовувати активні та інтерактивні форми навчання, які стимулюють критичне мислення, креативність та вміння приймати рішення. Зокрема:

- кейсів метод: розв'язання конкретних педагогічних ситуацій, що дозволяє застосовувати теоретичні знання у практиці;
- метод проєктів: виконання групових чи індивідуальних завдань, спрямованих на створення інноваційних продуктів, які можуть бути впроваджені в освітній процес;
- гейміфікація: використання елементів гри для підвищення мотивації до навчання та вдосконалення професійних навичок.

2. Розвиток через проєктну діяльність

Педагогам пропонується брати участь у розробці та впровадженні освітніх інноваційних проєктів, які сприяють розвитку практичних навичок:

- співпраця з колегами у створенні міждисциплінарних освітніх програм;
- участь у грантових програмах та конкурсах освітніх проєктів;
- організація освітніх експериментів у своїх закладах для перевірки ефективності нових методик чи технологій.

3. Використання дистанційних форм навчання

Сучасні технології дозволяють організовувати післядипломне навчання дистанційно:

- використання онлайн-платформ для забезпечення гнучкості навчання;
- створення вебінарів, онлайн-курсів та тренінгів, що сприяють освоєнню нових компетенцій;

- проведення віртуальних майстер-класів із застосуванням інноваційних педагогічних технологій.

4. Методичний супровід та наставництво

Ефективність розвитку інноваційної компетентності значно підвищується за наявності професійного наставництва:

- організація консультацій з експертами у сфері педагогічних інновацій;

- проведення супервізій, де аналізуються результати впровадження інновацій у педагогічну практику;

- сприяння створенню педагогічних спільнот для обміну досвідом і найкращими практиками.

5. Рефлексивна діяльність та самоаналіз

Постійне вдосконалення педагогічної майстерності потребує глибокого аналізу власної професійної діяльності:

- проведення рефлексивних занять, під час яких педагоги оцінюють свій рівень інноваційної компетентності;

- використання інструментів самооцінки, наприклад, створення професійного портфоліо або написання рефлексивних есе;

- впровадження індивідуальних траєкторій розвитку з урахуванням професійних потреб педагога.

6. Сприяння впровадженню ІКТ

Важливим аспектом розвитку інноваційної компетентності є освоєння цифрових технологій:

- навчання використанню спеціалізованих програм для створення мультимедійного контенту (наприклад, Canva, Prezi);

- освоєння інструментів для дистанційного навчання та управління класом (Google Workspace, Microsoft Teams);

- проведення практичних занять із програмування, автоматизації освітнього процесу та роботи з даними.

Реалізація цих підходів дозволяє забезпечити систематичний та цілеспрямований розвиток інноваційної компетентності педагогів, сприяючи покращенню їхньої професійної майстерності й підвищенню якості освітніх послуг.

Розвиток інноваційної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти є ключовою умовою для забезпечення якісних змін в освітньому процесі та підвищення конкурентоспроможності освітніх закладів. Сучасні виклики, пов'язані з інтенсивним впровадженням новітніх технологій, цифровізацією та глобалізацією освітнього простору, зумовлюють необхідність пошуку ефективних підходів до професійного розвитку педагогів. Практичні підходи, які інтегрують інноваційні методи навчання, проектну діяльність, дистанційні форми підвищення кваліфікації та методичний супровід, сприяють формуванню здатності педагогів до впровадження інноваційних рішень. Їх

реалізація створює сприятливе середовище для саморозвитку, творчої активності та ефективної професійної діяльності в умовах сучасної освіти.

Oleksii Mukoviz

Doctor of Pedagogical Sciences, Docent,

Professor at the Department of Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

Lyudmyla Krasiuk

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.),

Associate Professor at the Department of Pedagogy,
Theory and Methods of Primary Education

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav

Pereiaslav, Ukraine

**PRACTICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT
OF INNOVATIVE COMPETENCE OF TEACHERS
IN THE POSTGRADUATE EDUCATION SYSTEM**

Keywords: innovative competence; postgraduate education; teaching staff; pedagogical technologies; professional development; methodical support; innovations.

Немерцалов Володимир Володимирович

кандидат біологічних наук, доцент,

доцент кафедри методики викладання та змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2562-9281>

Юрченко Тетяна Валеріївна

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти
кафедри методики викладання та змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4501-0830>

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПОГЛЯД ЗЗОВНІ ТА ЗСЕРЕДИНИ

Ключові слова: глобалізація освіти, міжнародна співпраця, неперервна педагогічна освіта, British Council, SWITLO, Virtual Educator Program, професійний розвиток вчителів

Швидкі зміни в природничих науках та виробництві, нові форми соціальної взаємодії та свідомості людей відбиваються в освіті XXI століття та потребують докорінно змінювати підходи до цілей неперервної педагогічної освіти. Освіта (як і наука) вже не обмежується межами країни чи класної кімнати, тому що відбувається в глобальному середовищі, у якому знання, навички й досвід розповсюджуються між

країнами, культурами та контекстами вільно. Це надає можливість для учасників освітнього процесу долучатися до міжнародних ініціатив, впроваджувати нові практики й зростати професійно. Україна активно бере участь у цьому процесі, й прикладом ефективною взаємодії є співпраця міжнародних програм British Council SWITLO та Virtual Educator Program.

Глобалізація освіти – це процес інтеграції національних освітніх систем у глобальну мережу. Це не лише формальний обмін програмами та досвідом, а й створення і формулювання спільних цінностей, підходів і стратегій. З одного боку, глобалізація стимулює розвиток нових підходів до викладання, відкритий доступ до ресурсів, професійну мобільність учителів. З іншого – вимагає адаптації, міжкультурної компетентності, а також врахування місцевого контексту й потреб.

Роль міжнародної співпраці у цьому процесі важко переоцінити. Кожен проект програм вивчення англійської мови, запропонований міжнародними партнерами, є унікальним та базується на потребах приймаючих установ. Саме завдяки партнерству з організаціями, такими як British Council або Державний департамент США, українські вчителі отримують доступ до сучасних методик, якісних навчальних ресурсів та фахових наставників. Участь українських педагогів у міжнародних програмах сприяє підвищенню їхньої кваліфікації, поширенню новітніх підходів до інклюзивної освіти, допомагає у формуванні сталих професійних мереж.

Зокрема, у рамках співпраці з British Council було проведено численні тренінги для вчителів у прифронтових регіонах, які навчилися надавати емоційну підтримку дітям, що пережили травматичні події. Програма Skills, Well-being In Teacher Learning Opportunities (SWITLO) триває з листопада 2023 року. Вона акцентує увагу на розвитку педагогічної спільноти, створенні безпечного освітнього середовища, підтримці емоційного здоров'я вчителів і учнів.

Натомість програма Virtual Educator Program (частина глобальної ініціативи English Language Programs, що фінансується Державним департаментом США) фокусується на зміцненні міжнародного культурного обміну через викладання англійської мови. Вона залучає висококваліфікованих викладачів-громадян США до роботи у проєктах із публічної дипломатії, допомагаючи посольствам США реалізовувати освітні ініціативи в країнах-партнерах. В Україні ця програма дає змогу вчителям англійської мови брати участь у курсах із носіями мови, отримувати фахові поради, обмінюватися культурним досвідом і знайомитися з новітніми підходами до викладання мови як засобу міжкультурної комунікації.

Таким чином, хоча обидві ініціативи мають на меті підтримати українських освітян, їхні підходи відрізняються: British Council через SWITLO працює переважно з психоемоційною підтримкою, розвитком

локальних професійних спільнот та гуманітарною стійкістю вчителів; а Virtual Educator Program – із мовною освітою, підвищенням кваліфікації через безпосереднє залучення міжнародних експертів TESOL.

Міжнародна співпраця в освіті – це потужний інструмент трансформації. Вона забезпечує якісний прорив у професійному зростанні педагогів, дозволяє школам і інститутам/академіям післядипломної освіти інтегрувати кращі світові практики та зберігати високу мотивацію в освітянському середовищі.

Проект SWITLO, ініційований British Council, має на меті підтримати вчителів, які працюють у кризових умовах. Головний фокус – створення безпечного освітнього середовища, чутливого до травм, а також розвиток професійних спільнот – Груп професійної майстерності (ГПМ). На Одещині вже успішно функціонують дев'ять таких груп. Їхні лідери пройшли спеціалізоване навчання, що дозволяє їм ефективно фасилітувати процеси підтримки та обміну досвідом серед колег.

ГПМ стали дієвим інструментом розвитку вчителів. Вони працюють за принципами рівного партнерства, обміну практиками, взаємопідтримки та побудови довіри. Учасники зустрічаються регулярно, обговорюють складні кейси, шукають рішення та навчаються новому.

Virtual Educator Program – це ініціатива Державного департаменту США, що дає змогу досвідченим американським викладачам англійської мови проводити онлайн-курси та тренінги по всьому світу. У контексті України ця програма особливо актуальна, адже забезпечує доступ до носіїв мови, сучасних методик та міжкультурного досвіду.

Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради вже другий рік поспіль співпрацює з Virtual Educators. Вони активно залучені до курсів підвищення кваліфікації для вчителів англійської мови, проводять розмовні клуби, а також надають методичну підтримку. Це створює унікальне середовище для професійного розвитку: українські вчителі не лише удосконалюють мову, а й навчаються сучасним педагогічним підходам, взаємодіють із викладачами з інших країн.

Одеська академія неперервної освіти залучена до реалізації обох проєктів як партнер. Її внесок полягає в організації тренінгових заходів та налагодженні обміну досвідом між учасниками. Завдяки її підтримці учасники отримують доступ до якісних ресурсів, наставництва та нових ідей. Академія також адаптує міжнародний досвід до місцевих потреб, роблячи його релевантним і практичним.

Особливо варто відзначити, що партнерство з Virtual Educators дозволяє нам виходити за рамки звичайних курсів і створювати справжні освітні події: від інтерактивних сесій та культурних обмінів до практикуму з комунікативного викладання. Це не лише підвищує якість навчання англійської мови в регіоні, а й мотивує вчителів до постійного професійного зростання.

Станом на сьогодні ініціативи SWITLO та Virtual Educator Program вже дали відчутні результати. Вчителі, які беруть участь у ГПМ, демонструють вищий рівень професійної впевненості, краще працюють із травмованими учнями та активно використовують інклюзивні підходи. Співпраця з Virtual Educators відкрила нові горизонти для англійської освіти на Одещині.

Одеська академія дивиться вперед з новими викликами та можливостями, плануючи розширити мережу ГПМ, інтенсифікувати співпрацю з міжнародними партнерами та активно впроваджувати отриманий досвід у систему підвищення кваліфікації. Глобалізація освіти – це не абстрактне поняття. Це реальні зміни, які відбуваються тут і зараз. Проєкти SWITLO, ENCOURSE та Virtual Educator Program – яскраві приклади того, як міжнародна співпраця, підтримана локальними партнерами, здатна трансформувати освіту. Одеська академія неперервної освіти довела, що навіть в умовах викликів можливо створювати стійке, професійне, орієнтоване на розвиток освітнє середовище. І цей досвід вартий поширення.

Список використаних джерел

1. Групи професійної майстерності учителів *Британська Рада в Україні* : веб-сайт. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/programmes/english/schools/tags> (дата звернення: 20.04.2025)
2. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48105>
2. Міжнародна діяльність *КЗВО ОАНО ООР* : веб-сайт. URL: <https://intwork.oano.od.ua/uk/site/mizhnarodna-diyalnist.html> (дата звернення 20.04.2025)
3. Навички та благополуччя у можливостях навчання вчителів *Британська Рада в Україні* : веб-сайт. URL: <https://www.britishcouncil.org.ua/en/programmes/english/schools/switlo> (дата звернення: 20.04.2025)
4. Професійний розвиток через групи діяльності вчителів *Британська Рада* : веб-сайт. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/> (дата звернення 20.04.2025)
5. Virtual Educator Program : веб-сайт. URL: <https://elprograms.org/virtual-educator-program/> (дата звернення: 20.04.2025)

Volodymyr Nemertsalov

Candidate of Biological Sciences (Ph. D.), Docent,

Associate professor of Department of Teaching Methods and Educational Content
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

Tetyana Yurchenko

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory
of Social Sciences and Humanities Education
of Department of Teaching Methods and Educational Content
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

GLOBALIZATION OF EDUCATION: EXTERNAL AND INTERNAL VIEWS

Keywords: globalization of education, international cooperation, teacher training, British Council SWITLO Program, Virtual Educator program.

Саєнко Людмила Іванівна

кандидат історичних наук,

завідувач науково-педагогічної бібліотеки

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ ВІДКРИТОГО ЕЛЕКТРОННОГО АРХІВУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖУ АКАДЕМІЇ

Ключові слова: відкритий доступ, інституційний репозитарій, DSpace.

Доступ до наукової інформації є важливою умовою для успішних досліджень та стимулювання інновацій, спрямований на поліпшення і сприяння поширенню знань. На сьогоднішній день становлення сучасного інформаційного суспільства важко уявити без використання електронних інформаційних ресурсів. Сучасні інформаційні технології є засобом широкомасштабного переведення накопичених людством відомостей та знань з паперової в електронну форму й створення принципово нових видів інформаційних ресурсів, до яких належать електронні бібліотеки та архіви.

Неможливо уявити сучасний університет чи академію без доступу до електронних баз даних та належних умов ефективного їх використання. Основна роль у вирішенні цього важливого завдання належить бібліотекам шляхом створення власних електронних ресурсів, які вміщують навчальні та наукові здобутки університетів, і є складовою загального інформаційного простору та основою оцінювання вагомості навчального закладу в освітньому просторі [1, с. 172].

На початку XXI ст. народжується так званий рух «відкритого доступу», до якого поступово приєднуються вчені всього світу. Сучасні інформаційні технології стають ефективним засобом переведення паперових документів в електронну форму та дозволяють формувати принципово нові інформаційні ресурси, до яких у тому числі належить інституційний репозитарій (IP) – електронний архів відкритого доступу. Це стало можливо завдяки всесвітньому руху Open Acces. З цієї метою науковими установами і навчальними закладами провадиться діяльність із формування та ведення репозитаріїв – електронних сховищ, покликаних інформувати про результати роботи науковців і освітян України, забезпечуючи їх популяризацію та використання в подальших наукових дослідженнях і на практиці.

Основні принципи відкритого доступу сформульовані у наступних документах: Будапештська ініціатива «Відкритий доступ» (Budapest Open Access Initiative), прийнята Інститутом «Відкрите Суспільство»; Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань (Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities) [2]. Згідно

з Берлінською декларацією автори і правовласники дарують всім користувачам вільне, необмежене право доступу і дозвіл на копіювання, використання, поширення, передачу і публічну демонстрацію, а також на поширення роботи в електронній формі для будь-яких законних цілей з відповідним зазначенням авторства, а також право на виготовлення невеликої кількості друківаних копій для свого особистого використання [3].

У 2022 році, сприяючи підвищенню рейтингу КЗВО «Одеська академія неперервної освіти» було розпочато створення інституційного репозитарію наукових публікацій Академії. Він був створений з метою не лише збереження й надання вільного доступу до наукових досліджень Академії, а й для збору публікацій кожного вченого в одному місці, що сприяє підвищенню цитування статей, а відповідно й рейтингу вчених та Академії в цілому, а також підвищення web-присутності Академії в глобальних наукових комунікаціях та сприяння розвитку науки та освіти в Україні та світі.

Керуючись законодавчими вимогами, в Академії було розроблено ряд документів, які регламентують роботу інституційного репозитарію. Серед них: «Положення про Електронний архів (інституційний репозитарій)», наказ «Про впровадження електронного репозитарію наукових публікацій», Авторський договір».

Робота над створенням електронного архіву Академії розпочалася з вивчення досвіду інших університетів, а вирішальним фактором вибору програмного забезпечення стало те, що переважна більшість з них працює на платформі DSpace (Масачусетський інститут технологій).

DSpace – одна з найбільш широко розповсюджених систем, яка використовується для формування й управління відкритими архівами та призначена для створення архівів наукових досліджень зі значним розмаїттям інформаційних ресурсів.

Система DSpace забезпечує платформу для довгострокового зберігання цифрових матеріалів, що використовуються в академічних дослідженнях. До того ж, DSpace формувалася під впливом наукових досліджень в області систем електронних бібліотек і функціонує як централізований сервіс організації.

Також дуже важливим є організація пошуку і перегляду в DSpace.

Структура інституційного репозитарію Академії представлено через спільноти (фонди). Спільноти (фонди) в інституційному репозитарії виділено: дисертації; кваліфікаційні роботи; матеріали науково-практичних конференцій; монографії, підручники, посібники (наукові, науково-методичні, методичні, навчально-методичні); методичні рекомендації; програми дисциплін; періодичне видання; презентації та відео; статті.

Інституційний репозитарій поповнюється документами шляхом передачі документа до науково-педагогічної бібліотеки, яка бере на себе

обов'язок допомогти вченим в архівації їх робіт. Інституційний репозитарій набуває визнання за рахунок популярності наукових досягнень Академії підвищує престиж навчального закладу та його науковців.

Отже, приділяючи належну увагу популяризації інституційного репозитарію, загальним питанням необхідно не забувати про питання ефективності електронних архівів, що передбачає тісну взаємодію зі всіма підрозділами Академії та науковцями зокрема.

Підсумовуючи все вищесказане, можна констатувати, що швидкий доступ до достовірної та максимально повної інформації – невід'ємна складова фундаментальної науки та якісної освіти. Забезпечення своїх користувачів можливістю користуватися подібними ресурсами стає традиційною бібліотечною послугою. Академії варто мати власний інституційний репозитарій ще й з міркувань наукового авторитету та рейтингу, тому що сьогодні об'єднання вітчизняних архівів нереальне – дуже різні стандарти щодо контенту і метаданих. Отже, потрібно активно рекламувати власні ресурси та здобутки, а науково-педагогічна бібліотека – накопичувати масив електронних документів і надавати відкритий доступ до них, створюючи та підтримуючи інституційний репозитарій. Бібліотека повинна бути невід'ємною та важливою структурою Академії, яка впливає на його рейтингові показники. Результати роботи бібліотеки повинні задавати перспективи наукової діяльності Академії та бути інформаційною основою, яка стимулює інноваційні зміни у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Левченко К П. Вплив інституційного депозитарію на рейтинг вищого навчального закладу. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/73907270.pdf> (дата звернення: 20.03.25).
2. Budapest Open Access Initiative [Electronic resource]. URL: <http://www.budapestopenaccessinitiative.org> (date of appeal: 05.03.2025). Title from the screen.
3. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities [Electronic resource]. URL: http://openaccess.mpg.de/3515/Berliner_Erklaerung (date of appeal: 05.03.2025).

Liudmyla Saienko

Candidate of Historical Sciences,

Head of the Scientific and Pedagogical Library

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

THE ROLE OF THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL LIBRARY IN THE FORMATION OF AN OPEN ELECTRONIC ARCHIVE AS AN IMPORTANT FACTOR IN ENHANCING THE IMAGE OF THE ACADEMY

Keywords: open access, institutional repository, DSpace.

Стребна Ольга Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти та мовних комунікацій
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради
м. Херсон, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-0537-3338>

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, професійний розвиток педагогів, сила співпраці, сила емоційного інтелекту, сила усвідомленості, сила когнітивних навичок.

У контексті реалізації засад Нової української школи та посилення уваги до психолого-педагогічної підтримки всіх учасників освітнього процесу особливої значущості набуває питання формування соціально-емоційної компетентності вчителів. Соціально-емоційне навчання (СЕН) розглядається у сучасних педагогічних дослідженнях як важлива складова професійної діяльності педагога, що безпосередньо впливає на ефективність освітньої взаємодії, створення безпечного середовища та збереження емоційного благополуччя як учнів, так і вчителів.

В умовах нестабільного соціокультурного середовища, військових викликів, підвищеного рівня тривожності серед дітей та дорослих, соціально-емоційна компетентність педагога стає необхідною передумовою якісного викладання, забезпечення психологічної підтримки учнів і зниження ризику професійного вигорання. З огляду на це, актуалізується потреба у впровадженні програм соціально-емоційного навчання в систему післядипломної педагогічної освіти як інструмента підвищення професійної кваліфікації вчителів початкових класів.

Програма «СЕН «Зерна» репрезентує інноваційний підхід до формування соціально-емоційних навичок, що ґрунтується на інтеграції сучасних теоретичних положень з ефективними практичними методиками для педагогів. Упровадження програми у зміст курсів підвищення кваліфікації, а також у формат міжкурсів форм навчання (семінарів, тренінгів, консультацій) сприяє становленню ціннісно орієнтованої педагогічної позиції, розвитку емпатійності, рефлексивності, а також здатності до збереження емоційної стійкості в професійній діяльності.

Метою статті є дослідження значущості соціально-емоційного навчання як невіддільної складової підвищення кваліфікації вчителів

початкових класів, а також висвітлення його впливу на формування емоційної компетентності, рефлексивності та професійного благополуччя педагогів.

Програму підвищення кваліфікації СЕН «Зерна»: розвиток соціально-емоційних навичок та підтримка благополуччя дітей і педагогів» розроблено для підтримки реалізації Концепції Нової української школи в межах проєктів «Діяльнісний підхід у школі» та «Діяльнісний підхід у закладах вищої та післядипломної педагогічної освіти», що стало можливим завдяки Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та The LEGO Foundation (2023 р.).

Зміст програми структуровано за двома змістовими модулями:

- соціально-емоційне навчання у фокусі науки та практики;
- реалізація Програма СЕН «Зерна» в освітньому процесі початкової школи [2].

Метою Програми СЕН «Зерна» є «забезпечення неперервного професійного розвитку педагогів із соціально-емоційного навчання та підтримки благополуччя здобувачів освіти й педагогів задля сталості імплементації реформи «Нова українська школа» в умовах воєнного та повоєнного часу» [2].

Вивчення структури програми передбачає освоєння чотирьох блоків навичок, кожен з яких має суттєвий вплив на розвиток дитини та підтримку професійного благополуччя вчителів.

Сила співпраці охоплює навички ефективної комунікації, командної взаємодії, поваги до інших, дотримання правил та вміння конструктивно розв'язувати конфлікти. Дорослі сприяють розвитку цих навичок через створення освітнього середовища, наповненого спільними завданнями, іграми та рефлексивною взаємодією. Прикладом реалізації сили співпраці в освітньому процесі є вправи «Робімо компліменти!», «Супердитина!», «Радіємо успіхам», «Ділимося нашими інтересами» та інші [3, с. 15-51].

Сила емоційного інтелекту, що охоплює вміння розпізнавати, виражати та регулювати власні емоції, а також розуміти емоції інших. Педагог має допомагати учням розширювати емоційний словник, практикувати техніки самозаспокоєння та формувати безпечний простір для вираження почуттів. Розвивати емоційний інтелект школярів ефективно допомагають такі вправи, як «Вгадаймо емоцію», «Історії з почуттями», «Підказки нашого тіла» [3, с. 51-79].

Сила усвідомленості сприяє розвитку навичок емоційної саморегуляції, позитивного мислення, самоусвідомлення та стресостійкості. Навички усвідомленості дають змогу дітям краще справлятися зі стресом, розвивати самоусвідомлення, позитивне мислення та впевненість у собі. Роль педагога полягає у моделюванні таких практик та створенні умов для їх регулярного застосування.

Дієвими інструментами в цьому контексті виступають вправи «Сила «Поки що», «Животики дихають», «Супергерої внутрішнього діалогу», «Малюнок про себе» та інші [3, с. 79-101].

Сила когнітивних навичок пов'язана з розвитком виконавчих функцій мозку, критичного мислення, самоконтролю та планування. Діти навчаються приймати зважені рішення, контролювати увагу, працювати самостійно. Педагогічна підтримка передбачає як цілеспрямовану стимуляцію цих навичок, так і їхнє рефлексивне осмислення у взаємодії. Практичну реалізацію цієї складової забезпечують вправи «Абракадабра», «Зроби інакше», «На моїй піці», «Зачекай», «Гаряча картопля», «Знайди таємного агента» [3, с. 101-143].

Окрему увагу Програма приділяє *благополуччю педагогів*, визнаючи його визначальним чинником успішної реалізації соціально-емоційного навчання. Упродовж щоденної професійної діяльності вчителі початкових класів перебувають у постійному внутрішньому діалозі, який значною мірою впливає на емоційний стан і поведінку, особливо в умовах стресу або професійних викликів [3, с. 144]. Негативні мисленнєві патерни, зокрема самокритика у складних ситуаціях, можуть знижувати впевненість у власних силах і порушувати психоемоційний баланс. Водночас розвиток усвідомленості та вміння спостерігати за власними думками дозволяє педагогам формувати підтримувальне й доброзичливе ставлення до себе, подібне до того, яке вони проявляють щодо інших. Практики, спрямовані на підвищення рівня самосвідомості – наприклад, ведення щоденника емоційного стану чи вправи «Внутрішній діалог», «Медитація», «Кроки до спокою», «Емоційний контейнер», «Турбота про себе та самозаспокоєння» – сприяють формуванню навичок самопідтримки, рефлексії та емоційної саморегуляції [3, с. 143-153]. Упровадження таких рутин у повсякденну педагогічну діяльність допомагає зберігати психологічну стійкість, енергію та позитивне мислення. Компонент програми, орієнтований на благополуччя педагогів, є не лише ресурсом особистої стійкості, а й запорукою ефективного впровадження соціально-емоційного навчання в освітньому процесі.

Таким чином, інтеграція «Програми СЕН «Зерна»: розвиток соціально-емоційних навичок та підтримка благополуччя дітей і педагогів» в систему підвищення кваліфікації вчителів початкових класів слід розглядати як пріоритетний напрям удосконалення післядипломної педагогічної освіти, спрямований на розвиток нової педагогічної культури, що відповідає цінностям і принципам Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Програма «СЕН «Зерна». EASEL Lab. URL: <https://selkernels.gse.harvard.edu/uk-UA>.
2. Програма підвищення кваліфікації вчителі закладів загальної середньої освіти (учителі початкових класів та вчителі адаптаційного циклу базової середньої освіти) «СЕН «Зерна»:

розвиток соціально-емоційних навичок та підтримка благополуччя дітей і педагогів» (очна форма (онлайн)), 8 год / 0,26 кредиту ECTS). URL: <https://surl.li/vupelu>.
3. Програма СЕН «Зерна» : метод. посібник / The LEGO® Foundation, Harvard University, The Ecological Approaches to Social Emotional Learning (EASEL) Laboratory. Запоріжжя : СТАТУС, 2025. 168 с. URL: <https://surl.li/tpqnmr>.

Olha Strebna

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool and
Primary Education and Language Communication
Communal Higher Educational Establishment
«Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council
Kherson, Ukraine

SOCIAL AND EMOTIONAL LEARNING AS A COMPONENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Keywords: social-emotional learning, professional development of teachers, strength, the importance of collaboration, the impact of emotional intelligence, the power of awareness, the strength of cognitive skills.

Трофименко Ольга Анатоліївна

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою),
старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7593-9248>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: післядипломна освіта, професійний розвиток, педагоги закладів дошкільної освіти, інтерактивні технології, інноваційна позиція.

Трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній системі освіти України, зумовлюють необхідність переосмислення професійної позиції педагога як ключового агента освітніх змін. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті дошкільної освіти, яка закладає фундамент для подальшого розвитку особистості. Інноваційна позиція педагога закладу дошкільної освіти постає необхідною умовою ефективної реалізації завдань реформування дошкільної галузі відповідно до сучасних викликів.

Післядипломна педагогічна освіта як важлива ланка неперервної професійної освіти відіграє ключову роль у процесі трансформації професійної та розвитку інноваційної позиції педагогів, оскільки дозволяє оперативно реагувати на зміни освітньої парадигми та потреби педагогічної практики. У цьому контексті особливої актуальності

набуває пошук ефективних технологій навчання дорослих, серед яких провідне місце належить інтерактивним технологіям.

Аналіз наукових розвідок свідчить про значний інтерес дослідників до проблематики навчання дорослих (Г. Білик, В. Зелюк, С. Зінченко, Т. Котирло, С. Панченко та ін.), інтерактивного навчання й інтерактивних технологій (А. Єрмоленко, О. Пометун, Л. Пироженко, Т. Поясок, С. Сисоєва, С. Шевчук, В. Ягоднікова та ін.), розвитку інноваційної компетентності та інноваційної культури освітян (І. Гавриш, О. Ісаєва, Л. Козак, О. Шапран та ін.). Водночас питання системного формування інноваційної позиції педагогів закладів дошкільної освіти як інтегративної характеристики, що визначає ціннісне ставлення до інновацій та готовність до їх впровадження, залишається недостатньо дослідженим.

Необхідність використання інтерактивних технологій в післядипломній освіті обумовлюється особливими підходами до навчання дорослих. Навчання педагогів у системі післядипломної освіти передбачає урахування професійного досвіду, наявності мотивації до професійного зростання і потреби в практико-орієнтованому змісті навчання та можливості негайного застосування набутих компетентностей [3; 4]. Отже, інтерактивні технології, завдяки своїй гнучкості та адаптивності, дозволяють врахувати ці особливості, створюючи умови для активної суб'єктної позиції педагога у навчанні, рефлексивного аналізу їхнього досвіду та конструювання нових знань і практик, що особливо важливо для формування стійкої інноваційної позиції фахівців дошкільної освіти в умовах модернізації галузі.

В основі поняття «інтерактивний» знаходиться термін «інтерація» (англ. interaction, лат. inter – між і actio – діяльність), одним із визначень якого є «повсякденна взаємодія людей» [1, с. 500].

Поняття «інтерактивні технології навчання» вживають у значенні як взаємодія, міжособистісне спілкування учасників освітнього процесу. Так, А. Єрмоленко інтерактивними технологіями навчання називає таку організацію процесу навчання, в якому здобувачу освіти неможливо не брати участь у колективному, взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчання пізнання [2, с. 31]. Тобто при впровадженні інтерактивної технології навчання створюються такі умови, при яких здобувач освіти опиняється в комунікативній ситуації, яка вимагає постійну взаємодію з іншими учасниками. Наголос на взаємодії, на спільній діяльності науковці також роблять при визначенні сутності поняття «інтерактивна модель навчання», «інтерактивне навчання».

Інтерактивна модель навчання, на думку української дослідниці В. Ягоднікової [5], передбачає організацію комфортних умов учіння, при якій всі здобувачі освіти активно взаємодіють між собою і викладачем. Формами взаємодії авторка називає моделювання, ролеві ігри та методи,

що дають змогу створити ситуації пошуку, співпереживання, суперечностей, ризику, сумніву, переконання, задоволення, аналізу та самооцінки своїх дій, спільне розв'язання проблем [5, с. 11].

Характеристиками інтерактивних технологій навчання є суб'єктність учасників освітнього процесу, наближення процесу навчання до досвіду кожного учасника, можливість визначити параметри навчального процесу (цілі, зміст, форми, методи та засоби навчання).

Використання інтерактивних форм і методів навчання заохочує вихователів до глибшого розуміння інноваційних технологій, адже через практичну діяльність, разом з колегами, обговорюючи зміст і способи реалізації інноваційних підходів, педагоги мають можливість визначити власний рівень розуміння сутності інноваційних технологій, здійснити самоаналіз власної інноваційної діяльності та спланувати її. Отже, з одного боку, покращується ефективність освітнього процесу; з іншого боку, участь в інтерактивних активностях розвиває суб'єктність в інноваційній діяльності, сприяє визначенню та розвитку інноваційної позиції.

Все окреслене вище дає нам підстави стверджувати, що використання інтерактивних технологій навчання педагогів можна розглядати як педагогічну умову розвитку інноваційної позиції педагогів закладів дошкільної освіти в післядипломній освіті.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь, ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
2. Інтерактивні технології навчання : електронний навчальний курс. А. Єрмоленко. Біла Церква: БІНПО, 2022. 37 с.
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. К., 2002. 135 с.
4. Сисоева С. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник для викладачів системи формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих. Київ, 2021. 320 с.
5. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: навч.-метод. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с. URL : https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/inter_formy.pdf (дата звернення: 25.04.2025).

Науковий керівник: Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olha Trofymenko

Postgraduate Student,

Senior Lecturer in the Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN POSTGRADUATE EDUCATION AS A CONDITION FOR DEVELOPING AN INNOVATIVE POSITION OF PRESCHOOL EDUCATION TEACHERS

Keywords: postgraduate education, professional development, preschool teachers, interactive technologies, innovative stance.

Шатайло Наталія Вікторівна

кандидат педагогічних наук,

завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>

https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=BjVTzuwAAAAJ

ЕМОЦІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА: РЕСУРСИ РОЗВИТКУ

Ключові слова: емоційно-етична компетентність, Професійний стандарт вчителя, учителі базової середньої освіти, неперервна освіта, ресурси розвитку.

У сучасних освітніх реаліях особливої значущості набуває необхідність розвиненості професійних компетентностей педагогів, визначених в оновленому Професійному стандарті вчителя. В даному контексті відповідно до Професійного стандарту у вчителя мають бути розвиненими компетентності, котрі цілісно забезпечуватимуть наскрізний процес навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з опорою на ціннісні орієнтири, як-то становлення особистості здобувача освіти, підтримка його самостійності, підприємливості, ініціативності, впевненості в собі; розуміння важливості розвитку мислення й пошанування істини; формування культури здорового способу життя здобувача освіти, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту; створення безпечного, вільного від насильства й цькування освітнього середовища, у якому забезпечено атмосферу довіри [1, с. 6].

Вбачаємо за необхідне розглянути ресурси розвитку емоційно-етичної компетентності педагогів, як пріоритетної в проєкції розвитку соціально-емоційного компонента наскрізних умінь здобувачів базової освіти у новій українській школі. В оновленому професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» емоційно-етичну компетентність (Б2.) прояснено через низку чітко визначених здатностей у знаннєвій, ціннісно-діяльній, комунікаційній сферах (Б2.1. - Б2.3.) та окреслено межами відповідальності і автономії педагогів. Обізнаність з нормативними вимогами означеного документу сприяє усвідомленому пошуку вчительством ресурсів розвитку емоційно-етичної компетентності в системі неперервної освіти та їх успішної інтеграції в практику.

Одеською академією неперервної освіти, зокрема співробітниками кафедри методики викладання і змісту освіти, здійснюється науково-методичний супровід комплексного розвитку професійних компетентностей педагогів Одещини та пропонуються різноманітні освітні ресурси для розвитку емоційно-етичної компетентності. Так,

у зміст курсу підвищення кваліфікації «Траєкторія професійного зростання вчителя фізичної культури» входить фаховий модуль «Емоційно-етична компетентність: практики комунікації, саморегуляції», в процесі опанування якого педагогами розглядають питання розвитку соціально-адаптивної сфери засобами фізичного виховання, опрацьовують сучасні практики взаємодії, усвідомленого емоційного реагування та стійкості. Загальна спрямованість контенту модуля на розвиток здатності «усвідомлювати особисті відчуття, почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами» (Б2.1.) у подальшій професійній діяльності обумовлює оптимальне виконання педагогами трудової функції Б «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» [1, с. 18].

Ресурсом розвитку емоційно-етичної компетентності вчителів мистецьких дисциплін в частині здатності, котра в Професійному стандарті вчителя виражена як «здатність усвідомлювати й поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі» (Б2.3.), є долучення до курсу підвищення кваліфікації «Навчання мистецтву: вимір освітнього простору». У процесі проектування мистецько-освітнього простору педагогами вдосконалюють власні уміння «взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, урахуваючи культурні й особистісні відмінності співрозмовників, принципи недискримінації та поваги до відмінностей» (Б2.3.У1.) [1, с. 19]. Опанування фахового модуля «Діяльнісний підхід: досвід самовираження, розвиток soft skills» стає майданчиком для моделювання освітнього процесу на основі мистецької діяльності з використанням методико-педагогічного інструментарію реалізації діяльнісного підходу. Відтак, вчителі мистецьких дисциплін базової школи набувають досвіду апробації, інтерпретації дієвих мистецьких практик з фокусом на розвитку як мистецьких здатностей здобувачів освіти, так і на soft skills – наскрізних умінь критично мислити, комунікувати, працювати в команді, управляти емоціями, здійснювати саморегуляцію тощо.

Охоплення актуальної проблематики професійного розвитку, зокрема розвитку емоційно-етичної компетентності, реалізується і у змісті корпоративних курсів, які проводяться у відповідь на запити закладів освіти Одещини. Співробітниками кафедри методики викладання і змісту освіти розроблено та проведено курс для вчителів базової середньої освіти «Розвиток соціально-емоційних навичок учнів 8 класу». Курс покликаний сприяти ефективному впливу на розвиток соціально-емоційного компонента у навчанні підлітків. Тож основою навчальних модулів є опрацювання практичних кейсів реалізації соціально-емоційного навчання в освітньому екопросторі закладу освіти з висвітленням особливостей розвитку соціально-емоційних навичок восьмикласників та інтеграції відповідних методик.

Окреслені вище ресурси розвитку емоційно-етичної компетентності педагогів представлені неповно в межах формату тез та потребують деталізації у подальших публікаціях. Однак, у підсумку можна констатувати, що виявлені ресурси підтверджують водночас потребу і необхідність для учителів базової середньої освіти у переосмисленні як власного життєвого і професійного досвіду, так і трансформації педагогічних підходів, освітніх практик задля посилення ролі соціально-емоційного навчання здобувачів освіти, що є основою розвитку навичок, життєво необхідних в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf (дата звернення: 14.04.2025).

Nataliia Shatailo

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.),

Head of the Department of teaching methods and content of education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**EMOTIONAL-ETHICAL COMPETENCE OF A TEACHER:
DEVELOPMENT RESOURCES**

Keywords: emotional-ethical competence, Professional teacher standard, teachers of basic secondary education, continuing education, development resources.

Ягоднікова Вікторія Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор

проректор науково-педагогічної та інноваційної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ І ПРАКТИКИ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Ключові слова: неперервна освіта, післядипломна освіта, інтеграція науки і практики, магістратура, аспірантура, підвищення кваліфікації вчителів, професійний розвиток.

В умовах модернізації української системи освіти та реалізації концепції «Нова українська школа» важливого значення набуває неперервна освіта. Сучасне суспільство, яке характеризується стрімким технологічним розвитком, глобалізаційними процесами та зростаючими вимогами до професійної компетентності педагогів, потребує ефективної системи неперервної освіти, здатної оперативно і гнучко реагувати на ці зміни.

Одним із ключових факторів якісної неперервної педагогічної освіти є інтеграція наукових досліджень і практичної діяльності. Саме така інтеграція з одного боку забезпечує впровадження інноваційних підходів у освітній процес, сприяє розвитку критичного мислення та дослідницьких компетентностей педагогів, що є особливо важливим в умовах реформування освіти. А з іншого – сприяє неперервності професійного зростання педагогів, їхньої готовності відповідати на виклики часу та здатність створювати освітнє середовище, що відповідає потребам цифрового суспільства та вимогам глобального ринку праці.

В умовах сьогодення педагог має не лише володіти методиками навчання і виховання та застосовувати їх на практиці, але й критично осмислювати їх ефективність, що можливо за умови володіння науковим апаратом. Крім того, адаптація до нових освітніх стандартів потребує глибокого розуміння їх наукового підґрунтя та практичних механізмів впровадження. Тобто здатність критично аналізувати наукові дослідження та впроваджувати їх результати у практичну діяльність стає ключовою характеристикою сучасного вчителя. В цьому контексті післядипломна освіта як складова неперервної освіти створює необхідні умови та надає можливості для постійного професійного зростання педагогічних працівників.

Проте, незважаючи на очевидні переваги інтеграції науки і практики, цей процес у системі неперервної педагогічної освіти ускладнюється низкою проблем, які потребують ґрунтовного аналізу та розробки ефективних стратегій їх вирішення.

Аналіз наукових джерел і педагогічної практики засвідчив, що однією з найбільш гострих проблем є розрив між теоретичними дослідженнями у галузі педагогіки та реальною педагогічною практикою. Тобто результати наукових досліджень часто залишаються в межах академічного середовища і не запроваджуються у практику або із значним запізненням, що ускладнює їх впровадження в умовах швидких змін освітнього середовища. Зазначена проблема виявляє певні фактори, які впливають на процес науково-практичної інтеграції, однієї з яких є відсутність ефективних механізмів трансферу наукових знань у педагогічну практику. Критичним є те, що значна частина педагогічних досліджень має недостатню практичну орієнтованість, що виявляється в їх абстрактному характері і відсутності конкретних рішень для практичних проблем, з якими стикаються викладачі і педагоги в процесі професійної діяльності.

Інтеграція науки і практики передбачає активну участь педагогів у дослідницькій діяльності в процесі їхнього професійного розвитку. Проте, як свідчить практика і опитування педагогічних працівників, більшість з них мають недостатній рівень дослідницької компетентності, не володіють методологією наукових досліджень, що ускладнює їхню участь у дослідницьких проєктах та використання результатів наукових досліджень у професійній діяльності. Певними причинами такого стану можуть бути перевантаженість педагогів поточною професійною діяльністю, що залишає мало часу для проведення досліджень та участі у програмах післядипломної освіти, які передбачають дослідницьку діяльність. А також відсутність системи підтримки і супроводу впровадження результатів наукових досліджень у педагогічну практику.

З огляду на вищезазначене Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» створює необхідні умови для інтеграції науки і педагогічної практики через навчання педагогів в магістратурі, аспірантурі та курсах підвищення кваліфікації.

Магістерська підготовка є важливою для формування педагога-дослідника. Саме тут закладаються основи інтеграції теорії й практики. Зважаючи на те, що здобувачі вищої освіти переважно поєднують навчання з професійною педагогічною діяльністю, це сприяє більш ефективній науково-практичній синергетики. Тобто навчання у магістратурі в академії включає розвиток навичок критичного аналізу й впровадження інноваційних рішень, можливість застосовувати на практиці сучасні наукові здобутки через виконання практичних завдань, дослідницьких проєктів в реальному освітньому середовищі, участь у науково-практичних заходах, а також забезпечення менторської підтримки викладачів і методистів академії. Виконання кваліфікаційних робіт передбачає прикладні наукові дослідження для освітньої практики, про що свідчать теми досліджень [3].

Ключовим елементом підготовки наукових кадрів в освіті є аспірантура. Сучасні виклики вимагають переорієнтації підготовки аспірантів на практично-орієнтовані дослідження. Тому метою освітньо-наукової програми визначено підготовку висококваліфікованих науково-педагогічних фахівців, здатних розв'язувати наукові й практичні проблеми науково-дослідної, інноваційної та професійно-педагогічної діяльності в контексті забезпечення розвитку неперервної освіти у регіональному, національному та європейському просторі [1].

Програма забезпечує інтеграцію фундаментальної теоретичної та прикладної науково-дослідницької підготовки інноваційної спрямованості та спрямовується на розвиток методологічної культури, навичок трансферу знань і створення науково-професійних мереж для обговорення актуальних проблем педагогічної науки й освіти та обміну досвідом.

Залучення здобувачів ступеня доктора філософії до регіональних, національних та міжнародних освітніх проєктів, діяльності педагогічного хабу «Вільний освітній простір», науково-методичних лабораторій, що вирішують актуальні питання розвитку освітнього простору регіону, Наукового товариства здобувачів вищої освіти та молодих вчених, щорічної наукової літньої школи «Методологічна культура наукового зростання дослідника», наукових студій, забезпечує поєднання інноваційної практичної та науково-дослідницької діяльності, сприяє формуванню нової генерації науково-педагогічних працівників-лідерів з впровадження освітніх реформ.

Така модель підготовки здобувачів ступеня доктора філософії демонструє ефективність завдяки виконанню дисертацій безпосередньо в освітньому середовищі. Це дозволяє не тільки гарантувати високу якість наукових досліджень, але й їхню актуальність для освітньої практики.

Підтвердженням вищезазначеного вбачається в тематиці дисертаційних досліджень, практична значущість яких виявляється у запровадженні в педагогічну діяльність авторських ідей, підходів, моделей, методик, програм навчання і виховання.

Найбільш поширеною формою неперервної освіти для педагогів є курси підвищення кваліфікації, які базуються на принципах системності, гнучкості, доступності і персоналізації освітнього процесу та мають великий потенціал для впровадження наукових досягнень у повсякденну педагогічну діяльність [2]. Так, зміст навчальних програм відображає сучасні наукові знання у сфері педагогіки, психології, методик викладання, а також освітнього менеджменту та певного фаху вчителя. Сучасні форми та методи навчання забезпечують можливість застосування отриманих знань і навичок у практичній роботі. Цьому сприяють також науково-практичні та методичні активності, які академія організовує у міжкурсовий період, зокрема, це: вебінари, дискусійні простори, студії, (не)конференції, кругли столи, воркшопи, форуми, практичні інтенсиви тощо. Продуктивною площадкою а комунікативною

платформою для презентацій і обговорення наукових здобутків та інноваційного педагогічного досвіду є щорічні науково-практичні конференції «Педагогічна наука і практика у сучасному вимірі: проблеми і перспективи розвитку», «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті», «Професійна компетентність педагога: методологія, теорія, методика, практика».

Ще одним напрямом інтеграції науки і практики є вивчення інноваційного педагогічного досвіду, наукове обґрунтування практичних напрацювань, науково-методичний супровід інноваційної діяльності педагогів, апробація і запровадження в практику педагогічних інновацій тощо.

Список використаних джерел

1. Аспірантура. Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» : веб-сайт. URL: <https://oano.od.ua/uk/site/aspirantura-2.html> (дата звернення: 19.04.2025).
2. Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» : веб-сайт. URL: <https://oano.od.ua/uk/site/title.html> (дата звернення: 19.04.2025).
3. Магістратура Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» : веб-сайт. URL: <https://oano.od.ua/uk/site/magistratura.html> (дата звернення: 19.04.2025).

Viktoriiia Yahodnikova

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor Vice-Rector for Scientific-Pedagogical and Innovative Activities
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

INTEGRATION OF SCIENCE AND PRACTICE IN THE SYSTEM OF CONTINUING TEACHER EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Keywords: continuing education, postgraduate education, integration of science and practice, master's degree, postgraduate education, teacher training, professional development.

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Аксьоненко Анастасія Артурівна

викладач-стажист кафедри виховних технологій та педагогічної творчості
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-1316-3891>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TlqMrvkAAAAJ&hl=uk>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: проєктна діяльність, соціальні навички, початкова школа.

Сучасна початкова школа відіграє ключову роль у становленні особистості дитини, не обмежуючись лише передачею знань, умінь та навичок. Одним із пріоритетних завдань є формування соціальних компетентностей, які є фундаментом для успішної адаптації та самореалізації в динамічному суспільстві. В цьому контексті проєктна діяльність виступає не просто інноваційним методом навчання, а й потужним інструментом для розвитку ключових соціальних навичок молодших школярів.

Проєктна діяльність у початковій школі визначається як форма організації освітнього процесу, де учні, об'єднані спільною метою, самостійно або у співпраці з однокласниками та під керівництвом педагога, розв'язують значущу для них проблему. Результатом цієї діяльності є конкретний практичний продукт, який демонструє досягнення учнів. Спектр проєктів є надзвичайно широким: від створення наочних матеріалів (лепбуків, плакатів, моделей) до проведення міні-досліджень, організації ігор та інсценізацій.

Важливо підкреслити, що основна цінність проєктної діяльності полягає не стільки в кінцевому продукті, скільки в процесі його створення. Саме під час спільної роботи учні активно взаємодіють, навчаються домовлятися, розподіляти ролі, аргументувати власну позицію та знаходити спільні рішення. Цей інтерактивний процес є живильним середовищем для формування соціальних навичок, які є незамінними у майбутньому житті.

Проєктна діяльність у початковій школі є багатогранним інструментом, що комплексно впливає на становлення соціальної компетентності учнів. Одним із ключових аспектів цього впливу є активний розвиток комунікативних навичок [3]. Залучаючись до спільної роботи над проєктом, діти потрапляють у ситуації, де їм необхідно чітко й зрозуміло формулювати власні думки, доносити їх до однокласників та вчителя. Водночас, вони вчаться уважно слухати та інтерпретувати повідомлення інших учасників команди, розуміти їхні

ідеї та пропозиції. Важливим елементом комунікації стає вміння ставити запитання для отримання додаткової інформації та надання конструктивного зворотного зв'язку, що сприяє покращенню спільної роботи та розумінню різних точок зору. Кульмінацією багатьох проєктів є презентація результатів перед класом, що є цінним досвідом публічного виступу, допомагає учням подолати хвилювання, розвинути впевненість у собі та своїх знаннях.

Не менш важливим є формування навичок співпраці та командної роботи [4]. Оскільки значна частина проєктів реалізується в групах, учні отримують практичний досвід взаємодії в колективі. Вони вчаться спільно визначати мету проєкту, узгоджувати шляхи її досягнення та розподіляти завдання між членами команди, враховуючи індивідуальні здібності та інтереси кожного. У процесі виконання проєкту діти усвідомлюють важливість взаємопідтримки, вчаться допомагати один одному, обмінюватися знаннями та навичками. Крім того, спільна діяльність неминує призводити до виникнення різних думок та ідей, тому учні набувають вміння ефективно розв'язувати конфлікти, знаходити компроміси та приходити до спільного рішення, що є цінною соціальною навичкою.

Участь у проєктній діяльності також сприяє **вихованню відповідальності та самостійності** [2]. На відміну від традиційних форм навчання, де завдання часто є чітко регламентованими, проєкти вимагають від учнів самостійного планування своєї роботи, визначення етапів її виконання та пошуку необхідних ресурсів. Діти вчаться приймати обґрунтовані рішення, брати на себе відповідальність за виконання власної частини завдання та за загальний результат проєкту. Цей процес сприяє розвитку навичок самоорганізації, тайм-менеджменту та самоконтролю, адже учні бачать безпосередній зв'язок між їхніми зусиллями та досягнутим результатом.

Крім того, проєктна діяльність є ефективним засобом для **розвитку критичного мислення та вміння розв'язувати проблеми**. Під час роботи над проєктом учні неминує зіштовхуються з різноманітними викликами та проблемними ситуаціями. Для їх подолання їм необхідно аналізувати наявну інформацію, виявляти причини виникнення труднощів, генерувати можливі шляхи вирішення та обирати найбільш оптимальний варіант. У цьому процесі діти вчаться критично оцінювати інформацію з різних джерел, відрізняти факти від думок, формулювати власні аргументи та обґрунтовувати свою позицію, що є важливими складовими критичного мислення.

Нарешті, проєктна діяльність має значний потенціал для **формування емпатії та толерантності** [1]. Особливо це стосується проєктів, які спрямовані на дослідження соціальних явищ, культурних відмінностей або потреб інших людей. Заглиблюючись у такі теми, учні вчаться співпереживати, розуміти почуття та перспективи інших людей,

розвивати емоційний інтелект. Співпраця в команді, де можуть бути представлені діти з різним досвідом та поглядами, сприяє вихованню толерантності, поваги до індивідуальності, вміння приймати відмінності та знаходити спільну мову, незважаючи на розбіжності.

Таким чином, проектна діяльність у початковій школі є не просто методом навчання, а потужним інструментом соціалізації, який комплексно впливає на розвиток ключових соціальних навичок учнів, готуючи їх до успішної взаємодії в сучасному світі. Впровадження проектної діяльності в освітній процес початкової школи є стратегічно важливим кроком на шляху до формування компетентної, соціально активної та успішної особистості. Завдяки проектам учні не лише засвоюють навчальний матеріал, але й набувають безцінного досвіду міжособистісної взаємодії, вчаться ефективно співпрацювати, комунікувати, критично мислити та брати на себе відповідальність. Роль педагога в цьому процесі полягає у створенні сприятливого освітнього середовища, підтримці ініціативи учнів, фасилітації їхньої діяльності та заохоченні до самостійного пошуку знань.

Список використаної літератури:

1. Балан К. С. Розвиток емоційного інтелекту як основи формування позитивного ставлення молодших школярів до навчання : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістра» за спеціальністю 013 Початкова освіта. Освітня програма : «Початкова освіта. Інклюзивна освіта». Ізмаїл, 2024. 95 с. URL: <https://surl.li/ssibfa> (дата звернення: 5.04.2025).
2. Гриценко І. В., Поспілько А. С. Особливості розвитку самостійності молодших школярів. *The 6th International scientific and practical conference «The role of innovations in the transformation of the image of modern science»* (October 08 – 11, 2024) / Oslo, Norway. International Science Group. 2024. Pp. 180–182. URL: <https://surl.li/vudssr>.
3. Садовнича А. Р. Особливості формування комунікативної компетентності учнів початкової школи засобами проектної діяльності. // *Scientific Collection «InterConf», (74): with the Proceedings of the 3 rd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation»* (September 16-18, 2021). / Oslo, Norway: Dagens næringsliv forlag, 2021. С. 134–137. URL: <https://surl.li/xejszl> (дата звернення: 5.04.2025).
4. Устимець А. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах нової української школи кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістра» за спеціальністю 013 Початкова освіта. Освітня програма: «Початкова освіта». Луцьк. 2024. 60 с. URL: <https://surl.li/olucpg> (дата звернення: 5.04.2025).

Anastasiia Aksonenko

Intern lecturer

at the Department of Educational Technologies and Pedagogical Creativity

Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University

Uman, Ukraine

PROJECT ACTIVITY AS A MEANS OF FORMING SOCIAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Keywords: project-based learning, social skills, primary school.

Бойко Ірина Анатоліївна

вчитель початкових класів

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»

м. Покров, Україна

**КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ
З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Ключові слова: компетентісно орієнтовані завдання, автентичні завдання.

У сучасному освітньому просторі компетентісно орієнтовані завдання з літературного читання стають ключовим інструментом формування читацької компетентності учнів початкової школи. Концептуальні засади реалізації компетентісно орієнтованого навчання літературного читання обґрунтовано в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти й розроблено в основних положеннях концепції «Нової української школи» [1].

Компетентісно орієнтовані завдання з літературного читання – це практично-спрямовані завдання, які моделюють реальні життєві ситуації та вимагають від учнів застосування набутих знань, умінь і навичок для розв'язання конкретної проблеми чи досягнення певної мети [5]. На відміну від традиційних завдань, що зорієнтовані на відтворення інформації, компетентісно орієнтовані завдання акцентують увагу на здатності учня самостійно здобувати, аналізувати, інтерпретувати та використовувати інформацію, отриману під час читання. Ці завдання сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок та інших ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації до сучасного світу. Важливо, щоб такі завдання були автентичними, тобто максимально наближеними до реальних ситуацій, з якими учні можуть зіткнутися в житті, цікавими, мотивуючим та посилюючим для кожного учня [2]. Також, вони повинні бути інтерактивними, заохочувати до співпраці та спільного пошуку рішень [4].

Види компетентісно орієнтованих завдань з літературного читання, які можна використовувати на уроках в початковій школі:

- проєктні завдання – розробка та презентація проєктів, пов'язаних з прочитаними творами (наприклад, створення буктрейлера, інсценування улюбленого епізоду, дослідження історичного контексту твору);
- дослідницькі завдання – аналіз літературних творів з певної точки зору (наприклад, виявлення авторської позиції, порівняння персонажів, дослідження мовних особливостей тексту);

- творчі завдання – створення власних текстів на основі прочитаних (наприклад, написання продовження історії, створення вірша за мотивами твору, написання листа до улюбленого героя);
- практичні завдання – розв'язання проблемних ситуацій, змодельованих на основі літературних творів (наприклад, розробка правил поведінки в класі на основі моральних цінностей, відображених у творі, створення плану допомоги персонажу, який опинився у складній ситуації).

Для ефективного використання компетентнісно орієнтованих завдань з літературного читання, вчителю необхідно ретельно планувати навчальний процес, враховуючи такі аспекти: чітке визначення мети (завдання повинно мати чітко сформульовану мету, яка відповідає очікуваним результатам навчання); добір автентичного контексту (завдання повинно моделювати реальну життєву ситуацію, яка є знайомою та зрозумілою для учнів); забезпечення ресурсами (учні повинні мати доступ до необхідних ресурсів для виконання завдання (наприклад, текстів, довідників, інтернет-джерел); організація групової роботи (завдання може виконуватися індивідуально або в групі, залежно від його складності та мети); забезпечення зворотного зв'язку (учитель повинен надавати учням оперативний та конструктивний зворотний зв'язок щодо їхньої роботи, зосереджуючись на досягненнях та напрямках для подальшого вдосконалення).

Створення атмосфери співпраці та підтримки в класі сприяє більш ефективному виконанню комплексно орієнтованих завдань.

Оцінювання читацької компетентності за допомогою компетентнісно орієнтованих завдань має свої особливості [3]. На відміну від традиційного оцінювання, яке зорієнтоване на перевірку знань, компетентнісно-орієнтоване оцінювання акцентує увагу на здатності учня застосовувати набуті знання та вміння для розв'язання практичних завдань. При оцінюванні необхідно враховувати не лише правильність відповіді, а й спосіб мислення, креативність, вміння співпрацювати з іншими та інші ключові компетентності.

Для об'єктивного оцінювання можна використовувати такі інструменти: рубрики (детальні описи критеріїв оцінювання з чітко визначеними рівнями досягнень); чек-листи (переліки конкретних навичок та умінь, які необхідно продемонструвати під час виконання завдання); портфоліо (збірки робіт учня, які демонструють його прогрес у формуванні читацької компетентності).

Важливо, щоб учні були залучені до процесу оцінювання, розуміли критерії оцінювання та мали можливість самостійно оцінювати свою роботу. Такий підхід сприяє розвитку саморефлексії та відповідальності за результати навчання. Успішне формування читацької компетентності учнів значною мірою залежить від професіоналізму та творчого підходу вчителя.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019. № 688. Офіційний текст. м. Київ. URL: <https://surl.lj/kutyme> (дата звернення: 08.04.2025).
2. Лученко О. В. Формування читацької обізнаності та компетентності на уроках української мови та читання в початковій школі. *На урок : Освітній проєкт*. 2023. 10–28 с. URL: <https://surl.li/kkjcg>.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021. № 813. Офіційний текст. м. Київ. URL: <https://surl.li/irzedg> (дата звернення: 08.04.2025).
4. Савченко О. Я. Ключові компетентності-інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8-9. 4–8 с. URL: <https://surl.li/esudml>.
5. Фасоля А.М. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Дивослово*. 2017. С. 8–15. URL: <https://surl.li/ohldlp>.

Iryna Boyko

Primary school teacher

Lyceum № 9 of the Pokrovskaya City Council of the Dnipropetrovsk region
Pokrov, Ukraine

**COMPETITIVELY ORIENTED TASKS IN LITERARY READING
AS A MEANS OF FORMING READING COMPETENCE**

Keywords: competency-oriented, interpret, authentic tasks, tools.

Гавриленко Сніжана Леонідівна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Іванівська гімназія Красносільської сільської ради

Одеського району Одеської області

с. Іванове, Україна

Болдирєва Ганна Володимирівна

методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності
та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

**СПРИЯННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
УЧНІВ: ДОСВІД ІВАНІВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ**

Ключові слова: особистісний потенціал, інновації, місія, інформаційна кампанія, спортивні ініціативи, імідж.

Сучасний світ стрімко змінюється, і система освіти повинна адаптуватися до цих змін. Нові освітні реалії вимагають від педагогічних працівників не лише передачі знань, але й формування особистості, здатної успішно жити в умовах невизначеності та постійних змін. Допомогти кожній дитині розкрити свій потенціал, розвинути здібності, відкрити таланти – важлива місія сучасного учителя. Виховання,

розвиток та соціалізація особистості в цьому контексті стає ключовим завданням освіти [2, с. 18].

Сприяння реалізації особистісного потенціалу учнів – це один із ключових напрямів стратегії розвитку Іванівської гімназії Красносізької сільської ради, яка була розроблена в межах Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» та реалізується за менторської підтримки співробітників КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Стратегія розвитку гімназії передбачає створення безпечного та мотивуючого освітнього середовища, впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, розвиток критичного мислення, творчих здібностей і соціальних компетентностей учнів. Кожен зі стратегічних проєктів розвитку, маючи свої унікальні цілі та досягнення, спрямований на покращення різних аспектів освітнього процесу та шкільного життя.

З метою удосконалення інформаційної кампанії реалізований проєкт «Mass Media». Покращення комунікації та висвітлення досягнень учнівської та педагогічної спільноти – важливі кроки для підвищення іміджу гімназії [3, с.59]. На засадах демократичного врядування висвітлюється освітнє партнерство на місцевому рівні та створено ефективну систему інформування про діяльність гімназії: регулярні публікації на всіх інформаційних платформах та висвітлення на них матеріалів, що підтримують психологічний добробут учнів та педагогів. Як результат: кількість лайків та коментарів до публікацій зросла вдвічі. Кількість підписників на офіційних платформах гімназії збільшилася на 40%, активність учасників освітнього процесу у публікації інформації про досягнення гімназії в соціальних мережах зросла з 30% до 92%.

Формування середовища, яке сприяє залученню молоді до занять фізичною культурою та спортом, – одна з нагальних потреб сучасного суспільства. Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями [1, р. I, ст. 3]. Проєкт «На допомогу спорту» спрямований на розвиток спортивної інфраструктури та популяризацію здорового способу життя. У рамках стратегічної цілі сприяння розвитку фізичної культури та масового спорту серед молоді в гімназії проведена певна робота щодо підвищення доступності спортивних занять через модернізацію інфраструктури та підтримку спортивних ініціатив, відновлення інфраструктури. Популяризація здорового способу життя відбувається через створення сучасних умови для занять спортом, організацію міжшкільних та районних змагань, турнірів та спортивних свят, активностей для дітей з особливими освітніми потребами, залучення дітей, підлітків та молоді до спортивних секцій та заходів. Здобувачі освіти разом з педагогічними працівниками беруть участь у тренінгах для популяризації здорового способу життя.

У межах реалізації проєкту «На допомогу спорту» було створено сучасний спортивний майданчик, придбано спортивний інвентар, збільшено кількість учнів, залучених до занять спортом, підвищено рівень їхньої задоволеності участю в спортивних заходах і зафіксовано зростання загального рівня фізичної активності. Активізація спортивного життя в громаді та зменшення дитячих захворювань, пов'язаних з малорухливим способом життя, сприяють покращенню загального стану здоров'я населення та підвищенню якості життя.

Проєкт «Іванівський хакатон» став ефективним інструментом залучення учасників освітнього процесу до активної проєктної діяльності та участі в грантових ініціативах. У межах хакатону учасники мали змогу отримати інформацію про можливості участі в проєктах та грантових програмах, реалізувати власні ідеї, спрямовані на покращення якості освіти, цифрову трансформацію та розвиток інноваційних підходів у навчанні [3, с. 61]. Проєкт сприяв розвитку командної роботи, критичного мислення здобувачів освіти та педагогічних працівників.

Діяльність гімназії спрямована на створення умов для розвитку здібностей, критичного мислення, творчості та самостійності учнів шляхом підтримки їх індивідуальних інтересів, мотивації до навчання й активної участі в житті закладу освіти та громади. Реалізація даних проєктів розвитку продемонструвала високий потенціал освітньої спільноти Іванівської гімназії до впровадження інновацій, ефективної командної взаємодії педагогів та активної участі всіх учасників освітнього процесу у розвитку сучасного освітнього середовища, створенні позитивного іміджу гімназії.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://surl.li/wxhkkj> (дата звернення: 18.04.2025).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://surl.li/vwpwwq> (дата звернення: 18.04.2025).
3. Лугова Т. Як вибудувати довіру з дітьми та вчителями. URL: <https://surl.gd/kvleki> (дата звернення: 21.04.2025).

Snizhana Gavrylenko

Deputy Director for Educational Work

Ivanovo Gymnasium, Krasnoselsk Village Council, Odessa District, Odessa Region
Ivanove, Ukraine

Hanna Boldyrieva

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory
of Management Activities and Quality Assurance of Education,

Department of Philosophy of Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

PROMOTING THE REALIZATION OF STUDENTS' PERSONAL POTENTIAL: THE EXPERIENCE OF IVANIVSKY GYMNASIUM

Keywords: personal potential, innovations, mission, information campaign, sports initiatives, image.

Гаєвець Яна Станіславівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4580-4080>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=yxhn6JsAAAAJ>

**ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ
З ВИКОРИСТАННЯМ ВІРТУАЛЬНИХ
ЛАБОРАТОРІЙ І СИМУЛЯЦІЙ**

Ключові слова: навчання математики, початкова школа, групова робота, віртуальні лабораторії і симуляції.

Головна мета НУШ – виховання новатора з активною життєвою позицією, громадянина, здатного критично мислити, приймати рішення, співпрацювати та нести відповідальність за свої дії. Для досягнення цієї мети необхідно відмовитися від застарілих методів навчання, орієнтованих на відтворення знань, і перейти до формування ключових компетентностей, серед яких особливе місце займають навички співпраці, комунікації та використання сучасних інформаційних технологій.

Математична освіта закладає фундамент для подальшого розвитку логічного мислення, просторової уяви, уміння аналізувати та вирішувати проблеми. Навчання математики в початковій школі має свою специфіку, зумовлену психофізіологічними особливостями молодших школярів. С. Скворцова та О. Онопрієнко [3, с. 160-181] наголошують, що в цьому віці переважає наочно-образне мислення, тому вкрай важливим є використання різноманітних візуальних матеріалів та практичних завдань. Важливо створювати умови, за яких учні стають активними суб'єктами навчальної діяльності, а не пасивними споживачами знань. Тому на уроках математики слід використовувати інтерактивні технології, які передбачають активну взаємодію між учасниками освітнього процесу, співпрацю, обмін думками та спільний пошук рішень.

У своїх дослідженнях Д. Васильєва, О. Вашуленко та В. Волошена [1] наголошують на необхідності переходу від традиційних методів до компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого навчання, а також підкреслюється роль інтерактивних технологій, зокрема групової роботи, у формуванні глибокого розуміння та практичного застосування математичних знань.

Серед різноманітних інтерактивних технологій особливе місце займає групова робота. Її ефективність пояснюється тим, що вона: забезпечує безпосередній контакт між учнями, сприяє розвитку комунікативних навичок; формує вміння працювати в команді,

планувати діяльність, розподіляти обов'язки; сприяє розвитку відповідальності, ініціативності, толерантності, уміння аргументовано відстоювати власну думку та поважати позицію інших [4, с. 87-93].

Групова робота є особливо важливою для молодших школярів, оскільки відповідає їхнім віковим психологічним особливостям, потребі у спілкуванні, співпраці, емоційній підтримці. Вона дозволяє диференціювати освітній процес, враховувати індивідуальні особливості учнів, підвищувати мотивацію до навчання та формувати соціальні компетентності [2].

Впровадження віртуальних лабораторій і симуляцій в освітній процес початкової школи відкриває нові можливості для організації групової взаємодії учнів, що робить процес навчання більш інтерактивним, практико-орієнтованим та мотивуючим.

Використання віртуальних лабораторій та симуляцій у навчанні математики має низку переваг: 1) візуалізація абстрактних математичних понять та закономірностей; 2) можливість експериментування та дослідження математичних об'єктів; 3) інтерактивність, що забезпечує активну участь учнів у навчальному процесі; 4) миттєвий зворотний зв'язок, що дозволяє коригувати навчальну діяльність; 5) адаптивність до індивідуальних особливостей учнів.

На відміну від традиційних засобів навчання, віртуальні лабораторії дозволяють створювати динамічні моделі математичних об'єктів та експериментувати з ними, що особливо важливо для формування глибокого розуміння математичних понять.

Однією з найбільш ефективних платформ для організації віртуальних симуляцій є PhET (Physics Education Technology), розроблена Університетом Колорадо (<https://phet.colorado.edu/uk/>). Хоча початково платформа була орієнтована на вивчення фізики, сьогодні вона містить значну кількість інтерактивних симуляцій з математики, що можуть бути використані в початковій школі.

Аналіз контенту платформи PhET показує, що для початкової школи доступні такі симуляції з математики: “Числова пряма” (дозволяє візуалізувати числову послідовність та операції з числами); “Дроби: вступ” (забезпечує наочне представлення дробів та їх порівняння); “Арифметика” (інтерактивні вправи для засвоєння арифметичних операцій); “Геометрія” (дослідження властивостей геометричних фігур).

Особливістю цих симуляцій є їх інтерактивність та гейміфікований характер, що робить їх привабливими для молодших школярів. Платформа PhET має широкі можливості для організації групової роботи учнів. За нашими спостереженнями, найбільш ефективними формами групової взаємодії при роботі з PhET є: 1) спільне дослідження – учні в малих групах експериментують із симуляцією, висувають гіпотези та перевіряють їх; 2) розв'язання проблемних завдань – група отримує проблемну ситуацію, яку необхідно розв'язати за допомогою симуляції; 3) проєктна діяльність –

створення групових проєктів на основі дослідження за допомогою віртуальних лабораторій; 4) взаємонавчання – один учень пояснює іншим принципи роботи з симуляцією та можливості її використання.

Отже, організація групової взаємодії молодших школярів на уроках математики з використанням віртуальних лабораторій і симуляцій відповідає ключовим принципам Нової української школи та сприяє формуванню математичної компетентності учнів на якісно новому рівні. Інтеграція цифрових технологій у процес навчання математики дозволяє зробити його більш інтерактивним, практико-орієнтованим та мотивуючим. Водночас варто зазначити, що використання віртуальних лабораторій та симуляцій не є самоціллю, а має бути підпорядковане конкретним навчальним завданням та органічно поєднуватися з іншими формами роботи.

Список використаних джерел

1. Васильєва Д. В., Вашуленко О. П., Волошена В. В. Методика компетентісно орієнтованого навчання математики в ліцеї на рівні стандарту : методичний посіб. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 175 с.
2. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок : інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
3. Скворцова С., Онопрієнко О. Особливості навчання математики в початковій школі дітей цифрового покоління. Педагогічні науки. 2020. № 25. С. 160–181.
4. Сосинєць Т., Чосік Л. Використання групової форми навчальної роботи на уроках математики в початковій школі. Педагогічний часопис Волині. № 2(9). 2018. С. 87–93.

Yana Haievets

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent,
Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine*

ORGANIZATION OF GROUP INTERACTION AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN MATHEMATICS LESSONS USING VIRTUAL LABORATORIES AND SIMULATIONS

Keywords: mathematics education, primary school, group work, virtual laboratories and simulations.

Гайдасенко Павло Леонітович

доктор філософії у галузі знань 52 «Політологія»,

старший викладач

*кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8256-7267>

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: Нова українська школа, демократія, демократична культура, демократичні цінності, громадянська освіта.

Поглиблення та збереження демократії в Європі й у світі великою мірою залежить від якості громадянської освіти та освіти з прав людини. Рада Європи вже багато років підкреслює важливість розвитку культури демократії у школах, пропонуючи чіткі рекомендації щодо підготовки молодого покоління до активної участі в демократичних процесах. Для України відповідь на запитання «що таке демократична школа» є невіддільною від бачення майбутніх реформ системи шкільної освіти. Зокрема, Концепція Нової української школи передбачає впровадження принципів дитиноцентризму, педагогіки партнерства, а також реальну автономію шкільних інституцій. Важливо, щоб ці принципи реалізовувалися через практичне втілення цінностей демократії та прав людини в освітній процес, управління школою та внутрішню культуру освітніх закладів.

Формування демократичної культури в освітньому середовищі передбачає не лише декларування відповідних цінностей, а й їхню щоденну реалізацію в практиці шкільного життя. Демократична школа – це простір, де всі учасники освітнього процесу залучені до прийняття рішень, вільно висловлюють думки, відповідально ставляться до власної ролі в громаді й спільно долають труднощі. Така модель школи базується на принципах, визначених Хартією Ради Європи, зокрема: демократична участь, різноманіття цінностей, рівність можливостей, повага до людської гідності та мирне співіснування. Реалізація цих засад сприяє формуванню стійких навичок критичного мислення, відповідального ставлення до прав людини, готовності до діалогу та співпраці – як основних компонентів демократичної культури. Цей процес є безперервним, потребує системної підтримки й активної участі всіх суб'єктів освітнього процесу [2].

Формування демократичної культури в освіті є одним із ключових завдань сучасної школи. Найефективнішим способом розвитку відповідних компетентностей є безпосередній досвід участі учнів у демократичних процесах. Такий досвід дозволяє не лише засвоювати теоретичні знання, а й практично застосовувати їх у реальних життєвих

ситуаціях – у класі, школі, а згодом і в суспільстві. Цей підхід відомий як «навчання через демократію».

Демократичні цінності повинні бути вплетені в повсякденне життя школи. Це означає, що принципи рівності, справедливості, взаємоповаги мають виявлятися в організації навчального середовища, зокрема у вирішенні конфліктів, прийнятті колективних рішень, обговоренні правил поведінки тощо. Наприклад, рішення в класі можуть ухвалюватися авторитарно або ж на основі діалогу й консенсусу. Аналогічно, відповідальні ролі можуть бути призначені вчителем або обрані шляхом голосування. Усе це формує в учнів відчуття залученості, відповідальності й довіри. Сприяти цьому можуть і прості інструменти, як-от «скринька для пропозицій», у тому числі в онлайн-форматі, що дозволяє кожному учневі поділитися ідеями чи думками, зокрема анонімно. Через таку участь учні вчать бути активними членами спільноти, які не бояться висловлювати свої думки й впливати на життя колективу [1, с. 77].

У той самий час, демократичні процеси можна інтегрувати безпосередньо у навчальний процес. Це, зокрема, моделювання виборів, імітація парламентських засідань, рольові ігри на тему свободи слова чи відповідальності публічних осіб. Такі методи не лише урізноманітнюють навчання, а й сприяють розвитку громадянських, комунікативних і критично-аналітичних навичок.

У результаті учні набувають ключових демократичних компетентностей: визнання принципів демократії, справедливості, рівності, дотримання прав людини та верховенства права; формування відповідальності та громадянської активності; здатність до співпраці, розв'язання конфліктів і критичного аналізу політичних процесів.

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що «Нова українська школа» є потужним інструментом формування демократичної культури серед здобувачів освіти. Її концепція базується на визнанні учня як активного учасника навчального процесу, здатного до критичного мислення, діалогу, взаємодії та відповідального прийняття рішень. Демократизація шкільного середовища, включення елементів самоврядування, застосування інтерактивних та імітаційних методик у навчанні – все це створює основу для формування свідомих громадян демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Матвієнко О. В., Цихмейструк О. М. Особливості організації навчання «через» демократію в освітньому середовищі закладів освіти. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2020. Т. 1, № 19. С. 73–81.
2. Хартія з освіти для демократичного громадянства та освіти в галузі прав людини 2010. Рада Європи. URL: <https://surl.li/rjgkhf> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Шамрай В. Освітня політика та цінності демократії. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2023. Т. 177, № 21. С. 56–63.
4. Matushevych T., Kolesnyk L. Democracy in education: an ideal being or a pedagogical reality? *Filosofiya osvity. Philosophy of Education*. 2019. Т. 24. № 1. С. 115–127.

Pavlo Haidaienko

Ph. D. in Political Science,

Senior Lecturer

at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**THE NEW UKRAINIAN SCHOOL AS A TOOL FOR THE FORMATION
OF DEMOCRATIC CULTURE**

Keywords: New Ukrainian School, democracy, democratic culture, democratic values, civic education.

Гуч Галина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри теорії й методики мовно-літературної
та художньо-естетичної освіти*

*Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
м. Миколаїв, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-2037-036X>

**МІКРОНАВЧАННЯ ЯК МЕТОДИКА УРОКУ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Ключові слова: методика уроку, мікронавчання, Нова українська школа, технологія мікронавчання, учні нового покоління.

Останніми роками тему вивчення віднайдення методик і технологій проведення уроків / занять у Новій українській школі активно обговорюють науковці та практики. Серед різноманіття запропонованих технологій актуальним є використання мікронавчання.

Мікронавчання (англ. *microlearning*) – це новий формат організації навчального процесу, у рамках якого його розбивають на короткі інтервальні заняття. Підтримуємо наведені в статті визначення сутності цього поняття [1, с. 131] і доєднуємось до визначення мікронавчання як підходу, що передбачає набуття навичок, у процесі набуття яких інформація надходить у невеликому обсязі [4, с. 2].

Найважливішою особливістю такого навчання є те, що заняття проводять як поєднання різних форматів подання знань у досить швидкому темпоритмі за короткий проміжок часу, що зручно для учнів нового покоління, оскільки абсолютно відповідає особливостям їхнього сприйняття і розуміння інформації.

Сучасні науковці зазначають основні характеристики, переваги і недоліки такого формату навчання [3, с. 115]. Також дослідники справедливо наголошують на тому, що мікронавчання нині, в умовах переважно змішаного і дистанційного навчання, має неабиякий простір для реалізації професійного потенціалу вчителя, який має академічну свободу в обранні видів навчальної діяльності учнів на уроках. Подання

навчальної інформації стислими блоками допоможе учням в умовах повномасштабної війни не тільки не втратити попередні знання, але і здобути нові.

Доктор педагогічних наук, тренер НУШ В. Сидоренко у ґрунтовній публікації з питань реалізації ідей Нової української школи, особливий акцент робить на принципі дитиноцентризму, в основі якого повага до дитини та її інтересів. Науковець зазначає, «що за один урок учні середніх класів можуть засвоїти 5–10 суджень чи інформаційно-сміслових елементів тексту; 4–5 нових слів, термінів; труднощі у сприйнятті тексту виникають тоді, коли частка незнайомих слів перевищує 4%; вичленовування й розуміння головної думки висловлювання ускладнені, якщо фраза вміщує більше 14–15 слів [8, с. 17]. Авторіві наукової публікації вдалося не тільки описати всі ідеї НУШ, але й запропонувати конкретні шляхи реалізації принципів реформування шкільної освіти.

Мікронавчання також відповідає особливостям учнів нового покоління щодо сприйняття та розуміння інформації за умови використання його у змішаному та дистанційному форматах, що, з нашого погляду, можна віднести до технології «одна тема – одна розгортка (або одна сторінка)» [2].

Мікронавчання активно розвивають фахівці як сучасну дієву технологію роботи вчителя під час викладання різних шкільних предметів [5]. Заслугує на увагу досвід, де представлено практику мікронавчання на уроках історії; особливо цінними є практичні авторські матеріали, розроблені на прикладі конкретної теми уроку [1].

Акцентуючи на дозованому навчанні, науковці рекомендують використовувати так зване мікронавчання, яке інколи називають поняттям «клік-навчання» або «клік-урок». Зміст цієї нової технології полягає у вивченні невеликої частини навчального матеріалу за короткий відтинок часу. Паралельно ця стратегія створює унікальні умови для персоналізації навчання: учні самі визначають час, темп і послідовність роботи з матеріалом. До того ж простий та зрозумілий зміст матеріалу не викликає інформаційного перевантаження, що сприяє кращому засвоєнню.

Мікронавчання має особливі характеристики: коротка тривалість подачі інформації (5–15 хвилин); стислість і маленькі одиниці навчальної інформації за вузькими теми.

Мікронавчання відповідає вимогам, які висувають науковці до уроків / занять для учнів із кліповою свідомістю. Серед різних орієнтирів, на які радять звертати увагу вчителям під час побудови уроку, називають «дозоване навчання», базовими ознаками якого є певні параметри (коротка тривалість, стислість, маленькі або дуже маленькі одиниці навчальної інформації, вузькі теми, автономність, різноманітність, гнучкість та інтерактивність) [7].

Педагоги України послуговуються цією технологією організації і проведення уроку в процесі вивчення різних предметів. Так, автор підкреслює, що «завдяки впровадженню у практику педагогічної діяльності технології Microlearning (мікронавчання) на уроках, особливо під час дистанційного навчання, вчителі можуть економити час, адже матеріал подається блоками. Пояснення нової теми може тривати лише 2–3 хвилини, а закріплення до 5 хвилин» [5, с. 162].

Докладний аналіз практики впровадження мікронавчання [1, 3–8] дозволив авторам переконливо обґрунтувати доцільність застосування цієї методики. Дослідники рекомендують певну послідовність дій вчителя під час використання мікронавчання [8, с. 162], що може бути покладена в основу підготовки і проведення уроку в Новій українській школі з будь-якого предмета шкільного курсу.

Таким чином, можна стверджувати, що мікронавчання є **перспективною** технологією навчання учнів ХХІ покоління, особливо в умовах переважно змішаного і дистанційного навчання, що максимально відповідає особливостям їхнього сприйняття та розуміння інформації.

Список використаних джерел

1. Врадій А. Мікронавчання як ефективний метод навчання історії в сучасних умовах. Історія і краєзнавство. С. 134–137. URL: https://znayshov.com/FR/14110/pv_2022_1-2-134-137.pdf.
2. Гич Г. М. Підручник у форматі «одна тема – одна розгортка». *Проблеми сучасного підручника* : тези Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Київ, 2021. С. 38–40.
3. Жмай О. В., Чепурна Л. В. Переваги мікронавчання в сучасних умовах онлайн-освіти. *Сучасна молодь в світі IT. Секція Інформаційні технології в науці, освіті, економіці, логістиці, туристичній і готельно-ресторанній сферах, транспорті* : II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Херсон, 2021. С. 115–116.
4. Литвинова С. Г. Мікронавчання ІК-технологій педагогів в умовах онлайнного марафону як парадигма цифрової трансформації освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. № 3 (1). С. 1–6. DOI: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-10-1>.
5. Моргун І. В. Практикум з використання технології мікронавчання у закладах загальної середньої освіти. *Освіта і наука : міжнар. наук. журнал*. Вип. 2(33). Київ, 2022. С. 161–165.
6. Оросова Р., Староста В. І. Застосування мікронавчання у процесі вивчення курсу «Загальна дидактика» в Кошицькому університеті імені Павла Йозефа Шафарика. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2012. Вип. 25. С. 148–151.
7. Сім орієнтирів для навчання дітей із кліповим мисленням. URL: <https://surl.li/wqmmmi>.
8. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. URL: <https://surl.gd/tnkzjg>.

Galina Gych

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of Theory and Methodology
of Cultural-Literary and Artistic-Aesthetic Illumination
Mykolayiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Studies
Mykolayiv, Ukraine

MICRO-TEACHING AS A LESSON METHODOLOGY OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Keywords: lesson methodology, micro-teaching, New Ukrainian School, micro-teaching technology, new generation students.

Гоженко Олена Георгіївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ключові слова: мотивація, навчання, підлітки, освітнє середовище.

Формування стійкої мотивації до навчання у здобувачів базової середньої освіти набуває важливого значення для успішного реформування сучасного освітнього процесу. У цьому віці відбуваються швидкі когнітивні, емоційні та соціальні зміни, що безпосередньо впливають на ставлення учнів до опанування знань. Без належної внутрішньої зацікавленості підліток схильний сприймати освітню діяльність як зовнішній обов'язок, а не як особистісну потребу. Тому педагоги мають зосередити увагу на створенні умов, які активізують пізнавальну спрямованість, підтримують самоповагу й забезпечують емоційно позитивний досвід. Від ефективності такої роботи залежить не лише рівень засвоєння навчального матеріалу, а й готовність учнів до безперервного саморозвитку. Отже, проблема мотивації переходить із площини приватної методики в ранг загальнопедагогічного пріоритету.

Розробкою теоретичних і практичних аспектів навчальної мотивації в Україні послідовно займаються І. Шмідзен, І. Юхименко [3], О. Лавринюк, В. Кириченко [1] та інші дослідники. Значний внесок у вивчення пізнавальних мотивів зробили А. Шкуропат, І. Головченко, С. Рудишин [2], які наголошують на ролі допитливості та інтересу в молодшому й середньому шкільному віці.

Мотив у педагогічній психології трактується як внутрішній, особистісно значущий спонукач, що надає діяльності сенс і спрямованість. І. Шмідзен і І. Юхименко визначають мотив як «психологічно реальний представник потреби», котрий містить у собі уявлення про предмет задоволення [3, с. 37]. Мотив може базуватися на чуттєвому образі, уяві, ціннісній орієнтації чи моральному переконанні, а його зміст варіює від матеріальних до духовних домінант. За тривалістю дії виокремлюють короткочасні та довготривалі мотиви, що взаємодіють у складній ієрархії та забезпечують полімотивованість людської активності.

Під мотивацією до навчання дослідники О. Лавринюк, В. Кириченко розуміють особливий різновид мотиваційної сфери, зорієнтований на здобуття, перетворення та збереження знань і способів діяльності [1]. А. Шкуропат підкреслює, що домінування пізнавального мотиву підтримує дитячу допитливість, а його відсутність зумовлює появу друкорядних, ситуативних стимулів [2]. Мотивація до навчання

виявляється у виборі пізнавальних цілей, ініціативності, наполегливості та задоволенні від процесу опанування нового матеріалу. Саме цей вид мотивації корелює з академічною успішністю, творчістю та готовністю до подальшої освіти. Таким чином, формування навчальної мотивації є ключовим чинником розвитку освіченої, конкурентоспроможної особистості.

Структурно навчальна мотивація поєднує ядро внутрішніх мотивів і систему зовнішніх стимулів, які підтримують або послаблюють активність. Зовнішні стимули (оцінки, схвалення, матеріальні винагороди) не є мотивами. Найвищу ефективність демонструє внутрішньо вмотивована діяльність, де задоволення приносить сам процес пізнання, а не очікуваний результат. Перехід від зовнішнього спонування до внутрішнього сенсу можливий через поступову інтеріоризацію цінностей і досвіду успіху. Завдання педагога полягає у дозованому використанні стимулів як каталізатора, що допомагає учневі відкрити власні смисли навчання.

Зниження позитивної мотивації в підлітковому віці спричиняють комплексні біопсихосоціальні фактори. По-перше, гормональні зміни зумовлюють емоційну лабільність, що ускладнює тривале зосередження уваги. По-друге, зростає вплив однолітків, і освітній процес поступається місцем потребі в соціальному визнанні. По-третє, навчальний матеріал часто здається відірваним від реального життя, що посилює відчуження. По-четверте, авторитарний стиль взаємодії та неадекватний зворотний зв'язок породжують переживання несправедливості. Надмірне навантаження й монотонні методи позбавляють навчання елементу новизни, знижуючи інтерес.

Психологічні особливості підлітків формують специфічний мотиваційний профіль, що потребує делікатного педагогічного супроводу. У цьому віці посилюється прагнення до автономії, і будь-який тиск сприймається як загроза особистій свободі. Водночас потреба у компетентності спонукає шукати діяльність, де можна проявити себе й отримати позитивне визнання. Емоційна нестабільність зумовлює швидкі коливання інтересів, тому важливим є різноманіття форм роботи. Соціальна приналежність виходить на перший план, що підкреслює значення командних і проєктних завдань. Якщо освітнє середовище ігнорує ці потреби, виникає ризик демотивації й девіантних форм поведінки.

Таким чином, мотивація до навчання учнів базової середньої освіти формується під впливом взаємодії вікових особливостей, змісту й методів навчання, системи оцінювання та соціально-психологічного клімату. Провідним завданням педагога є трансформація зовнішніх стимулів у внутрішні смисли через створення ситуацій успіху та можливостей вибору. Опора на теорії самовизначення і самоефективності забезпечує наукове підґрунтя для розроблення

мотиваційно орієнтованих методик. Позитивна динаміка мотивації проявляється у зростанні ініціативності, саморегуляції та академічних досягнень здобувачів освіти. Отже, системна робота з мотивацією є стратегічним ресурсом підвищення якості базової середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Лавринюк О., Кириченко В. Мотивація до навчальної діяльності : аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2023. № 1. С. 34–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-2023-1-6>.
2. Шкуропат А., Головаченко І., Рудишин С. Структура навчальної мотивації учнів старших класів. *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*. 2022. № 3. С. 19–26. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-02>.
3. Шмідзен І., Юхименко І. Теоретичні аспекти дослідження взаємозв'язку мотивації та локусу контролю особистості. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Психологія*. 2021. № 1. С. 36–39. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.1.8>.

Науковий керівник: Кузнецова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olena Hozhenko

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

FORMATION OF MOTIVATION TO LEARN IN STUDENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Keywords: motivation, learning, teenagers, intrinsic and extrinsic motivations, educational environment.

Гоцуляк Катерина Іванівна

кандидат педагогічних наук,

викладач-методист

ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5413-0482>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=eOTXwq8AAAAJ&hl=uk>

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: НУШ, навчання, освітній процес, початкова школа, здобувач освіти.

Нова українська школа – це сучасна освітня реформа, що спрямована на створення якісного навчального середовища, де кожен учень отримує можливість для розвитку своїх здібностей і навичок. Вона передбачає зміну підходів до навчання, орієнтацію на компетентнісний

розвиток, критичне мислення та здатність застосовувати отримані знання в реальному житті.

Серед головних досягнень реформи варто відзначити впровадження оновлених програм, що базуються на принципах інтегрованого навчання, а також використання діяльнісних методів, які допомагають учням краще розуміти навчальний матеріал. Вчителі отримали можливість проходити підвищення кваліфікації за новими підходами, що дозволяє їм ефективніше взаємодіяти з учнями та застосовувати сучасні методики. Важливою складовою змін стало також створення безпечного та комфортного освітнього середовища, що сприяє залученню дітей до навчального процесу.

Попри позитивні зрушення, реформа стикається з певними труднощами. Однією з основних проблем є нерівномірне забезпечення навчальних закладів сучасним обладнанням та ресурсами, особливо в сільській місцевості. Виклики також виникають у процесі адаптації педагогів до нових вимог, оскільки деякі з них потребують додаткової підтримки та навчання для успішного впровадження змін. Система оцінювання учнів також вимагає вдосконалення, оскільки перехід до компетентнісного підходу потребує нових інструментів для оцінювання навчальних досягнень [3].

Перспективи розвитку Нової української школи пов'язані з подальшою цифровізацією освітнього процесу, вдосконаленням навчальних програм та методик, а також підвищенням рівня підготовки педагогів. Велике значення має посилення співпраці між школами, батьками, державними структурами та міжнародними партнерами. Реформа має потенціал для створення сучасної системи освіти, яка відповідатиме викликам XXI століття та сприятиме підготовці учнів до успішної самореалізації в майбутньому [1].

НУШ – це масштабна освітня реформа, що спрямована на створення сучасного, компетентнісного, орієнтованого на учня навчального середовища.

Основні принципи: особистісно орієнтоване навчання, інтеграція предметів, розвиток критичного мислення, партнерство між учнем, учителем та батьками.

Досягнення реформи: впровадження нових освітніх стандартів, що ґрунтуються на компетентнісному підході; модернізація навчальних програм і підручників відповідно до сучасних вимог; оснащення шкіл сучасним обладнанням, розвиток цифрової грамотності учнів та вчителів; запровадження ігрових і діяльнісних методів навчання, що підвищують мотивацію дітей; посилення ролі вчителя як фасилітатора та наставника, розширення можливостей підвищення кваліфікації педагогів.

Виклики у впровадженні НУШ: нерівномірне забезпечення шкіл матеріальними ресурсами, нестача сучасного обладнання в сільських

школах; високі вимоги до педагогів, необхідність постійного професійного розвитку; відсутність єдиної моделі оцінювання навчальних досягнень, адаптація нових підходів до оцінювання; потреба у більш активному залученні батьків до навчального процесу [2].

Перспективи розвитку НУШ: подальша інтеграція цифрових технологій у навчальний процес, розширення можливостей дистанційного та змішаного навчання; удосконалення методик викладання, розробка нових форм оцінювання навчальних досягнень учнів; підвищення соціального статусу вчителя, розширення програм підтримки педагогів; посилення співпраці між закладами освіти, науковими установами та міжнародними партнерами для обміну досвідом і впровадження найкращих світових практик.

Нова українська школа є важливим етапом розвитку освіти в Україні. Незважаючи на певні труднощі, реформа має значний потенціал для створення якісної та сучасної освіти, що відповідатиме викликам XXI століття. Ключовим фактором успіху є тісна співпраця держави, освітан, батьків і суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. URL: <https://surl.li/jrhjlj>.
2. Нова українська школа: виклики та перспективи освітньої реформи : серпнева конференція, м. Київ, 19 серпня, 2019. Київ, 2019. 8 с. URL: <https://surl.li/drexwy>.
3. НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА: можливості та виклики. URL: <https://surl.li/aiovdd>.

Kateryna Hotsuliak

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.),

Teacher-Methodologist

Separate structural subdivision «Ivano-Frankivsk professional college
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University»

Ivano-Frankivsk, Ukraine

NEW UKRAINIAN SCHOOL:

ACHIEVEMENTS, CHALLENGES, PROSPECTS

Keywords: NUS, learning, educational process, primary school, student.

Костенко Ростислав Валерійович

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії освіти*

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: законодавство України, фінансова автономія, заклади освіти.

Сьогодні у контексті євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває проблема переходу закладів освіти до фінансової автономії. Ця проблема досить неоднозначно сприймається у професійних колах освітніх менеджерів, які висловлюють різні думки з цього приводу, починаючи з питань оплати праці керівників шкіл, які переходять на фінансову автономію, і закінчуючи тим, що сама фінансова автономія сприймається іноді освітніми менеджерами як щось нове й досі невідоме. Для того, щоб з'ясувати, чи дійсно з проблемою фінансової автономії та фінансового менеджменту освітні менеджери стикнулися зовсім нещодавно, розглянемо чинну нормативно-правову базу з питань здійснення фінансової діяльності закладів освіти державної та комунальної форм власності.

Відповідно до частини третьої статті 78 Закону України «Про освіту», який було прийнято ще у 2017 році, державні та комунальні заклади освіти мають право надавати платні освітні та інші послуги, перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України [1]. Перелік платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форм власності було затверджено ще у 2010 році Постановою Кабінету міністрів України № 796 від 27 серпня 2010 р. [2]. Засновники відповідних закладів освіти мають право затверджувати переліки платних освітніх та інших послуг, що не увійшли до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Це здійснюється, як правило, у тому випадку, якщо у конкретному населеному пункті відсутній попит на платні послуги, що містяться у затвердженому Кабінетом Міністрів України переліку платних послуг, але є попит на інші платні послуги, які може надавати заклад освіти.

У тому ж 2010 році спільним наказом Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України та Міністерства економіки України № 736/902/758 від 23.07.2010 р. було затверджено й порядки надання платних послуг державними та комунальними закладами освіти. Відповідно до зазначеного наказу при наданні платних освітніх послуг

застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють надання послуг у сфері освітньої діяльності. Заклад освіти зобов'язаний безкоштовно надати замовнику повну, доступну та достовірну інформацію щодо порядку та умов надання конкретної платної освітньої послуги, її вартості, порядку та строку оплати. Платні освітні послуги можуть надаватись тими самими структурними підрозділами, що здійснюють навчання громадян за державним замовленням [3].

У Бюджетному кодексі України (стаття 2, частина 1, пункт 15) подано визначення власних надходжень бюджетних установ, якими є надходження, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт та цільових заходів, гранти, дарунки та благодійні внески, а також надходження від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності [4].

Відповідно до частини четвертої статті 13 Бюджетного кодексу України власні надходження бюджетних установ отримуються додатково до коштів загального фонду бюджету і включаються до спеціального фонду бюджету. При цьому надходження бюджетних установ у вигляді майна (активів) в натуральній формі, отримане від інших бюджетних установ, які відповідно до законодавства виконують функції з управління об'єктами державної (комунальної) власності, у межах відповідного бюджету, не є власними надходженнями таких бюджетних установ [4]. Цією ж статтею визначено поділ власних надходжень бюджетних установ на групи та підгрупи, а також напрямки використання кожної з підгруп власних надходжень бюджетних установ (з урахуванням частини дев'ятої статті 51 цього Кодексу).

Відповідно до частини сьомої статті 79 Закону України «Про освіту» кошти, отримані закладом освіти як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів, за надання додаткових освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід держави або місцевих бюджетів. Зазначені кошти спрямовуються на діяльність, визначену установчими документами закладу освіти. Відповідно до частини десятої цієї ж статті заклади освіти самостійно розпоряджаються надходженнями від провадження господарської та іншої діяльності, передбаченої їхніми установчими документами [1].

Відповідно до частини третьої статті 24 Закону України про повну загальну середню освіту засновник закладу освіти та/або заклад освіти має право встановлювати додаткові види та розміри доплат, підвищення окладів за рахунок власних надходжень [5]. Таким чином, за рахунок власних надходжень бюджетної установи може бути вирішена проблема оплати праці й самого освітнього менеджера за виконання ним додаткових функцій фінансового менеджера, які з'являються у зв'язку з переходом закладу освіти на фінансову автономію.

Отже, можна зробити висновок, що питання фінансового менеджменту у закладах освіти у зв'язку з переходом на фінансову автономію не є новим для освітніх менеджерів, оскільки чинна нормативно-правова база вже давно дозволяє закладам освіти державної і комунальної форм власності мати власні надходження та використовувати їх на потреби закладу освіти за напрямками, вказаними у чинному законодавстві. Перехід закладу освіти на фінансову автономію забезпечить ефективне використання закладом освіти всіх фінансових ресурсів, отриманих з різних законних джерел фінансування відповідно до чинного законодавства.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами освіти, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 796, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-%D0%BF#Text>.
3. Про затвердження порядків надання платних послуг державними та комунальними навчальними закладами : Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010 № 736/902/758. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1196-10#Text>.
4. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50–51. ст. 572. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463–IX, зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

Rostyslav Kostenko

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Philosophy of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF FINANCIAL AUTONOMY
OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UKRAINE**

Keywords: Ukrainian legislation, financial autonomy, educational institutions.

Литовченко Віра Петрівна

вчитель початкових класів
Одеський ліцей №10
м. Одеса, Україна

**ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ STEM-ОСВІТИ
В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Ключові слова: STEM-освіта, Нова українська школа (НУШ), дослідницька діяльність, софт скіли (soft skills).

У сучасному світі швидких технологічних змін, STEM-освіта (наука, технології, інженерія та математика) стає невід'ємною складовою освітнього процесу. Впровадження цієї інноваційної стратегії вже на

етапі початкової школи є ключем до формування покоління, яке зможе не лише адаптуватися до викликів майбутнього, але й активно впливати на його формування.

Як зазначив Артур Шнабель: «Роль педагога полягає в тому, щоб відкривати двері, а не в тому, щоб проштовхувати в них учня» [3, с. 1]. Це підкреслює важливість створення такого освітнього середовища, яке дозволяє дітям пізнавати світ через інтеграцію різних дисциплін та розвиток критичного мислення.

Згідно з твердженням Альберта Ейнштейна: «Наука ніколи не була і не буде закінченою книгою, кожен важливий успіх ставить нові питання» [4, с. 56]. Саме тому важливо, щоб учні не просто запам'ятовували факти, а навчалися використовувати знання на практиці, що є основною метою STEM-підходу.

Звертаємо увагу на теоретичні засади STEM-освіти: STEM – це інтеграція природничих наук, технологій, інженерії та математики. Основні принципи цього підходу – навчання через практичну діяльність, орієнтація на реальні життєві виклики, розвиток ключових компетентностей. Психолого-педагогічні засади враховують, що діти молодшого шкільного віку є природно допитливими, мають потребу в емоційно насиченому навчанні, краще сприймають наочно-образну інформацію. STEM-підхід ідеально відповідає цим особливостям завдяки своїй інтерактивності, дослідницькому характеру та ігровим методам.

STEM-освіта повністю відповідає ідеям Нової української школи: вона сприяє формуванню життєвих навичок, підтримує інтерес до навчання та забезпечує міжпредметні зв'язки. STEM-освіта демонструє позитивні результати: підвищення мотивації та креативності учнів, покращення навчальних досягнень, розвиток життєво важливих навичок (soft skills).

Ключовим чинником ефективного впровадження STEM-освіти є підготовка педагогів. Учителі початкових класів мають володіти сучасними методиками викладання, бути відкритими до роботи з інноваційними технологіями та вміти адаптувати навчання до потреб і зацікавлень учнів. Важливою є також активна співпраця з батьками, школою та місцевою громадою.

Таким чином, впровадження стратегії STEM-освіти в початковій школі є не лише актуальним, а й необхідним кроком для розвитку конкурентоспроможної освіти, що відповідає викликам сучасного суспільства. STEM-освіта в початковій школі не лише знайомить учнів із базовими поняттями науки й техніки, а й допомагає розвивати творчість, командну роботу та навички розв'язання проблем.

Стратегія впровадження STEM-освіти включає такі етапи:

- підготовчий – аналіз навчальних програм, підготовка педагогів, створення STEM-просторів;
- основний – проведення тематичних уроків і реалізація проєктів;

- завершальний – оцінювання ефективності (тести, спостереження, анкетування), складання звітів і рекомендацій.

Для впровадження підходів STEM-освіти в початковій школі можна реалізовувати різні проекти, такі як: «Вивчаємо природу» – спостереження за рослинами, вивчення води та хімічних процесів; «Математика в реальному світі» – квести, обрахування подорожей, моделювання міської інфраструктури тощо. Крім того, існує низка STEM-вправ: «Кольоровий дощ», «Розумна лампа», «Повітряна ракета», «Сонячна піч» – для формування дослідницьких навичок; «Вежа сили», «Математичний квест», «Побудуй міст мрії» – для розвитку творчості та командної роботи. Також варто застосовувати інноваційні технології: 3D-моделювання (Tinkercad, SketchUp), інтерактивні дошки, освітні платформи для програмування (Scratch, Blockly), навчальні конструктори LEGO Education, AR-технології для дослідження природних об'єктів.

Отже, можна зробити висновок, що STEM-підхід у початковій школі сприяє всебічному розвитку учнів, розкриває їхній потенціал, формує готовність до майбутніх викликів і підвищує ефективність освітнього процесу відповідно до концепції НУШ. Впровадження STEM-освіти в початкових класах не лише підвищує якість освітнього процесу, а й забезпечує гармонійний розвиток дитини, готуючи її до життя в динамічному світі. Цей підхід стає основою для розкриття потенціалу кожного учня та формування успішної, самодостатньої особистості.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. STEM-марафон у початковій школі. Початкова школа. 2020. № 5/6. С. 44–45.
2. Потапенко І., Елькін О., Масалітіна О. STEM-освіта в початковій школі: від навчальної моделі до реального уроку. Київ: ГО «EdCamp Ukraine», 2023. 300 с.
3. Січкарик О.О. Вислови відомих людей про вчителя. Київ, 2020. 24 с. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/vyslovy-vidomykh-liudei-pro-vchytelia-31586.html>
4. Пушкаренко М.О. Мудрість віків: вибр. афоризми. Київ, 2009. 56 с. URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki>.

Vera Lytovchenko
Primary school teacher
Odesa Lyceum № 10
Odesa, Ukraine

IMPLEMENTATION OF STEM EDUCATION STRATEGY IN PRIMARY SCHOOL

Keywords: STEM-illumination, New Ukrainian School (NUS), pre-study activity, soft skills.

Майорський Вячеслав Віталійович

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0003-9324-4142>

НАВЧАННЯ ГРОМАДЯНСЬКІЙ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Ключові слова: громадянська освіта, громадянська компетентність, здобувачі освіти, заклад загальної середньої освіти.

Навчальний предмет «Громадянська освіта» був запроваджений в інваріантному складнику типових освітніх програм у 10 класах закладів загальної середньої освіти у 2018 році; новий варіант навчальної програми був затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698 [1].

Зміст громадянської освіти вказаною навчальною програмою визначається як суспільними потребами, вимогами соціальних і державних інституцій, так і інтересами особистості, її ставленням до суспільних проблем і готовністю брати участь у їхньому розв'язанні.

Метою громадянської освіти є цілеспрямована підготовка учнівства до ефективного функціонування в системі демократичних суспільних відносин на основі соціальної взаємодії, громадянської участі та відповідальності.

Мета в курсі «Громадянська освіта. 10 клас» реалізується через виконання таких завдань:

1) розвиток вільної особистості, яка визнає загальнолюдські та національні цінності, приналежність до української політичної нації, керується у власній поведінці морально-етичними критеріями та почуттям відповідальності;

2) розвиток громадянської свідомості особистості, яка поцінує злагоду в суспільстві, почуття патріотизму та приналежність до свого народу, спільні історичні, політичні та культурні цінності своєї держави;

3) виховання поваги до людської гідності й дотримання прав людини, демократичних цінностей, верховенства права, справедливості, неупередженості, рівності;

4) формування громадянської компетентності учня / учениці, виявами якої є активна громадянська позиція, здатність відповідально реалізовувати свої права та обов'язки в конкретній ситуації, налагоджувати соціальне партнерство та конструктивну взаємодію;

5) виховання толерантності, інклюзії та поваги до культурного різноманіття, різних поглядів, релігій, звичаїв і культур, уміння

знаходити порозуміння з іншими людьми для досягнення суспільно значущих цілей;

б) розвиток політичної, правової, економічної, соціальної, культурної, медійної грамотності учня / учениці, гнучкості й адаптивності, комунікабельності, готовності до співпраці, здатності розв'язувати конфлікти й запобігати дискримінації.

Лілія Рябовол визначає шкільну громадянську освіту як систему у сукупності таких компонентів: педагогічно адаптовані наукові знання про демократію, громадянське суспільство, правову державу, права, свободи та обов'язки людини і громадянина; вміння і досвід брати активну, свідому й відповідальну участь в житті суспільства і держави; громадянські цінності / цінності демократії та сприйняття їх учнями як особистих ціннісних орієнтирів [5, с. 199-206].

Олена Пометун і Тетяна Ремех зазначають, що навчання громадянській освіті має бути компетентісно орієнтованим, смислоутворюючим, ціннісно-орієнтованим, інтегрованим та інтерактивним. Ці характеристики змісту громадянської освіти та навчального процесу мають стати фундаментом, що забезпечить реальне досягнення планованих програмою результатів навчання: формування знань, умінь і навичок, цінностей і моделей поведінки учнів як членів громадянського суспільства, громадян української держави у глобалізованому світі [3].

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» передбачено викладання окремого курсу «Громадянська освіта» у 6-9 класах Нової української школи, у випадку викладання інтегрованого з історією курсу – у 5-9 класах [4].

Аналіз вимог до обов'язкових результатів навчання учнів історії та громадянської освіти в Додатку 17 Державного стандарту базової середньої освіти 2020 р. дає змогу визначити сукупність змістових блоків (поняття, категорії, ідеї), навколо яких будуватиметься кожна інтегрована тема у програмі курсу. Ця сукупність по суті складає знанневий складник компетентностей учнів, що формується засобами освітньої галузі. Явища суспільного життя сьогоднішня та в минулому, позначені цими міжпредметними поняттями, можуть розглядатись в одному тематичному блоці (розділі курсу, параграфі, на уроці), причому з урахуванням особливостей методів дослідження окремих наук: історії, філософії, політології чи правознавства [2].

Результатом навчання громадянській освіті в закладах загальної середньої освіти має стати формування у здобувачів освіти базових компетентностей демократичного громадянства, які нададуть можливість для особистісного визначення індивіда, взаємодії з іншими

та стимулюватимуть учнів взятє на себе відповідальність за прийняття та втілення вжиття обґрунтованих суспільних рішень.

Список використаних джерел

1. Громадянська освіта (інтегрований курс). 10 клас. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://surl.li/qehnts> (дата звернення: 01.05.2025).
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020 року. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення: 01.05.2025).
3. Пометун О. І., Ремех Т. О. Громадянська освіта – новий курс старшої школи: особливості змісту і методики. *Lib.iitta.gov.ua : веб-сайт*. URL: <https://surl.li/cc/wvwxjo> (дата звернення: 01.05.2025).
4. Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2024 № 1120. URL: <https://surl.li/ocmwpf> (дата звернення: 01.05.2025).
5. Рябовол Л. Шкільна громадянська освіта як чинник утвердження української громадянської ідентичності учнів. *Український Педагогічний журнал*. 2024. № 3. С. 199– 206. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-199-206>.

Vyacheslav Mayorskyi

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.),

Associate Professor of the Department of Teaching Methods and Educational Content
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**TEACHING CIVIC EDUCATION
IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS
AS A FACTOR IN FORMING CIVIC COMPETENCE OF STUDENTS**

Keywords: civic education, civic competence, education seekers, general secondary education institution.

Мандруляк Людмила Євгенівна

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**STEM-КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ ЗЗСО:
ВИЗНАЧЕННЯ, СТРУКТУРА, ФОРМУВАЛЬНІ ПРАКТИКИ**

Ключові слова: STEM-компетентність, міждисциплінарність, практикоорієнтованість, критичне мислення, проєктна діяльність.

Сучасні підходи до освітнього процесу передбачають інтеграцію знань з різних галузей. Нова освітня концепція ґрунтується на міждисциплінарності [3]. У контексті глобалізації, цифровізації та викликів ХХІ століття, одним із пріоритетних напрямів розвитку є STEM-освіта – синергія знань з науки (Science), технологій (Technology), інженерії (Engineering) та математики (Mathematics). STEM – навчання –

це підхід до навчання, спрямований на розвиток навичок і знань у природничо-математичних галузях, який стрімко увірвався в сучасному світі та обумовлює застосування різних підходів до навчання [2, с. 82].

STEM-компетентності – це інтегрований комплекс знань, навичок, умінь, що забезпечують здатність учня до аналізу та розв’язання міждисциплінарних проблем, застосовуючи при цьому наукові методи. Учень мислить критично і творчо, використовує сучасні цифрові технології, співпрацює в команді над проектами, приймає обґрунтовані рішення на основі аналізу даних. Слід зауважити, що STEM-компетентності не лише про «знання предметів», а про здатність використовувати знання на практиці, у реальних життєвих ситуаціях. Аналіз основних STEM-компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти свідчить про їх комплексний, міжгалузевий характер, що охоплює різні аспекти пізнавальної, практичної, комунікативної та інженерної діяльності.

Перш за все, важливою є **наукова грамотність**, яка проявляється у здатності учня розуміти основні наукові поняття, застосовувати експериментальні методи, формулювати й перевіряти гіпотези. Ця компетентність є фундаментом для проведення досліджень і побудови логічно обґрунтованих висновків.

Математична компетентність передбачає вміння аналізувати дані, будувати математичні моделі та здійснювати обчислення для розв’язання практичних завдань, що є ключовим у контексті моделювання реальних процесів.

Наступною важливою складовою є **інженерне мислення** – це здатність проектувати, конструювати, знаходити технічно обґрунтовані рішення, а також створювати прототипи інноваційних продуктів. У свою чергу, **цифрова грамотність** включає володіння інформаційно-комунікаційними технологіями, базове програмування, вміння працювати з алгоритмами, електронними пристроями та цифровими платформами, що формує технологічну гнучкість.

Креативність та інноваційність проявляються у вмінні генерувати нові ідеї, застосовувати дизайн-мислення та створювати нестандартні рішення. Це забезпечує відкритість до інновацій та гнучкість мислення. Не менш важливою є **командна взаємодія і комунікація**, яка включає здатність до ефективної роботи у групі, ведення конструктивного діалогу, а також презентації результатів спільної діяльності – необхідні якості для сучасного міждисциплінарного середовища. І, нарешті, **системне та критичне мислення** формує вміння аналізувати інформацію, бачити причинно-наслідкові зв’язки, приймати обґрунтовані рішення, що особливо важливо в умовах динамічного та непередбачуваного світу. Усі ці компетентності формують ядро сучасної STEM-освіти та забезпечують підготовку здобувачів освіти до життя й діяльності в суспільстві знань та інновацій.

Сучасні дослідники вважають, що виконання навчальних проєктів, супроводжуване виховними та розвивальними завданнями, надає можливість здобувачам освіти розвивати навички критичного мислення, сприймати та аналізувати науково-технічні знання [1]. Формування STEM-компетентностей в учнів ЗЗСО потребує цілісного підходу, що поєднує методичну інноваційність, професійну підготовку вчителя та інтереси здобувачів освіти. Серед найбільш ефективних способів формування STEM-компетентностей виокремлюють наступні.

Практичне навчання – організація навчального процесу через експерименти, роботу з лабораторним обладнанням, конструювання, застосування робототехнічних платформ (наприклад, Arduino), що дозволяє учням краще зрозуміти зв'язок теорії з реальним життям.

Проблемне навчання передбачає створення ситуацій, у яких учні повинні самостійно аналізувати проблему, висувати гіпотези, шукати шляхи розв'язання. Такий підхід сприяє розвитку критичного та логічного мислення, формує навички дослідницької діяльності.

Проектна діяльність дозволяє учням працювати над довготривалими завданнями, пов'язаними з реальними або наближеними до реальності проблемами. Це можуть бути індивідуальні або групові проєкти, які включають створення моделей, написання програм, інженерні розробки. Залучення до проєктів формує відповідальність, навички планування та співпраці.

Міждисциплінарний підхід забезпечує цілісне сприйняття знань, підкреслює взаємозв'язки між різними галузями науки. Це дозволяє учням розуміти практичну цінність знань і застосовувати їх комплексно — наприклад, під час створення сонячної зарядної станції для мобільного телефону або датчика якості повітря, де поєднуються знання з фізики, екології, інформатики та інженерії.

Інтерактивні технології – використання віртуальної реальності, симуляцій, цифрових лабораторій, онлайн-платформ – не лише підвищує інтерес до навчання, а й забезпечує візуалізацію складних понять, стимулює самостійне навчання.

Гейміфікація створює атмосферу залученості, конкуренції та зацікавленості. Впровадження ігрових елементів, STEM-змагань, квестів, фестивалів тощо стимулює прагнення учнів до самореалізації та досягнення результату. **Позашкільна STEM-освіта** охоплює гуртки, клуби, літні школи, наукові конкурси, які дають учням можливість поглиблено займатися обраним напрямом, розвивати свої таланти та брати участь у командних проєктах.

Співпраця та комунікація – важливі складові STEM-компетентностей, які формуються через групову роботу, обговорення ідей, презентації результатів проєктів. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту, відповідальності та вміння працювати в команді. Згідно даного дослідження 80% учителів вважають найефективнішим поєднання пошукового методу та практичного навчання, 77% наголошують на важливості мотивації й заохочення, як складової діяльнісного підходу.

Менш ефективними вважають традиційні лекції, читання літератури без практики [2, с. 82–84].

Впровадження STEM-освіти на уроках забезпечує зпечує не лише формування стійкої мотивації до вивчення предмета, а й можливість підвищити професіоналізм вчителя, який усвідомлює свою фахову відповідальність та готовий постійно підвищувати особистісний і професійний розвиток [4, с. 28]. Роль учителя у формуванні STEM-компетентностей неможливо переоцінити, бо він виступає фасилітатором навчання, що створює проблемні ситуації, мотивує до дослідження, координує командну роботу, забезпечує рефлексію результатів. Тому, надзвичайно важливим є постійне підвищення кваліфікації педагогів, участь у STEM-тренінгах, спільнотах практиків, обміні досвідом.

STEM-компетентності є базовими для формування громадянина майбутнього – активного, свідомого, здатного до вирішення складних завдань. Їх формування потребує системного підходу, підтримки державної освітньої політики та тісної взаємодії школи з науково-технічним середовищем.

Список використаних джерел

1. Безіна О. В., Казакова Л. Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. *Урок. ОСВІТА. UA*. 2017. URL: <https://surl.li/hinjib> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Гайда В. Я. Ефективні прийоми STEM-навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 212. С. 81–85. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-212-81-85>.
3. Модельна навчальна програма «STEM. 7–9 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти / Т. М. Засєкіна, О. В. Коршунова, І. П. Василяшко. URL: <https://surl.lu/wqmxrg> (дата звернення: 19.04.2025).
4. Патрикєєва О., Лозова О., Горбенко С. STEM-освіта : умови впровадження у навчальних закладах України. *Управління освітою*. 2017. № 1. С. 28–31.

Науковий керівник: Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Liudmyla Mandruliak

Postgraduate Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

STEM-COMPETENCES OF A PUPIL IN GSEI: DEFINITION, STRUCTURE, FORMATIVE PRACTICES

Keywords: STEM-competence, interdisciplinarity, practice-orientation, critical thinking, project activity.

Манян Людмила Вікторівна

учитель української мови і літератури

Путивльський ліцей №1 ім. Р. Руднева Путивльської міської ради

м. Путивль, Україна

УСУНЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ПОМИЛОК

Ключові слова: мовна норма, пароніми, калькування, плеоназми.

Мовна норма – це суспільно визнані правила вживання слів, граматики і вимови певного часового зрізу [2, с. 30]. Часто порушення мовної норми можна не тільки почути на вулиці, а й побачити в підручниках, офіційних документах, наукових статтях тощо. Будь-яка мова має певні лексичні норми. Вони регулюють добір слів відповідно до мети висловлювання та спілкування. На жаль, найчастіше саме лексичні норми порушуються. Здобувачам освіти важко викласти свої думки під час написання есе, переказів, творів – роздумів, тому й допускаються лексичні помилки.

Лексична помилка – це вживання слова у невластивому йому значенні, повтор того ж самого слова чи спільнокореневого до нього в одному реченні, перекручування та вживання зайвих слів. Лексична помилка у творчих роботах здобувачів освіти призводить до спотворення змісту інформації.

Питання дотримання лексичних норм були об'єктом наукової уваги С. Єрмоленко, М. Кочергана, С. Головащука, С. Шевчука, Б. Антоненка-Давидовича, І. Огієнка, О. Потєбні. Ці науковці аналізували найтипівіші лексичні помилки, що траплялися в мовленні. Доречним вибором слова в різних сферах спілкування є належне знання його значення. Якщо слово вжите в неправильному значенні, то спілкування може втратити свою результативність, а змістовність висловлювання стає незрозумілою та перекрученою [4, с. 77]. Здавалося б, носій мови має без зусиль доцільно добирати слова, та в тому й проблема, що впродовж довгого часу Україну намагалися русифікувати. Навчальні предмети викладалися російською, годин на вивчення рідної мови було обмаль. Тому виникло таке явище, як суржик.

Також лексичні помилки пов'язані з: 1) уживанням слова в невластивому йому значенні; 2) невдалим добором синонімів; 3) сплутуванням близькозвучних слів (паронімів); 4) уживанням зайвих слів (плеоназм); 5) повторенням спільнокореневих слів (тавтологія); 6) уживанням беззмістовних слів, зайвих у мовленні (слова-паразити); 7) уживанням фразеологізмів у невластивому значенні [2, с. 98].

Лексичні помилки можуть бути досить мінімальними й незначущими, або ж вони можуть впливати на зрозумілість тексту та його виразність. Важливо уникати лексичних помилок у мовленні та письмі для того, щоб точно та чітко виражати свої думки та ідеї [1, с. 27]. Наслідком неналежного знання лексичних норм є вживання

плеонастичних конструкцій – зворотів мови, що містять у собі слова з однаковим чи близьким значенням. Плеоназм називають явищем мовленнєвої системи із надто великим граматичним та лексичним змістом повідомлення [3, с. 123]. У фаховому мовленні плеонастичні конструкції переважно виникають тоді, коли мовці вводять їх у словосполучення з власне українськими словами, не знаючи значень іншомовних слів. Калькування, як і явище паронімії, не досить вивчене в сучасній лінгвістиці. До цього часу немає єдиного погляду щодо походження кальок, не визначено їхнє місце в словниковому складі мови. У «Практичному словнику синонімів української мови» С. Караванський подає синоніми до слова калька – здирати, бездарно перекладати [2, с. 158]. Дехто з учених ототожнює кальки із запозиченнями.

Граматична помилка – це неправильне утворення форм слова, помилки в побудові словосполучень, речень (порушення норм керування та узгодження, неправильне уживання дієприслівників та їхніх зворотів, ненормативне використання активних дієприкметників теперішнього часу, неправильне відмінювання числівників тощо). Отже, найчастіше в роботах здобувачів освіти трапляються наступні граматичні помилки: неправильно утворене слово, слово вжито не в тій формі, неправильно побудоване речення.

Ефективним для тренування є інтерактивний навчальний застосунок Wordwall. За допомогою цього ресурсу можна організувати диференціальне та індивідуальне навчання, створюючи різні типи вправ, враховуючи можливості кожної окремої дитини. Пропоную переглянути створену мною одну з таких вправ <https://wordwall.net/play/74793/393/462>. Також для уникнення лексичних та граматичних помилок, вироблення індивідуального стилю мовлення варто послуговуватися тлумачними словниками, читати наукові праці авторитетних учених, досконало володіти значенням термінів, виконувати ситуативні завдання творчого характеру, що формують комплекс умінь і навичок, необхідних у ефективній мовленнєвій діяльності фахівця.

Список використаних джерел

1. Гарбар І. В. Найтиповіші лексичні помилки у фаховому мовленні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. Т. 50, № 1. С. 27–30.
2. Пономарів О. Д. *Стилістика сучасної української мови* : Підручник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000.
3. Фаріон І. *Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей)* : монографія. 3-тє вид., доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.
4. Шевчук С., Клименко І. *Українська мова за професійним спрямуванням* : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. 694 с.

Ljudmila Manyan

Teacher of Ukrainian Language and Literature

Putivl Lyceum № 1

Putivl, Ukraine

ELIMINATION OF LEXICAL AND GRAMMATICAL ERRORS

Keywords: lexical and grammatical errors, paronyms, calque, pleonasm.

Онищук Світлана Олександрівна

кандидат педагогічних наук,

завідувач науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти

кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>

КОМАНДОУТВОРЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ключові слова: командування, учні, соціально-психологічна сфера, урок, фізична культура.

Відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) оцінювання навчальних результатів учнів у освітній галузі «Фізична культура» зазначено у додатку 22 відповідної галузі. Пропонуємо розглянути першу групу результатів (скорочено ГР 1), а саме формування психічної та соціально-психологічної сфер засобами фізичного виховання. Перша група результатів у освітній галузі «Фізична культура» дозволяє нам розглянути тему командування на відповідних уроках, бо одним із маркерів є виконання учнями різних соціальних ролей під час взаємодії у процесі рухової (спортивно-ігрової) діяльності [3].

У ГР1 вчитель або вчителька мають оцінити досягнення учнем або ученицею виховних завдань галузі, опираючись на те, чи учень або учениця систематично займаються під час уроку; чи, виконуючи фізичні вправи, працюють над розвитком вольових зусиль, когнітивних здібностей; чи здатні виявляти різні ролі під час навчальної, ігрової чи змагальної діяльності; чи дотримується співпраці та правил «чесної гри», де і головною функцією виступає командування як засіб для формування соціально-психологічної сфери [3].

Ігрова діяльність є важливим інструментом для розвитку командування й лідерства. Вона створює умови, в яких учнівство може вчитися співпрацювати, вирішувати проблеми, ухвалювати рішення та розвивати лідерські якості в безпечному та захопливому середовищі [2].

У рамках педагогічної технології питання ефективної командної взаємодії доцільно розглядати на трьох рівнях: 1) рівні особистості (уявлення про команду та її характеристики, ролі кожного члена в командній взаємодії); 2) рівні групи (команди та особливостей її функціонування); 3) рівні організації (результативності діяльності команди для організації в цілому) [1, с. 13].

Відтак можемо виділити основні принципи ефективної командної взаємодії: співпраця, а не конкуренція – прийняття цілей команди

як особистісно значущих, командний дух – підвищення рівня довіри й турботи між членами команди, успішна взаємодія членів команди в різних ситуаціях, особиста відповідальність за результат.

Саме командоутворення – це важлива інвестиція в майбутнє будь-якої компанії сьогодні. Це поняття добре відоме кожній працюючій людині, але якщо поставити правильні запитання, багато хто обмежиться лише визначенням «час колег у неформальній обстановці». Це визначення правильне, але лише часткове.

Розглянемо основні принципи створення та згуртування команд. Під терміном «команда» розуміється група людей, яка використовуючи різноманітні навички, може колективно вирішувати завдання, що поставлені перед нею. На перший погляд, створення команди може здатися простим, легко запросити людей з потрібними навичками. Однак на практиці створення згуртованої та ефективної команди є досить складною справою, яка потребує спеціальних знань та навичок. Командоутворення – ціла наука зі своїми тонкощами, особливостями та правилами, які потрібно опанувати [5].

Командоутворення як метод управління колективом у закладі освіти розглядали автори О. О. Долженков, О. О. Саклюк, які виокремлюють етапи командоутворення:

1. Починається з того, що визначаються чисельність і склад учасників (майбутніх членів) команди. Вчитель на уроці фізичної культури у спортивній залі має по два, а іноді і три класи різної вікової категорії, тому перевагу краще віддати гетерогенним за складом (вік, клас, за медичною групою). Для збору інформації про потенційних членів команди досліджуються інтелектуальні здібності, когнітивні стилі, особистісні риси, ціннісні орієнтації кандидатів.

2. Знайомство/поглиблення знайомства. Тут встановлюється первинний контакт, необхідний рівень довіри серед учасників. Відбувається знайомство й орієнтування членів команди один в одному і в ситуації. В арсеналі вчителя фізичної культури є велика кількість збірників для проведення активностей, де описані процедури для початкового знайомства і його поглиблення. Якщо ж члени команди добре знають один одного, можна вдатися до процедур «освіження» уявлень один про одного, а цей процес і є власним та постійним розвитком вчителя (курси підвищення кваліфікації, залучення до фахової спільноти тощо).

3. Формування спільного бачення. Основна мета етапу – узгодження поглядів, позицій, образу бажаного майбутнього серед учасників командотворення. Загальне бачення – це однакове і точне розуміння прагнень один одного, того, що дійсно кожен з членів команди хоче досягти в майбутньому і чим він керується при виборі того чи іншого шляху. Група визначає цілі, завдання, напрямки руху і специфіку

діяльності своєї команди (організації), на уроці учні мають певне завдання і спільне бачення його технічне виконання.

4. **Позиціонування/перепозиціонування.** Під позиціонуванням розуміється визначення місця людини в системі ділових і персональних відносин (підпорядкування, звітність, відповідальність, дистантність) в організаційному контексті. В результаті учасники:

1) визначають предметно-функціональні позиції (учні кожен зону відповідальності/позиції на полі/площадці) в діяльності своєї команди і відповідність її членів цих позиціях (тут враховуються схильності, здатності, рівень професійних знань, навички і досвід, тип особистості і т.п.);

2) позначають і розподіляють командні ролі (згідно типологічному або рольового підходу), що забезпечують взаємне доповнення і сумісність членів команди, що у подальшому дає учням змогу досягти результату [4].

Отже, проаналізувавши важливість командування як засобу формування психологічної сфери учнів на уроках фізичної культури робимо висновок, що командування як процес має бути постійним інструментарієм на уроках для виконання різних соціальних ролей у майбутньому людини що і зазначено у нормативних документах. У подальшому пропонуємо приділити увагу; плануванні першого кроку – на цій ступені відбувається формування цілереалізуючих системи команди, складається конкретний план-графік, розподіляються ресурси і відповідальність; виконання, стадія здійснення, що було намічено і сплановано раніше; рефлексія, де команда постійно відстежує, наскільки ефективно вона просунулася вперед. Учасники оцінюють виконання конкретних завдань, аналізують, що заважає і що сприяє продуктивній роботі команди; планування другого кроку, на якому команда планує другий крок з урахуванням аналізу нового положення справ.

Список використаних джерел

1. Аніщенко О. В., Баніт О. В., Василенко О. В., Волярьська О. С., Дорошенко Н. І., Зінченко С. В., Сігаєва Л. Є. Особистісний розвиток дорослих у неперервній професійній освіті: посібник. Київ : ШООД НАПН України, 2016. 379 с.
2. Баніт О. В. Командування як продуктивна педагогічна технологія освіти. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті : виклики, реалії, стратегії* (Open Forum-ITME-CRS2019) : зб. матеріалів Першого Всеукр. відкритого наук.-практ. форуму (Київ–Одеса, 10-13 жовтня 2019 року); [упоряд.-укл. М. Л. Ростока; за]. Одеса : Ін-т комп'ютерних систем Одеського нац. політех заг. ред. О. Є. Стрижака, М. Л. Ростоки, Г. К. Барвіцької, О. А. Блажка, В. М. Косик. ун-у, 2019. Вип. 1. С. 62–64.
3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України за №898 від 30.09.2020 р.(дата звернення: 19.04.2025).
4. Долженков О. О., Саклюк О. О. Командування як метод управління колективом у закладі освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 10. Т. 2. С. 171–176.
5. Основи командування в компанії : *веб сайт*. URL: <https://it-rating.ua/news-3458>.

Svitlana Onyshchuk

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.),

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Education,
Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**TEAM BUILDING AS A MEANS OF FORMING
THE SOCIO-PSYCHOLOGICAL SPHERE OF STUDENTS
IN PHYSICAL CULTURE LESSONS**

Keywords: team building, students, socio-psychological sphere, lesson students, physical education.

Соломаха Олена Вячеславівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

**ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ LEGO ТЕХНОЛОГІЙ**

Ключові слова: пізнавальна активність, молодші школярі, LEGO технології, ігрові методи навчання, STEM-освіта, креативність, мотивація до навчання.

У сучасних умовах розвитку освіти особливого значення набуває проблема формування пізнавальної активності молодших школярів, адже саме в цей період закладаються основи самостійного мислення, інтересу до навчання та творчої діяльності. Традиційні методи навчання не завжди здатні повною мірою задовольнити пізнавальні потреби дітей, тому пошук ефективних інноваційних підходів є актуальним завданням сучасної педагогіки.

LEGO технології відкривають широкі можливості для активізації пізнавальної діяльності учнів завдяки інтерактивному, ігровому та практико-орієнтованому підходу. Використання конструктора LEGO в освітньому процесі сприяє розвитку логічного мислення, креативності, навичок моделювання, інженерного та просторового мислення, а також формує у молодших школярів навички командної роботи та розв'язання проблемних ситуацій [2, с. 145].

На думку дослідниці А. Рахманіної застосування LEGO технологій відповідає концепції STEM-освіти, яка передбачає інтегроване навчання науки, технологій, інженерії та математики. Важливо, що така діяльність не лише підвищує інтерес до навчання, а й стимулює активну дослідницьку роботу молодших школярів, розвиває їхню здатність до аналізу, узагальнення та експериментування [4, с. 207–208].

Крім того, методика LEGO навчання відповідає принципам НУШ (Нової української школи), що передбачає особистісно орієнтований

підхід, формування компетентностей та розвиток навичок, необхідних для життя у XXI столітті [1].

Актуальність дослідження полягає в необхідності пошуку та впровадження сучасних педагогічних технологій, які сприятимуть розвитку пізнавальної активності учнів молодшого шкільного віку, підвищенню ефективності освітнього процесу та формуванню стійкої мотивації до навчання засобами LEGO технологій.

Формування пізнавальної активності в молодшому шкільному віці є важливим завданням сучасної освіти, а LEGO-технології є одним із дієвих засобів для його реалізації. Далі, пропонуємо розглянути основні аспекти цієї технології включають:

1. Дидактичний аспект, а саме: використання LEGO як засобу інтерактивного навчання, що забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу через гру; розвиток асоціативного мислення, абстрагування, аналізу та синтезу; інтеграція з STEM-освітою (наука, технології, інженерія, математика), що сприяє розвитку дослідницьких навичок.

2. Психологічний аспект LEGO-конструювання підвищує мотивацію до навчання через залучення до практичної діяльності; покращує емоційний стан школяра, знижує рівень тривожності та страху перед освітніми завданнями; розвиває когнітивні процеси: увагу, пам'ять, уяву та мислення.

3. Ігровий аспект LEGO-технології базується на принципах навчання через гру, що відповідає віковим особливостям молодших школярів; забезпечують ситуацію успіху та самостійного вирішення навчальних задач; допомагають засвоювати нові знання у ненав'язливій формі через моделювання реальних життєвих ситуацій.

4. Соціальний аспект формування комунікативних навичок у процесі групової роботи з LEGO; розвиток навичок співпраці, взаємодопомоги та роботи в команді; створення сприятливого середовища для розвитку ініціативності та лідерських якостей.

5. Творчий аспект LEGO-конструювання стимулює креативність і нестандартне мислення; допомагає дітям самостійно знаходити рішення для поставлених завдань; формує навички проектної діяльності та самовираження через створення унікальних моделей.

6. Практичний аспект передбачає розвиток дрібної моторики рук, що позитивно впливає на когнітивний розвиток і підготовку до письма; застосування конструктора у навчальному процесі як засобу візуалізації математичних і мовних понять; формування технічних навичок, необхідних для подальшого вивчення робототехніки та інженерних дисциплін.

Таким чином, LEGO-технології є ефективним засобом для формування пізнавальної активності молодших школярів, адже вони поєднують ігрову, освітню та соціальну складові, сприяючи всебічному розвитку дитини.

Формування пізнавальної активності молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти, яке безпосередньо впливає на розвиток критичного мислення, творчих здібностей та навичок для подальшого навчання і соціалізації. Використання LEGO-технологій в освітньому

процесі є потужним інструментом для досягнення цієї мети. Це інтерактивне, ігрове та практично орієнтоване навчання дозволяє дітям розвивати логічне, просторове мислення, стимулює творчість і креативність, а також сприяє розвитку комунікаційних навичок та навичок роботи в команді [3].

Підтримуємо думку дослідниці Ю. Новопашеної, що завдяки LEGO-конструюванню молодші школярі не лише отримують можливість здобувати нові знання, але й застосовувати їх на практиці, вирішуючи реальні задачі та моделюючи різноманітні ситуації. Водночас це дає можливість підтримувати мотивацію до навчання, знижувати стрес і тривожність, забезпечуючи позитивний емоційний фон під час навчального процесу [5].

Впровадження LEGO-технологій відповідає вимогам Нової української школи, активно сприяючи розвитку ключових компетентностей учнів, таких як критичне мислення, здатність до самовираження, соціальна взаємодія та технічні навички. Отже, використання LEGO-конструкторів є ефективним і перспективним методом розвитку пізнавальної активності, який можна застосовувати для вдосконалення навчальних практик у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://surl.li/msukmb> (дата звернення: 04.04.2025).
2. Новельська Н., Тимченко О. Використання LEGO-технологій в освітньому просторі НУШ. *Молодий вчений*. 2020. № 10. С. 144–146. URL: <https://surl.li/qdjirop> (дата звернення: 01.04.2025).
3. Офіційний сайт Lego. URL: <http://www.lego.com/e-us/>. (дата звернення: 01.04.2025).
4. Рахманіна А. Особливості LEGO-технологій, як засобу розвитку учнів початкової школи. *Педагогічні науки*. 2022. № 200. С. 207–212. URL: <https://surl.li/loigmy> (дата звернення: 01.04.2025).
5. Новопашена Ю. А. Використання LEGO на уроках. Блог учителя початкових класів. URL: <https://znz20novopashen>. (дата звернення: 02.04.2025).

Науковий керівник: Добридень Алла Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Lena Solomakha

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

FORMATION OF JUNIOR PUPILS COGNITIVE ACTIVITY BY MEANS OF LEGO TECHNOLOGIES

Keywords: cognitive activity, junior pupils, LEGO technologies, game methods of teaching, STEM education. creativity, motivation to learn.

Сухова Олена Вікторівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ УЧНІВ 5-Х КЛАСІВ ДО ПРЕДМЕТНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: адаптація, соціальна адаптація, дезадаптація, молодший підлітковий вік.

Актуальність дослідження полягає в тому, що необхідно врахувати виклики війни, що додали безпекових ризиків, освітніх втрат, психоемоційної нестабільності всіх учасників освітнього процесу. Проблема адаптації учнів базової школи надважлива і потребує особливої уваги та контролю з боку педагогічних працівників.

Середня ланка освіти повстала перед викликами реформування базової школи відповідно до Концепції НУШ на рівні готовності освітян та з активної участі Міністерства освіти і науки у безпосередньому процесі реформування – від фінансування до забезпечення сучасного освітнього простору [1].

Згідно Закону України «Про повну загальну середню освіту» освітній процес організовується за відповідними циклами на кожному рівні, де 5-6 роки навчання є адаптаційними та відбуваються у віковому діапазоні 10-12 років, тобто у ранньому підлітковому віці.

Адаптація є складним багатоаспектним поняттям, яке досліджується різними галузевими науками.

Концепція Нової української школи, яка ставить за мету створення школи, в якій комфортно навчатися, та, яка буде надавати не тільки знання, а, в першу чергу, вміння застосовувати їх в повсякденному житті, формувати готовність до прийняття рішень, адекватного ставлення до подій, які мають базуватися на усвідомленій морально обґрунтованій системі цінностей. Учні опиняються в новому просторі, серед нових вчителів, кожен з яких має свій стиль викладання, комунікації, які можуть бути не завжди комфортними та зрозумілими [4].

У соціальному вимірі адаптація постає як складний динамічний процес пристосування учнів до нових умов існування через опанування норм, цінностей і правил взаємодії у спільноті. Соціальна адаптація, зокрема в дитячому віці, є багаторівневою структурою, в якій вирізняють послідовні етапи: рівноваження, псевдоадаптацію, пристосування та уподібнення. Кожен з етапів демонструє певний ступінь включення дитини до нової соціальної спільноти: від зовнішньої відповідності соціальним нормам до внутрішньої переорієнтації ціннісних і поведінкових орієнтирів [2, с. 162-167].

Соціальна адаптація особливо важлива під час переходу учнів із початкової до основної школи. Перехід з початкової школи до середньої

– традиційний стрес. Це не тільки змінює зміст і форми навчання, але й трансформує соціальне середовище, що створює додаткові труднощі адаптації. Успіх шкільної адаптації залежить як від академічних результатів, так і від психологічного благополуччя, зокрема відсутності емоційного стресу, почуття безпорадності та дезадаптивних реакцій [3, с. 330-339].

Адаптаційний період учнів 5 класів схожий на період адаптації учнів першого класу і супроводжується змінами в організації навчання. Вводиться кабінетна система, з'являється багато нових предметів, а також кілька вчителів з різними вимогами та підходами. Учні стикаються з новими психологічними та організаційними труднощами, часто без достатніх ресурсів і підтримки.

Саме адаптаційний період має створити умови, що допоможуть знизити рівень стресу. Розглядаючи адаптаційний цикл в контексті інноваційних змін, в першу чергу, визначаємо суттєві зміни безпосередньо в освітньому процесі: за запитом батьків та наявністю можливостей закладу освіти можуть бути запропоновані різні форми здобуття освіти, також передбачається здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією. Змінюються і підходи до навчання [3, с. 330-339].

У період переходу можуть виникнути проблеми дезадаптації, що проявляються у порушенні процесу пристосування до соціального середовища. Це може бути спричинено неправильними уявленнями про себе, соціальні конфлікти, стреси або психічні розлади. Основні причини дезадаптації – труднощі в соціальній взаємодії, що ускладнюють адаптацію до нової соціальної ситуації. Вона зазвичай призводить до зниження самооцінки, тривожності та проблем у міжособистісних стосунках. Без підтримки це може призвести до внутрішніх конфліктів і асоціальної поведінки [6, с. 373-381].

Основними соціально-психологічними факторами, що ускладнюють адаптацію учнів, є збільшене навчальне навантаження, зміна структури шкільного дня через кабінетну систему, поява нових вчителів, труднощі у взаємодії, зменшення позитивного зворотного зв'язку через оцінки та відсутність інтересу до нових предметів. Важливу роль також відіграють особистісні характеристики, як емоційна нестабільність, сором'язливість та невпевненість у собі. У процесі адаптації спостерігаються гендерні відмінності: дівчата зазвичай мають вищий рівень готовності до адаптації, краще орієнтуються в соціальних ролях і легше знаходять спільну мову з вчителями та однолітками. Хлопці часто мають меншу рефлексію, важче приймають нові правила, що може знизити їхню мотивацію до навчання [3, с. 330-339].

Успішна адаптація учнів до нових умов навчання має кілька ознак, серед яких: позитивне ставлення до навчання та засвоєння програм, готовність виконувати вимоги вчителів без додаткової мотивації, адекватне сприйняття оцінок, активність і уважність під час уроків,

орієнтація у фізичному просторі школи, здатність до самооцінки результатів навчання та конструктивне спілкування з однокласниками і старшими учнями.

Адаптація учнів 5 класів до нових умов навчання залежить від їхніх індивідуальних психологічних характеристик, рівня навчальної мотивації та емоційної стабільності, а також від організації взаємодії в шкільному середовищі. Науковці пропонують класифікацією учнів щодо поділу на три групи за рівнем адаптації: перша група – учні з високим адаптаційним потенціалом; другу групу складають учні, для яких адаптація займає більше часу; третю групу утворюють учні з низьким рівнем адаптації [5, с. 47-49]. Враховуючи це, вчителям важливо пам'ятати, що учні 5 класів перебувають у процесі розвитку нових психічних утворень.

Ми дійшли висновків, що соціальна адаптація учнів 5 класу – це складний процес, який потребує уваги та зусиль з боку дорослих. Створивши сприятливі умови для розвитку та самореалізації учнівства, можна допомогти їм успішно адаптуватися до нових соціальних умов, подолати виклики та повноцінно розкрити свій внутрішній потенціал.

Список використаних джерел

1. Адаптаційний цикл базової середньої освіти : перші підсумки : зб. матеріалів Всеукр. круглого столу, 23 травня 2024 р. КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР; Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти; Наук.-метод. центр департаменту освіти Житомир. міськ. ради та ін. Житомир : КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР, 2024. 314 с. URL: <https://surl.li/gdzxhn>.
2. Березовська Л. І., Смоляк М. А. Психологічні особливості адаптації школярів до навчання. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 4(41). С. 162–167.
3. Лук'янова С. М., Насадюк Т. О. Адаптація учнів 5-х класів у процесі вивчення математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 2. С. 330–339.
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://surl.li/kfsuog>.
5. Мурин Ю. Психологічні особливості адаптації молодших підлітків у середній ланці освіти. *Магістерський науковий вісник*. 2017. № 25. С. 47–49.
6. Пророк Н. В., Царенко Л. Г., Бойко С. Т. Адаптація, дезадаптація, розлади адаптації: питання термінології. *Грааль науки*. 2021. № 9 (жовт.). С. 373–381. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.22.10.2021.66>.

Науковий керівник: Нагорна Наталя Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olena Sukhova

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

THE PROBLEM OF ADAPTATION OF 5TH GRADE STUDENT TO SUBJECT LEARNING

Keywords: adaptation, social adaptation, maladaptation, early adolescence.

Шерстньова Інна Вікторівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ: МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Ключові слова: критичне мислення, розвиток критичного мислення, методичний інструментарій розвитку критичного мислення, метод «Шість капелюхів», прийом «Фішбоун», прийом «Кубик Блума».

У сучасних умовах інформаційної та фізичної війни, в яких перебуває Україна, важливого значення набуває виховання особистості, яка мислить самостійно, незалежно і творчо. Тож особливо актуальною вбачається потреба у розвитку критичного мислення – уміння, котре, зокрема, є не лише наслідком демократичного способу життя, а і чинником його формування.

Дослідженню критичного мислення присвячено праці багатьох науковців. Цей феномен у своїх наукових працях досліджували Дж. Брунер, Д. Дьюї, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші. Серед українських учених вивченню критичного мислення приділяють значну увагу І. Бондарчук, Т. Воропай, О. Пометун, С. Терно, О. Тягло, Л. Терлецька.

Ідея розвитку критичного мислення для української дидактики і методики навчання є достатньо розробленою. Інтерес до нього, як до освітньої інновації, з'явився наприкінці ХХ століття. Критичне мислення, як наскрізне вміння, дозволяє аналізувати й складати обґрунтовані судження у вирішенні певного питання, і не обмежується окремим предметом, чи дисципліною, а застосовується в усіх аспектах життя і навчання. Критичне мислення сприяє як успіху у навчанні, так і у професійній діяльності та повсякденному житті [1].

Критичне мислення є ключовим фактором в різних сферах життєдіяльності, але не є вродженою рисою, скоріше навичкою, яку потрібно розвивати протягом життя [5]. Тож доцільним є розгляд методичного інструментарію, застосування якого у шкільній практиці сприяє розвитку надважливого уміння сучасних учнів – уміння критично мислити.

Зокрема, методика розвитку критичного мислення М. Ліпмана є філософським підходом до освіти, спрямованим на розвиток аналітичних вмінь, рефлексії та аргументованого мислення. Принцип його методики «Філософія для дітей» базується на розвитку критичного мислення через відкриті питання, діалог, що спонукає досліджувати і обговорювати проблему, а не лише запам'ятовувати навчальний матеріал [2].

Ефективним у розвитку критичного мислення є метод «Шість капелюхів» – рольова гра, сенс якої полягає в розгляді однієї проблемної

ситуації з шести незалежних одна від одної точок зору, що дозволяє скласти найбільш повне уявлення про предмет дискусії, на логічному й емоційному рівнях оцінити переваги і недоліки запропонованих рішень [6].

Одним з найбільш поширених в освітній практиці прийомів розвитку критичного мислення є прийом «Фішбоун», який використовується для встановлення причинно-наслідкових зв'язків, здійснення обґрунтованого вибору, розвитку навичок роботи з інформацією тощо. Використовується схема-візуалізація у вигляді голови, кісток та хвоста риби, в якій кожна складова передбачає висвітлення теми, основних понять та фактів, аналіз проблемного питання, визначення причин виникнення проблеми, що підтверджується аргументами й завершується відповідями і висновками. Формат «Фішбоун» («риб'яча кістка») спрацьовує як під час індивідуальної, так і в груповій роботі, оскільки учасники навчання мають можливість обговорити проблемне питання та поглянути на нього з різних точок зору [4].

У практиці розвитку критичного мислення дієвим є прийом «Кубик Блума», створений на основі «Таксономії навчальних цілей» – системи алгоритмів педагогічної діяльності, розробленої американським вченим Б. Блумом. В основу прийому закладено опорні фрази-питання котрі фіксуються на гранях кубика: назви, поясни, поділись, придумай, чому, запропонуй. Такий алгоритм опрацювання явища, ситуації, історичної події тощо на уроці дозволяє учню зорієнтуватися у формулюванні правильної, логічно побудованої відповіді. Прийом є результативним у розвитку вміння аналізувати отримані знання та реалізовувати їх на практиці, самостійно розв'язувати питання, застосовуючи логічне і творче мислення [3].

Отже, використання в освітньому процесі означеного методичного інструментарію розвитку критичного мислення допомагає учням набувати навичок аналізу інформації, оцінки її достовірності, оцінювання власних думок та сторонніх впливів на них, виявлення сильних та слабких аспектів у підходах до вирішення проблеми, формулювання самостійних суджень й побудови переконливої аргументації; рефлексії та коригування навчальної діяльності.

Значущість застосування методів розвитку критичного мислення особливо актуалізується в освітньому процесі, котрий здійснюється в умовах воєнного стану, оскільки відбувається розбудова освітнього простору адаптованого до реалій сучасного життя, створюються можливості для всебічної підтримки і розвитку сучасних школярів.

Список використаних джерел

1. Баранова І. Що таке критичне мислення та як його розвивати. *Освітторія* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/sgtoga> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Ліпман М. Чим може бути критичне мислення. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 27. С. 17–23.

3. Помегун О., Гупан Н., Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Укр. пед. журн.* 2019. №3. С. 50–58. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-50-58>.
4. Прийом фішбоун : як ефективно використати. *TeachHub. Незалежна Освітня Корпорація* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/plegty> (дата звернення: 03.04.2025).
5. Харченко Н. Критичне мислення як характеристика сучасної особистості підлітка. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2016. Вип. 20 (2). С. 276–286. URL: <https://surl.li/rqhjvd>.
6. Шкір Ю. Метод «Шість капелюхів мислення»: історія, сутність, переваги. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : зб. наук. пр.* 2020. Вип. 2 / за ред. доц. В. В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н. М., С. 162–167. URL: <https://surl.li/plqyvi>.

Науковий керівник: Шатайло Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Inna Sherstneva

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING IN AN INDIVIDUAL: METHODOLOGICAL TOOLKIT

Keywords: critical thinking, development of critical thinking, methodological tools for developing critical thinking, the Six Thinking Hats method, the Fishbone technique, the Bloom's Cube technique.

Яроменко Вікторія Іванівна

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти
кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1119-4907>

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: освітній процес, Нова українська школа, освітній простір, соціокультурний простір.

Ідея Нової української школи була офіційно представлена у 2016 році Міністерством освіти і науки України. У 2017 році стартував пілотний проєкт реформи у 100 школах країни.

Нова українська школа (НУШ) – це реформа загальної середньої освіти в Україні, яка розпочалась у 2017 році. Вона спрямована на створення сучасної, доступної та якісної освіти, яка відповідає вимогам XXI століття.

Ключовим орієнтиром реформи є нове бачення мети повної загальної середньої освіти, що визначене у законодавстві. Згідно

із Законом України «Про освіту», ця мета полягає у «всебічному розвитку, вихованні і соціалізації особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [1].

Відповідно до Концепції НУШ та Державних стандартів початкової та базової середньої освіти, визначено 10 ключових компетентностей, які мають бути сформовані у кожного учня: вільне володіння державною (українською) мовою, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інформаційно-комунікаційна компетентність (ІКТ), навчання впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [4].

НУШ також впроваджує цінності, на яких базується освітній процес: гідність, свобода, рівність, справедливість, повага, відповідальність.

Освітній простір являє собою динамічну відкриту систему, яка охоплює різноманітні процеси та форми пізнання й осмислення індивідом навчального досвіду. У межах цієї системи вибудовується індивідуальна траєкторія розвитку здобувача освіти, що визначається соціальною цінністю та особистою значущістю очікуваних результатів [4].

У контексті реформування освіти, Нова українська школа (НУШ) розглядає освітній простір не лише як фізичне середовище навчання, а як комплексну соціокультурну систему, що сприяє гармонійному розвитку особистості. Цей простір формує індивідуальні траєкторії розвитку кожного учасника освітнього процесу залежно від соціальної та особистісної значущості його цілей, сприяючи становленню свідомої, культурно розвиненої й активної особистості [2].

Соціокультурний аспект освітнього середовища передбачає створення умов для ефективної соціалізації, розвитку громадянської самосвідомості, етичної відповідальності та толерантності. У цьому середовищі учень не лише здобуває знання, а й навчається діяти в суспільстві, взаємодіяти з іншими, поважати різноманіття та розвивати навички співжиття в демократичному суспільстві.

Одним із ключових пріоритетів НУШ є формування безпечного, комфортного, відкритого до культурного різноманіття та інклюзивного освітнього середовища, як це визначено в основних нормативно-правових актах, зокрема в законах України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020). Такий підхід передбачає не лише забезпечення ефективного навчання, а й сприяє гармонійному особистісному розвитку, самореалізації й соціальній інтеграції учнів [2].

Зміст освіти орієнтований на компетентнісний підхід, який поєднує знання з практичними навичками та ціннісними орієнтирами, важливими для життя в сучасному світі. Учні вчаться не лише засвоювати інформацію, а й розуміти себе та інших у соціальному контексті, долучатися до розв'язання реальних життєвих ситуацій, взаємодіяти в колективі [3].

Безпека в освітньому просторі трактується як комплексне поняття, яке включає фізичний, психологічний та соціальний аспекти. Вона забезпечується дотриманням технічних і санітарних норм, а також створенням атмосфери довіри, відкритого діалогу та запобіганням булінгу. Психологічна безпека підтримується через розвиток дружніх відносин, формування позитивного мікроклімату й увагу до емоційного стану кожної дитини. Соціальна безпека означає відсутність дискримінації, повагу до прав і свобод учасників освітнього процесу, розвиток культури толерантності.

Комфортність освітнього середовища має важливе значення для успішності навчання. Йдеться про створення ергономічного та привабливого простору з сучасним обладнанням, хорошим освітленням, вентиляцією, а також емоційним комфортом, де кожен учень відчуває підтримку, прийняття і взаємоповагу. Соціальний комфорт проявляється у створенні сприятливих умов для взаємодії між учнями, педагогами та батьками, що є основою для розвитку здорових міжособистісних стосунків.

Інклюзивність як невід'ємний елемент освітнього простору НУШ означає забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей – незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, фізичних можливостей чи соціального статусу. Це реалізується через безбар'єрний доступ до закладу, адаптовані програми, підтримку фахівців (психологів, логопедів, асистентів учителя), а також формування культури прийняття й взаємоповаги в колективі [3].

Педагогіка партнерства є основою побудови здорового освітнього середовища: активна взаємодія між учнями, учителями, батьками та місцевою громадою сприяє формуванню довіри, відповідальності та спільного впливу на освітній процес. Саме партнерство виступає важливим інструментом реалізації ключових ідей Концепції НУШ.

Отже, соціокультурно-орієнтований освітній простір Нової української школи – це середовище, що підтримує індивідуальний розвиток, формує культурну й громадянську зрілість, а також забезпечує фізичну, психологічну та соціальну безпеку кожного учасника освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року: *веб-сайт*. № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Гриневич Л. М. Концептуальні ідеї реформи «Нова українська школа» у світлі української педагогічної думки. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 4. С. 98–111.

3. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України : *веб-сайт*. URL: <https://surl.luh.gov.ua/cbzodn> (дата звернення: 15.04.2025).
4. Цимбалару А. Д. Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

Viktorii Yaromenko

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory
of Social and Humanitarian Education
of the Department of Teaching Methods and Content of Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**EDUCATIONAL SPACE OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL:
SOCIO-CULTURAL ASPECT**

Keywords: school, educational process, New Ukrainian School, educational space, socio-cultural space.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: РІВНІСТЬ, ДОСТУПНІСТЬ, ОСОБЛИВІСТЬ

Бальбуза Олена Миколаївна

завідувач Одеського обласного ресурсного центру
підтримки інклюзивної освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3045-6255>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=IXzcXOMAAA&hl=uk>

МЕТАФОРИЧНІ АСОЦІАТИВНІ КАРТИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ

Ключові слова: метафоричні асоціативні карти, психолого-педагогічна підтримка, рефлексія, емоційний інтелект, психологічна корекція.

Сучасна психологічна практика вимагає пошуку нових ефективних методів діагностики, корекції та розвитку особистості. В освітньому та психологічному просторі зростає потреба у пошуку нових, гнучких та ефективних засобів підтримки особистості. Один із таких методів, який відкриває широкі можливості для розуміння внутрішнього стану клієнта та його глибинних переживань, набуває дедалі більшої популярності серед фахівців-практиків, є метафоричні асоціативні карти. Їх використання сприяє глибшому розумінню внутрішнього світу дитини чи дорослого, активізує процеси самоусвідомлення, сприяє формуванню позитивного образу «Я» та розвитку емоційного інтелекту. У психолого-педагогічній практиці метафоричні асоціативні карти є дієвим засобом не лише для діагностики, але й для корекційно-розвивальної роботи, а також профілактики емоційних і поведінкових порушень.

Аналіз сучасної літератури з використанням МАК демонструє нам розгляд даної теми у науково-теоретичному аспекті та пов'язується з такими закордонними дослідниками як М. Егетмейер, У. Халкола, О. Гант, А. Флешель, В. Кіршке, О. Аялон, Л.Тальпіс, Н. Нелідова [3, с. 5]. В Україні метафоричні асоціативні карти з'явилися порівняно недавно. Вони були прийняті з натхненням як психологами, соціальними педагогами, психотерапевтами та соціальними працівниками, коучами, так і широким колом людей, які цікавляться самопізнанням і саморозвитком [4, с. 59]. У вітчизняній практиці роботу з метафоричними асоціативними картами активно впроваджують такі дослідники як О. Тараріна, Н. Вернікова, К. Мілютіна, Є. Морозовська, О. Гаркавець, Ю. Асєєва та інші [1, с. 6-13].

Питання використання метафоричних асоціативних карт (МАК) розглядається дослідниками неоднозначно. Зокрема, М. Егетмейер, Л. Мошинська, Л. Тальпіс, А. Горобченко, Л. Степанова та інші акцентують увагу на наявності певної теоретичної бази, що лежить в основі МАК. Л. Степанова підкреслює, що застосування карт спирається

на ключові психологічні підходи, зокрема психоаналітичний, клієнт-центрований (К. Роджерс), гештальт-терапію (Ф. Перлз), нейролінгвістичне програмування (НЛП) тощо.

На думку Н. Вернікової, метафоричні асоціативні карти являють собою універсальний психологічний інструмент, заснований на метафоричному мисленні та орієнтований на роботу з підсвідомістю. Вони ефективно використовуються у психологічній діагностиці, корекційній діяльності, розвитку особистості, розкритті творчого потенціалу та коучингу [6, с. 163-174].

Є. Морозовська розглядає метафоричні карти як один із засобів арт-терапії, що широко застосовується фахівцями різних психотерапевтичних напрямів. Їх використання є доцільним у роботі з клієнтами будь-якого віку, освітнього рівня, національної чи релігійної приналежності – як в індивідуальній, так і в сімейній чи груповій практиці [1, с. 13].

С. Мухаматуліна та Г. Кац підкреслюють проєктивний характер метафоричних карт, та наголошують на тому, що кожна людина інтерпретує зображення відповідно до власного емоційного стану, розглядаючи в них те, що резонує з її внутрішнім емоційним станом [3, с. 9].

Отже, метафоричні асоціативні карти можна розглядати як психологічне дзеркало, що відображає актуальні переживання й проблеми клієнта. Вони стають поштовхом до створення особистісно значущих наративів – як вигаданих, так і заснованих на реальному досвіді, але в будь-якому разі таких, що розкривають суть самої людини [3, с. 13-15].

Метафоричні асоціативні карти (МАК) є універсальним психотерапевтичним інструментом, що використовується у роботі з широким спектром клієнтів – від дітей до дорослих. В основі методики лежить проєктивний принцип, який дозволяє виявляти приховані емоційні стани, внутрішні конфлікти, несвідомі мотиви та сприяє емоційній інтеграції особистості [2, с. 6-13].

У роботі з дітьми метафоричні асоціативні карти виконують роль посередника між внутрішнім емоційним станом дитини та зовнішнім середовищем. Завдяки ігровому, образному характеру картки допомагають дітям виражати почуття, які важко вербалізувати. Особливо ефективними є метафоричні асоціативні карти у роботі з дітьми, які мають труднощі у сфері емоційного розвитку, пережили травматичні події або мають затримки мовленнєвого розвитку.

Підлітковий вік є критичним періодом формування ідентичності, самооцінки та міжособистісних відносин. метафоричні асоціативні карти сприяють осмисленню власних емоцій, конфліктів, сумнівів, притаманних цьому віку. Застосування метафоричних асоціативних карт у роботі з підлітками дозволяють уникнути прямої конфронтації або

надмірного психологічного тиску, оскільки опосередковане звернення до метафори забезпечує безпечну дистанцію.

Для дорослих клієнтів метафоричні асоціативні карти виступають гнучким інструментом самопізнання, роботи з життєвими сценаріями, внутрішніми конфліктами, психосоматикою та міжособистісними труднощами. Вони можуть використовуватись у короткостроковій або довгостроковій терапії, коучингу, сімейному консультуванні. Завдяки активізації проєктивних механізмів, метафоричні асоціативні карти допомагають клієнту обійти раціональний захист та вийти на глибші рівні усвідомлення.

Зауважимо основні переваги метафоричних асоціативних карт у психолого-педагогічній підтримці. По-перше використання цього методу носить проєктивний характер. Робота з МАК дозволяє клієнту виразити внутрішній досвід через зовнішній образ, минаючи свідомий контроль. Це особливо важливо у роботі з особами, які мають труднощі в усвідомленні або вербалізації емоцій (наприклад, діти, підлітки, клієнти з психологічними бар'єрами). Робота з метафоричними асоціативними картами дозволяє створити безпечний простір для самовираження. Завдяки непрямій комунікації через образи знижується рівень тривожності та опору, створюється атмосфера психологічної безпеки, що сприяє більш відкритому діалогу. Також відбувається активація рефлексивних процесів. Робота з метафоричними асоціативними картами стимулює самоспостереження, розвиток уяви, образного мислення та інтерпретаційних здібностей, що є важливими елементами психологічної зрілості. Наступною перевагою цього методу є універсальність і гнучкість застосування. Методика ефективно адаптується до різних вікових категорій і запитів – від розвитку емоційного інтелекту в дітей до вирішення особистісних криз у дорослих. Вона також може бути інтегрована в індивідуальні, групові, сімейні або освітні формати роботи.

Також важливою складовою методу є поліваріативність інтерпретації. Кожна карта може бути осмислена по-різному, залежно від особистого досвіду клієнта. Це сприяє розвитку індивідуального підходу, уникненню шаблонного мислення та формує глибше розуміння ситуацій, переживань і мотивацій.

У педагогічному середовищі метафоричні асоціативні карти (МАК) можуть використовуватись в якості підтримки комунікативного розвитку, як засіб формування навичок спілкування, розвитку мовлення, критичного мислення, а також як ресурс для розв'язання міжособистісних конфліктів [4].

Тож, застосування метафоричних асоціативних карт (МАК) у психолого-педагогічній підтримці виявляє значний потенціал для підтримки емоційного, особистісного та соціального розвитку дітей, підлітків і дорослих. Методика базується на інтеграції візуального стимулу та внутрішньої асоціативної активності, що забезпечує

ефективну взаємодію між педагогом (або психологом) та клієнтом у контексті розвитку рефлексії, самосвідомості та емоційної грамотності.

Підсумовуючи вищезазначене можемо зробити висновок, що метафоричні карти є ефективним засобом для психолого-педагогічної підтримки, оскільки сприяють саморефлексії, підвищенню емоційного інтелекту та формуванню позитивного мислення. Використання цього інструменту в освітньому та психологічному просторі сприяє більш глибокому розумінню себе та навколишнього світу, що є важливим для гармонійного розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Бальбуза О. М. Ізотерапія в діяльності практичного психолога закладу освіти : методичний посіб. Одеса : Сімекс-прінт, 2023. 108 с.
2. Бальбуза О. М. Методика використання універсальної колоди метафоричних асоціативних карт «Чотири Стихії». Теоретичні та практичні модули інклюзії в умовах воєнного стану в Україні : матеріали Обл. науково-практичної конф.і. Одеса, 20 грудня 2023 р. С. 6–13.
3. Блінов О. А., Шопіна М. О. Метафоричні асоціативні карти як творчий інтегративний ресурс стресостійкості особистості : навч. посіб. Київ : НАУ, 2016. 101 с.
4. Бородулькіна, Т. А. Досвід використання метафоричних асоціативних карт. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. Вип. 43 (67). С. 59–68.*
5. Ковальчук О. С., Канциренко О. В. Застосування проєктивного методу МАК у дослідженні психологічного благополуччя та соціальної відповідальності особистості. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія «Психологічні науки». 2016. №2.*

Olena Balbuza

Head of the Odessa Regional Resource Center supporting inclusive education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

METAPHORICAL MAPS AS AN EFFECTIVE TOOL OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT

Keywords: metaphorical maps, psychological and pedagogical support, reflection, emotional intelligence, psychological correction.

Волкова Єлизавета Денисівна

здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ГОТОВНІСТЬ ДО ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ РІЗНИХ КУРСІВ

Ключові слова: емоційний інтелект, комунікабельність, фасилітація, фасилітаційна компетентність, фасилітаційна функція.

У своїй роботі практичний психолог має змогу виконувати різноманітні функції, зокрема, фасилітаційну. Виконання зазначеної функції потребує наявності фасилітаційної компетентності, яка, в свою чергу, передбачає наявність окремих рис, якостей особистості, вмінь та навичок. Психолог-фасилітатор є фахівцем, який має можливість комунікувати з різними людьми, здійснювати психологічний вплив, допомагати вирішувати певні проблеми. У виконанні фасилітаційної діяльності фахівець-психолог має спиратися на розвинений емоційний інтелект та емпатію тощо. А також йому важливо володіти комплексом професійних та особистісних компетенцій, зокрема, певними психологічними техніками, методиками та інструментами.

Треба зазначити, що в Україні психологічна фасилітація ще недостатньо розвинена, на відміну від країн Європи та Америки. Попри це, розвивати цей напрямок професійної діяльності у сфері психології є дуже важливим, бо фасилітація дає позитивні результати її впровадження. І це переконливо доведено у низці наукових робіт.

У науковому просторі проблему готовності практичного психолога до виконання фасилітаційної функції висвітлювали такі науковці-психологи як: W. Berta, L. Cranley, J. W. Dearing, О. Близнюкова, Н. Бочкарьова, О. Вовченко, І. Калініна, В. Курило, Л. Левчук, А. Молдованов, М. Назарова, Д. Рябець, Т. Сухенко, О. Ткачук, О. Фісун, С. Хілько, Н. Хупавцева, О. Чуйко, О. Шаргіна та інші.

Автори пов'язують виконання фасилітаційної функції у професійній діяльності практичного психолога зі сформованістю фасилітаційної компетентності.

Звертаючись до визначення ключових понять, дотримуємося думки Н. Хупавцевої про те, що фасилітація – це організація процесу, який передбачає колективне групове розв'язання наявної спільної проблеми [4, с. 257]. Щодо безпосереднього тлумачення терміну «фасилітаційна компетентність» повністю погоджуємося з науковою думкою О. Шаргіної, яка вбачає у фасилітаційній компетентності практичного психолога здатність здійснювати фасилітацію під час виконання власних професійних обов'язків [5]. А для ефективного виконання фасилітаційної

функції практичний психолог має володіти спектром професійних та особистісних компетентностей.

Так, О. Іванова виділяє такі основні професійні компетенції практичного психолога для виконання фасилітаційної функції як: 1) професійні знання з різних галузей психологічних знань (загальна, вікова психологія тощо); 2) професійні знання щодо поведінкових особливостей особистості у малих та великих групах; 3) уміння щодо проведення різних форм групової взаємодії під час психологічної роботи (групові тренінги, семінари та лекції тощо); 4) уміння працювати у групі; 5) уміння організовувати групову взаємодію; 6) навички, які допомагають розробляти групові програми, тренінги тощо; 7) навички організації роботи у групі [1, с. 68].

А. Молдованов, в свою чергу, називає такі особистісні риси практичного психолога-фасилітатора: 1) відкритість, щирість – психолог відкрито ділиться своїми думками під час групової взаємодії та щиро поважає думки та позиції усіх членів групи; 2) прийняття та довіра – мова йде про сприймання кожного члена групи як особистості та прийняття усіх його специфічних рис; транслювання відчуття довіри у групу; 3) емпатійне розуміння – фахівець з психології, який має сформовану фасилітаційну компетентність повинен мати добре розвинену емпатію, він має змогу усвідомлювати глибинні мотиви поведінки учасників групи, їх внутрішню позицію; здатний до співпереживання [2, с. 182].

Власне, ми вважаємо, що до важливих професійних компетентностей психолога-фасилітатора належать: професійні знання з психологічних дисциплін (загальна, вікова, соціальна психологія), уміння організовувати та проводити групову роботу, навички використовувати методичний інструментарій (методи, техніки тощо) для здійснення психологічних впливів у груповій взаємодії тощо. Психолог-фасилітатор відрізняється своїм нейтралітетом, відкритістю, здатністю до активного слухання та співпраці, комунікативністю, умінням здійснювати рефлексію щодо результатів своєї роботи, професійною етичністю, толерантністю, розвиненим емоційним інтелектом, емпатійністю, гнучкістю, адаптивністю та варіативністю і динамічністю інструментарію під час роботи у групі.

Під час виконання фасилітаційної функції фахівець з практичної психології користується комплексом технік, методик та інструментів. На основі аналізу наукових літературних джерел (О. Іванова, А. Сідляр, О. Шаргіна та ін.), ми дійшли висновку, що психолог-фасилітатор має змогу використовувати різноманітні техніки активного слухання, певні методики та інструменти (наприклад, «Повторення», «Відтворення емоцій», «Захоплення суті», «Перефразування», «Збір ідей», «Рекінг», «Стекінг», «Врівноваження», «Карусель», «Мікрофон», «Мозкова атака», свічки та картки тощо) [1; 3; 5].

Нами було проведено емпіричне дослідження, з метою дослідження стану готовності студентів-психологів різних курсів до фасилітаційної діяльності практичного психолога. Ми емпірично дослідили стан сформованості окремих психологічних характеристик 100 студентів-психологів (емоційний інтелект, емпатійність, комунікабельність, толерантність, рефлексивність).

За результатами емпіричного дослідження, було виявлено, що особистісні компетентності, які необхідні для виконання фасилітаційної функції, більш сформовані у здобувачів вищої психологічної освіти старших курсів (3-4), на відміну від здобувачів вищої освіти молодших курсів (1-2).

Таким чином, можемо зробити висновок, що особистісні компетентності майбутнього практичного психолога, які є необхідними для виконання фасилітаційної функції, формуються протягом всього періоду здобуття вищої психологічної освіти. І саме у процесі професійної підготовки, отримання теоретичних знань у галузі психології та набуття практичного психологічного досвіду (під час різних видів практики відбувається формування професійних умінь та навичок).

Список використаних джерел

1. Іванова О. В., Корсун С. І., Москалюк Л. М. Психологія : вступ до спеціальності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 184 с.
2. Молдованов А. В. Дефініційний аналіз феномену «фасилітація». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. №1 С.180–186. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1\(355\)-180-186](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-1(355)-180-186).
3. Сідляр А. В. Розвиток фасилітаційної компетентності майбутніх психологів. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2016. № 43. С. 136–140.
4. Хупавцева Н. Психологічні принципи актуалізації атрибутів фасилітаційної взаємодії. *Проблеми сучасної психології*. 2020. № 50. С. 267–288.
5. Шаргіна О. Фасилітація як професійно-важлива якість у роботі практичного психолога з дітьми з особливими освітніми потребами. URL: <https://surl.li/rfvwan> (дата звернення: 15.04.2024).

Науковий керівник: Лазаренко Вікторія Іванівна, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Elizaveta Volkova

4th year student of the first (bachelor's) level of higher education
specialty 053 Psychology
Oles Honchar Dnipro National University
Dnipro, Ukraine

READINESS FOR FACILITATION ACTIVITIES OF PSYCHOLOGIST STUDENTS OF VARIOUS COURSES

Keyword: emotional intelligence, sociability, facilitation, facilitation competence, facilitation function.

Гуменюк Тетяна Вікторівна

асистент вчителя

Одеський ліцей № 22 Одеської міської ради

м. Одеса, Україна

РОЛЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В КЛАСІ З ІНКЛЮЗИВНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Ключові слова: інклюзивна освіта, адаптація, взаємодія, підтримка.

Питання впровадження інклюзивного навчання в закладах середньої освіти є надзвичайно важливим та актуальним для нашої держави на шляху інтеграції в європейський простір. Інклюзивна освіта передбачає створення рівних умов для навчання всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх особливих освітніх потреб. І саме асистент учителя є ключовою фігурою в реалізації інклюзивного підходу, адже він допомагає забезпечити ефективну взаємодію між учителем, здобувачами освіти та шкільним середовищем.

Мета публікації – визначити основні обов'язки асистента вчителя та його роль у реалізації інклюзивного навчання.

Посада «асистент вчителя» існує не так давно, якщо порівнювати з іншими педагогічними посадами. Вводиться до штату закладу освіти для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту [3]. Варто зазначити, що «асистент вчителя працює з різними учнями, які мають свої унікальні потреби та вимоги. Пріоритетними якостями повинні бути повага до кожного учня, рівність можливостей та підтримка кожного учня. Він повинен бути готовим до адаптації своєї роботи і для надання ефективної підтримки кожному учневі» [6, с. 8].

Якщо звернемося до нормативних документів [3], то з'ясуємо, що основне завдання асистента вчителя – забезпечити «особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з особливими освітніми потребами» (частина 6 статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту»). Саме асистент вчителя повинен «створювати та врахувати всі необхідні передумови для успішного впровадження інклюзивної освіти в школі, що є одним з кроків до успішного та щасливого майбутнього для дитини з особливими потребами та її сім'ї» [4, с. 20].

Обов'язки асистента вчителя у закладі освіти регламентуються посадовою інструкцією [5] і можуть мати варіанти. Але основними можна вважати: адаптація освітнього процесу; соціально-педагогічна підтримка учнів з особливими освітніми потребами; технічна допомога.

Адаптація освітнього процесу є важливим аспектом роботи асистента вчителя у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Одним із головних завдань є спільна з учителем розробка індивідуальної програми розвитку, яка враховує особливості дитини. Асистент також регулярно спостерігає за поведінкою та прогресом учня, що дозволяє

свочасно вносити необхідні корективи в освітній процес. Важливою частиною адаптації є зміна або спрощення завдань та інструкцій відповідно до потреб дитини, наприклад, з використанням візуалізації, що дає змогу зробити навчання доступнішим і зрозумілішим. Такий підхід сприяє створенню інклюзивного середовища, в якому учень може реалізувати свій потенціал.

Підтримка учнів з особливими освітніми потребами є багатогранною і охоплює не тільки навчальний, а й соціально-психологічний аспекти. Це цілий «комплекс заходів, спрямований на створення оптимальних організаційно-педагогічних і соціально педагогічних умов щодо навчання, виховання, розвитку та соціалізації дитини з особливими освітніми потребами в умовах різких змін у процесі її життєдіяльності» [2, с. 219]. Асистент вчителя сприяє соціальній інтеграції учня у колектив, допомагає у налагодженні спілкування, вирішенні конфліктів та заохочує до участі в шкільних заходах, що сприяє розвитку навичок соціалізації. У психологічному аспекті важливо створити для дитини атмосферу безпеки та довіри, особливо у складних емоційних ситуаціях. Варто враховувати, що діти з особливими освітніми потребами іноді усвідомлюють свої особливі умови і можуть намагатися маніпулювати ситуацією. Саме тому асистенту важливо не лише знати специфіку діагнозу, а й розуміти індивідуальні риси характеру дитини, щоб діяти коректно і з максимальною користю для її розвитку.

Технічна допомога є ще одним важливим напрямом діяльності асистента вчителя у роботі з учнями з особливими освітніми потребами. Важливим завданням є супровід дитини під час пересування школою – це може стосуватися як фізичної допомоги, так і підтримки в орієнтації в новому середовищі.

Варто підкреслити, що ролі асистента є дуже гнучкими та змінюються залежно від стану учня, його емоційного настрою, самопочуття та готовності до навчання. Іноді дитині достатньо лише легкого нагадування або мотиваційного поштовху для самостійної роботи. Але бувають дні, коли учень потребує постійного супроводу, підтримки та контролю майже кожного кроку під час навчального процесу. Саме ця чутливість до потреб дитини і здатність асистента швидко реагувати на зміни є запорукою ефективною підтримки.

Важливою складовою діяльності асистента вчителя є взаємодія і з іншими учасниками освітнього процесу, оскільки саме завдяки злагодженій співпраці досягається максимальний ефект у навчанні та розвитку дитини з особливими освітніми потребами. У стосунках з учителем асистент не дублює його функції, а діє як партнер – допомагає реалізувати індивідуальну програму розвитку, підтримуючи загальну стратегію викладання. Ефективність цієї взаємодії значною мірою залежить від рівня порозуміння та довіри між педагогами. Вчитель разом з асистентом «виконують чітко розділені ролі навчального процесу,

гармонійно доповнюють один одного. Численні завдання, які стоять перед асистентом, потребують не лише належної його підготовки, а й постійної підтримки та допомоги з боку вчителя» [1, с. 42].

Асистент також відіграє ключову роль у комунікації з батьками – він виступає своєрідним містком між школою та родиною, забезпечуючи емоційний спокій батьків, які знають, що їхня дитина під наглядом і отримує необхідну підтримку. Також асистент активно співпрацює з іншими фахівцями, зокрема психологами, логопедами, реабілітологами, для втілення індивідуальних рекомендацій, що сприяє гармонійному розвитку дитини в освітньому середовищі.

Можемо зробити висновок, що асистент вчителя повинен володіти колосальним набором якостей. Насамперед, необхідні високий рівень емпатії та терпіння, адже робота з дітьми, зокрема з тими, хто має особливі освітні потреби, вимагає глибокого розуміння їхніх емоцій і поведінки. Також важливим є вміння швидко адаптуватися до різних ситуацій, оскільки кожна дитина унікальна і потребує індивідуального підходу. Асистент повинен добре знати методики роботи з дітьми з особливими потребами, щоб забезпечити їм комфортне та результативне навчання. Крім того, комунікабельність і здатність ефективно працювати в команді з педагогами, батьками та іншими фахівцями відіграють ключову роль у досягненні спільної мети – успішного розвитку дитини.

Роль асистента вчителя є невід’ємною частиною інклюзивної освіти. І хоча основне завдання асистента вчителя – допомога вчителю в забезпеченні індивідуального підходу, на практиці ми розуміємо, що асистент вчителя – це, в першу чергу, про психологічний комфорт дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти. Завдяки його підтримці такі діти отримують можливість навчатися разом із ровесниками, розвивати свої навички та почуватися повноцінними членами колективу. Це важливий крок не тільки до рівноправної освіти, а й до рівноправного суспільства.

Список використаних джерел

1. Баранець Я. Визначальні аспекти діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2017. Том 1. № 13. С. 38–46. URL: <https://surl.gd/ascktr>.
2. Заварова Н. Соціально-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 трав. 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса : вид. Букаєв Вадим Вікторович, 2023. С. 219–221.
3. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (Дата звернення: 17.04.2025).
4. Косякова С. Роль асистента вчителя в створенні інклюзивного освітнього середовища. *Освітні інновації у закладах освіти: проблеми та перспективи* : зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. наук.-практ. конф. (Ізмаїл, 22 груд. 2022 р.) / головний редактор: Я. В. Кічук. Ізмаїл, 2022. С. 20–22. URL: <https://surlj.cc/wltxqt>.
5. Щодо посадових обов’язків асистента вчителя : лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1/9-675 від 25.09.12. URL: <https://surl.li/enoihw> (Дата звернення 17.04.2025).

6. Чигрина Я. Педагогічні умови формування методичної компетентності асистентів вчителя в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2023. № 1. С. 187– 200. DOI: <https://doi.org/10.33189/ectu.v109i1.134>.

Tetiana Humeniuk

Teacher's Assistant

Odesa Lyceum № 22 of the Odesa City Council

Odesa, Ukraine

THE ROLE OF THE TEACHER ASSISTANT IN AN INCLUSIVE CLASS

Keywords: inclusive education, adaptation, interaction, support.

Зубрицька Світлана Петрівна

директор

Нерубайський академічний ліцей №1

Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області

с. Нерубайське, Україна

Бухтій Ольга Володимирівна

вчитель трудового навчання та технологій

Нерубайський академічний ліцей №1

Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області

с. Нерубайське, Україна

ПРОФІЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: модернізація освіти, профільне навчання, перспективи, НУШ.

Модернізація національної освіти в Україні – це складний і багатограний процес, спрямований на приведення освітньої системи у відповідність до сучасних вимог та викликів. Він охоплює широкий спектр напрямків, від оновлення змісту освіти до впровадження новітніх технологій та методів навчання. У цій статті розглянемо шляхи модернізації національної освіти в Україні у розрізі окремого навчального закладу.

Виділимо основні напрямки модернізації:

- Нова українська школа (НУШ): це ключова реформа, що передбачає перехід від знанневої до компетентнісної моделі освіти за якої реалізуються основні принципи НУШ: орієнтація на учня, розвиток критичного мислення, творчості, співпраці, навчання протягом життя. НУШ передбачає 12-річну повну загальну середню освіту, що відповідає європейським стандартам.

- Цифровізація освіти: впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній процес, зокрема через створення електронних освітніх ресурсів, онлайн-платформ,

використання інтерактивних технологій та розвиток цифрової грамотності учнів та педагогів.

- Оновлення змісту освіти: перегляд навчальних програм з метою їх актуалізації та відповідності сучасним потребам, інтеграція міжпредметних та міжгалузевих зв'язків, розвиток наскрізних компетентностей, посилення практичної спрямованості навчання тощо.

- Розвиток професійної компетентності педагогів: запровадження системи безперервного і всебічного професійного розвитку учительства.

- Децентралізація управління освітою: розширення повноважень місцевих органів управління освітою, залучення громадськості до управління освітніми закладами, розширення автономії освітніх закладів.

- Інтернаціоналізація освіти: інтеграція української освіти в європейський та світовий освітній простір через залучення іноземних студентів до навчання в Україні та розвиток міжнародних освітніх проєктів.

Серед викликів модернізації зазначимо: недостатнє фінансування; необхідність одночасної перепідготовки великої кількості педагогів; спротив змінам з боку частини суспільства; війна, яку вже 11 років поспіль веде російська федерація проти України.

Попри вищезазначені виклики, модернізація національної освіти має значні перспективи:

1. По-перше, вона є необхідною умовою для розвитку України як сучасної, конкурентоспроможної держави.

2. По-друге, успішна реалізація реформ дозволить підвищити якість освіти, зробити її більш доступною та ефективною.

3. Українська освіта має потенціал стати однією з найпрогресивніших у світі і, незважаючи на всі труднощі, цим потенціалом необхідно скористатись, адже модернізація освіти – це необхідний процес, що дасть можливість Україні вийти на новий рівень розвитку.

Одним із ключових напрямків модернізації національної освіти в Україні є перехід старшої школи на профільне навчання. Цей процес є частиною реформи «Нова українська школа» (НУШ) і має на меті зробити старшу школу більш ефективною та адаптованою до потреб сучасного учнівства.

Розглянемо кілька ключових аспектів, які підтверджують, що профільне навчання є важливим напрямком модернізації, спрямованим на підвищення якості освіти та відповідності сучасним вимогам:

- Відповідність потребам учнів: профільне навчання розширює можливості учнівства у виборі напрямків навчання, які відповідають їхнім інтересам та майбутнім професійним планам. У свою чергу це сприяє підвищенню мотивації до навчання та розвитку індивідуальних здібностей.

- Побудова власної траєкторії подальшої освіти та пошуку власної ніші на ринку праці: профільне навчання забезпечує поглиблене вивчення предметів, необхідних для вступу до вищих навчальних закладів або для роботи в певній галузі. Це допомагає учням/ученицям отримати необхідні знання та навички для побудови успішної кар'єри.

- Реалізація концепції НУШ: профільне навчання є невід'ємною частиною концепції НУШ, яка передбачає перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі освіти (воно спрямоване на розвиток ключових компетентностей, необхідних для успішного життя в сучасному суспільстві).

- І, нарешті, адаптація до європейських стандартів: перехід на профільне навчання відповідає європейським тенденціям розвитку освіти, де старша школа часто має профільну спрямованість. Це сприяє інтеграції української освіти в європейський освітній простір.

Важливим етапом на шляху до якісної організації ефективного освітнього процесу є вивчення потреб учнівства та забезпечення умов для здійснення ефективної міжгалузевої інтеграції та профільного навчання. Саме для цього в план реалізації стратегії розвитку ЗЗСО було закладено Проєкт розвитку «Сучасний освітній простір. Ефективна профільна освіта». Реалізація цього проєкту стала можлива завдяки підтримці департаменту освіти і науки ОДА, КЗВО «ОАНОООР», Нерубайської сільської ради.

Командою проєкту було розроблено систему попереднього визначення потреб випускників/випускниць 9 класів та періодично проводиться анонімне анкетування: на першому етапі розвитку проєкту, після проведення низки заходів та повторне анкетування наприкінці навчального року.

В результаті реалізації вищезгаданого проєкту наші випускники/випускниці отримують цілу низку переваг: на виході це вже буде компетентний випускник чи випускниця, адаптовані до соціуму.

Щороку в нашому закладі освіти близько 120 здобувачів/здобувачок освіти завершують навчання за освітнім рівнем базової загальної середньої освіти і завдяки проєкту всі вони мають можливість зробити свідомий вибір майбутньої професії, а разом з тим і збільшуються шанси на якісне професійне самовизначення, успішну соціалізацію, полегшення адаптації до самостійного життя.

Список використаних джерел

1. Старша профільна школа : кроки до становлення. Методичні рекомендації. / А. Сейтосманов, О. Фасоля., В. Мархлевські. Київ. 2019. 52 с. URL: <https://surf.li/vbtflu>.
2. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі : Наказ МОН № 1456 від 21.10.13 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_ osv/37784/.

Svitlana Zubrytskaya

Director of Nerubaiske Academic Lyceum №1
Nerubaiske Village Council of Odesa District, Odesa Region
Nerubaiske, Ukraine

Olga Bukhtiy

Teacher of Labor Training and Technologies
Nerubaiske Academic Lyceum №1
Nerubaiske Village Council of Odesa District, Odesa Region
Nerubaiske, Ukraine

**SPECIALIZED EDUCATION AS ONE OF THE DIRECTIONS OF
MODERNIZATION OF NATIONAL EDUCATION IN UKRAINE**

Keywords: modernization of education, specialized training, prospects, NUS.

Іванова Наталія Георгіївна

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов*

Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Христофорова Вікторія Олегівна

студентка 4 курсу факультету журналістики
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

**ІСПАНСЬКА МОВА ДЛЯ ПОЧАТКІВЦІВ В
УКРАЇНОМОВНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: АНАЛІЗ
КОНТЕНТУ YOUTUBE-КАНАЛУ *OLA SCHOOL***

Ключові слова: цифрові освітні ресурси, YouTube-канал *OLA SCHOOL*, іспанська як іноземна, початковий рівень, україномовна аудиторія.

У контексті зростання ролі цифрових технологій в освітньому процесі дедалі більше уваги привертають ресурси неформального навчання, зокрема освітні YouTube-канали. YouTube-канал *OLA SCHOOL* є прикладом неформальної онлайн-освіти, що здійснюється поза межами традиційних навчальних закладів і орієнтується на широку україномовну аудиторію учнів та дорослих. Канал активно функціонує з 15 жовтня 2011 року; станом на квітень 2025 року, він має близько 4 тис. підписників і містить 204 відео, які загалом набрали понад 215 тис. переглядів [7]. Це свідчить про сталість інтересу аудиторії до навчального контенту та поступове зростання впливу вказаного ресурсу в межах українського освітнього сегменту YouTube.

Авторський колектив каналу реалізує мовну освіту у форматі гібридного навчання – офлайн (у школах міст Хмельницький та Кам'янець-Подільський) і онлайн, – охоплюючи вікові категорії від

дітей до дорослих, зосереджуючи увагу на гнучких і адаптивних методиках викладання. Канал *OLA SCHOOL* демонструє багатомовний підхід, пропонуючи освітні послуги з багатьох мов світу (іспанська, італійська, польська, французька, німецька, китайська, японська, арабська, латинська, а також українська як іноземна). Такий спектр пропозиції відображає новітні тенденції у сфері глобальної мовної освіти й водночас засвідчує міжкультурну спрямованість освітнього проєкту.

Контент каналу *OLA SCHOOL*, орієнтований на україномовних користувачів, структуровано у вісім тематичних плейлистів, які охоплюють різні мовні напрями. Два з плейлистів присвячені вивченню іспанської мови [1; 5]. Це підкреслює її центральне місце в освітній стратегії каналу, що орієнтований на формування навичок міжмовної комунікації серед україномовної аудиторії, з фокусом на іспаномовний простір.

У даному дослідженні здійснено аналіз цифрового освітнього контенту YouTube-каналю *OLA SCHOOL*, що спеціалізується на викладанні іспанської мови україномовній аудиторії. Ресурс репрезентує актуальний приклад інтеграції цифрових технологій у сферу формальної та неформальної освіти, зокрема у контексті поширення іспанської мови як другої або третьої іноземної. Плейлисти «*Безкоштовні уроки іспанської з нуля*» (102 відео) [1] та «*Hablamos con Nativos*» (20 відео) [5] формують послідовну дидактичну модель, яка охоплює як початковий етап оволодіння мовою, так і практику у реальному комунікативному середовищі.

Контент побудований на принципах модульності, системності та прогресивної ускладненості. Плейлист «*Безкоштовні уроки іспанської з нуля*» [1] забезпечує системну підготовку на рівнях А1–А2. Матеріали орієнтовані на візуальне сприйняття, зниження рівня навчальної тривожності та формування позитивного емоційного фону, що особливо важливо для початківців.

Найпопулярнішим відео на YouTube-каналі *OLA SCHOOL* є відеоурок *El alfabeto* [3], який набрав понад 18 тисяч переглядів з моменту публікації 11 грудня 2022 року. У цьому матеріалі ведуча докладно та доступно пояснює іспанський алфавіт, вимову кожної літери, а також кількаразово повторює їх, що сприяє активній участі глядачів у навчальному процесі. Такий формат сприяє формуванню стійких фонетичних навичок у початківців. Відео є ефективним вступом до мовного курсу та рекомендується для всіх, хто починає вивчення іспанської мови з нуля. Позитивна реакція аудиторії підтверджується високою кількістю вподобань (554 лайки) та коментарів (32), що засвідчує його освітню цінність серед україномовних користувачів.

Не менш популярним є друге відео на каналі *OLA SCHOOL* під назвою *Урок 4 – Відмінювання дієслова llamarse – зватись. Безкоштовні уроки іспанської мови* [4]. Використання знайомих українському глядачеві

впізнаних образів (Володимир Зеленський, Валерій Залужний, Анджеліна Джолі, Ліонель Мессі) є прикладом кроскультурної методики навчання, коли нова інформація пояснюється через добре відоме. Розшифровка свідчить про активне залучення глядача до повторення, практики вимови, формулювання питань. Вживання фрази на кшталт «це відео не буде дивитися Валерій Залужний» – це прояв м'якого, іронічного гумору, що робить навчання неформальним і привабливим.

Плейлист «*Hablamos con Nativos*» [5], у свою чергу, моделює ситуації автентичного спілкування, розвиваючи міжкультурну компетентність та навички соціолінгвістичної адаптації. Відео зазначеної серії використовуються як засіб залучення до діалогу з іспаномовною культурою, що є важливою складовою сучасної мовної освіти.

Використання іспанської мови як об'єкта навчання й водночас засобу діалогу з носіями сприяє формуванню толерантності, відкритості до інших культур і готовності до комунікації в поліетнічному середовищі. Формат іспаномовного контенту відповідає принципам індивідуалізованого навчання: кожен учень може обирати темп, глибину та тип контенту залежно від власного рівня та мотивації.

Таким чином, підтверджено, що україномовний YouTube-канал *OLA SCHOOL* є ефективним прикладом неформального освітнього ресурсу, зорієнтованого на підтримку початкового рівня вивчення іспанської мови. Чітка структура плейлистів, дидактична послідовність, модульність і багаторівневість контенту забезпечують поступове формування мовленнєвих навичок у початківців, відповідаючи сучасним вимогам мовної освіти. Україномовна спрямованість *OLA SCHOOL* є ключовою соціокультурною перевагою, а сам канал виконує подвійну функцію – як ресурс навчання іспанської і як засіб культурної інтеграції українських користувачів у глобальний іспаномовний простір.

Список використаних джерел

1. Безкоштовні уроки іспанської мови з нуля. *OLA SCHOOL*. URL: <https://surl.li/zidwef> (Дата звернення: 27.03.2025).
2. Мовна школа ОЛА. URL: [instagram.com/ola_language_school](https://www.instagram.com/ola_language_school) (Дата звернення: 27.03.2025).
3. Урок 1 - El alfabeto (перший урок іспанської мови - іспанський алфавіт). *OLA SCHOOL*. URL: <https://surl.li/cc/peejl> (Дата звернення: 27.03.2025).
4. Урок 4 - Відмінювання дієслова llamarse - зватись. Безкоштовні уроки іспанської мови. *OLA SCHOOL*. URL: <https://surl.li/frvxfj> (Дата звернення: 27.03.2025).
5. HABLAMOS CON NATIVOS (ESPAÑOL). URL: <https://surl.li/cc/qarvlp> (Дата звернення: 27.03.2025).
6. *OLA*. Мовна школа. URL: <https://ola.com.ua/> (Дата звернення: 27.03.2025).
7. *OLA SCHOOL*. Мовна школа. URL: <https://surl.li/enqxks> (Дата звернення: 27.03.2025).

Nataliia Ivanova

Candidate of Philology (Ph. D.), Docent,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

National University «Odessa Law Academy»

Odesa, Ukraine

Viktoria Khrystoforova

Bachelor's degree student of the Faculty of Journalism
National University «Odesa Law Academy»
Odesa, Ukraine

**SPANISH LANGUAGE FOR BEGINNERS IN THE UKRAINIAN-
LANGUAGE DIGITAL ENVIRONMENT:
CONTENT ANALYSIS OF THE OLA SCHOOL YOUTUBE CHANNEL**

Keywords: digital educational resources, OLA SCHOOL YouTube channel, Spanish as a foreign language, beginner level, Ukrainian-speaking audience.

Керізь Алла Владиславівна

консультант

Центр професійного розвитку педагогічних працівників
Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області
м. Оdesa, Україна

**ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИЙ
РОЗВИТОК ТА ІНТЕГРАЦІЯ**

Ключові слова: виховання, лідер, лідерство, освіта, партисипативний підхід.

Психолого-соціальна підтримка дітей у закладі дошкільної освіти – це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення емоційного благополуччя та соціальної адаптації дитини. Вона включає допомогу у розумінні та вираженні емоцій, розвитку навичок спілкування, подоланні стресу та формуванні позитивної самооцінки. Забезпечення такої підтримки в ранньому віці сприяє гармонійному розвитку особистості та успішній інтеграції в суспільство.

Психологічна підтримка дітей, особливо тих, хто зазнав впливу бойових дій, має статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО) або регулярно стикається з загрозою ракетних обстрілів, базується на травма-інформованому підході. Важливо, щоб педагоги були підготовлені до надання першої психологічної допомоги. Ключові аспекти такої підтримки включають адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб дітей, формування комфортного психологічного середовища в закладі та впровадження інформаційних фільтрів [4].

В умовах війни законодавство України регулює безпеку дітей і персоналу, дистанційне навчання, психологічну підтримку та облаштування укриттів. Діяльність закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) регулюється такими основними нормативними актами: Закон України «Про освіту» – визначає загальні засади освітнього процесу. Закон України «Про дошкільну освіту» – регламентує діяльність ЗДО, права дітей і педагогів, Закон України «Про охорону дитинства» –

забезпечує захист прав дітей, зокрема під час воєнного стану, Положення про заклад дошкільної освіти – визначає порядок функціонування та вимоги до діяльності закладів та Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів, який встановлює санітарно-гігієнічні норми [3].

Психосоціальна підтримка дітей у закладах дошкільної освіти є ключовим елементом, що сприяє їхньому соціально-емоційному розвитку та успішній інтеграції в суспільство. Вона включає створення безпечного та підтримуючого середовища, соціально-емоційний розвиток, розвиток емоційного інтелекту, навчання навичкам спілкування та співпраці, включення дитини в соціальне середовище (інтеграцію), а також залучення сімей до освітнього процесу.

Психосоціальна підтримка дітей у закладах дошкільної освіти забезпечується різними фахівцями: педагоги створюють сприятливе середовище для розвитку соціально-емоційних навичок і емоційної безпеки; практичний психолог проводить діагностику та розробляє корекційно-розвивальні програми для дітей з тривожністю та труднощами у соціалізації; соціальний педагог допомагає налагоджувати стосунки між дитиною, сім'єю та освітнім середовищем, працює з вразливими дітьми; адміністрація організовує комплексний підхід до підтримки та впроваджує інноваційні програми; батьки та опікуни є головними агентами соціалізації та активними учасниками виховання [4].

Психосоціальна підтримка дітей у закладах дошкільної освіти є важливим аспектом формування їхнього емоційного благополуччя, соціальної адаптації та інтеграції в суспільство. Дошкільний вік є критичним періодом для розвитку соціальних навичок, коли діти вчаться взаємодіяти, спілкуватися, розуміти та регулювати власні емоції. Саме тому ініціативи, спрямовані на соціально-емоційний розвиток дошкільників, мають значний вплив на їхній подальший розвиток.

У цьому контексті Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» у партнерстві з міжнародною неприбутковою організацією «THINK EQUAL» упродовж 2024-2025 року реалізовує проект «Думай на рівних: комплексна програма соціально-емоційного розвитку та психосоціальної підтримки дітей дошкільного віку» [2]. Його мета – сприяння розвитку соціально-емоційних навичок у дітей дошкільного віку, підвищення професійної компетентності педагогів у питаннях соціально-емоційного розвитку та ментального здоров'я дітей дошкільного віку, а також залучення батьків до процесу виховання стресостійкості та емоційного благополуччя дитини.

Змістове наповнення проекту відповідає парціальній програмі «Думай на рівних», схваленій для використання в освітньому процесі. Програма сприяє гармонійному соціальному розвитку дошкільнят, адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб дітей та створенню сприятливого психологічного середовища. Особливо важливим є застосування травмо-інформованого підходу у роботі з

дітьми, які пережили стресові події або мають статус внутрішньо переміщених осіб [2].

Соціалізація в дошкільному віці, згідно з дослідженнями Т. Грицишиної, є взаємопов'язаним процесом соціалізації та індивідуалізації, що охоплює засвоєння соціокультурного досвіду та розвиток особистісного «Я» дитини [1]. Проект «Думай на рівних» підтримує ці процеси через інтеграцію методів емоційного навчання, розвиток комунікативних навичок та формування стресостійкості в безпечному освітньому середовищі [2].

Таким чином, комплексна психосоціальна підтримка в закладі дошкільної освіти є ключовим чинником формування соціально-емоційної компетентності дітей, що сприяє їхній подальшій успішній адаптації та інтеграції в суспільство.

Список використаних джерел

1. Грицишина Т. І. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2016. № 12. С. 12–15.
2. Думай на рівних : комплексна програма соціально-емоційного розвитку та психосоціальної підтримки дітей дошкільного віку. URL : <http://www.ussf.kiev.ua/dumai-na-rivnykh.html>.
3. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у 2023/2024 н. р. у закладах дошкільної освіти / Міністерство Освіти і Науки України. URL: <https://surl.li/qveszk>.
4. Особливості психосоціальної підтримки дітей дошкільного віку на фоні військових дій. URL : <https://surl.li/bubcxi>.

Alla Keriz

Consultant

Center for the Professional Development of Teachers of the Chornomorsk City
Council of Odesa District, Odesa Region
Odesa, Ukraine

PARTICIPATIVE APPROACH TO THE EDUCATION OF LEADERS

Keywords: education, leader, leadership, education, participatory approach.

Кравець Ніна Павлівна

*кандидат педагогічних наук з галузі знань 13.00.03 – спеціальна педагогіка,
доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-1423-8533>

КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Ключові слова: Марія Монтессорі, корекція, реабілітація, сенсорний розвиток, педагогічна система, учні з інтелектуальними порушеннями.

Реформування спеціальної системи в Україні, насамперед запровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми

потребами (далі ООП), сприяло оновленню змісту їхньої освіти, зокрема застосуванню різноманітних інноваційних технологій. Але не варто забувати досвід видатних педагогів минулого: С. Русової, Т. Лубенця, К. Ушинського та ін. Заслугує уваги педагогічна спадщина Марії Монтесорі (1870-1952) – першої в Італії жінки, яка отримала диплом доктора терапії та хірургії. Практикуючи в психіатричній клініці, два роки працювала з дітьми з інтелектуальними порушеннями і дійшла висновку: діти потребують навчання, а не лікування. Тому проблему варто вирішувати не в лікарнях і клініках, а в дитячих садках і школах. Безпосередньо працюючи з дітьми в «Будинку дитини», розробила методики, завдяки чому було розроблено Монтесорі-педагогіку, якою й сьогодні цікавляться як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема А. Дурдас розглядає метод М. Монтесорі як багатогранну та освітню систему, що ставить у центр індивідуальні потреби дитини, свободу її вибору та природний розвиток. Заслугує уваги створення ретельно підготовленого середовища, в якому дитина може вільно користуватися різноманітними матеріалами й самостійно досліджувати, завдяки практичній діяльності здобуде нові знання, етичні цінності, соціальні навички, розвиватиметься самостійно [1, с. 107]. Як вказує І. Небитова, діти, яких вважали неспроможними навчатися, завдяки вдало розробленій педагогічній системі, досягали високих результатів. Саме з урахуванням цього чинника має будуватися система взаємин з дітьми та їхній розвиток – вважала М. Монтесорі [2, с. 158]. Система Монтесорі давала можливість індивідуалізувати процес навчання й виховання дітей, зробити його безболісним для становлення особистості кожної дитини завдяки атмосфері довіри до кожної дитини, поваги до дитячої особистості, досягнення прогресу в її розвитку [3, с. 38], що важливо для дітей з ООП.

Щодо сучасної педагогічної практики Марії Монтесорі. До занять ставилися особливі вимоги: стислість, простота, тривалість. Навчальну кімнату ділили на 5 зон. Стосовно дітей з ООП заслуговує уваги зона сенсорного розвитку, в якій завдяки використанню матеріалів для розвитку формували в дітей чуття зору, чуття м'язово-тактильного сприйняття форми засобами Монтесорі-терапії, що важливо для дітей з ООП. Поняття діти засвоювали, проходячи 3 періоди: 1 – асоціація сенсорного сприйняття з назвою, 2 – розпізнавання предмета за назвою, 3 – запам'ятовування назви предмета, завдяки чому діти сенсорно розвивалися і водночас засвоювали сигніфікативну функцію мовлення – першу інтелектуальну мовленнєву функцію. Для дітей з ООП сенсомоторний розвиток особливо цінний, оскільки мозок людини сприймає, інтегрує сенсорну інформацію. Адже в дітей з ДЦП наявні рухові порушення, недорозвиток зорово-моторної координації, порушені вестибулярна, тактильна й пропріоцептивна системи. Рухові порушення без корекції та реабілітації несприятливо впливають на формування

психічних функцій і мовлення. У дітей із синдромом Дауна ушкоджені всі органи й системи, але найбільші зміни відбуваються у центральній нервовій системі, оскільки недорозвинені основні форми пізнавальних психічних процесів. Крім того, наявні рухові порушення. Це ж характерно й для дітей з інтелектуальними порушеннями.

Тому для всіх дітей з ООП важливим є сенсомоторний розвиток, під час якого відбувається корекція й реабілітація дітей, формуються шкільно-значимі функції: координація в системі «вухо – око – рука», просторове сприймання й аналіз, просторові уявлення, зорове сприймання, зоровий аналіз і синтез, складно скоординовані рухи пальців і кистей рук, фонематичне сприймання, фонематичний аналіз і синтез, від яких залежить темп і якість формування навичок рахунку, мовлення, читання, письма, завдяки яким діти повноцінніше засвоюють навчальний матеріал на початковому етапі навчання.

Педагогічна система Марії Монтесорі – це педагогіка партнерства, що забезпечує права дітей, індивідуальне навчання, свободу, самостійність, базується на застосуванні корекційно-реабілітаційної роботи з ними.

Список використаних джерел

1. Дурдас А. Освітні та виховні ідеї Марії Монтесорі : італійські вчені про їх актуальність в сучасних умовах. *Освітологія*. 2024. № 13. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-124X.2024.13.10>.
2. Небитова І. А. Сучасний погляд на педагогічні ідеї Марії Монтесорі. *Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в XXI столітті*. 2023. № 23. С. 156–160. URL: <https://surl.li/pjfiw>.
3. Сало В. В. Теоретико-практичні аспекти виховної роботи у дошкільних закладах за методикою Марії Монтесорі. *Молодий вчений*. 2020, №8 (84). С. 36–39. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-8>.

Nina Kravets

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.),

Associate Professor

at the Department of Psychocorrective Pedagogy and Rehabilitation

Dragomanov Ukrainian State University

Kiev, Ukraine

CORRECTIONAL AND REHABILITATIVE ORIENTATION OF MARIA MONTESSORI'S PEDAGOGICAL SYSTEM

Keywords: Maria Montessori, correction, rehabilitation, sensory development, pedagogical system, students with intellectual disabilities.

Кузнєцов Вячеслав Олександрович

кандидат історичних наук,

доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та СПП
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3603-1584>

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЕКТОРІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, бакалавр, біологічна освіта.

Приєднання України до європейського освітнього простору передбачає реформування освітнього процесу в закладах вищої освіти на засадах уваги до суб'єктності, до забезпечення можливості побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти, до формування мотивації самовдосконалення протягом життя. Нормативні документи останніх років, зокрема, Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті» унормовують питання реалізації принципу академічної свободи здобувачів вищої освіти [2, 3, 5].

Згідно Закону України «Про освіту» індивідуальна освітня траєкторія – це «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [4].

Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план [4], який визначає навчальні цілі, потреби та інтереси студента, а також конкретні кроки, які він повинен зробити для досягнення успіху у своєму навчанні та майбутній кар'єрі.

Чинником уваги закладів вищої освіти до питань забезпечення можливості побудови та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є оцінювання їх як обов'язкових під час проходження акредитації освітніх програм. У переважній більшості випадків ця можливість реалізується через вибіркові компоненти, вибір наукових керівників, баз практики тощо. Відмова від стабільних академічних груп на користь гнучких, непостійних груп задля вивчення освітніх компонентів, зміна тривалості навчання, наприклад, на бакалавраті, від 3 до 6 років

проголошено законодавством, але ще організаційно не оформлено у закладах вищої освіти.

Важлива роль з огляду на формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої біологічної освіти першого (бакалаврського) рівня належить освітньому компоненту «Вступ до університетських студій». У структурі освітньо-професійної програми «Біологія» для першого (бакалаврського) рівня ця навчальна дисципліна відноситься до обов'язкових та забезпечує формування трьох загальних компетентностей та трьох програмних результатів навчання [1].

Метою навчальної дисципліни «Вступ до університетських студій» є формування у студентів системних знань про провідні тенденції розвитку університетської освіти, сприяння адаптації першокурсників до навчання в університеті.

Навчальна дисципліна «Вступ до університетських студій» має світоглядне спрямування, сприяє виробленню навичок формування самостійних оцінок та власних суджень, формує вміння студентів з дотриманням принципів системності та історичності аналізувати головні тенденції, форми й напрямки університетської освіти. Знайомство з організацією освітнього процесу вищої біологічної освіти дозволяє усвідомлено будувати індивідуальну освітню траєкторію, зокрема, розуміти роль локальних нормативних документів і вміти використовувати їх.

Зміст навчальної дисципліни містить два змістових модулі: Університетські студії: минуле та сучасність; Характеристика сучасної університетської біологічної освіти.

«Вступ до університетських студій» є багатоцільовим освітнім компонентом бакалаврської біологічної освіти, впровадження якого підтвердило його значний потенціал у підготовці майбутніх фахівців-біологів до формування індивідуальної освітньої траєкторії.

Список використаних джерел

1. Освітньо-професійна програма «Біологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. ОНУ імені І. І. Мечникова. 2023. URL: <https://surli.li/avjgcr>.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 №1556-18. URL: <https://surli.cc/dcfqig>.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу у вищій освіті : Закон України від 23.04.2024 № 10177. URL: <https://surli.li/rqrvc>.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://surli.gd/nfusmi>.
5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022 - 2032 роки. URL: <http://surli.li/ekgsf>.

Vyacheslav Kuznietsov

Candidate of Historical Sciences, (Ph. D.),

Associate Professor of the Department of Botany, Plant Physiology and Gardening,
Odesa I.I. Mechnikov National University
Odesa, Ukraine

FORMATION OF GENERAL COMPETENCIES OF APPLICANTS FOR HIGHER EDUCATION AT THE BACHELOR'S DEGREE IN BIOLOGY AND BIOCHEMISTRY

Keywords: individual educational trajectory, bachelor's degree, biological education.

Куліченко Яна Миколаївна

директор

Опорний заклад освіти «Визирський ліцей»
Визирської сільської ради Одеського району Одеської області
с. Визирка, Україна

Болдирєва Ганна Володимирівна

методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності
та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ШЛЯХ ДО СУСПІЛЬСТВА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Ключові слова: стресостійкість, безпечне освітнє середовище, толерантність, забезпечення рівних прав, психологічна грамотність, психологічна культура.

Реалії сьогодення вимагають від кожного швидкого пристосування до змін і оперативного вирішення нових викликів. Необхідність адаптації до різних форматів навчання (дистанційного, змішаного, сімейного, екстернату), розвиток навичок саморегуляції та стресостійкості в умовах нестабільності спричиняє психологічне навантаження на дітей. У таких умовах знання та розуміння індивідуальних особливостей учня стають необхідною умовою успішної діяльності педагога.

Застосування позитивного мислення сприяє подоланню байдужості, соціальної апатії та безвідповідальності, стимулює перехід до активної, творчої участі в суспільному житті [3, с. 27]. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває психологічна грамотність педагогів, їхній рівень психологічної культури, здатність підтримати дитину, допомогти їй пізнати себе та знайти життєвий орієнтир.

Системне планування роботи закладу освіти з урахуванням наявних ресурсів, умов і можливостей забезпечує чітке визначення пріоритетів розвитку, ефективне використання ресурсів і адаптацію освітнього процесу до сучасних вимог, що, у свою чергу, підвищує якість навчання та виховання.

Саме стратегія розвитку закладу освіти дає змогу цілеспрямовано організувати роботу, визначити стратегічні цілі та оперативні завдання, до реалізації яких долучаються всі учасники освітнього процесу.

Стратегія розвитку опорного закладу освіти «Визирський ліцей» Визирської сільської ради Одеського району Одеської області була розроблена та впроваджується за підтримки менторів швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» і фахівців КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Головною метою ліцею є створення безпечного, комфортного та підтримувального освітнього середовища, що реалізується через низку цільових проєктів [2].

Проєкт «Дій заради мрій» направлений на забезпечення якісної допрофільної і профільної освіти для всіх категорій здобувачів освіти, на удосконалення умов дотримання психологічної, соціальної та інформаційної безпеки всіх категорій учасників освітнього процесу. Основним вектором роботи є створення умов для вивчення потреб учнів старшої школи й розвитку їх навчально-пізнавальних інтересів, нахилів, здібностей, проведення психолого-педагогічної діагностики щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням. У ліцеї проводиться систематична робота щодо визначення переважних схильностей учнів у різних галузях знань: анкетування, діагностика професійних орієнтацій, індивідуальна консультативна допомога у виборі навчального профілю, психолого-педагогічна допомога щодо уявлень про життєві, соціальні цінності. Розвивається широкий спектр пізнавальних і професійних інтересів, які забезпечують успішність наших випускників у майбутній професійній діяльності [2, с. 24].

Створення умов для психологічної підтримки дітей, підвищення психологічної грамотності батьків, забезпечення індивідуальних потреб дітей з ООП передбачає проєкт «Поруч». Розроблені індивідуальні програми, проводяться консультації з батьками, дітьми, а також створено кімнату психологічного розвантаження, розроблено тренінги, психологічні хвилини для покращення психоемоційного стану. Важливу роль відіграє також участь педагогів закладу у різних проєктах з психологічної підтримки із залученням дитячих, благодійних фондів, асоціацій: методичний марафон «Стаємо сильнішими разом» у межах реалізації Швейцарсько-українського проєкту «DECIDE», Швейцарсько-український проєкт «DECIDE» – «Відновлення спроможності інклюзивно-ресурсних центрів», «ГО ГЛОБАЛ» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Міністерства закордонних справ Німеччини – програма «Психічне здоров'я та соціо – емоційна підтримка підлітків та молоді»; благодійний фонд «Карітас Одеса УТКЦ» – «Простір, дружній до дитини»; ОКО «ОЦФЗН «Спорт для всіх» – «Простір, дружній до дитини» тощо.

Стратегічною метою проєкту «Щасливі діти» є формування гармонійного середовища для всебічного розвитку дітей шляхом зміцнення партнерства з закладами позашкільної освіти громади. Проєкт спрямований на те, щоб кожна дитина могла розвивати свої здібності, бути почутою та щасливою у своєму освітньому середовищі. Результат його реалізації: інформаційна кампанія для батьків і громади щодо важливості позашкільної освіти, підтримка фізичного, психологічного та емоційного здоров'я дітей шляхом організації здорового дозвілля,

налагодження партнерських відносин з закладами позашкільної освіти, громадськими організаціями, батьками.

Проект «Обирай. Дій. Отримуй» враховує індивідуальні потреби та інтереси здобувачів освіти, сприяючи їхньому особистісному розвитку, розширенню можливостей для професійного зростання та активній участі у соціальних ініціативах. Учасники розвивати різні навички, отримують нові знання та досвід, активно беруть участь у конкурсах, освітніх програмах та волонтерських проектах, що підвищує їх відповідальність та громадську свідомість. Результати участі у проектах демонструють розвиток у дітей стресостійкості, виховання толерантності та поваги, забезпечення рівних прав, зміни у системі виховання закладу освіти. Виховна робота ліцею сприяє особистісному розвитку учнів через формування навичок постановки цілей, планування та втілення мрій, а також створення системи підтримки ліцеїстів.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України. URL: <https://surl.li/snwugw> (дата звернення: 24.04.2025).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://surl.li/lafyto> (дата звернення: 24.04.2025).
3. Кудінова М. Методологічні засади розвитку стресостійкості здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів в умовах військових дій. URL: <https://surl.li/mdldpl> (дата звернення: 23.04.2025).

Yana Kulichenko

Director

Supporting Educational Institution «Vyzyrka Lyceum»

Vyzyrka Village Council, Odesa District, Odesa Region

Vyzyrka, Ukraine

Hanna Boldyrieva

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory

of Management Activities and Quality Assurance of Education,

Department of Philosophy of Education

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

THE PATH TO A SOCIETY OF EQUAL OPPORTUNITIES

Keywords: stress resistance, tolerance, safe educational environment, ensuring equal rights, support for, psychological literacy, psychological culture.

Лівінський Лев Васильович

здобувач вищої освіти ступеня магістра

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ LMS
У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: LMS, цифрова освіта, педагогічні умови, вища освіта, цифрова компетентність, управління навчанням.

У сучасному освітньому просторі протягом останніх п'яти років відбувається інтенсивне впровадження цифрових технологій, зокрема, систем управління навчанням (Learning Management Systems – LMS), що стало однією з ключових тенденцій трансформації вищої освіти. LMS забезпечують централізовану платформу для організації, реалізації та моніторингу освітнього процесу, сприяють формуванню єдиного освітнього середовища, а також підвищенню ефективності навчання як для здобувачів вищої освіти, так і для викладачів [3].

Метою публікації є визначення актуальності педагогічних умов ефективного впровадження LMS у діяльність закладу вищої освіти.

Впровадження LMS в освітній процес висвітлюють у своїй праці як українські вчені: Г. Волчкова, Т. Мельник, С. Махновський, С. Ткачов, Н. Ткачова, А. Ткачов та інші, так і закордонні науковці: R. Chugh, S. Nameed, H. Hasan, O. J. Luck, D. Turnbull and others.

Система управління навчанням (LMS) – це програмне забезпечення, яке дає змогу створювати, організовувати, доставляти та відстежувати навчальні курси. LMS застосовується в освітньому процесі для підтримки дистанційного, змішаного та очного навчання. Наразі існує багато різних LMS, які різняться як за цільовою аудиторією, так і за способом розгортання [4].

За цільовою аудиторією виокремлюють наступні LMS :

- академічні, які є орієнтованими на заклади освіти, підтримують електронні курси, оцінювання та зворотний зв'язок;
- корпоративні, що призначаються для бізнесу, підтримки та підвищення кваліфікації працівників;
- комерційні, які орієнтуються на продаж навчальних курсів;
- змішані, в яких поєднують елементи вищезазначених систем [5].

LMS розрізняються за способом розгортання:

- on-premise (серверні) – встановлюються на власні сервери організації;
- хмарні (cloud-based) – працюють через інтернет, не потребують власної інфраструктури [5].

Особливості застосування систем управління навчанням (LMS) визначають їхню ефективність в організації сучасного освітнього процесу та зумовлюють широку популярність у закладах вищої освіти. Однією з ключових характеристик LMS є масштабованість, що дає змогу

ефективно організувати навчання для різної кількості користувачів – від невеликих академічних груп до багатотисячних аудиторій, при цьому не втрачаючи стабільності системи. Важливим є і аспект кастомізації, тобто можливості адаптувати платформу під конкретні потреби закладу освіти або викладача (наприклад, змінювати інтерфейс, структуру курсів, додавати авторські матеріали чи визначати індивідуальні траєкторії навчання здобувачів вищої освіти) [1; 5].

Ще однією значущою особливістю є відстеження успішності здобувачів вищої освіти, яке реалізується через вбудовану аналітику та звіти. LMS також створюють інтерактивне освітнє середовище, де здобувачі можуть спілкуватися між собою та з викладачем через форуми, брати участь в опитуваннях і тестах, використовувати чати – все це сприяє залученню до освітнього процесу. Важливою функцією LMS є наявність інструментів зворотного зв'язку, завдяки яким викладач може коментувати виконані завдання, залишати індивідуальні рекомендації, а здобувачі вищої освіти, своєю чергою, можуть ставити запитання та отримувати роз'яснення в асинхронному або синхронному режимі [4]. У сукупності ці можливості створюють гнучке, ефективне та персоналізоване освітнє середовище.

Впровадження LMS у закладах вищої освіти потребує створення відповідних педагогічних умов, серед яких можна виокремити: методичну та технологічну підготовку викладачів; адаптацію освітнього контенту до цифрового формату; забезпечення педагогічної підтримки здобувачів освіти у віртуальному середовищі; організацію змішаного навчання [2].

Однією з важливих передумов успішного використання LMS є наявність готовності викладачів до застосування цифрових технологій, що містить як цифрову компетентність, так і педагогічну гнучкість. Платформи LMS дозволяють реалізувати елементи активного навчання, створювати адаптивні маршрути засвоєння знань, організувати самостійну роботу та зворотний зв'язок у режимі реального часу. Також актуальним є питання проєктування освітнього середовища, яке базується на LMS, відповідно до дидактичних принципів. Зокрема, важливо забезпечити інтерактивність, візуалізацію, можливість для комунікації та співпраці. Це дозволяє реалізувати принципи студентоцентризму, індивідуалізації та гнучкості навчання [1; 2].

З технічної точки зору, для ефективного впровадження LMS необхідне забезпечення стабільного доступу до платформи, інтеграція з іншими цифровими ресурсами, а також дотримання стандартів безпеки даних. Крім того, має бути передбачене постійне супроводження, адміністрування та технічна підтримка системи [5].

Впровадження LMS у заклади вищої освіти – це складний багаторівневий процес, що вимагає не лише технологічної бази, а передусім педагогічно обґрунтованих умов. Методична підготовка викладачів, розвиток цифрових навичок у здобувачів вищої освіти,

системна підтримка з боку адміністрації. Врахування та цілеспрямоване створення таких умов сприятиме підвищенню ефективності освітнього процесу й відповідатиме сучасним вимогам до якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Мельник Т., Волчкова Г. Досвід застосування LSM Moodle при дистанційному навчанні у закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький, 2021. № 192. С. 106–111. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-106-111>.
2. Ткачов С., Ткачова Н., Ткачов А., Махновський С. Застосування LMS moodle для організації змішаного навчання у вищій школі: основні можливості та недоліки. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2024. Вип. 73. С. 296–301. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.56>.
3. Sanchez L., Penarreta J., Poma X. Learning management systems for higher education: a brief comparison. *Discover Education*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1007/s44217-024-00143-5>.
4. Turnbull D., Chugh R., Luck J. An Overview of the Common Elements of Learning Management System Policies in Higher Education Institutions. *TechTrends*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00752-7>.
5. Hameed S., Hasan. Learning management system developments and challenges: A literature review. *Mesopotamian Journal of Computer Science*. Pp.. 33–41. Jan. 2021. DOI: [10.58496/MJCS/2021/005](https://doi.org/10.58496/MJCS/2021/005).

Науковий керівник: Кузнецова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Lev Livinskyi

Master Student

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR IMPLEMENTING LMS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Keywords: LMS, digital education, pedagogical conditions, higher education, digital competence, learning management.

Лістова Вікторія Олександрівна

завідувач центру практичної психології та соціальної роботи
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ УЧНІВ В ОПТИМІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Ключові слова: особистісне зростання, безпечне освітнє середовище, психологічна безпека, соціалізація учнів, Я-концепція.

Особистісне зростання учнів є динамічним процесом становлення зрілої, відповідальної, здатної до рефлексії особистості. Цей процес передбачає не лише когнітивний розвиток, а й емоційну зрілість, здатність до емпатії, формування морально-етичних орієнтирів.

Важливою умовою, що впливає на розвиток особистості є створення психологічно **безпечного освітнього середовища**, в якому дитина має змогу досліджувати власний потенціал, розуміти комунікативні особливості спілкування та користуватись своїм досвідом.

Саме тому особистісне зростання не може розглядатися поза контекстом міжособистісної взаємодії в **освітньому середовищі**. Вітчизняний дослідник – І. Бех підкреслив, що «Процес зростання виховуючої ініціативи у дітей, який проявляється у висуненні і постановці виховних задач самими вихованнями, розширюючи рамки їхнього особистісного вдосконалюючого смислопокладання, зміцнюючи властиві їм ціннісні орієнтири» [2].

Шкільне середовище виконує не лише освітню, а й соціальну функцію, тому що саме в межах навчального закладу відбувається інтенсивне формування особистісної ідентичності, де ключову роль відіграє соціалізація, оцінювання себе через призму значущих інших – педагогів, однолітків, батьків. Відповідно до соціально-когнітивної теорії А. Бандури, «самооцінка формується через самоаналіз власної поведінки та порівняння себе з іншими, що в навчальному контексті особливо актуалізується» [3]. Тому завдання психолога, який працює в закладі освіти, полягає не лише у корекції порушень у сфері самооцінювання, але й у створенні системи психолого-педагогічного супроводу, спрямованого на розвиток позитивної Я-концепції, підвищення самоусвідомлення та формування мотивації до саморозвитку [1].

Зокрема, у контексті сучасної парадигми освіти, яка орієнтується на особистісно орієнтований підхід, розвиток адекватної самооцінки та підтримка особистісного зростання учня виходять за межі індивідуального психологічного процесу й набувають системного значення для всього освітнього середовища. Зазвичай, адекватна самооцінка школяра є не лише елементом його психічного здоров'я чи соціальної адаптації, а й один із базових маркерів рівня гуманізації та оптимізації психологічної безпеки безпечного освітнього середовища [5; 6].

У такий спосіб реалізується системний підхід до виховання особистості, в основі якого полягає не лише засвоєння знань, а й усвідомлення власної цінності, формування життєвих смислів, здатності до самостійного вибору і відповідальності за нього. Це і є основою особистісного зростання в гуманістичному сенсі. За визначенням А. Маслоу, «особистісне зростання – це постійне самопереверження, розгортання потенціалу і рух до самоактуалізації, яке можливе лише у сприятливому середовищі» [4].

Зазначимо, що оптимізація психологічно безпечного освітнього середовища в закладі освіти передбачає системну роботу над формуванням емоційно привабливу атмосфери, яка сприяє розвитку довіри, відкритості, взаємної поваги, через впровадження програм соціально-емоційного навчання, групової роботи в напрямку

психопрофілактики, тренінги особистісного зростання, а також створення умов для залучення дітей до процесів саморегуляції та рефлексивного оцінювання власних досягнень [7]. Усе це є передумовами для формування позитивної Я-концепції, особистісного зростання.

Можемо стверджувати, що розбудова психологічно безпечного освітнього середовища, де учень може вільно формувати своє «Я», є не лише гуманістичним принципом, а й психолого-педагогічною необхідністю. Це середовище має бути відкритим до діалогу, до визнання унікальності кожної особистості, до стимулювання її потреб у зростанні, причетності, впливі. Тільки в таких умовах розвиток особистості перестає бути локальним завданням психолога, а стає спільною метою всіх суб'єктів освітнього процесу, спрямованою на досягнення як індивідуального, так і колективного благополуччя.

Список використаних джерел

1. Роджерс К. Становлення особистості : погляд гуманістичного психолога. Київ: Основи. 2001. С.112–114.
2. Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. С. 4–6.
3. Bandura A. Self-Efficacy: The Exercise of Control. New York : Worth Publishers, 2006. P. 241.
4. Maslow A.H. Motivation and Personality (3rd ed.). New York : Pearson Education, 2015. P. 183–185.
5. Вишківська В. Б. Кондратенко, Л. І. Патлайчук О. В. Вектори розвитку виховання як соціокультурного феномена і чинника впливу на формування особистості у новому історичному вимірі. *Intellectual Archive*. 2022. Vol. 11. No. 3. July - September. С. 63–64. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/17f2e73e-41e6-4188-85b7-384ff7dbb356> (дата звернення: 21.04.2025).
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ : Грамота, 2005. С. 448. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/1/statii/1kremen/1kremen.htm (дата звернення: 21.04.2025).
7. Ткаченко А. В., Коростильова І. В. Особливості впливу малої соціальної групи як фактор формування самооцінки особистості. Гуманіт. вісн. НУК. Миколаїв : НУК, 2018. Вип. 11. С. 14–15. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/items/766acdce-9e40-47b7-a95d-e01cbf28dd98> (дата звернення: 23.04.2025).

Viktoriiia Listova

Head of the Center for Practical Psychology and Social Work
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

THE IMPORTANCE OF STUDENTS' PERSONAL GROWTH IN OPTIMIZING A SAFE EDUCATIONAL ENVIRONMENT: PSYCHOLOGICAL ASPECTS

Keywords: personal growth, safe educational environment, psychological safety, student socialization, self-concept.

Моторна Ірина Вікторівна

*кандидат історичних наук,
вчитель історії*

Березанська гімназія із структурним підрозділом початкової школи
Вигодянської сільської ради
с. Березань, Україна

СВОБОДА УЧНЯ ТА ВЧИТЕЛЯ: СТВОРЕННЯ НОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Ключові слова: освітнє середовище, критичне мислення, компетентності, універсальний дизайн навчання, зворотній дизайн.

Шалва Амонашвілі, батько концепції гуманної психології, виділяє три основні пристрасті дитини: пристрасть до розвитку, пристрасть до дорослішання та пристрасть до свободи. Особливо помітною є пристрасть до свободи, коли малюк у віці 2-3 років намагається ствердити свою самостійність: «Я сам!». Пристрасть до дорослішання дитина проявляє в спілкуванні з дорослими, тоді як пристрасть до свободи виражається у спробах віддалитися від дорослого, що часто призводить до конфліктів. Педагоги-гуманісти пом'якшують ці конфлікти, зберігаючи в дитини відчуття вибору через рівноправне спілкування, віру в її можливості та співтворчість [1].

Свобода в освіті – це можливість самостійно вирішувати, що робити, незалежно від зовнішнього тиску чи нав'язаних думок. Кожен учень має право вибирати власний шлях навчання і розвиватися відповідно до своїх інтересів. Свобода передбачає мінімізацію зовнішніх рамок, які можуть стримувати розвиток особистості. У європейській освітній традиції свобода означає автономність вибору та незалежність від зовнішніх впливів. Це створює основу для формування самостійної особистості, здатної приймати рішення та нести за них відповідальність. Свобода в навчанні дозволяє учням розвиватися у власному темпі, відповідно до своїх інтересів та потреб, що сприяє більш глибокому та осмисленому засвоєнню знань [2].

Аспекти свободи в освітньому середовищі відбувається через співпрацю, коли є залучення учнів до процесу прийняття рішень щодо організації навчального процесу. Для вчителя, це в свою чергу, можливість обирати методи навчання, навчальні матеріали та форми організації навчального процесу. Завдяки такій взаємодії створюються умови для діалогу – створення атмосфери, де кожен голос має значення і де учні можуть вільно висловлювати свої думки. При цьому, вчителю потрібно враховувати індивідуальний темп розвитку кожного учня та створення інклюзивного середовища. Тому створення освітнього середовища, заснованого на принципах свободи, дозволяє об'єднати всіх учнів, а не орієнтуватися лише на середніх учнів чи учнів з високим рівнем знань.

Такий підхід сприяє переходу від пасивного засвоєння знань до активного конструювання, де учні стають співтворцями освітнього процесу [3].

За допомогою принципів універсального та зворотного дизайну вчитель може створити навчальне середовище, де учні не просто запам'ятовують факти, а формують власні судження. Свобода у навчанні – це можливість для кожного учня досліджувати теми, які його цікавлять, і розвивати свої індивідуальні таланти. Коли вчитель демонструє, як історичні події впливають на сучасний світ та заохочує учнів до прогнозування майбутнього на основі знань про минуле, він розвиває навички критичного мислення, креативності, комунікації та співпраці, використання цифрових технологій для навчання [4].

Щоб кожен учень міг успішно навчатися, інформацію доцільніше подавати в різних форматах (тексти, картинки, відео), дати можливість учням вибирати, як показати свої знання (проекти, презентації, малюнки), і створити різноманітні завдання, які відповідають інтересам кожного [3].

Використання зворотного дизайну змінює місцями етапи навчання. Починаючи з кінцевої мети: що учень повинен вміти робити після завершення теми. Потім обирається завдання і матеріали, які допоможуть учням досягти цієї мети. Тобто, ми не просто вивчаємо матеріал, а вчимося його застосовувати на практиці, розвиваємо навички, які їм знадобляться в житті. Все це заохочує учнів бути активними учасниками навчального процесу. Вчитель не лише джерело знань, а й фасилітатор, який допомагає учням досягти поставлених цілей. Наприклад, можна використати список «дієслів Блума» для того, щоб сформулювати що має вміти зробити/назвати/пояснити/проаналізувати учень [4]. А ще це чітко прописано в додатку 18 до Державного стандарту базової середньої освіти [5].

За принципом зворотного дизайну це і є метою всього навчання – не сукупність змісту, а те, що учні вміють з ним робити, як застосовувати для вирішення того чи іншого питання. Завдання мають бути актуальними та практичними, щоб учні бачили, як здобуті знання можуть бути застосовані в реальних ситуаціях. Вони можуть бути представлені в різних форматах, щоб задовольнити потреби різних учнів. Учні повинні мати можливість вибирати завдання або підходи до їх виконання, що відповідають їхнім інтересам і стилю навчання. Крім тестів, можна використовувати проекти, презентації, портфоліо, ролеві ігри та інші форми роботи, які дозволяють учням демонструвати різні навички [6].

Щоб учні дійсно засвоїли матеріал, ми не просто даємо їм завдання з підручника. Ми створюємо цікаві проекти, які дозволяють учням застосувати свої знання на практиці. Наприклад, якщо ми вивчаємо тему «Вікінги», ми можемо запропонувати учням спроектувати власне вікінзьке поселення або створити комікс про подорож вікінгів. Таким чином, учні не тільки запам'ятовують факти, але й розвинуть свої творчі та

дослідницькі навички. Використовуючи різні форми оцінювання, включаючи самооцінювання та взаємооцінювання, позитивний зворотний зв'язок від вчителя допомагає розвиватися учням та розуміти, що кожен учень має індивідуальні соціальні потреби, які впливають на його/її здатність навчатися та розвиватися.

Для цього ми використовуємо різноманітні інтерактивні ресурси для залучення учнів до навчання (<https://create.kahoot.it/>, <https://chatgpt.com>, <https://quizlet.com>, <https://www.mentimeter.com>, <https://learningapps.org>, <https://wordwall.net>). Для представлення у цифровому форматі: відео-презентації, інфографіку, аудіозаписи та підкасти, симулятивні ігри, електронні книги, онлайн-перекладачі, інтерактивні карти та таблиці (<https://lms.e-school.net.ua>, <https://www.youtube.com>, <https://www.canva.com>, <https://histography.io>, <http://geacron.com>). Це потребує від нас, як вчителів, регулярно аналізувати свою педагогічну діяльність і вносити необхідні зміни, бути гнучким, постійно самовдосконалюватися та навчатися.

Таким чином, керуючись принципами універсального та зворотного дизайнів, розвиваючи креативне, критичне та логічне мислення ми створюємо сприятливе середовище, заснованого на принципах довіри та співпраці, що дозволить підготувати нове покоління українців, здатних до самостійного мислення, творчості та вирішення складних завдань. Це є ключовим фактором успіху нової української школи.

Список використаних джерел

1. Шалва Амонашвілі. Вірте в безмежні можливості своєї дитини. «Освіторя» : веб-сайт. URL: <https://surl.lu/iuxpws> (дата звернення 12.04.2025).
2. Свобода як головний ресурс розвитку освіти : веб-сайт. URL: <https://surl.i.cc/ecizfh> (дата звернення 12.04.2025).
3. Педагогічний дизайн – Інформатика. Я роблю це так. *I do it my way* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/pjngag> (дата звернення 12.04.2025).
4. Brightspace Support : Vanderbilt University : веб-сайт. URL: <https://surl.li/wafpv0> (дата звернення 12.04.2025).
5. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою КМУ № 898 від 30.09.2020 : веб-сайт. URL: <https://surl.li/vdymyi> (дата звернення 12.04.2025).
6. Як сформулювати результати навчання? – *ЦеHIT* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/kheprb> (дата звернення 12.04.2025).

Iryna Motorna

Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),

History teacher

Berezanska gymnasium with a structural unit of the primary school
of Vyhodianske village council
Berezan, Ukraine

STUDENT AND TEACHER FREEDOM:

CREATING A NEW EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Keywords: educational environment, critical thinking, competencies, universal learning design, reverse design.

Нерушіян Ярослав Дмитрович

директор

Кілійський ліцей Кілійської міської ради

м. Кілія, Україна

Семененко Ольга Володимирівна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Кілійський ліцей Кілійської міської ради

м. Кілія, Україна

Кравець Наталія Юрївна

завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1257-0927>

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Ключові слова: індивідуальна програма розвитку, інклюзивне освітнє середовище, психолого-педагогічний супровід, соціалізація, співпраця.

Сьогодні одним із пріоритетних векторів розвитку сучасного суспільства є впровадження принципів інклюзії в освіті. Актуальність проблеми зумовлена зростанням чисельності дітей з особливими освітніми проблемами, які потребують індивідуального підходу, створення адаптованого освітнього середовища та надання спеціальних освітніх послуг, які б сприяли їхній соціальній адаптації та інтеграції.

Протягом останнього десятиліття проблемами інклюзивної освіти займалися такі вчені, як Н. Андрійчук, Н. Артюшенко, Л. Будяк, І. Дмитрієва, А. Колупаєва, Т. Сак, Н. Софій, О. Чеботарьова, А. Шевцов та інші. Над особливостями психолого-педагогічного супроводу в умовах інклюзії працювали В. Кравець, С. Миронова, Ю. Найда, С. Сорокоумова. Різні аспекти створення інклюзивного освітнього середовища досліджували Т. Зубарева, С. Кондратьєва, Л. Олтаржевська та інші.

Зосереджуючись на інклюзивному навчанні, зауважимо, що однією із базових умов його ефективної реалізації є створення інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти. Першочергово це забезпечення фізичної доступності, що передбачає безперешкодний доступ до будівлі, приміщень та укриття для осіб з маломобільних груп населення, безперешкодне пересування між поверхами, а також адаптацію приміщень, спеціального обладнання, дидактичних засобів відповідно до потреб дітей з особливими освітніми потребами [1; 3]. Водночас не менш важливу роль відіграє створення психологічно комфортного клімату для всіх учасників освітнього процесу, що досягається завдяки постійному психолого-педагогічному супроводу дітей з особливими освітніми потребами командою фахівців, до складу якої входять учителі-

предметники, асистенти учителя, учитель-логопед, практичний психолог.

Головним завданням команди психолого-педагогічного супроводу в закладі освіти є розробка індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами, метою якої є визначення освітніх цілей і завдань на основі її актуального рівня навчальних досягнень; визначення та забезпечення додаткових потреб дитини, необхідних для її успішного розвитку та навчання; здійснення необхідних змін в освітньому процесі (адаптація і модифікація) [1; 3]. Одним із ключових факторів успішної діяльності команди психолого-педагогічного супроводу є конструктивна співпраця з фахівцями інклюзивно-ресурсного центру з питань визначення/перегляду рівнів підтримки дитини, і, безперечно, залучення батьків до розробки та реалізації індивідуальної програми розвитку дитини. Крім того, значимим у цьому процесі є забезпечення функціонування ресурсної кімнати.

З огляду на зазначене вище, основоположне визначення інклюзивного навчання представлено в Законі України «Про освіту», де «інклюзивне навчання» предсталено як «систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників», а «інклюзивне освітнє середовище» як «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» [2].

Варто наголосити, що успішна реалізація інклюзивного навчання в закладі освіти передбачає системний підхід до її організації. Ця позиція знайшла своє відображення у спрямуванні пріоритетних напрямів освітньої діяльності та стратегічного розвитку низки закладів загальної середньої освіти, зокрема і Кілійського ліцею Кілійської міської ради. Так, долучившись в 2024 році до Швейцарсько-українського проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», ліцей розробив стратегію розвитку, визначивши однією із стратегічних цілей – безпечне та сучасне освітнє середовище, сприятливе для навчання, самовираження і самореалізації учнів [4].

Ставлячи за завдання в межах зазначеної вище стратегічної цілі налагодження активної співпраці між учасниками освітнього процесу задля адаптації освітнього середовища до потреб дитини, впродовж 2024-2025 років ліцей активно реалізує проєкт розвитку «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини».

Зауважимо, що розробка проєкту «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини» відбувалася з дотриманням принципів педагогіки партнерства та соціального партнерства, серед яких – формування позитивного ставлення до інклюзії в усіх учасників освітнього процесу, толерантності, поваги до особистості,

доброзичливості і довіри у стосунках; створення інклюзивної культури, де кожен учень відчуває себе цінним і прийнятним [1; 3].

Наголосимо, що запорукою успіху реалізації проєкту стало якісне кадрове забезпечення. По-перше, це кваліфіковані педагоги, які володіють методиками диференційованого навчання, адаптації та модифікації навчальних матеріалів. По-друге, асистенти вчителя, які надають індивідуальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами та сприяють їхній соціалізації та самостійності. По-третє, корекційні педагоги, які проводять індивідуальні та групові заняття, спрямовані на подолання або пом'якшення наявних труднощів у навчанні, розвитку пізнавальних процесів, мовлення, моторики, емоційно-вольової сфери та соціальної адаптації. У тісній співпраці усіх педагогічних працівників досягається головна мета – створення інклюзивного освітнього середовища, сприятливого для адаптації та інтеграції кожної дитини.

Насамкінець зазначимо, що регулярний моніторинг ефективності впровадження в закладі освіти принципів інклюзивної освіти, оцінка розвиткового та навчального прогресу дітей з особливими освітніми потребами є невід'ємною складовою забезпечення її якості та подальшого розвитку. Так, за результатами поточного моніторингу, представленого під час звітної конференції з перебігу реалізації стратегії розвитку закладу освіти, Кілійський ліцей демонструє сталу динаміку у впровадженні принципів інклюзивної освіти. Сформовані механізми співпраці між педагогічними працівниками ліцею, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру та батьками забезпечують цілісність супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Результати реалізації проєкту розвитку «Інклюзивна освіта – рівність, доступність для кожної дитини» свідчать про зростання рівня інклюзивної культури в ліцеї, підвищення рівня соціальної адаптації та навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами.

Таким чином, досвід Кілійського ліцею підтверджує, що реалізація принципів інклюзивної освіти для забезпечення інклюзивного освітнього середовища є запорукою не лише успішної соціалізації дитини, але й розвитку демократичного суспільства, де кожен має рівні можливості для навчання, розвитку та самореалізації.

Список використаних джерел

1. Миронова С. П. Нова українська школа : особливості організації освітнього процесу учнів початкової школи в інклюзивних класах : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Астон, 2020. 176 с.
2. Про освіту : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Прохоренко Л. І., Бабяк О. О., Засенко В. В., Ярмола Н. А. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 160 с.
4. Стратегія розвитку закладу. Кілійський ліцей. URL : <https://surl.li/lvzlj> (дата звернення: 19.04.2025).

Yaroslav Nerushiian

Headmaster

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Olha Semenenko

Deputy Director of Educational Work

Kiliia lyceum of Kiliia town council

Kiliia, Ukraine

Kravets Nataliia

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education of the

Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION: PRACTICAL ASPECTS

Keywords: individual development program, inclusive educational environment, psychological and pedagogical support, socialization, cooperation.

Паламарчук Ірина Вячеславівна

завідувач науково-методичної лабораторії дошкільної освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8206-2229>

УНІВЕРСАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: СТРАТЕГІЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: дошкільна освіта, освітній простір, середовищний підхід, універсальне освітнє середовище, універсальний дизайн, модернізація дошкільної освіти, якість освіти

Забезпечення якості дошкільної освіти є одним із ключових викликів сучасної освітньої політики, оскільки саме в ранньому дитинстві закладаються фундаментальні основи подальшого розвитку особистості.

Відповідно до Закону «Про освіту», універсальний дизайн у сфері освіти, це дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (ст. 1, ч.1, п.28) [5].

Законом України «Про дошкільну освіту», визначено, що забезпечення доступності дошкільної освіти містить: дотримання принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування в освітньому процесі (стаття 10, ч.2); а ст. 41.ч. 3 вказує на те, що створення в закладі дошкільної освіти безпечного, здорового та інклюзивного чи спеціального освітнього середовища, універсального

дизайну є одним з компонентів системи забезпечення якості дошкільної освіти, відповідальність за створення якого покладено на керівника закладу дошкільної освіти (ст. 38, ч.4) [4].

Державний стандарт дошкільної освіти визначає що створення сучасного універсального дизайну в закладі дошкільної освіти (доступного, безпечного, розвивального, максимально придатного навколишнього середовища) дає змогу ефективно використовувати потенціал різних моделей організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм та послуг, що відповідають особливостям розвитку всіх дітей дошкільного віку, зокрема з особливими освітніми потребами чи які належать до корінних народів, національних меншин України, а також створюють передумови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою [1].

Враховуючи вимоги Законів «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Державного стандарту дошкільної освіти, сучасний освітній простір потребує адаптації до швидких соціальних і технологічних змін, що вимагає нових підходів до організації середовища для дітей. Універсальне освітнє середовище є одним із стратегічних напрямів удосконалення системи дошкільної освіти, оскільки воно забезпечує доступність, безпечність, інклюзивність та врахування індивідуальних потреб кожної дитини.

Таким чином, концепція універсального дизайну дошкільної освіти передбачає створення середовища, доступного для всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей, а якість дошкільної освіти визначається не лише рівнем педагогічної майстерності, а й освітнім середовищем, у якому перебуває дитина. Освітній простір дошкільного закладу має бути варіативним, гнучким та адаптивним до потреб різних груп дітей. Отже, дослідження шляхів впровадження універсального освітнього середовища в практику є важливим і актуальним завданням для науки та педагогіки. Забезпечення якості дошкільної освіти через універсальне освітнє середовище вимагає комплексного підходу, що поєднує політичні, педагогічні та соціально-культурні аспекти.

Якість дошкільної освіти є багатовимірним поняттям, яке охоплює різні аспекти освітнього процесу, від створення освітніх матеріалів, навчально-методичного забезпечення, розробки освітнього процесу, педагогічних підходів, врахування соціально-емоційного середовища, а також кваліфікації персоналу до фізичного середовища, матеріально-технічне забезпечення, та управлінських стратегій.

У сучасній педагогічній науці та міжнародній практиці виділяють кілька ключових підходів до визначення якості дошкільної освіти. Фокус робиться на якості взаємодії між педагогами та дітьми, освітніх практиках, методах роботи з дітьми. Український досвід у цій сфері формується на основі міжнародних стандартів та рекомендацій, з урахуванням особливостей національної системи дошкільної освіти.

Поєднуються освітні компоненти, підкреслюючи важливість взаємодії всіх чинників освітнього процесу для забезпечення якості. Цей підхід широко застосовується в міжнародних системах оцінювання, зокрема в міжнародній методиці ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale). Фізичний простір, зокрема, ергономіка приміщень, умеблювання для догляду, гри та навчання і доступність ігрових матеріалів, візуальне оформлення, облаштування ігрового простору безпосередньо впливає на рівень розвитку дітей [2].

На основі аналізу різних підходів виділяють такі ключові складові якісної дошкільної освіти: педагогічна майстерність (кваліфікація, методи роботи, рівень взаємодії з дітьми); організація освітнього середовища (доступність, безпека, матеріально-технічна база, універсальний дизайн); освітній процес (інтерактивність, різноманітність, відповідність віковим особливостям); взаємодія з сім'єю та громадою (партнерство з батьками, підтримка розвитку); інклюзивність та рівність можливостей (адаптація освітнього простору для дітей з особливими освітніми потребами); оцінювання та моніторинг (відстеження розвитку дитини, оцінювання ефективності педагогічних підходів) [3].

Таким чином, сучасні підходи до визначення якості дошкільної освіти охоплюють адміністративні аспекти, емоційний, соціальний і навчальний досвід дітей та створення універсального освітнього середовища. Забезпечення якості дошкільної освіти потребує системного підходу, що враховує всі аспекти освітнього середовища, педагогічного процесу, взаємодії учасників і результативності навчання. Універсальне освітнє середовище у закладі дошкільної освіти – це комплекс фізичних, емоційних, соціальних та інформаційно-комунікативних складових, які забезпечують рівний доступ кожної дитини до якісного навчання та розвитку.

Для реалізації в закладі дошкільної освіти принципу універсального освітнього середовища необхідний системний підхід, що охоплює стратегічне планування, підготовку кадрів, матеріально-технічне оснащення та безперервну оцінку результатів.

Розглянемо основні чинники, що надають освітньому середовищу ключового значення для дошкільної освіти. Завдяки гнучким, взаємопов'язаним просторам універсальне середовище підтримує одночасно розумовий, емоційний, фізичний і соціальний розвиток. Наприклад, зони для дослідницьких експериментів формують наукове мислення, а простори для ролевих ігор – міжособистісні навички. Облаштування простору з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей (ергономічні меблі, м'яке зонування, безпечні матеріали) створює психологічний комфорт і знижує стрес у дітей. Коли дитина почувається захищеною, вона відкритіша до нових знань і активніша в пізнавальній діяльності. Універсальне освітнє середовище має бути

«підлаштованим» під зміни: сезонні тематики, індивідуальні освітні траєкторії, групові проекти. Така адаптивність дозволяє динамічно реагувати на потреби дітей та педагогів і підвищує ефективність освітнього процесу. Інтегрований простір, в якому передбачені куточки для спілкування з батьками, виставкові стенди робіт дітей, формує партнерські стосунки та поглиблює зв'язок між закладом і родиною.

Універсальне освітнє середовище – це стратегічний ресурс, який формує у дошкільників уміння вчитися, досліджувати та взаємодіяти в безпечному, надихаючому просторі. Досвід створення універсального освітнього середовища у світі та Україні демонструє важливість системного підходу до забезпечення якості дошкільної освіти. Важливими складовими є адаптація фізичного простору, впровадження інклюзивних методик, підготовка педагогів та підтримка з боку держави. Його впровадження потребує комплексного підходу: від аналізу потреб до постійного моніторингу та вдосконалення. Така система забезпечить високу якість дошкільної освіти, сприятиме розвитку компетентної, соціально відповідальної особистості та створить міцний фундамент для подальшої освіти дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Під наук. кер. Пирожено Т. О., автор. група: О. М. Байер, Н. В. Гавриш, Н. В. Левінець, О. А. Половіна, О. Д. Рейпольська та інш. 2021. 38 с. URL: <https://surl.ed/pcikrv> (дата звернення: 20.04.2025).
2. Гармс Тельма, Річард М. Кліффорд, Деббі Краер. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третє вид. (ECERS-3) / пер. з англ. О. Тільна. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 116 с.
3. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2025 № 407. URL: <https://surl.li/muequo> (дата звернення: 20.04.2025).
4. Про дошкільну освіту : Закон України від 6 червня 2024 року № 3788-IX із змінами. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://surl.li/wvcdej> (дата звернення: 20.04.2025).
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://surl.li/wbzasw> (дата звернення: 20.04.2025).

Iryna Palamarchuk

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Preschool Education
of the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

UNIVERSAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT: A STRATEGY FOR IMPROVING THE QUALITY OF PRESCHOOL EDUCATION

Keywords: preschool education, educational space, environmental approach, universal educational environment, universal design, modernisation of preschool education, quality of education

Прокопенко Тетяна Володимирівна,

практичний психолог-методист
Нерубайський академічний лицей №1
Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області
с. Нерубайське, Україна

Ганєва Алла Іванівна

заступник директора з навчально-виховної роботи
Нерубайський академічний лицей №1
Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області
с. Нерубайське, Україна

Красножон Наталія Володимирівна

завідувач науково-методичної лабораторії
розвитку безпечного освітнього середовища і соціокультурної діяльності
кафедри філософії освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м.Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1099-7695>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=NCsxObEAAAAA>

**«КЛАС БЕЗПЕКИ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ**

Ключові слова: клас безпеки, життєстійкість, воєнний стан, післявоєнне відновлення, освітній процес.

Сьогодення українського суспільства позначене глибокими та багатогранними кризами, спричиненими військовою агресією. В цих складних умовах система освіти постає перед необхідністю не лише забезпечити безперервність навчального процесу, але й сформувати в учнів ключові компетентності, що сприятимуть їхній безпеці, психологічному добробуту та здатності до адаптації в умовах постійних змін та невизначеності. Одним із перспективних інструментів у цьому контексті є створення та ефективне використання класів безпеки в закладах освіти, які являються всенародним проектом в Україні, спрямованим на вивчення правил пожежної, мінної безпеки та цивільного захисту в освітніх закладах. Метою «Класів безпеки» є формування в учнів навичок надання домедичної допомоги та вивчення алгоритму дій у надзвичайних ситуаціях, що є важливим елементом освітнього процесу [3].

Відповідно до вимог чинного законодавства, у Нерубайському академічному лицейі №1 Нерубайської сільської ради Одеського району, Одеської області розроблено Стратегію розвитку лицейу. Експертний супровід розроблення та впровадження стратегії розвитку забезпечують ментори Швейцарсько-український проекту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти», співробітники КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». У рамках реалізації цієї Стратегії, з метою формування у здобувачів

освіти компетентностей з питань особистої безпеки, цивільного захисту та дій у надзвичайних ситуаціях, одним із завдань було визначено створення та облаштування сучасного «Класу безпеки». І вже у 2024/2024 навчальному році такий клас було створено. Простір оснащено необхідними навчальними матеріалами, наочними посібниками, інтерактивним обладнанням та імітаційними засобами для проведення практичних занять і тренінгів [2].

Клас безпеки являє собою спеціалізований навчально-практичний простір, призначений для проведення систематичних занять з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, основ медичних знань, психологічної підтримки та інших аспектів, спрямованих на формування культури безпеки в учнів. Однак, його педагогічний потенціал значно ширший, адже охоплює не лише набуття учнями знань та навичок, а й розвиток їхньої життєстійкості – здатності успішно долати труднощі, адаптуватися до кризових ситуацій та відновлюватися після пережитих травматичних подій.

В умовах воєнного часу клас безпеки виконує ряд важливих функцій. По-перше, він є місцем, де учні отримують достовірну інформацію про існуючі загрози та способи реагування на них, що сприяє зниженню рівня страху та тривожності. По-друге, практичні заняття та моделювання надзвичайних ситуацій дозволяють учням відпрацьовувати алгоритми дій у небезпечних ситуаціях, формуючи впевненість у власних силах та підвищуючи рівень їхньої готовності до реальних загроз. По-третє, атмосфера довіри та підтримки, що створюється під час занять у класі безпеки, сприяє емоційній стабілізації учнів та наданню їм першої психологічної допомоги [3].

Тому, в Класі безпеки учні Нерубайського ліцею №1 вивчають теоретичний матеріал щодо правил безпечної поведінки в різних ситуаціях (пожежа, повінь, землетрус, мінна небезпека, ожеледиця тощо), основами цивільного захисту, правами та обов'язками громадян у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій; переглядають навчальні відео та презентації; беруть участь в інтерактивних лекціях та бесідах, обговорюють різні ситуації, ставлять запитання, висловлюють свою думку; працюють з наочними посібниками, розглядають плакати, схеми, макети, які ілюструють правила безпеки та дії в надзвичайних ситуаціях; використовують інтерактивне обладнання; проводять практичні заняття та тренінги; беруть участь у рольових іграх та моделюванні ситуацій; вивчають основи домедичної допомоги; ознайомлюються із засобами індивідуального та колективного захисту; беруть участь у вікторинах, конкурсах та квестах.

У період післявоєнного відновлення роль класу безпеки трансформується, набуваючи нових акцентів. На цьому етапі особливого значення набуває психологічна реабілітація учнів, які пережили

травматичні події, формування в них навичок саморегуляції, емпатії та конструктивної взаємодії. Заняття в класі безпеки можуть бути спрямовані на опрацювання негативного досвіду, розвиток оптимізму та віри у майбутнє, а також на формування відповідальної громадянської позиції та готовності долучатися до відбудови країни.

Ефективність функціонування класу безпеки залежить від комплексу чинників, включаючи: створення сучасного навчально-методичного забезпечення, підготовку педагогічних працівників, здатних компетентно проводити заняття з питань безпеки та надавати психологічну підтримку, налагодження ефективної співпраці між закладом освіти, батьками та місцевою громадою, а також систематичну оцінку результативності проведеної роботи.

Враховуючи актуальність та важливість формування життєстійкості учнів в умовах воєнного часу та післявоєнного відновлення «Клас безпеки» Нерубайського академічного ліцею №1 став центром, де учні не просто отримують теоретичні знання, а й активно відпрацьовують практичні навички, необхідні для збереження життя та здоров'я в різних небезпечних ситуаціях. Більше того, систематичне навчання в «Класі безпеки» позитивно впливає на формування загальної культури безпеки в усьому закладі освіти, підвищуючи рівень обізнаності та свідомості як учнів, так і педагогічних працівників щодо питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту. Отримані знання та навички транслюються у повсякденну поведінку, сприяючи створенню безпечного та гармонійного освітнього середовища ліцею.

Список використаних джерел

1. Концепція національно - патріотичного виховання в системі освіти України та Заході щодо її реалізації до 2025 року: Наказ Міністерства освіти і науки від 06.06.2022 р. № 527 : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>.
2. Стратегія розвитку Нерубайського академічного ліцею №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області : веб-сайт. URL: <https://surl.li/bpjrtx>.
3. Деякі питання створення та функціонування класів безпеки у закладах освіти. Наказ Міністерства освіти і науки від 10.02.2023 № 135 URL: <https://surl.li/ssphih>.

Tetiana Prokopenko

Practical psychologist-methodologist

Nerubayske Academic Lyceum №1 Nerubayske village council, Odesa district
Nerubayske, Ukraine

Ganeva Alla Ivanivna

Deputy Principal for Educational Work

Nerubayske Academic Lyceum №1 Nerubayske village council, Odesa district
Nerubayske, Ukraine

Natalia Krasnozhon

Head of the Scientific and Methodological Laboratory for the Development
of a Safe Educational Environment and Sociocultural Activities
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

“SAFETY CLASS” AS A TOOL FOR SHAPING A CULTURE OF SAFETY IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Keywords: safety classroom, resilience, martial law, post-war recovery, educational process.

Рак Олена Юрївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: ментальне здоров'я, молодший школяр, стресостійкість, соціалізація, освітнє середовище.

Актуальність теми обумовлена зростаючою увагою до психічного та емоційного стану дітей у сучасному суспільстві. В умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій, змін у соціальному середовищі та зростаючого рівня стресу серед дітей в умовах воєнного стану в країні, питання збереження та зміцнення їхнього ментального здоров'я набуває особливого значення.

Молодий шкільний вік – це період активного формування особистості, соціальних навичок і емоційної стійкості. Важливу роль у цьому процесі відіграє освітнє середовище, вчителі та батьки, які можуть як сприяти, так і перешкоджати гармонійному психоемоційному розвитку дитини. Недостатня увага до психічного благополуччя школярів може призводити до емоційних розладів, труднощів у навчанні, зниження мотивації та проблем у спілкуванні.

Дослідження ментального здоров'я молодших школярів дозволяє розробити ефективні методики та педагогічні умови для створення сприятливого психологічного клімату в школі. Це сприяє розвитку стресостійкості, позитивної самооцінки, мотивації до навчання та здатності до саморегуляції.

Таким чином, питання формування ментального здоров'я дітей є важливим для розвитку гармонійної особистості, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

Тему формування ментального здоров'я молодших школярів досліджували такі науковці: Н. Науменко, М. Алтухов, Т. Гетьман, Г. Мешко, О. Мешко, О. Мірошніченко, Л. Лавріненко. Окреслені діячі освіти сприяють глибшому розумінню процесів формування та збереження ментального здоров'я у молодших школярів, що є важливим для розвитку гармонійної особистості в сучасному суспільстві.

Ми погоджуємося з дослідником Т. Здоровець, який ключове визначення наших тез, подає у такій редакції: «ментальне здоров'я – це стан психоемоційного благополуччя, який дає людині змогу адекватно сприймати себе і навколишній світ, будувати гармонійні стосунки, ефективно навчатися, працювати та справлятися зі стресовими ситуаціями» [3, с. 116].

Згідно з визначенням ВООЗ «ментальне здоров'я – це не лише відсутність психічних розладів, а й здатність людини реалізовувати свій

потенціал, справлятися з життєвими труднощами, продуктивно працювати та робити внесок у життя суспільства [1].

У контексті молодших школярів ментальне здоров'я передбачає:

Емоційну стабільність – здатність керувати своїми емоціями та розуміти почуття інших; *соціальну адаптацію* – вміння взаємодіяти з однолітками та дорослими, будувати здорові стосунки; *позитивне мислення* – формування адекватної самооцінки, мотивації до навчання та впевненості у собі; *стресостійкість* – уміння долати труднощі без надмірної тривоги чи емоційного перевантаження.

До основних складових ментального здоров'я, на думку дослідника О. Косигіна відносяться:

1. *Психологічна складова*, що включає високий рівень саморегуляції та самоконтролю, позитивну самооцінку та впевненість у собі, відсутність страхів і тривожності, що заважають нормальному функціонуванню.

2. *Емоційна складова*, яка передбачає здатність розпізнавати та виражати свої емоції, співпереживати та розуміти почуття інших, керувати емоціями у стресових ситуаціях.

3. *Соціальна складова* – це гармонійні стосунки з однолітками та дорослими, вміння працювати в команді та будувати соціальні зв'язки, відсутність агресії, конфліктності або соціальної ізоляції.

4. *Когнітивна складова* включає здатність концентрувати увагу та засвоювати інформацію, розвинене критичне мислення та уміння вирішувати проблеми, інтерес до пізнання світу та навчання.

5. *Фізіологічна складова* передбачає відсутність порушень сну, апетиту, хронічної втоми, збалансований рівень активності та відпочинку, відсутність психосоматичних проявів стресу (головний біль, шлункові розлади тощо) [4, с. 61–62].

Ментальне здоров'я формується в процесі виховання, навчання та соціалізації. Важливу роль у його підтримці відіграє взаємодія дитини з сім'єю, закладом освіти та соціальним оточенням, оскільки саме ці середовища закладають базові навички емоційної регуляції, комунікації та стресостійкості.

Ми погоджуємося з думкою науковців І. Фоміна та О. Лось, що сім'я є першою ланкою у формуванні ментального здоров'я, адже саме тут дитина отримує перший досвід емоційної підтримки, безпеки та прийняття. Атмосфера в родині, стиль виховання, рівень довіри між батьками та дітьми впливають на здатність дитини адаптуватися до змін, розвивати позитивне мислення та справлятися з труднощами [5, с. 38-40].

Заклад освіти виступає важливим соціальним середовищем, у якому дитина набуває досвіду спілкування, взаємодії з однолітками та вчителями. Психологічно комфортне освітнє середовище, підтримка педагогів, застосування індивідуального підходу до учнів сприяють

розвитку впевненості в собі, мотивації до навчання та позитивного ставлення до життя.

На думку дослідника В. Горбунова соціальне оточення, до якого входять друзі, ровесники та позашкільні колективи, допомагає дитині засвоювати норми поведінки, розвивати навички співпраці, вирішення конфліктів і взаєморозуміння. Позитивний соціальний досвід сприяє формуванню здорової самооцінки, здатності до самовираження та інтеграції в суспільство [2].

Таким чином, ментальне здоров'я молодших школярів залежить від гармонійної взаємодії цих факторів, що формують у дитини здатність адаптуватися, самостійно вирішувати проблеми та зберігати емоційну рівновагу в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Горбунова В. Концепція школи, чутливої до психічного здоров'я. Зміст та впровадження. 2022. URL: <https://edu.mh4u.in.ua/courses> (дата звернення: 02.04.2025).
3. Здоровець Т. Г. Психічне здоров'я молодших школярів в умовах війни. *Світ наукових досліджень: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції*. 2023. Вип. 16. С.116–118.
4. Косигіна О. В. Створення психологічного безпечного освітнього середовища. *Управління школою*. 2013. № 10–12 (382-384). С. 61-67.
5. Фоміна І. С., Лось О. М. Вплив сучасної сім'ї на психологічне здоров'я дитини молодшого шкільного віку. *Вчені записки Таврійського національного у-ту. Серія: психологія*. 2021. Вип. 3. Т. 32 (71). С. 38–49.

Науковий керівник: Добридень Алла Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Olena Rak

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

FORMATION OF MENTAL HEALTH OF JUNIOR PUPILS

Keywords: mental health, junior pupil, stress resistance, socialization, educational environment.

Сараєва Ірина Володимирівна

доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,

завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7753-1836>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: діти дошкільного віку, молодший шкільний вік, процес соціалізації, соціалізація, соціально-педагогічний супровід.

Процес соціалізації дітей у дошкільній та початковій освіті є ключовим фактором їх гармонійного розвитку, адаптації до суспільного життя та формування особистісних якостей. В умовах сучасних соціальних викликів особливо важливим є соціально-педагогічний супровід цього процесу, що забезпечує створення сприятливого середовища для становлення соціально активної, емоційно стійкої та комунікативно компетентної особистості.

Соціалізація дітей є складним і багатоаспектним процесом, що охоплює формування особистості дитини в контексті соціальних норм, цінностей, правил поведінки та взаємодії з суспільством. Дошкільний та молодший шкільний вік є критичними періодами соціалізації, оскільки в цей час відбувається активне засвоєння комунікативних навичок, морально-етичних норм та соціальних ролей.

Теоретичні основи соціалізації закладені у працях класичних і сучасних науковців (А. Бандура, Л. Виготський, Е. Еріксон, Ж. Піаже), які розглядали соціалізацію як процес інтеграції дитини в суспільство через взаємодію з найближчим соціальним оточенням – сім'єю, однолітками, педагогами та суспільними інститутами.

На думку С. Гончаренко соціалізація є процесом засвоєння дитиною соціального досвіду, набуття навичок взаємодії та адаптації до умов соціального середовища і її розвитку як цілісної особистості [1, с. 314].

Процес соціалізації дитини є багатоступеневим і відбувається поступово, охоплюючи кілька ключових етапів, кожен із яких відіграє важливу роль у формуванні особистості. На етапі первинної соціалізації відбувається засвоєння соціальних норм і моделей поведінки через безпосередню взаємодію з найближчим оточенням (батьки, інші члени родини), формуються базові навички комунікації, емоційного реагування, самоусвідомлення. Дошкільний етап відзначається розширенням соціальних контактів, активним освоєнням комунікативних стратегій, розвитком емоційно-вольової сфери, етапом, де гра стає провідним видом діяльності, через який дитина засвоює правила взаємодії, морально-етичні норми та соціально прийнятні моделі поведінки.

Початкова шкільна соціалізація характеризується входженням в освітнє середовище і супроводжується засвоєнням нових соціальних ролей, формуванням навичок взаємодії у колективі, адаптацією до норм та вимог шкільного життя. На цьому етапі важливу роль відіграють навчальна діяльність, колективні форми роботи, взаємодія з однолітками та педагогами. Подальша соціалізація дитини відбувається шляхом активної її інтеграції в різні соціальні групи, зростає рівень відповідальності за власні дії, формується самостійність у прийнятті рішень. Поступово вибудовується система цінностей, світоглядні орієнтири, з'являється здатність до рефлексії та критичного мислення [1, с. 314].

Зауважимо, що процес соціалізації дитини є багатофакторним явищем, що формується під впливом різних середовищ взаємодії. Визначальними чинниками, які впливають на соціальне становлення особистості в дошкільному та молодшому шкільному віці, є сімейне виховання, освітнє середовище, взаємодія з однолітками, культурні традиції та сучасний медіапростір. Його ефективність визначається якістю соціально-педагогічного супроводу, який передбачає цілеспрямований вплив педагогів, батьків та суспільства з метою створення сприятливих умов для формування соціальних компетентностей, морально-етичних цінностей та готовності до інтеграції в соціум. Комплексний підхід до організації соціально-педагогічного супроводу забезпечує гармонійний розвиток дитини, сприяє її адаптації до соціального середовища та формує основи успішної соціальної взаємодії в майбутньому.

Соціально-педагогічний супровід є предметом дослідження багатьох науковців у галузі педагогіки, соціальної педагогіки та психології. І. Бех, С. Гончаренко, І. Зайченко, А. Капська, А. Мудрик, О. Чиж заклали основу для розробки практичних моделей соціально-педагогічного супроводу в сучасній освіті.

І. Бех розглядає соціально-педагогічний супровід як цілеспрямовану діяльність педагога, яка передбачає створення сприятливих умов для соціального становлення дитини, допомогу в подоланні труднощів адаптації, формування моральних орієнтирів та розвитку ключових соціальних навичок. На думку науковця, соціально-педагогічний супровід має здійснюватися на основі гуманістичного підходу, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, включати взаємодію між педагогами, батьками, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями, а також опору на суб'єктну активність самої дитини [2].

Особливо важливим соціально-педагогічний супровід є на дошкільному та молодшому шкільному віковому етапі, оскільки саме в цей період відбувається активне засвоєння соціальних ролей, правил поведінки та комунікативних навичок. Тож, сфокусувати свою увагу

фахівці мають на забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини, враховуючи її особистісні особливості, рівень розвитку та соціальне оточення.

Також, візьмемо до уваги ще один важливий чинник, що визначає успішність процесу соціалізації дітей у закладах дошкільної та початкової освіти – освітнє середовище, основними складовими якого є: *культурно-виховний компонент* (впровадження морально-етичних норм, традицій, національних цінностей у процес виховання); *комунікативний компонент* (створення ситуацій, що сприяють розвитку діалогу, співпраці, взаєморозуміння між дітьми та дорослими); *психологічний клімат* (формування довірчих відносин між педагогами та дітьми, підтримка позитивної атмосфери в групі чи класі); *організаційний компонент* (застосування інтерактивних методів навчання, групових проєктів, рольових ігор для розвитку соціальних навичок) [4].

Ключову роль у процесі соціалізації дітей відіграють педагогічні працівники, зокрема вихователі та вчителі, оскільки не лише забезпечують засвоєння знань, але й виступають значущими референтними особами. Вони формують соціально прийнятні моделі поведінки, сприяють розвитку комунікативних навичок і морально-етичних цінностей, реалізуючи виховний вплив як через цілеспрямовану педагогічну діяльність, так і через особистий приклад.

Варто зауважити, що соціально-педагогічний супровід дітей у процесі їхньої соціалізації передбачає використання ефективних методів і технологій, спрямованих на розвиток соціальних навичок, комунікативної компетентності та емоційного інтелекту. Застосування сучасних педагогічних підходів забезпечує успішну інтеграцію дитини в соціальне середовище, враховуючи її індивідуальні особливості, соціокультурний контекст та рівень психоемоційного розвитку [4].

Серед основних методів соціально-педагогічного супроводу варто виокремити інтерактивні методи навчання, спрямовані на активну взаємодію дітей у групі, розвиток рефлексивного мислення та оволодіння соціальними ролями. Особливе значення має формування емоційного інтелекту, що сприяє усвідомленню власних емоцій, емпатії, ефективної комунікації та конструктивного вирішення соціальних ситуацій. Важливим аспектом є також інклюзивний підхід, який забезпечує рівні можливості для дітей з особливими освітніми потребами, сприяє їхній адаптації до соціального середовища та розширює спектр соціальних взаємодій [4]. Ефективність соціально-педагогічного супроводу значною мірою визначається рівнем інтеграції вищезазначених технологій у сучасний освітній процес, а також якістю взаємодії між педагогами, батьками та представниками соціальних інституцій. Комплексний підхід до соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку дозволяє сформувати в них необхідні соціальні компетентності, сприяючи їхній успішній адаптації та активному залученню до суспільного життя.

Отже, соціалізація дитини в дошкільному та молодшому шкільному віці є складним багатоаспектним процесом, зумовленим взаємодією низки чинників, кожен із яких здійснює суттєвий вплив на формування її особистості. Ефективний соціально-педагогічний супровід передбачає комплексний підхід, що враховує вплив сімейного, освітнього, культурного та медійного середовища, а також соціальних контактів дитини і забезпечення сприятливих умов для гармонійного розвитку соціальних компетентностей, адаптації до суспільних норм і включення в активну соціальну взаємодію є важливим завданням такого супроводу.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. *Український педагогічний енциклопедичний словник*. 2-ге вид., допов. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Бех І. Д. *Життєвий світ особистості в духовному вимірі : наук.-метод. посіб.* Рівне : РДГУ, 2010. 118 с.
3. Рогальська-Яблонська І. П. Соціально-педагогічний супровід соціалізації особистості у дошкільному дитинстві. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. 2. С. 266-273. URL: <https://surl.li/ahuola>.
4. Тюріна В. О. Формування соціальної поведінки дітей на етапі ранньої соціалізації. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. Вип. 15. С. 284–289.

Iryna Saraieva

Ph. D. in Education, Pedagogy,

Head of the Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

**SOCIO-PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE SOCIALIZATION PROCESS
OF CHILDREN IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION**

Keywords: preschool children, early school age, socialization process, socialization, socio-pedagogical support.

Черненко Людмила Сергіївна

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Одеська державна академія будівництва та архітектури

м. Одеса, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИЧНИХ АСОЦІАТИВНИХ КАРТ
У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Ключові слова: МАК, психологічний комфорт, рефлексія, освітній процес.

Психологічний комфорт є одним із ключових чинників ефективного навчального процесу. Дослідження вказують, що є пряма кореляція між відчуттям комфортності у навчанні та адаптацією студентів до освітньої діяльності [1, с. 55]. Одним із сучасних інструментів, що допомагають створювати комфортне середовище для навчання, є метафоричні асоціативні карти (МАК). Використання метафоричних асоціативних

карт (МАК) у навчальному процесі набуває все більшої актуальності завдяки їхній здатності сприяти розвитку емоційного інтелекту, креативного мислення та саморефлексії.

Метафоричні асоціативні карти є одним з інструментів практичного психолога, своєрідною проєктивною методикою, що активно використовується як діагностичний інструментарій для визначення різноманітних емоційних станів. МАК являють собою набір картинок розміром листівки або гральної карти із зображенням пейзажів, тварин, предметів побуту, життєвих ситуацій, абстрактних картин, казкових героїв, людей (дорослі та діти) та взаємодія між ними. Є набори карток, в яких малюнок поєднується з написом. У цьому випадку люди вільно вибирають, як асоціювати проблему, симптом чи себе із зображенням або значенням напису; з цілим малюнком або його частиною (з яким-небудь одним елементом); часом доби або часом року; з кольором або якоюсь формою, установкою [2, с. 296]. Крім того, асоціативні зображення мають ще й дидактичний потенціал (якщо зображення на картці пов'язані з теоретичними складниками навчання), сприяють кращому сприйманню, осмисленню, запам'ятовуванню вивченого раніше матеріалу, стимулюють у здобувачів освіти рефлексію власної навчальної діяльності [3, с. 30].

На заняттях із психології та соціальних дисциплін МАК допомагають студентам краще розуміти феномени сприйняття, проєкції, саморефлексії та особистісного розвитку. Під час вивчення педагогічних дисциплін робота з фокусними питаннями і зображеннями на картках стимулює рефлексію власної діяльності здобувачів на занятті та допомагає віднайти рішення, які, на перший погляд, видавалися хибними або нереальними [3, с. 30].

МАК широко застосовуються у груповій роботі та корекційно-розвивальних програмах, оскільки допомагають налагодити довірливу атмосферу, сприяють глибшому самовираженню. В індивідуальних консультаціях психологи застосовують МАК для глибшого розуміння внутрішніх переживань клієнта, роботи з тривожністю або страхами. Так, наприклад, на одній з таких консультацій, працюючи зі своєю агресією, дівчинка дала асоціацію Снігової королеви на одну з карток, а потім сказала наступне: «Я хочу передати свою агресію цій Сніговій королеві, щоб вона могла її заморозити і перетворити на крижану статую (дівчинка піднесла долоні до рота і зробила енергійний «видих») – символічна дія «передачі» агресії Сніговій королеві. І нехай моя агресія залишиться назавжди в цьому царстві вічних льодів». Інший випадок – в результаті лікування з використанням МАК, жінка приходила до розуміння того, що її ожиріння (зайва вага) зумовлено не спадковістю (в чому вона була абсолютно впевнена з дитинства), а неадекватні харчові стратегії (зокрема, емоційні та зовнішні форми реакції на їжу) – було розглянуто функцію деконструкції МАК, спрямовану на «звільнення» людини від «сконструйованих» цінностей (які стали заважати, перестали відповідати

внутрішньому світу, тобто стали «хибними») і формування нової системи цінностей, що більш достовірно відображає внутрішню та зовнішню реальність та об'єктивно необхідною [2, с. 298].

Попри ефективність, робота з МАК вимагає професійної підготовки спеціаліста, оскільки неправильна інтерпретація або нав'язування значень можуть викликати негативні емоційні реакції, особливо у дітей, підлітків або людей з психоемоційними труднощами. Крім того, не всі учасники однаково добре сприймають цей метод: люди з раціональним типом мислення або низьким рівнем уяви можуть не отримати очікуваної користі від карт. При застосуванні МАК важливо створити безпечне середовище, врахувати індивідуальні особливості учасників та уникати жорстких інтерпретацій, залишаючи простір для їхніх власних усвідомлень.

Перспективи використання метафоричних асоціативних карт (МАК) у освіті передбачають їхнє подальше дослідження та адаптацію до різних навчальних форматів. Додатковий потенціал полягає у впровадженні МАК у цифрові платформи, що сприятиме їхній інтеграції у дистанційне навчання та онлайн-комунікацію. Додаткові дослідження сприятимуть удосконаленню методик їхнього використання та розширенню сфери застосування, що зробить навчальний процес більш гнучким, інтерактивним та психологічно комфортним.

Список використаних джерел

1. Гладіш М. О. Наукові підходи до проблеми адаптації студентів з особливими освітніми потребами в умовах закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 2. С. 55–58. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.63-2.11>.
2. Vitaliia Shebanova. Metaphoric Associative Cards in the Work of a Psychologist. *Kherson State University*. 2019. № 50. С. 289–307.
3. Лузгінов, О. В. Створення колоди асоціативних метафоричних карт як інструмента розвитку творчих здібностей майбутніх учителів технологій. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2023. № 17. С. 144–152.

Науковий керівник: Грицик Ольга Аркадіївна, викладач психології, асистент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Lyudmila Chernenko

2nd year Student of the First (bachelors) Level of Higher Education
Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture
Odesa, Ukraine

USE OF METAPHORICAL ASSOCIATIVE MAPS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Keywords: MAC, psychological comfort, reflection, educational process.

Чень Цайсюань

аспірант кафедри педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Ключові слова: просторове мислення, учнівська молодь, образотворче мистецтво.

Одним із важливих завдань, що стоять перед закладами освіти є розкриття творчого потенціалу особистості, що має важливе значення для її загального розвитку. Просторове мислення – це одна з найважливіших навичок, яка відіграє важливу роль у цьому процесі. Просторове мислення являє собою здатність подумки маніпулювати та обертати об'єкти в уяві. Розвиток просторового мислення сприяє розвитку критичного мислення, а також здатності вирішувати проблеми й досягати успіхів у таких навчальних дисциплінах, як математика, природничі науки та мистецтво.

Навички просторового мислення є вирішальними для учнівської молоді, оскільки вони забезпечують основу для різноманітних когнітивних здібностей. Ці навички дозволяють подумки маніпулювати об'єктами, розуміти просторові відносини та візуалізувати об'єкти в різних орієнтаціях.

Учнівська молодь із розвиненим просторовим мисленням можуть аналізувати складні проблеми, розбивати їх на більш дрібні компоненти та знаходити інноваційні рішення. Здатність мислити візуально та просторово дозволяє учнівській молоді підходити до завдань із різних точок зору, сприяючи творчості та нестандартному мисленню.

Крім того, просторове мислення необхідне для кар'єри в таких сферах, як архітектура, інженерія та дизайн. Фахівцям у цих галузях необхідно концептуалізувати та візуалізувати тривимірні об'єкти та простори. Розвиваючи цю навичку на ранньому етапі, діти можуть закласти міцну основу для майбутнього успіху в цих сферах.

Включення діяльності з просторової візуалізації в повсякденне життя є ефективним способом розвитку просторового мислення. Займаючись діяльністю, яка потребує розумового маніпулювання об'єктами та просторовими відносинами, діти можуть зміцнити свої здібності до візуалізації та підвищити загальний когнітивний розвиток [1].

Розвиток просторового мислення ґрунтується на здатності мозку обробляти та інтерпретувати візуально-просторову інформацію. За ці функції головним чином відповідає тім'яна частка, розташована в задній частині мозку. Це допомагає обробляти візуальну інформацію та подумки маніпулювати об'єктами.

Дослідження доводять, що навички візуалізації можна покращити за допомогою цілеспрямованої діяльності та практики. Нейропластичність, здатність мозку змінюватися та адаптуватися, дозволяє дітям розвивати та зміцнювати свої просторові здібності шляхом постійного виконання просторових завдань.

Важливо відзначити, що наявність просторового мислення не зумовлюється виключно генетикою. Хоча деякі люди можуть мати природну схильність, будь-хто може покращити свої здібності за допомогою правильного тренування та практики. Надаючи дітям можливість займатися просторовою діяльністю, можна підтримати розвиток їхнього мозку та сприяти розвитку просторового мислення.

Діти з сильними навичками просторової візуалізації демонструють певні характеристики, які вказують на їхні знання в цій області. Ці ознаки можуть допомогти педагогам визначити дітей із природними здібностями до просторового мислення та надати їм відповідні можливості для подальшого розвитку.

Однією з поширених ознак просторового мислення є здатність подумки обертати об'єкти. Діти, які сильні в просторових трансформаціях, можуть візуалізувати об'єкт із багатьох ракурсів і подумки маніпулювати ним. Ця просторова здатність дозволяє їм зрозуміти взаємозв'язок між різними частинами об'єкта та те, як вони поєднуються.

Іншою ознакою є здатність створювати та розуміти візуальні уявлення. Діти з цими навичками можуть легко інтерпретувати та створювати діаграми, карти та графіки. Вони можуть візуалізувати просторове співвідношення між різними елементами та розуміти складну візуальну інформацію.

Ці діти також часто досягають успіхів у таких видах діяльності, як конструювання, розгадування головоломок і розв'язання завдань на просторове мислення. Вони можуть швидко аналізувати та вирішувати проблеми, які вимагають розумового маніпулювання об'єктами та просторовими відносинами [1].

Виявлення цих ознак у дітей може допомогти педагогу адаптувати підхід до підтримки та подальшого розвитку їхніх навичок візуалізації. Пропонуючи відповідні виклики та захоплюючі дії, діти можуть продовжувати розвивати та вдосконалювати своє просторове мислення.

Список використаних джерел

1. 15 Tips To Help Kids Develop Spatial Visualization Skills. URL: <https://surl.li/majlmd>.

Науковий керівник: Бойченко Марина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Chen Caixuan

Postgraduate student of the Department of Pedagogy
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy, Ukraine

PECULIARITIES OF SPATIAL THINKING DEVELOPMENT IN STUDENT YOUTH

Keywords: spatial thinking, student youth, fine arts.

Швед Ганна Володимирівна

*доктор філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
доцент кафедри теорії й методики дошкільної,
початкової освіти та мовних комунікацій
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
м. Херсон, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-7931-885X>

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КОМФОРТНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: дошкільний заклад освіти, фасилітація, комфортне освітнє середовище.

Важливе місце у сучасних дослідженнях щодо розвитку педагогічної теорії і практики у сфері дошкільної освіти займає педагог, особистісні і професійні уміння якого націлені на створення атмосфери довіри під час спілкування та освітньої взаємодії з учасниками освітнього процесу. Так, в основу Державного стандарту дошкільної освіти було покладено низку цінностей педагога дошкільної освіти, які проявляються у ціннісному ставленні педагогів до дітей в особистісно-орієнтованому просторі, створення довірливої атмосфери, уміння підтримувати благополуччя та забезпечувати сприятливе середовище для розвитку вихованців, – що є основою педагогічної фасилітації.

Досліджуючи питання фасилітації в галузі освіти, науковці оперують такими ключовими поняттями щодо нього: «фасилітація», «педагогічна фасилітація», «ситуативна фасилітація», «педагог-фасилітатор», «принципи фасилітації» тощо. Дослідження, дотичні до визначеної проблеми засвідчують увагу вітчизняних та зарубіжних науковців до різних аспектів фасилітації, серед яких: розвиток фасилітаційних умінь педагогів (О. Баєр), розвиток активності, самостійності (Н. Гавриш), фасилітація гри у професійному розвитку педагогів (Т. Гура), реалізація ігрових та діяльнісних методів навчання через гру (О. Рома).

Аналіз науково-педагогічних джерел дозволяє визначити фасилітацію як процес організації та підтримки групової взаємодії, який спрямований на підвищення ефективності комунікації, навчання та

прийняття рішень. Сучасні дослідники зазначають, що фасилітувати можна ігрову, навчальну, проєктну, дослідницьку та інші види діяльності здобувачів освіти. В галузі освіти фасилітація означає створення умов, що сприяють активному залученню учасників до взаємодії під час освітнього процесу й для розвитку навичок самостійного мислення, співпраці. Фасилітація в закладах дошкільної освіти є надзвичайно важливою, оскільки сприяє ефективному навчанню, розвитку соціально-комунікативних навичок дітей та створенню комфортного освітнього середовища для вихованців. Таке середовище включає сукупність фізичних, емоційних та соціальних умов, які сприяють розвитку дитини, її навчанню та благополуччю.

Серед українських науковців проблему розвитку фасилітативних умінь педагогів у сфері реалізації ігрових методів навчання в системі дошкільної освіти досліджували О. Баєр, Т. Гура та Ю. Чемодурова. Вони виділили наступні фасилітативні функції педагога [1]: комунікативна (створення сприятливого середовища для розвитку соціально-комунікативних навичок дітей), ціннісно-сміслова (застосування гуманістичних підходів, поваги до особистості кожної конкретної дитини), адаптивна (гнучкість у застосуванні методів та підходів відповідно до потреб, емоційного стану та зовнішніх умов до дітей).

Питання педагогічної фасилітації також постає в контексті упровадження ідей ігрового та діяльнісного підходів в рамках співпраці з міжнародними інституціями. Так, дослідження наукової спільноти The LEGO Foundation акцентують на актуальності фасилітації як ефективного засобу організації різних видів діяльності на основі інтересів дітей з урахуванням освітнього контексту. Ідеї використання гри, покладені в основу Державного стандарту дошкільної освіти з метою здійснення гармонійного розвитку особистості суголосні з численними дослідженнями в галузі нейронауки, педагогіки, психології, що були проведені в країнах Європи та США. На підставі цих досліджень фасилітацію гри визначають мистецтвом залучення дітей до взаємодії, яка передбачає сформованість у педагогів дошкільної галузі таких навичок, як гнучкість поведінки та мислення, проактивність, рефлексивність [3].

Для створення комфортного, психологічно безпечного освітнього середовища, активного залучення дітей до взаємодії для пізнання нового Науковці The LEGO Foundation наголошують на упровадженні в практичній діяльності педагогів таких принципів фасилітації, як: єднання (діяльність педагога відповідно потреб, прагнень, уподобань дитини), сприяння (розвиток і підтримка ініціатив дітей у соціальному середовищі), підтримка (допомога у досягненні цілей дітей), взаємодія (забезпечення відчуття важливості кожної дитини) [2, с. 7]. Саме ці принципи покладено в основу низки методичних розробок для розвитку

дітей дошкільного віку (методичні посібники, рекомендації та програми розвитку).

Відтак, розглядаючи фасилітацію як інструмент створення комфортного освітнього середовища, в якому вихованці зможуть відчувати себе спокійно, розвивати навички самостійності, комунікації та співпраці, наголошуємо на необхідності розвитку відповідних професійних умінь у педагогів дошкільної галузі.

Список використаних джерел

1. Байер О., Гура Т., Чемодурова Ю. Особливості розвитку фасилітативних умінь педагогів із реалізації ігрових методів навчання у системі дошкільної і початкової освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2024. № 5. С. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.01>.
2. Методичний посібник із фасилітації ігрової взаємодії з дітьми дошкільного віку «Граємо разом» / О. Ю. Рома та ін.; The LEGO Foundation. Запоріжжя : СТАТУС, 2022. 112 с.
3. Фасилітація гри : мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру. The LEGO Foundation, 2019. 23 с.

Hanna Shved

Ph. D. in Education/Pedagogy

Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool,
Elementary Education and Language Communications
Communal Higher Educational Establishment
«Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council
Kherson, Ukraine

FACILITATION AS A TOOL FOR CREATING A COMFORTABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Keywords: preschool educational institution, facilitation, comfortable educational environment.

Штегеран Ірина Павлівна

методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТРЕСУ НА МОВЛЕННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ключові слова: психологічний стрес, інклюзивна освіта, комплексний підхід, дитина з особливими освітніми потребами.

У сучасних умовах інклюзивної освіти дедалі більшого значення набуває питання цілісного підходу до розвитку дітей з особливими освітніми потребами, де мовлення розглядається не лише як інструмент комунікації, а й як важливий показник психічного розвитку. Досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами свідчить, що мовленнєві порушення часто тісно пов'язані з особливостями

психоемоційного стану, когнітивної сфери, мотивації та самооцінки. Психологічні чинники, зокрема рівень тривожності, комунікативна мотивація, емоційна безпека, соціальні умови розвитку, суттєво впливають на темпи та якість формування мовлення у таких дітей.

Аналіз сучасної літератури щодо психологічного впливу на мовленнєвий розвиток дітей з особливими освітніми потребами пов'язують з такими видатними українськими дослідниками як: Л. М. Потапюк, яка аналізує вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами та Б. В. Лінник її співдослідниця у вивченні мовленнєвого розвитку дітей з особливими потребами в умовах війн [4]; Н. Г. Пахомова, яка вивчає особливості організації корекційної роботи в умовах воєнного стану, що дозволяє зробити висновок щодо подолання тяжких порушень мовлення у дітей. Врахування специфічних проявів психологічної травми, що вимагає від логопеда підвищення фахової компетентності в заданому напрямі роботи, застосування основних спеціальних напрямів у організації логопедичної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення, автор вважає, що фахівець має спрямувати корекційно-розвиткову роботу на переорієнтацію зі зміщенням акцентів на шляху до подолання проблеми [5, с. 57-60]; О. В. Орлов наголошує, що у дітей з порушенням інтелектуального розвитку, враховуючи специфіку функціонування пізнавальної, емоційної сфер та складності у диференціюванні та вербалізації своїх переживань, досить проблематичним є діагностування наслідків стресу та посттравматичних розладів [2, с. 80]; психофізіологічні особливості впливу стресу на дитячий організм висвітлені в публікаціях І. П. Марціновської щодо корекції посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення [1, с. 331]; вплив стресу на поведінку дітей, які перебували в умовах соціальних криз вивчав Д. О. Прохоренко та довів негативний довготривалий вплив ПТСР на особистість дітей. Наголошено, що у таких дітей найчастіше проявляються симптоми депресії та тривоги, психосоматики, спостерігаються замкнутість, розгубленість, втрата безпеки тощо [6, с. 103-114]; роль тривожності та самооцінки у мовленнєвому розвитку досліджувала Л. С. Прохорова про вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами [7, с. 12-18] та ін.

Також ця тематика активно розглядається європейськими науковцями: Г'ю Рабальяті, Брігітте Люгер-Шустер, яких цікавить вплив війни на когнітивний та мовний розвиток дітей-біженців та психологічні наслідки війни в Україні для постраждалих та біженців.

Таким чином, у світлі сучасних наукових досягнень та практичних спостережень, провідні українські дослідники у галузі логопедії та спеціальної педагогіки все частіше і наполегливіше акцентують увагу на

нагальній необхідності глибокої та комплексної інтеграції психологічної підтримки безпосередньо у сам процес логопедичної та корекційної роботи. Цей підхід ґрунтується на розумінні складної взаємодії між мовленнєвими порушеннями, емоційним станом особистості та її загальним психологічним благополуччям.

Дослідники підкреслюють, що мовленнєві труднощі часто супроводжуються цілим спектром психологічних проблем, таких як знижена самооцінка, тривожність, фрустрація, соціальна ізоляція та навіть депресивні стани. Ці емоційні та поведінкові особливості можуть не лише ускладнювати процес навчання та корекції, але й значно знижувати мотивацію дитини чи дорослого до подолання мовленнєвих вад [4; 6].

Саме тому інтеграція кваліфікованої психологічної підтримки, яка включає в себе діагностику емоційного стану, індивідуальне та групове консультування, застосування технік емоційної регуляції та розвитку копінг-стратегій, розглядається як невід'ємна складова ефективної логопедичної та корекційної допомоги. Такий комплексний підхід дозволяє не лише працювати над усуненням мовленнєвих порушень, але й створювати сприятливе емоційне середовище, зміцнювати віру особистості у власні сили та сприяти її гармонійному розвитку.

На основі вище зазначеного можемо виділити фактори впливу стресу на розвиток мовлення у дітей: фізіологічні фактори – діти з особливими освітніми потребами мають підвищену чутливість до стресових факторів, що може впливати на їхню емоційну сферу та мовленнєву активність. Стрес викликає напруження всього організму загалом та м'язів артикуляційного апарату зокрема, що ускладнює вимову слів; когнітивні фактори – під впливом стресу може погіршуватися концентрація уваги, логіки, критичного мислення та пам'яті, що впливає на здатність будувати зв'язні висловлювання; емоційно-поведінкові фактори – підвищена тривожність або страх можуть спричиняти мовленнєві блоки, заїкання чи навіть вибірковий або селективний мутизм.

В результаті порушень формується і соціальний контекст: негативні комунікативні переживання в дитячому колективі або серед дорослих можуть закріплювати проблеми мовленнєвих навичок.

Таким чином, ми можемо підкреслити нагальну потребу у переосмисленні традиційних підходів до логопедичної та корекційної роботи, наголошуючи на пріоритетності інтеграції психологічних аспектів для досягнення більш стійких та значущих результатів у розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Такими підходами на сьогоднішній день є використання міждисциплінарного підходу до розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами, де психологічна підтримка не є фоном, а активним чинником корекції.

Список використаних джерел

1. Марцінівська І. П. Корекція посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення, Кам'янець-Подільський. 2020. С. 331.
2. Орлов О. В. Психологічна корекція розвитку невротизованих підлітків з порушеннями інтелекту. Київ, 2019. 220 с.
3. Орлов О. В. До проблеми формування невротичних розладів у дітей та підлітків з легкою розумовою відсталістю. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ooop_2013.
4. Потапюк Л. М., Лінник Б. В. Вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами: виклики та стратегії підтримки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. м. Київ, 2024. С. 151–160.
5. Пахомова Н. Г. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. Вип. №43. 2022. С. 57–60.
6. Прохоренко Д. О. До проблеми психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах криз. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. № 2(23). С. 103–114.
7. Прохорова Л. С. Психоемоційний стан як чинник успішної мовленнєвої корекції у дітей з ООП. *Логопедія і сучасність*. 2020. №1. С. 12–18.

Iryna Shteheran

Methodologist of the Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education
at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE INFLUENCE OF PSYCHOLOGICAL STRESS ON THE SPEECH OF A CHILD WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Keywords: psychological stress, inclusive education, comprehensive approach, child with special educational needs.

Шульга Ірина Олександрівна

методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ (АДК)
ЯК ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОСТІ**

Ключові слова: альтернативна та додаткова комунікація, мовлення, діти з ООП, символи, піктограми, безбар'єрність.

У сучасному світі, де інклюзивність стала пріоритетом державної та освітньої політики, особливого значення набуває впровадження альтернативної та додаткової комунікації (АДК) як засобу забезпечення безбар'єрного доступу до освіти, соціальної інтеграції та самореалізації осіб з порушеннями мовлення, аутизмом, інтелектуальними або множинними порушеннями розвитку. За даними міжнародних досліджень, альтернативної та додаткової комунікації не лише розширює можливості

комунікації, але й сприяє розвитку когнітивних та емоційних навичок користувачів.

В умовах трансформації освітнього простору України, особливо в контексті виконання положень Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, впровадження альтернативної та додаткової комунікації є важливим кроком до формування безбар'єрного середовища у закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. Проте, в Україні все ще бракує системного підходу до впровадження альтернативної та додаткової комунікації, методичного забезпечення, підготовки фахівців та популяризації цієї тематики серед широкого загалу.

Таким чином, дослідження можливостей, бар'єрів і перспектив використання альтернативної та додаткової комунікації як одного з ключових елементів інклюзії є вкрай актуальним як для наукової спільноти, так і для практиків у сфері освіти, медицини та соціальної роботи.

За допомогою альтернативної та додаткової комунікації людям є можливість висловлювати власні думки вербально, спілкуватися з оточуючими, розуміти інших людей та висловлювати власні думки.

Відомі зарубіжні дослідники В. Batorowicz, G. Bonora, J. Bornman, C. Criveleni, S. Dada, A. Dalai, D. Deliberato, G. De Rosa, A. Huguet, K. Launonen, M. Massaro, J. Murray and P. Nunes, J. Oxley, D. Panunzi, M. Perondi, L. R. d'Oliveira, L. Rubertelli, K. Stadskleiv, S. Tetzchner, C. Yang активно розвивають тему альтернативної та додаткової комунікації. Вітчизняні науковці, такі як Н. Бабич, О. Кривоногова, І. Омельченко, К. Островська, Ю. Рібцун, Г. Усатенко тощо. Автори наголошують на важливості застосування альтернативної та додаткової комунікації для різних цілей: щоденного спілкування, організації освітнього процесу, спрямовування і визначення маршрутів у громадських місцях тощо [4, с. 17-22].

Всі ці науковці вважають тему альтернативної та додаткової комунікації, як комплекс методів і засобів, що сприяють налагодженню спілкування у людей з порушеннями мовлення. Такий підхід відіграє ключову роль у створенні інклюзивного та доступного середовища. Альтернативна та додаткова комунікація охоплює різноманітні технології, стратегії й інструменти, що дозволяють замінити або підтримати усне мовлення.

Альтернативна додаткова комунікація необхідна для людей із порушеннями мовлення, аутизмом, ДЦП, афазією, синдромом Дауна та іншими станами, що ускладнюють вербальну комунікацію. альтернативної та додаткової комунікації допомагає покращити соціалізацію, підвищити рівень автономності, сприяти розвитку когнітивних навичок, забезпечити рівні можливості у навчанні та працевлаштуванні.

Альтернативна та додаткова комунікація поділяється на безтехнологічні та технологічні методи. Безтехнологічні методи включають жестову мову (система рухів рук та міміки), комунікаційні книги та картки (зображення або символи, які використовуються для спілкування), пектोरामу (PECS) – систему обміну зображеннями. Технологічні методи охоплюють спеціалізовані програми та додатки, програми на планшетах та смартфонах для синтезу мовлення таких, як: LetMeTalk, govori.org, AAC speech, ommunicator, PECS (III, IV), Digital inclusion. Та високотехнологічні пристрої (комунікатори з вбудованим синтезатором голосу EYE-TRACKING).

Альтернативна та додаткова комунікація сприяє розвитку комунікативних навичок, проте має певні виклики, зокрема необхідність навчання користувачів та оточення, високу вартість деяких технологічних засобів, недостатню обізнаність у суспільстві.

Альтернативна та додаткова комунікація використовується у різних сферах: освіті (інклюзивні школи, спеціалізовані програми навчання), медичній сфері (реабілітація після інсультів, ДЦП), соціальному житті (допомога в повсякденному спілкуванні, інтеграція в суспільство).

Окрім основних методів альтернативної та додаткової комунікації, важливим аспектом є залучення сім'ї та педагогів до процесу комунікації. Адже ефективність альтернативної та додаткової комунікації залежить не лише від наявності відповідних засобів, а й від підтримки оточення. Батьки та вихователі відіграють ключову роль у навчанні користувачів навичкам альтернативного спілкування, а також у створенні сприятливого середовища.

Альтернативна та додаткова комунікація – це ключ до створення безбар'єрного середовища для людей із мовленнєвими порушеннями. Її розвиток та впровадження сприяє інклюзивності та рівним можливостям у суспільстві. Подальші дослідження та технологічні досягнення дадуть змогу ще більше розширити можливості альтернативна та додаткова комунікація, роблячи комунікацію доступною для кожного.

Список використаних джерел

1. Єжова Т. Є. Альтернативна комунікація як засіб соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2011. № 8. С. 73–80. URL: <https://surl.li/howmqv>.
2. Куценко Т. О. Використання допоміжної альтернативної комунікації при навчанні дітей з розладами аутичного спектра. *Освіта осіб з особливими потребами: шлях розбудови*. 2013. С. 209–218. URL: <https://surl.lu/stymhb>.
3. Спеціальна педагогіка : Понятійно-термінологічний словник / за ред. В. І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. С. 436.
4. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: <https://surl.li/ykcgsl>.
5. Чайка М. С. Вплив засобів АДДК на розвиток комунікативної діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Науковий часопис*. 2022. №42. С. 39–50.

Iryna Shulha

Methodologist of the Regional Resource Center for Inclusive Education Support
Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**ALTERNATIVE AND ADDITIONAL COMMUNICATION
IS THE WAY TO BARRIER-FREE ACCESS**

Keywords: alternative and augmentative communication, speech, children with SEN, symbols, icons.

Щигорев Іван Віталійович

здобувач вищої освіти ступеня магістра
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ
У РОЗВИТКУ САМОСТАВЛЕННЯ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ**

Ключові слова: соціально-емоційне навчання, самоставлення, самосвідомість, Я-концепція, учні базової школи, Нова українська школа.

Трансформація системи освіти та впровадження концепції «Нова українська школа» (НУШ) вимагає застосування нових підходів до навчання та розвитку ключових компетентностей учнів базової школи. Концепція Нової української школи передбачає активне використання засобів соціально-емоційного та етичного навчання для вирішення завдання формування у здобувачів освіти наскрізних вмінь, м'яких навичок та самоставлення на основі цінностей. Розвиток позитивного самоставлення є невід'ємною складовою становлення особистісних компетентностей та формування ціннісних орієнтацій учнів базової школи. Важливим чинником, який безпосередньо впливає на ставлення учня до себе, самосвідомості, самовизначеності, самоактуалізації особистості, є успішність, що пов'язано із ефективним використанням сучасних методів навчання у процесі педагогічної взаємодії, в тому числі, й інструментарію соціально-емоційного навчання.

Дослідженнями феномену «самоставлення» займались Р. Бернс, Р. Вайлі, С. Куперсміт, М. Розенберг, К. Роджерс, Н. Сарджвеладзе, Т. Титаренко. Зарубіжні науковці визначали самоставлення як організацію самосприйняття (С. Куперсміт, К. Роджерс) та самоусвідомлення, самопізнання, самооцінку, емоційне ставлення до себе, самоповагу, самоконтроль та саморегуляцію (М. Розенберг, Н. Сарджвеладзе). Р. Бернс виокремив перспективи самоставлення: «як я уявляю себе», «ідеальний я» та «як я уявляю як мене сприймають інші» додавши 4 ключові аспекти до кожної з перспектив: фізичний, емоційний, академічний та соціальний [5, с. 24]. Поняття «самоставлення» пов'язане з такими феноменами, як

«самосвідомість», «Я-концепція», «самоактуалізація», «самооцінка», на що вказується у працях І. Беха, А. Маслоу, К. Роджерса, Р. Бернса, У. Джеймса та ін.

Українськими дослідниками самоставлення розглядається як ключовий механізм, що визначає самосприйняття, внутрішню мотивацію та здатність особистості до саморозвитку. Ряд науковців виокремлюють три підходи до розгляду ставлення людини до себе: розуміння самоставлення як афективного компонента самосвідомості (самоставлення у структурі самосвідомості), як риси особистості (самоставлення у структурі особистості), як компонента саморегуляції (самоставлення у системі саморегуляції) (І. Василенко, У. Михайлишин, В. Піхлик). Інші дослідники підкреслюють когнітивний, афективний та поведінковий компоненти самоставлення визначаючи їх через самооцінку, прийняття самого себе, повагу до себе, розуміння власного місця у соціумі (соціальне «Я»), вольову регуляцію (Л. Березовська, В. Горбатих, М. Дмитришин, С. Скиба).

З поняттям самоставлення невід'ємно пов'язано почуття самоцінності. Н. Миколенко аналізуючи поняття «самоцінності» доходить висновку, що самоцінність є «глибинним знанням», тобто часто несвідомим переконанням (або базовим настановленням), що безпосередньо переживається особистістю як почуття самоцінності [2, с. 12]. Такі переживання та емоції є основою емоційно-оцінного компонента самосвідомості та самоставлення, який, з одного боку, спирається на самопізнання, а з іншого – створює головні передумови для формування саморегуляції, самоактуалізації і саморозвитку. Саме на емоційно-оцінний компонент самоставлення та на формування соціального «Я» як відображення власного місця у соціумі впливають емоційно-комунікаційні, особистісні характеристики середовища, в тому числі і освітнього середовища. В цьому контексті можна розглядати вплив соціально-емоційного навчання на розвиток самоставлення учнів.

Стандартом соціально-емоційного навчання у США є фреймворк CASEL (Організації з співпраці з академічного, соціального та емоційного навчання), який стосується розвитку п'яти основних складників соціально-емоційного навчання: самоусвідомлення (здатність розуміти власні емоції, думки та цінності та їхній вплив на поведінку у різних контекстах); самоорганізації (здатність ефективно управляти своїми емоціями, думками та поведінкою в різних ситуаціях, досягати цілей та прагнень); соціальної свідомості (здатність розуміти перспективи та співчуття інших, включно з такими що мають різне походження, культуру та контекст); побудови стосунків (здатність встановлювати та підтримувати здорові стосунки, ефективно орієнтуватися з різними людьми та групами); прийняття відповідальних

рішень (здатність приймати зважені та конструктивні рішення щодо особистісної поведінки, соціальної взаємодії у різних ситуаціях) [6].

У 2024 році UNESCO випустило посібник з інструкцій-рекомендацій щодо використання соціально-емоційного навчання у системах освіти. У даному посібнику соціально-емоційне навчання визначається як інтегрована частина освіти та розвитку особистості, як процес завдяки якому людина набуває та застосовує знання, навички та ставлення для того, щоб розвивати інклюзивну ідентичність, керувати емоціями та досягати особистих та колективних цілей, відчувати та виявляти емпатію до інших, встановлювати та підтримувати стосунки з іншими людьми, та приймати відповідальні та зважені рішення [7].

Серед українських дослідників та амбасадорів соціально-емоційного навчання слід виділити О. Елькіна, О. Рассказову, В. Гринько, О. Марущенко, Т. Водолазську, О. Рому. Сьогодні в Україні впроваджується кілька програм із соціально-емоційного навчання [3; 4]. Одна з програм з соціально-емоційного та етичного навчання, створена в університеті Еморі (США), акцентує увагу на вивченні трьох рівнів соціально-емоційного та етичного навчання (особистісний, соціальний та системний). Особистісний рівень визначає три складові – увага й самоусвідомлення, співпереживання собі та саморегуляція. Увага й самоусвідомлення означають скеровування людини на її ментальний і фізичний стан як на показники рівня стресу, благополуччя, емоцій тощо. Співпереживання собі дає досвід самодослідження власних потреб. Саморегуляція означає практики й поведінку, що повторюють та підсилюють осмислення й усвідомлення власного тіла, розуму й емоцій [4].

У рамках реформи «Нова українська школа» підкреслюється важливість включення соціально-емоційного навчання задля покращення розвитку соціальної, громадянської, культурної компетентностей, інноваційності та креативності, підприємливості, здатності критично та системно мислити, виявляти ініціативність, оцінювати ризики та приймати рішення [1, с. 267].

Розвинені соціально-емоційні навички є базисом здорових відносин між особистостями, почуття впевненості та задоволеності життям. Особистість з розвиненими соціально-емоційними навичками відчуває приналежність до соціуму, розуміючи власну унікальність та приймаючи унікальність інших особистостей. Це формує позитивне самоствавлення, реалістичну самооцінку та самоусвідомлення. Отже, соціально-емоційне навчання є одним з ефективних інструментів розвитку позитивного самоствавлення учнів базової школи. Із зростанням уваги освітньої спільноти в Україні до соціально-емоційного навчання та застосування відповідних методик і прийомів у практичній діяльності з'являються нові можливості щодо досліджень його впливу на різні аспекти розвитку особистості та становлення самоствавлення учнів.

Список використаних джерел

1. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа»: аналітичний огляд / за заг. ред. Л. Гриневич, С. Калашнікової. Київ: Шкільний світ, 2021. 312 с.
2. Миколенко Н. В. Змістовний аналіз поняття самоцінності особистості: *Наукові перспективи*. 2023. № 12 (42). С. 866-880. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-12\(42\)-866-880](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-12(42)-866-880).
3. Освітня програма СЕН «Зерна». URL: <https://surl.li/wixhig> (дата звернення 08.04.2025).
4. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму / за ред. О. Елькін. 2-ге вид. Київ: Інжиніринг, 2023. 148 с.
5. Burns R. B. Self-concept Development and Education. Holt, Rinehart and Winston, University of Michigan. 1982. 441 p.
6. Fundamentals of SEL. URL: <https://surl.li/pnemrm> (дата звернення 08.04.2025).
7. Mainstreaming social and emotional learning in educational system. Policy guide. UNESCO. 2024. 192 p. DOI: <https://doi.org/10.54675/ORWD6913>.

Науковий керівник: Кузнєцова Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Ivan Shchygorev

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

ROLE OF SOCIAL-EMOTIONAL LEARNING

IN DEVELOPING SELF-ATTITUDE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Key words: social-emotional learning, self-attitude, self-awareness, self-concept, primary school students, New Ukrainian school.

Юдіна Олена Вікторівна

викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти

КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

м. Херсон, Україна

**LEGO-ТЕХНОЛОГІЯ В РОБОТІ З ДІТЬМИ
З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ**

Ключові слова: Lego-технологія, дидактичні ігри, корекційна робота, діти з порушенням зору.

Одразу після народження дитина потрапляє до яскравого світу, який наповнений кольорами, запахами, звуками, рухами і тактильними відчуттями. Зір – це потужне джерело знань про навколишній світ. Діти з порушенням зором відчувають певний дискомфорт, невпевненість, утруднення орієнтації в просторі, що призводить до гіподинамії та закомплексованості. Отже, такі діти з раннього віку потребують додаткових занять з розвитку зорового сприйняття.

В роботі з дітьми з порушеннями зору потрібно дотримуватися основних принципів організації освітнього процесу, одним з яких є індивідуально-диференційований підхід до кожної дитини.

Диференційований підхід до дітей з порушенням зору залежить від: стану зору; способів орієнтації у пізнанні навколишнього світу; застосування спеціальних форм і методів роботи з дітьми з порушеннями зору; спеціальних наочних посібників; правильного освітлення в приміщенні; створення спеціального розпорядку життя, лікування, виховання та навчання з урахуванням можливостей та потреб дитини.

Під час організації освітньої діяльності з дітьми з порушенням зору використовуються наочні та ігрові методи у поєднанні зі словесними. Особлива увага приділяється дидактичним іграм. У процесі ігрової діяльності забезпечується активізація зорових функцій, тренування ококорухових м'язів. Через дидактичну гру дитина скоріше опанує необхідними вміннями та навичками, способами зорової орієнтації щодо розрізнення ознак, властивостей предметного світу, зорово-просторових ознак.

Lego-технологія є потужним інструментом у сфері корекційної педагогіки, оскільки поєднує в собі ігрову діяльність, розвиток моторики, логіки, просторового мислення та комунікативних навичок. Особливо цінним є її використання у роботі з дітьми з порушеннями розвитку, де важливо забезпечити доступні, кінестетичні та мотиваційні засоби навчання. Діти з різними формами порушень – когнітивними, соціальними чи сенсорними – потребують індивідуального підходу, і Lego в цьому контексті відкриває широкі можливості для адаптивного навчання.

У роботі з дітьми з порушенням зором Lego набуває особливого значення як засіб розвитку дотику та просторового сприйняття. Завдяки рельєфності деталей, різноманіттю форм та текстур, діти мають змогу через дотик пізнавати навколишній світ, вчитися орієнтуватися в просторі конструкцій, розвивати дрібну моторику та координацію. Застосування спеціально адаптованих наборів, які включають елементи з тактильними маркуваннями або аудіоінструкціями, робить цей процес доступнішим і продуктивнішим. Конструювання також сприяє формуванню причинно-наслідкових зв'язків та розвитку мовлення через опис власних дій.

Окрім індивідуальної роботи, Lego-технологія ефективна і в груповій взаємодії: спільне створення моделей стимулює соціалізацію, вчить домовлятися, слухати один одного та працювати в команді. Такий підхід розвиває впевненість у власних силах і позитивно впливає на емоційний стан дитини [4].

У корекційній роботі з дітьми з порушенням зору можна використовувати такі дидактичні ігри з Lego-конструювання:

- «Підбери деталь за кольором», «Побудуй об'єкт потрібного кольору» – ці ігри сприяють формуванню зорового сприйняття, розвивають швидкість і повноту зорового обстеження;

- ігри «Знайти відмінності», «Побудуй за зразком», «Що змінилося» вчать дітей порівнювати предмети, знаходити в них ознаки відмінності, подібності, вгадувати за описом, розвивати увагу з опорою на зорову пам'ять;

- такі ігри як «Відремонтуй предмет», «Вгадай тварину» вчать дітей практичним навичкам перебудови предмету або моделі, її видозміни. Розвивають гостроту зору, зорове сприйняття, бінокулярний зір, дрібну моторику;

- «Матриця», «Lego-візерунки», «Збери та пройди лабіринт» вчать дітей розташовувати деталі конструктора у відповідній послідовності, формують зорово-рухові вміння, розвивають уміння планомірно та цілеспрямовано обстежувати картинки, виділяти основні ознаки. Сприяють розвитку наочно-образного мислення. Розвивають гостроту зору;

- «Lego-пазли», «Тетріс» навчають дітей відновлювати цілісний образ предмету за зразком. Формують просторове орієнтування «верх – низ», «справа – зліва». Розвивають зорову увагу, зорову пам'ять, уміння порівнювати предмети, використовуючи сенсорні еталони [1; 2; 3].

Під час освітньої діяльності діти з порушеннями зору на рівні зі здоровими дітьми беруть активну участь в іграх. Використання дидактичних ігор сприяє розвитку комунікативних та творчих здібностей у дітей, дає можливість вільно оволодіти Lego-конструюванням, навчитися створювати моделі з опорою на схеми, за зразком.

Дидактичні ігри мають важливе значення в корекційній і профілактичній роботі з дітьми з порушенням зору. Ігри дають можливість досягти бажаного результату в навчанні дітей, допомагають адаптувати навчальний матеріал, спонукають дитину до досягнення кінцевого результату, мотивують до перемоги. Граючи в дидактичні ігри, дитина робить висновки, вчиться узагальнювати, усвідомлює правила, повторює і закріплює отримані знання. Все це сприяє більш повному засвоєнню матеріалу, що вивчається.

Корекційна і профілактична робота з дітьми з порушеннями зору з урахуванням особливостей їх сприйняття навколишнього світу і потенційних можливостей допомагає досягти гарних результатів у їх навчанні та вихованні, створює основу соціальної адаптації, підготовки дітей до життя у сучасному суспільстві. А Lego-технологія – це не лише інструмент для навчання, а й місток до світу, сповненого нових можливостей для дітей з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Максасва Ю. А. Lego-конструювання як фактор розвитку обдарованості. *Початкова школа плюс*. 2012. № 9. С. 66–69.
2. Меренкова Р. В. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Запоріжжя, 2015. 24 с.

3. Ульянець Г. П. Інноваційні технології : ЛЕГО-конструювання в дошкільному закладі. Харків, 2016. 62 с.
4. Рома О. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод. посіб. Київ, 2018. 44 с. URL: <https://surl.luhpuit> (Дата звернення: 18.04.2024).

Olena Yudina

Lecturer at the Department of Theory and Methods of Education,
Psychology and Inclusive Education
Communal Higher Educational Establishment
«Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council
Kherson, Ukraine

**LEGO TECHNOLOGY IN WORKING WITH CHILDREN
WITH VISUAL IMPAIRMENTS**

Keywords: Lego technology, didactic games, correctional work, children with visual impairments.

ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПРОГРЕСИВНИХ ЗМІН В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Абельмазов Анатолій Анатолійович

вчитель фізичної культури
Одеський ліцей № 85 Одеської міської ради
м. Одеса, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК SOFT SKILLS НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ІННОВАЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Ключові слова: фізична культура, soft skills, інноваційне фізичне виховання, комунікативні навички, лідерство, командна робота, критичне мислення.

У сучасному світі, де стрімко змінюються вимоги до особистості та професійної діяльності, особливого значення набуває розвиток soft skills – гнучких навичок, які допомагають у взаємодії з людьми, прийнятті рішень та адаптації до змін. Освіта сьогодні спрямована не лише на передачу знань, а й на формування компетенцій, необхідних для успішного життя та кар'єри.

Фізична культура традиційно асоціюється з розвитком фізичних якостей, проте сучасний підхід до фізичного виховання включає формування таких важливих навичок, як командна робота, лідерство, комунікація, критичне мислення, стресостійкість та самодисципліна. Уроки фізичної культури є ефективним середовищем для розвитку цих навичок, адже вони включають командні ігри, змагальну діяльність, співпрацю, прийняття рішень у динамічних умовах [1, с. 17].

Інноваційний підхід до фізичного виховання, що поєднує фізичну активність із розвитком soft skills, сприяє гармонійному розвитку учнів, їхній соціалізації, підготовці до реального життя та майбутньої професійної діяльності. Це особливо важливо в умовах сучасної освіти, яка орієнтується на компетентнісний підхід і формування всебічно розвиненої особистості.

Сучасна освіта має не лише передавати знання, а й розвивати навички, які допоможуть учням бути конкурентоспроможними. Нова українська школа (НУШ) ґрунтується на компетентнісному підході, де важливу роль відіграють не лише академічні знання, а й гнучкі навички. Вони допомагають учням адаптуватися до змін, працювати в команді, критично мислити та бути готовими до викликів сучасного світу. Ось кілька причин, чому soft skills відіграють важливу роль у контексті Нової української школи:

1. Адаптивність до змін – завдяки гнучким навичкам учні можуть швидше адаптуватися до нових умов навчання та роботи.

2. Підвищення ефективності навчання – розвиток критичного мислення допомагає краще засвоювати матеріал і застосовувати знання на практиці.

3. Підготовка до майбутньої кар'єри – роботодавці цінують soft skills навіть більше, ніж технічні знання, оскільки вони визначають здатність людини працювати в команді, вирішувати конфлікти та креативно мислити.

4. Розвиток соціальної взаємодії – навички комунікації, емпатії та співпраці необхідні для ефективного спілкування з викладачами, колегами та майбутніми роботодавцями.

Щоб ефективно інтегрувати навички soft skills в освітній процес Нової української школи, необхідно застосовувати сучасні методи навчання, зокрема: проєктне навчання – робота над спільними проєктами сприяє розвитку командної роботи, комунікації та лідерства; дискусії та дебати – допомагають покращити навички аргументації та критичного мислення; ігрові методики та кейс-стаді – дозволяють розвивати креативність, навички вирішення проблем і адаптивність; практичні тренінги та воркшопи – сприяють розвитку емоційного інтелекту, навичок управління часом та лідерства.

Навички soft skills у сучасному освітньому процесі є необхідним для підготовки учнів до успішного професійного та особистісного життя. Це не просто доповнення, а фундамент для всебічного розвитку особистості. Вони готують дітей до життя у світі, що стрімко змінюється, допомагають бути успішними в навчанні, роботі та соціальному середовищі. Впровадження інтерактивних методів навчання сприяє формуванню компетентностей, які допоможуть випускникам бути конкурентоспроможними, ефективно комунікувати та швидко адаптуватися до змін у суспільстві.

Для вирішення даного питання демонструємо практичні вправи, які доцільно та якісно виконують сформованість та інтеграцію soft skills на уроках, використовуючи усе вище викладене:

1. Комунікація та командна робота. Мета: Формування навичок оперативного або стратегічного мислення, командної взаємодії та ефективною комунікації під час гри. Опис вправи: «Зроби краще – стань сильнішим!!». Учні діляться на команди по 4-6 осіб. Їм потрібно розробити власну тактику гри у волейбол, футболі, корфболі (або іншу командну гру) та презентувати її іншим.

2. Лідерство та відповідальність. Мета: Розвиток лідерських якостей, відповідальності, уміння мотивувати команду та приймати рішення. Опис вправи: «Капітан команди – кращий тренера!!». Кожен учень по черзі виконує роль тренера своєї команди у міні-футболі, волейболі, корфболу, флорболу, петанк (або іншій грі). Командна гра з особливими умовами (15 хвилин). Капітани отримують завдання

керувати своєю командою під час спортивної гри (наприклад, міні-футболі, волейболі, корфболу, флорболу, петанк (або іншій гри).

3. Критичне мислення та прийняття рішень. Мета: Розвиток критичного мислення, командної роботи, емоційного інтелекту та вміння швидко ухвалювати рішення в нестандартних ситуаціях. Опис вправи: «Що робити? – якщо!!». Учні отримують різні сценарії гри, які потрібно обговорити та прийняти рішення для подальшої гри задля здобуття перемоги. Учні діляться на групи по 4-5 осіб. Кожна група отримує одну ситуацію (можна розігрувати сценки або обговорювати усно). Групи обговорюють рішення, а потім презентують його класу або відтворюють практично під час уроку.

У висновку викладеного вище цілком можна вважати, що впровадження *soft skills* на уроках фізичної культури не лише покращує навчальний процес, а й допомагає учням розвивати життєво необхідні навички. Такі методи роблять уроки цікавішими, сприяють формуванню позитивного ставлення до спорту та готують учнів до викликів сучасного світу. Інтеграція *soft skills* у фізичне виховання через командні ігри, ситуаційні вправи, аналіз тактики та рефлексію дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним та інноваційним.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ : Либідь, 2008. 848 с.

Anatoly Abelmazov

Physical Education Teacher

Odesa Lyceum № 85 of the Odesa City Council

Odesa, Ukraine

**FORMATION OF PRACTICAL SOFT SKILLS
IN PHYSICAL EDUCATION LESSONS AS AN INNOVATION
IN PHYSICAL EDUCATION**

Keywords: physical education, soft skills, innovative physical education, communication skills, leadership, teamwork, critical thinking.

Білоусова Надія Валентинівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м. Ніжин, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4167-9649>

Чайка Вікторія Володимирівна

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

ОПП «Початкова освіта»

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

м. Ніжин, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ**

Ключові слова: освітній процес, урок математики, штучний інтелект.

У сучасному світі технології відіграють ключову роль у освітньому процесі. Одним із найперспективніших напрямків є використання штучного інтелекту (ШІ) у школах, зокрема на уроках математики. ШІ-сервіси допомагають учням засвоювати матеріал у зручній інтерактивній формі, а вчителям – створювати індивідуалізовані навчальні завдання. ШІ може адаптувати матеріали до рівня знань і темпу кожного учня. Наприклад, він може пропонувати додаткові завдання для тих, хто швидко засвоює матеріал, або пояснювати складні теми простіше для тих, кому потрібна допомога. Оскільки ШІ стає частиною повсякденного життя, знайомство з ним у школі готує учнів до роботи з технологіями у дорослому житті.

На нашу думку, використання штучного інтелекту під час навчання математики має багато переваг:

1. Індивідуальний підхід. Системи ШІ аналізують рівень знань кожного учня та пропонують завдання відповідної складності. Це дозволяє дітям навчатися у власному темпі та уникати перевантаження.

2. Інтерактивність та гейміфікація. Сервіси ШІ використовують ігрові елементи: бали, нагороди, рівні складності. Це мотивує учнів до навчання та підвищує їхню зацікавленість у математиці.

3. Автоматизація перевірки робіт. ШІ може миттєво перевіряти відповіді учнів, надавати зворотний зв'язок і пояснювати помилки, що значно економить час учителя.

4. Візуалізація математичних понять. ШІ-сервіси можуть створювати інтерактивні графіки, анімації та 3D-моделі, які допомагають учням краще розуміти складні поняття, наприклад, геометричні фігури чи дробі.

5. Доступність і персоналізація. ШІ-програми доступні онлайн у будь-який час, що дозволяє учням повторювати матеріал удома. Деякі

платформи навіть адаптують завдання під конкретні потреби кожного учня.

6. Використання чат-ботів та віртуальних асистентів. Завдяки чат-ботам (наприклад, ChatGPT або Socratic) учні можуть отримувати пояснення до математичних задач у реальному часі, що сприяє розвитку їхньої самостійності та критичного мислення.

7. ШІ може швидко знаходити актуальну інформацію, пояснювати складні поняття.

Приклади завдань з використанням ШІ (за А.-М. Богосвятською):

1. Створення інтерактивних математичних історій-квестів. Прикладом промпту може стати: створи інтерактивну історію, де учні мають виконати завдання з математики у шумерів. Додай 5 рішень з різними наслідками. Або такий: Математична експедиція в часи динозаврів! Ти та твоя команда потрапили в доісторичний світ через таємничий портал! Тепер, щоб повернутися додому, вам доведеться пройти 5 випробувань. Обирай мудро, бо кожне рішення має свої наслідки!

2. Змагання між учнями та ШІ у вирішенні прикладів, завдань, рівнянь тощо.

3. Створення математичних портретів математичних знаків, формул, понять тощо.

4. Створення математичних задач на основі реальних ситуацій, сучасних подій чи інтересів учнів з розв'язанням їх на уроці.

5. Створення візуалізованих історій про цифри, математичні знаки, формули.

6. Генерація персоналізованих математичних казок.

7. Інтеграція предметів. Створення міждисциплінарних завдань. Наприклад, використання ШІ для генерації зображень, що ілюструють математичні концепції в мистецтві.

8. Створення математичних ігор, квестів, тестів та завдань.

9. Математична суперечка з теми, наприклад, «Яке число є найважливішим?»

10. Написання жартівливих привітань до дня народження учня.

11. Кулінарна математика.

12. Математичні асоціативні карти.

13. Аналіз математичних помилок.

14. ШІ-пророцтва: математика і професії майбутнього.

Не дивлячись на суттєві переваги у використанні сервісів штучного інтелекту під час навчання математики існують певні виклики та обмеження, серед яких виділяємо:

- потреба у доступі до техніки та Інтернету – не всі школи мають необхідні ресурси;

- ризик пасивного навчання – якщо діти користуються тільки готовими відповідями, у них можуть менше розвиватися власні навички розв’язування задач;

- необхідність контролю з боку вчителя – ШІ є лише інструментом, тому важливо, щоб учитель спрямовував процес навчання учнів.

Отже, штучний інтелект має великий потенціал у навчанні математики в школі. Він допомагає зробити уроки цікавішими, адаптувати матеріал під кожного учня та полегшити роботу вчителя. Однак важливо використовувати ШІ як допоміжний засіб, а не як основний метод навчання, щоб розвивати в учнів аналітичне мислення та самостійність у розв’язанні різних математичних завдань.

Список використаних джерел

1. Використання штучного інтелекту на уроках математики: Інноваційні підходи та перспективи для підвищення якості навчання. URL: <https://surl.li/xzgyvoz> (дата звернення: 16.03.25)
2. Мар’єнко М. В. Добір сервісів штучного інтелекту для використання у навчанні природничо-математичних предметів у закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. С. 256–261. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-256-261> (дата звернення: 16.03.25).
3. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні : монографія / А. І. Шевченко та ін. [За заг. ред. А. І. Шевченка]. Київ : ІПШІ, 2023. 305 с.

Nadiia Bilousova

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.),

Associate Professor at the Department of Pedagogy, Primary Education,

Psychology and Management

Nizhyn Mykola Gogol State University

Nizhyn, Ukraine

Viktoriia Chayka

First (Bachelor’s) Level Higher Education Applicant

of the Educational-professional Program «Primary Education»

Nizhyn Mykola Gogol State University

Nizhyn, Ukraine

USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SERVICES IN MATHEMATICS LESSONS

Keywords: educational process, mathematics lesson, artificial intelligence.

Бондаренко Анжела Олександрівна

вчитель-дефектолог

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»

м. Покров, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ ВПРАВ ПІД ЧАС ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ключові слова: нейропсихологія, особливі освітні потреби, когнітивний розвиток, сенсомоторні вправи, інклюзивна освіта.

Сучасна освіта вимагає інноваційних підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Одним із прогресивних методів є використання нейропсихологічних вправ, які сприяють розвитку когнітивних, емоційно-вольових та моторних функцій. Доведено, що розвиток психічних процесів дитини тісно пов'язаний із функціонуванням мозкових структур [8]. Тому впровадження вправ, які стимулюють діяльність окремих зон мозку, дозволяє підвищити ефективність навчання, покращити увагу, пам'ять та комунікативні навички, що є важливим фактором модернізації національної освіти.

Метою дослідження є аналіз ефективності нейропсихологічних вправ у освітньому процесі та визначення їхнього впливу на когнітивний розвиток дітей з ООП в контексті впровадження інноваційних технологій у навчальний процес.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел та досліджень у сфері нейропсихології та корекційної педагогіки; практичне впровадження комплексу нейропсихологічних вправ для оцінки їх впливу на дітей з ООП; порівняння результатів дітей, які проходили корекційну програму, з контрольною групою.

Основні аспекти використання нейропсихологічних вправ:

1. Розвиток когнітивних функцій. Нейропсихологічні вправи сприяють покращенню процесів пам'яті, уваги та мислення [1, с. 95-102].

2. Стимуляція нейропластичності мозку. Завдяки вправам відбувається активізація міжпівкульної взаємодії, що позитивно впливає на навчальну діяльність дитини [5].

3. Інтеграція у систему інклюзивної освіти [6, с. 38-45]. Освітній процес із застосуванням нейропсихологічних методик дозволяє адаптувати навчальні програми відповідно до індивідуальних потреб дитини

Інноваційні нейропсихологічні вправи можна інтегрувати в освітній процес у класі через різні форми роботи. Ось кілька способів їхнього використання:

1. Ранкові активності для активації мозкової діяльності: «Кулак – ребро – долоня» (учні повторюють рухи рук у заданій послідовності);

«Дзеркальне малювання» (одночасне малювання двома руками для розвитку координації).

2. Використання цифрових технологій [2, с. 40-47]: VR та AR-програми для моделювання навчальних ситуацій (віртуальні експедиції, віртуальні лабораторії); ігрові мобільні додатки (CogniFit, Lumosity) для тренування пам'яті, уваги та логічного мислення; Neurofeedback-технології – спеціальні сенсори, що допомагають учням керувати увагою.

3. Сенсорні вправи для концентрації [4; 7, с. 506-511]: використання сенсорних панелей (на дотик, слух, зір) для дітей з гіперчутливістю або гіпочутливістю; дихальні практики («Дихання по квадрату») для зниження стресу перед контрольними роботами.

4. Гейміфікація освітнього процесу [3]: «Знайди зайве» (гра для розвитку логічного мислення); «Запам'ятай і повтори» (інтерактивні завдання для тренування слухової та зорової пам'яті); Play Therapy (особливо корисна для дітей з аутизмом або тривожністю).

5. Співпраця з батьками та педагогами: проведення коротких щоденних тренувань (5-10 хвилин) у класі перед уроками; домашні вправи для повторення пройденого матеріалу із залученням батьків.

6. Використання робототехніки та AI: інтерактивні роботи (наприклад, робо-друзі), які допомагають дітям тренувати соціальні навички; індивідуалізація завдань через штучний інтелект (адаптивні тести, платформи з персоналізованими завданнями).

Висновки. Нейропсихологічні вправи є інноваційним інструментом у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з ООП. Їхнє застосування допомагає розвивати когнітивні функції, покращувати емоційний стан та сприяти загальній адаптації дитини до освітнього середовища. Використання сучасних технологій у поєднанні з традиційними методами дозволяє значно підвищити ефективність освітнього процесу, що робить цей підхід важливою складовою модернізації освіти.

Список використаних джерел

1. Бавольська О. Вплив нейропсихологічних методів корекції на фізичний розвиток дитини з особливими освітніми потребами. *Науково – методичний, інформаційно- освітній журнал. Вересень*. 2021. Том 5. № 4. С. 95–102. <https://surl.li/wbbcuo>.
2. Волинець В. О. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021. Вип. 2. С. 40–47. URL: <https://surl.li/dfagmy>.
3. Дядікова О. Гра як інструмент: що таке гейміфікація? URL: <https://surl.li/zbrvrb>.
4. Коваленко В. Нейропсихологічний підхід у розвитку дітей у початковій школі; рек. та вправи. 2020. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/18576>.
5. Розвиток дитини. Як гармонійно розвивати мозок дитини. URL: <https://surl.li/buwxrc>.
6. Суценок Л. О. Нейропсихологічний підхід у навчанні і креативній діяльності дітей молодшого шкільного віку із особливими освітніми потребами. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. 2021. Т. 3. № 75. С. 38–45. URL: <https://surl.li/cc/kbedzf>.
7. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку : навч.-метод. посіб. / О. В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І. В. Гладченко, І. В. Бобренко, О. І. Мякушко, І. В. Сухіна, С. В. Трикоз; за наук. ред. О.В. Чеботарьової, О. І. Мякушко. Київ : ІСПП імені Миколи Яремченка НАПН України, 2020. С. 506–511. URL: <https://surl.li/uqekijw>.

8. Шевцов А. Г., Ільїна О. В. Нейропсихологічний підхід у корекції розвитку дітей з психофізичними порушеннями. 2015. URL: <https://surl.li/encecp>.

Anzhela Bondarenko

Teacher-defectologist

Lyceum №9 of the Pokrov City Council of Dnipropetrovsk Region

Pokrov, Ukraine

INNOVATIVE APPROACHES TO THE USE OF NEUROPSYCHOLOGICAL EXERCISES DURING THE EDUCATIONAL PROCESS WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Keywords: neuropsychology, special educational needs, cognitive development, sensorimotor exercises, inclusive education.

Бондаренко Валентина Миколаївна

вчитель трудового навчання та технологій

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»

м. Покров, Україна

ПОСДНАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні інновації, цифрова грамотність, безперервне навчання, адаптація.

У сучасному світі освіта зазнає значних трансформацій, зумовлених стрімким впровадженням інноваційних технологій, змінами стандартів та зростанням вимог до якості навчання. В таких умовах особистісно-професійна компетентність педагога набуває особливого значення як запорука ефективної освітньої діяльності.

Сучасний педагог має бути не лише носієм знань, але й фахівцем, здатним до адаптації, саморозвитку, креативного мислення та інноваційного підходу. Його компетентність охоплює широкий спектр: від методичних знань до навичок міжособистісної взаємодії, емоційного інтелекту й уміння працювати в команді. Вміння вчителя адаптуватися до нових викликів забезпечує ефективну реалізацію освітніх програм відповідно до потреб інформаційного суспільства.

Особливої уваги набуває здатність педагога впроваджувати нові технології, зокрема змішане навчання, STEM-освіту, гейміфікацію та цифрові платформи. Використання онлайн-ресурсів, відеокурсів, вебінарів та інтерактивних лабораторій відкриває нові можливості для підвищення кваліфікації [1, с. 136]. Такі інструменти сприяють формуванню гнучкої освітньої системи, що відповідає вимогам часу.

Формування професійної компетентності містить постійну участь у тренінгах, конференціях, педагогічних марафонах і професійних спільнотах. Не менш важливою є підтримка з боку адміністрації закладів

освіти: наставництво, сприятливе середовище для самореалізації, підтримка інноваційних ініціатив.

Наукові дослідження акцентують на необхідності розвитку таких ключових компетентностей: методична компетентність – здатність застосовувати сучасні освітні підходи; цифрова грамотність – вміння працювати з технологіями та онлайн-середовищем; комунікативна компетентність – ефективна взаємодія з учнями й колегами; психолого-педагогічна компетентність – врахування індивідуальних особливостей учнів у освітньому процесі [2, с. 211].

Також важливим є створення умов для безперервного професійного зростання через участь у міжнародних освітніх програмах, стажуваннях і обмінах досвідом [3, с. 10].

Крім того, важливо враховувати індивідуальну траєкторію професійного розвитку кожного педагога. Це означає створення можливостей для самостійного вибору форм і напрямків підвищення кваліфікації відповідно до особистих інтересів, цілей та потреб. Гнучкий підхід до професійного зростання дозволяє педагогам залишатися мотивованими, залученими до процесу змін та впровадження інновацій у власну практику [1, с. 138].

Не менш важливим є формування у педагогів навичок критичного мислення, саморефлексії та здатності до аналізу власної діяльності. Ці компоненти є ключовими для прийняття ефективних рішень, адаптації до складних ситуацій і самовдосконалення. Через регулярну рефлексію та аналіз освітніх результатів педагоги мають змогу покращувати якість навчання та підвищувати його ефективність [2, с. 215].

Сучасна педагогіка вимагає від вчителя бути не лише носієм знань, а й фасилітатором освітнього процесу, наставником і партнером для учнів. У цьому контексті важливо, щоб педагогічна компетентність включала розуміння принципів інклюзивної освіти, гендерної рівності, міжкультурного діалогу та демократичного управління. Розвиток таких аспектів компетентності сприяє формуванню безпечного, відкритого та ефективного освітнього середовища [3, с. 12].

Таким чином, розвиток професійної компетентності педагога – це не лише відповідь на виклики часу, а й основа якісної освіти. Це шлях постійного вдосконалення, відкритості до нового, готовності навчатися протягом усього життя. Інновації мають стати інструментом підвищення якості освіти та утвердження високого статусу педагогічної професії.

Список використаних джерел

1. Дмитрієнко О. О., Фазан В. В., Мокляк В. М., Когут І. В. Цифрова компетентність у професійній підготовці викладачів закладів вищої освіти. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/16407>.
2. Кізім С. С. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів засобами ІКТ. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/13706>.
3. Біляковська О. О. Професійна підготовка майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1581>.

Valentyna Bondarenko

Teacher of labor training and technologies
Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk region
Pokrov, Ukraine

**COMBINATION OF IMPLEMENTATION
OF MODERN TEACHING METHODS**

Keywords: professional competence, pedagogical innovations, digital literacy, lifelong learning, adaptation.

Ван Жусінь

аспірант кафедри педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

**ЗАСОБИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ
ХОРЕОГРАФІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄС**

Ключові слова: креативність, майбутні хореографи, засоби розвитку креативності, країни ЄС.

Професійна діяльність хореографа є творчим процесом, що вимагає високого рівня креативності. Разом із тим, кожен хореограф час від часу відчуває відсутність натхнення та брак креативних ідей. Такі моменти є особливо важкими для здобувачів вищої хореографічної освіти або хореографів-початківців, хоча творче вигорання може стати проблемою і для досвідчених хореографів. Означене вище актуалізує необхідність вивчення прогресивного досвіду використання засобів розвитку креативності в майбутніх хореографів та позитивних практик, які можуть бути імplementовані на національному ґрунті. Значний потенціал у цьому контексті має європейський досвід розвитку креативності, які використовують педагоги хореографи в роботі зі здобувачами освіти.

Заслугують на увагу Ш. Дулінг «Хореографічні пригоди» [1], що являє собою poradnik, який містить підказки та ідеї, які можуть використовувати майбутні хореографи у своїй професійній діяльності: на заняттях з танцювальної композиції, хореографії, імпровізації або танцювальної техніки. Здобувачі вищої освіти можуть також використовувати «Хореографічні пригоди» під час виконання власних неформальних хореографічних завдань, формальних проєктів або як підказки до танцювальної імпровізації. Авторка poradnika пропонує такі засоби розвитку креативності:

- чергування кардіо-танців або вправ під музику (5 хв), імпровізації (наступні 5 хв) зі збереженням того самого рівня енергії та збору найкращих частин імпровізації в короткий танець (останні 5 хв);

- виконання протягом 5 хв медитативних, задумливих, тихих рухів, які, так само як і в попередньому завданні, чергуються з імпровізацією в

такому самому стані душі та тіла (5 хв) та збором найкращих частин імпровізації в короткий танець (останні 5 хв);

- оповідання історії про родича або члена сім'ї, який мав значний вплив на життя здобувача освіти через танець;

- танець у обмеженому просторі (кабіна у ванній кімнаті, душ, машина, шафа, комора тощо). При цьому простір, його функція, фізичні труднощі (полиці, сидіння тощо) і особисті почуття здобувача вищої освіти щодо перебування в цьому просторі впливають на його рух;

- створення танцю, натхненного візуальною якістю зображення (наприклад обраної випадковим чином фотографії в галереї телефону): кольором, текстурою, лінією, тінню, негативним простором, перспективою тощо;

- створення танцю, натхнений емоційним впливом зображення (здобувач може відкрити журнал чи газету, не пов'язані з танцями, на довільній сторінці та вибрати фотографію, давши відповідь самому собі на питання щодо відчуттів, які викликає це зображення. При цьому автор порадирика рекомендує не дивитися на заголовок та не читати історію, доки здобувач не створить першу чернетку танцю);

- створення короткого танцю за мотивами вірша (здобувачу рекомендується викреслити або «стерти» принаймні одне слово чи фразу з кожного рядка, доки він не перетвориться на оригінальний вірш чи новий фрагмент тексту. Потім здобувач має здійснити подібний процес із танцем, «стираючи» окремі рухи або короткі фрагменти, доки він не перетворить оригінал на щось нове. Новий танець може бути або не бути пов'язаним з новим фрагментом тексту);

- танець босоніж на новій або незвичайній поверхні – ліжко, диванні подушки, трава, гравій, пісок, бруд, слизький лінолеум тощо. При цьому здобувачу освіти варто спостерігати, як змінюється стиль його рухів під час танцю на цій поверхні;

- проспівування дитячої пісні як частини власного танцю, при цьому рух може бути чи не бути пов'язаним із пісню;

- створення танцю, натхненного певним «недоліком» у просторі (тріщиною в стіні, щілиною в підлозі тощо) - фізичними характеристиками, візуальним впливом, реальною чи вигаданою передісторією;

- спостереження за пересуванням людей у парку або іншому громадському місці (протягом 5-10 хв), при цьому здобувач має робити нотатки, фіксуючи як конкретні дії, так і рухові якості і стосунки, створені через рух людей у просторі, і на цій основі постановка короткого танцю. В ідеалі, коли танець виконується в тому самому просторі, де були проведені спостереження тощо [1].

Отже, наведені засоби розвитку креативності майбутніх хореографів, що використовуються викладачами закладів вищої мистецької освіти країн ЄС, можуть стати в нагоді українським

педагогам-хореографам у процесі професійної підготовки здобувачів вищої хореографічної освіти.

Список використаних джерел

1. Dooling S. 15 Choreography Adventures for When You Need A Creative Challenge. 2018. URL: <https://surli.cc/cibrzk>.

Науковий керівник: Семенов Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Wang Zhusin

Postgraduate student of the Department of Pedagogy
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy, Ukraine

**MEANS FOR DEVELOPING CREATIVITY
OF FUTURE CHOREOGRAPHERS IN HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS OF EU COUNTRIES**

Keywords: creativity, future choreographers, means of developing creativity, EU countries.

Ведмідь Наталія Олексіївна

викладач I категорії з галузі знань 18 «Виробництво та технології»
ВСП «Роменський фаховий коледж Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»
м. Ромни, Україна

**РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ВПРОВАДЖЕННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ**

Ключові слова: інноваційні методи, ключові компетентності, особистісний розвиток, проєктне навчання.

Сучасна освіта вимагає нових підходів до навчання, які сприятимуть розвитку особистості здобувачів освіти, формуванню їхніх компетентностей та здатності до самостійного мислення. Традиційні методи навчання, що базуються на репродуктивному засвоєнні знань, поступово поступаються місцем інноваційним підходам, які акцентують увагу на активній участі студентів у навчальному процесі. Використання інноваційних методів навчання дозволяє зробити освітній процес більш динамічним, цікавим та ефективним, сприяючи розвитку креативного мислення, комунікативних навичок і здатності до самостійного прийняття рішень та стимулює професійний і особистісний розвиток студентів.

Основною відмінністю інноваційних методів від традиційних є орієнтація на активну участь студентів у навчальному процесі, створення умов для взаємодії, обговорень та практичного застосування знань [2].

Особистісний розвиток – це процес формування ключових компетентностей, що дозволяють людині ефективно адаптуватися до змін

у суспільстві та професійній діяльності. Однією з основних цілей сучасної освіти є не лише передача знань, а й формування навичок самостійного навчання, комунікації та критичного мислення [3].

Інноваційні методи навчання сприяють особистісному розвитку завдяки таким факторам: розвиток комунікативних навичок – участь у дискусіях, проєктній роботі, командній діяльності; формування лідерських якостей – можливість здобувачам освіти брати відповідальність за виконання завдань; розвиток креативного мислення – вирішення нестандартних завдань, застосування творчих підходів.

Впровадження інноваційних методів навчання потребує врахування психолого-педагогічних особливостей розвитку здобувачів освіти. Одним із ключових аспектів є створення комфортного освітнього середовища, що сприяє мотивації до навчання та активній взаємодії [1].

Інтерактивні технології є елементом сучасної освітньої практики, який дозволяє зробити процес навчання більш цікавим та ефективним. Вони включають використання мультимедійних засобів, онлайн-платформ, симуляційних програм, а також різноманітних інтерактивних навчальних матеріалів. Інтерактивні технології забезпечують взаємодію між викладачами та студентами, створюючи сприятливі умови для глибшого засвоєння матеріалу.

Один із прикладів використання інтерактивних технологій – це онлайн-курси та платформи, які дозволяють студентам не тільки вивчити теоретичний матеріал, а й брати участь у практичних заняттях, проводити дослідження або обговорення з іншими студентами. Це сприяє розвитку навичок самостійної роботи, вміння знаходити інформацію та працювати з нею.

Дослідницькі та проєктні методи є потужними інструментами для розвитку самостійності студентів. Вони сприяють формуванню у здобувачів освіти навичок аналізу, синтезу, розв'язання практичних завдань та організації дослідницької діяльності. Проєктний підхід стимулює здобувачів освіти до самостійного розв'язання складних проблем, а також дає можливість отримати теоретичні знання на практиці.

Сучасна фахова освіта не може орієнтуватися лише на інформаційний багаж знань. Ідеться про необхідність формування у здобувачів освіти ключових, галузевих і предметних компетентностей. Ефективним способом досягнення цієї мети є організація дослідницької діяльності здобувачів освіти [4].

Мета дослідницького навчання – «формування готовності і здатності самостійно, творчо засвоювати і перебудовувати нові способи діяльності в будь-якій сфері життя». Ідеться про набуття здобувачами освіти досвіду дослідницької роботи в пізнавальній діяльності та формування компетентної, творчої особистості [3].

Метою проєктного навчання є навчити здобувачів освіти здобувати знання самостійно, застосовуючи їх для вирішення нових пізнавальних і

практичних завдань, а також сприяти формуванню в них комунікативних навичок. Крім цього, потрібно прищепити здобувачам освіти уміння користуватися дослідницькими прийомками (збирання інформації, висування гіпотез, уміння робити висновки).

Традиційний зв'язок «викладач – студент» змінюється на «студент – викладач». Під час роботи над проектом викладач виконує функцію консультанта. Він допомагає у пошуку інформації, координує процес роботи над проектом, підтримує та заохочує. Викладач має бути компетентним, комунікабельним, враховувати можливості та інтереси студента або групи виконавців. Японська мудрість свідчить: «Вчителі відкривають двері, а учень заходить сам».

Створення спільних проектів займає найвищу сходинку в ієрархії способів організації взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Одночасно із цим можна говорити про максимальні можливості щодо підвищення якості знань, оскільки у цьому випадку вони стають результатом емоційно насиченої самостійної пошукової діяльності[5].

Впровадження інноваційних методів навчання є необхідним кроком до розвитку освіти в умовах сучасного суспільства. Інноваційні методи навчання мають значний вплив на особистісний розвиток здобувачів освіти. Вони сприяють розвитку ключових компетентностей, таких як критичне мислення, самостійність, здатність до роботи в команді, а також комунікаційні навички.

Це дозволяє забезпечити активне та інтерактивне навчання, розвинути критичне мислення та креативність студентів, а також підготувати їх до реальних викликів сучасного світу. Оцінка ефективності таких методів та постійного вдосконалення педагогічної майстерності викладачів сприяє досягненню високих результатів і вищої якості освіти.

Список використаних джерел

1. Бульвінська О. Сучасні методи навчання і викладання на основі дослідження: зарубіжний досвід. Освітологічний дискурс. 2019. № 1-2. С. 83–103.
2. Буянова Г., Удалова О. Вплив інноваційних форм і методів навчання на якість професійної підготовки здобувачів вищої освіти. *Проблеми освіти*. 2022. Вип. 2(97).
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
4. Кириченко А. В. Поняття "гейміфікації" в освіті. *Наука та освіта в умовах воєнного часу* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 28 жовтня 2023 р.) / Міжнар. гуманіт. дослід. центр. Дніпро : Research Europe, 2023. С. 164. URL: <https://surl.li/pistjh>.
5. Сучасне заняття: взаємодія інтерактивних технологій з традиційними формами організації навчання. URL: <https://surl.li/coyejc>.

Nataliia Vedmid

Lecturer of the first category

in the field of knowledge 18 «Production and Technology»

Separate structural unit Romny Applied College

of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Romny, Ukraine

DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCES OF STUDENTS THROUGH THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE TEACHING METHODS

Keywords: innovative methods, key competencies, personal development, project-based learning.

Го Лян

аспірант кафедри педагогіки

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

м. Суми, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: майбутні хореографи, цифрові технології, штучний інтелект.

В епоху цифрових технологій технологічний прогрес трансформує різні сфери з безпрецедентною швидкістю, і тому не є винятком сфера хореографічної освіти, що також зазнає значних змін. Як надзвичайно поширений вид мистецтва, танець все більше привертає увагу широкої академічної спільноти. Навчання традиційним танцям в основному спирається на особисту взаємодію та практичні демонстрації. Однак, цей традиційний підхід має обмеження, включаючи обмежені навчальні ресурси, проблеми з персоналізацією прогресу навчання здобувачів освіти і неадекватний зворотний зв'язок у реальному часі [2]. Натомість, інтеграція цифрових технологій із хореографічною освітою надає здобувачам освіти більш інтуїтивно зрозумілий, інтерактивний і захоплюючий досвід навчання, використовуючи аудіоаналіз для виділення ритму та емоційного змісту музики, генеруючи відповідні танцювальні послідовності, які відповідають цим музичним елементам.

Цифрові технології використовуються для імітації реальних сценаріїв навчання танцям. Основна інновація цієї системи полягає в синтезі генерації танців, керованої музикою, і технологій віртуальної цифрової людини. Компонент аудіоаналізу точно вловлює ритм, такт і емоційні нюанси музики, гарантуючи, що згенеровані танцювальні рухи гармонійно синхронізуються з музичними елементами. Віртуальна цифрова людина служить персональним репетитором, надаючи демонстрації танцювальних рухів у реальному часі, пропонуючи експертне керівництво та сприяючи вдосконаленню танцювальних навичок здобувачів освіти. Такий підхід дозволяє здобувачам вищої хореографічної освіти займатися танцями в будь-який час і в будь-якому місці, долаючи традиційні обмеження часу та простору та забезпечуючи персоналізований та ефективний досвід навчання.

Однак, із швидким розвитком сучасних технологій штучного інтелекту питання безпеки мережі стають все більш актуальними. Широке застосування штучного інтелекту та віртуальних цифрових людей у системах навчання танцям викликало гострі занепокоєння щодо запобігання потенційним мережевим атакам, витоку даних і крадіжці особистих даних. У той час як широкомасштабний збір і аналіз даних про поведінку користувачів і навчальні переваги дозволяють системі надавати персоналізовані навчальні плани, цей процес також створює

ризик витоку конфіденційності. Наприклад, на платформі для навчання танцям аудіо- та відеодані користувачів, результати аналізу руху та інша конфіденційна інформація можуть стати потенційними цілями для зловмисників. Таким чином, розробка та впровадження надійних механізмів безпеки мережі є вирішальними при створенні таких інтелектуальних систем. Це передбачає багаторівневі заходи безпеки, включаючи шифрування даних, контроль доступу та аутентифікацію користувача [1]. Забезпечення ефективності цих механізмів має важливе значення не тільки для захисту від мережевих загроз, але й для захисту конфіденційності користувачів і безпеки даних, одночасно забезпечуючи високоякісне навчання.

У цьому контексті заслуговує на увагу цифрова система навчання танцю людини на основі дифузійної моделі, що охоплює два основні сфери: дослідження та застосування. Дослідницький компонент зосереджений на музичному танці та слідує робочому процесу глибокого навчання. Він передбачає побудову набору даних, виконання вилучення ознак і зіставлення послідовності. Дифузійна модель використовуються як основа для навчання та розробки ефективної моделі для генерації танцювальних послідовностей. Компонент програми передбачає перетворення згенерованих танцювальних послідовностей в анімацію. Це включає в себе створення як онлайн, так і офлайн версій цифрової програми людського відображення. Онлайн-версія полегшує відображення танцювальних рухів у реальному часі, а офлайн-версія використовує WEB-технологію для рендерингу відео та відображення платформи. Цей подвійний підхід забезпечує ефективне застосування системи та дає змогу реалізувати цифрову систему навчання людських танцювальних рухів на основі дифузійної моделі [3].

Отже, можемо констатувати, що інтеграція цифрових технологій у хореографічну освіту відкрила нові можливості для розвитку традиційних методів навчання. Адже танець, як дисципліна, яка поєднує фізичне виховання з художньою виразністю, висуває значні вимоги до фізичної координації, почуття ритму та виразності здобувачів освіти, а використання цифрових технологій, зокрема моделей генерації послідовності рухів на основі штучного інтелекту, покращує якість означеного процесу.

Список використаних джерел

1. Hou C. Artificial Intelligence Technology Drives Intelligent Transformation of Music Education. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*. 2024. №9. P. 1–13.
2. Li S. Exploration of digital transformation of dance education and teaching. *Journal of Beijing Dance Academy*. 2023. №1. P. 15–22.
3. Zhou L., Zhao J., He J. A Diffusion Modeling-Based System for Teaching Dance to Digital Human. *Applied Sciences*. 2024. № 14 (19).

Науковий керівник: Бойченко Марина Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Guo Liang

Postgraduate student of the Department of Pedagogy
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
Sumy, Ukraine

**USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN TRAINING FUTURE
CHOREOGRAPHERS: CHALLENGES AND PROSPECTS**

Keywords: future choreographers, digital technologies, artificial intelligence.

Дацишина Олена Олександрівна

учитель фізики та інформатики

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»
м. Покров, Україна

**КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНА
ГРАМОТНІСТЬ НА УРОКАХ ФІЗИКИ ТА ІНФОРМАТИКИ В
ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Ключові слова: критичне мислення, інформаційна грамотність, фізика, інформатика, цифрова інформація.

В умовах безпрецедентного інформаційного потоку та стрімкого розвитку цифрових технологій, формування критичного мислення та інформаційної грамотності набуває особливої актуальності для сучасних учнів. Ці компетентності є ключовими для успішної орієнтації в складному інформаційному просторі, аналізу достовірності даних та ефективного їх використання [1].

На уроках фізики критичне мислення розвивається через аналіз наукових фактів, експериментальних даних та теоретичних моделей. Заохочення учнів до постановки запитань, розгляду псевдонаукових теорій та аналізу графічної інформації сприяє формуванню обґрунтованих висновків [3, с. 15]. Проведення власних експериментів та обговорення етичних аспектів наукових відкриттів поглиблюють розуміння наукового процесу та формують відповідальну позицію.

Уроки інформатики, своєю чергою, є платформою для формування інформаційної грамотності. Навчання ефективним стратегіям пошуку, оцінки надійності джерел, розпізнавання фейкових новин та дотримання етичних норм у цифровому середовищі є життєво необхідним [5, с. 112]. Практичні завдання з аналізу даних та створення інформаційних продуктів розвивають навички інтерпретації та представлення інформації.

Ефективне формування критичного мислення та інформаційної грамотності досягається через проблемно-орієнтоване навчання, проектну діяльність, організацію дискусій, аналіз конкретних кейсів та використання інтерактивних онлайн-інструментів [2, с. 78]. Створення навчальних ситуацій, що вимагають оцінки різних точок зору на одну й

ту саму проблему, стимулює критичне осмислення інформації [4, с. 75]. Оцінювання рівня сформованості цих компетентностей здійснюється за допомогою аналізу есе, розв'язування проблемних завдань, оцінки проєктів та спостереження за дискусіями з використанням чітких критеріїв оцінювання.

Розвиток критичного мислення та інформаційної грамотності є нагальною потребою сучасності. Інтеграція інноваційних методів навчання на уроках фізики та інформатики сприяє формуванню ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації учнів у цифровому світі.

Список використаних джерел

1. Білан Н. Формування інформаційного суспільства в умовах глобалізації. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1262>.
2. Вукіна Н. В., Дементівська Н. П. *Критичне мислення : як цьому навчати*. Харків : Основа, 2007. 192 с.
3. Іванов В. Ф., Волошенко О. В. *Медіаосвіта та медіаграмотність: підруч.*. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с. URL: <https://www.aup.com.ua/uploads/momg.pdf>.
4. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. *Технології розвитку критичного мислення учнів / наук. ред., передм. О. І. Пометун*. Київ : Вид-во «Плєяди», 2008. 220 с. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/772/77257/Kritichne.pdf>.
5. Пометун О. І. *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій*. Харків : Основа, 2009. 288 с.

Olena Datsyshyna

Teacher of Physics and Computer Science

Lyceum № 9 of the Pokrovskaya City Council of the Dnipropetrovsk region

Pokrov, Ukraine

**CRITICAL THINKING AND INFORMATION LITERACY IN PHYSICS AND
COMPUTER SCIENCE LESSONS IN THE AGE OF DIGITAL
INFORMATION**

Keywords: critical thinking, information literacy, physics, computer science, digital information.

Olha Datsko

PhD in Pedagogical Sciences,

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages

Sumy National Agrarian University

Sumy, Ukraine

**CHARTING THE COURSE OF DIGITAL TRANSFORMATION
IN EUROPEAN HIGHER EDUCATION:
FINDINGS FROM EUA REPORTS**

Keywords: digital transformation, institutional evaluation, European University Association (EUA), digital infrastructure, learning innovation.

Over the last two decades, digitalization has progressed from isolated technological innovations to a core component of university strategy and governance. It now plays a transformative role across all institutional domains

— education, research, administration, and communication. These shifts reflect the broader response of higher education systems to global challenges, including rapid technological advancement, the need for flexible learning environments, and increasing expectations from students and society.

This paper examines how digital transformation is addressed in the context of external institutional evaluations, with a focus on the Institutional Evaluation Programme (IEP) led by the European University Association (EUA). The analysis is based on evaluation reports from the early 2000s (2003–2005) and their subsequent follow-up reports up to 2024. This longitudinal perspective enables the identification of key trends, achievements, and recurring challenges in university digitalization efforts over time.

The study explores cases from eight European universities across the Czech Republic, Slovakia, Italy, Poland, and Portugal. It highlights the development of digital infrastructure, the adoption of learning management systems, the use of centralized information platforms, and the integration of feedback mechanisms and digital tools into strategic and administrative processes. Practical examples include electronic document management, online student portals, unified academic databases, and institutional policies on digital teaching innovation.

Findings suggest a clear evolution from fragmented digital projects to institutionalized, long-term strategies. In many cases, digitalization serves as a tool to enhance transparency, governance efficiency, internal quality assurance, and international engagement. Universities such as Brno University of Technology [1], the Technical University of Košice [5], and Wrocław University of Economics and Business [6] exemplify early and structured integration of digital systems. Meanwhile, more recent developments, such as those at NOVA University Lisbon [3] and Pan-European University [4], demonstrate a deepening focus on digital tools for student engagement and performance monitoring.

The reports also draw attention to persistent barriers: limited digital infrastructure, low integration across faculties, uneven digital skills among stakeholders, and financial constraints. Challenges related to communication gaps, user resistance, and low student participation in digital platforms remain pressing, even as universities refine their digital strategies.

Institutional evaluation, as practiced within the EUA framework, offers a valuable lens to observe not only the technical aspects of digitalization but also its strategic embedding within university missions. It enables a comparative and developmental perspective, revealing how institutions across Europe have interpreted, prioritized, and implemented digital change over time.

Overall, the EUA evaluation reports provide evidence that digital transformation is no longer optional but essential. It supports more responsive and transparent decision-making, fosters institutional innovation, and strengthens universities' positions in an increasingly competitive and globalized higher education landscape.

References

1. IEP. Brno University of Technology (BUT). Follow-Up Evaluation Report / Jānis Vētra, Chair Pierpaolo Limone Irina Duma Karen Willis. January 2023. URL: <https://surl.li/uyydef>.
2. IEP. Charles University Evaluation Report / Tatjana Volkova, Chair Misko Djidrov Tommaso Di Mambro Carmen Stanciu Ronny Heintze. January 2025. URL: <https://surl.li/cc/phxrcy>.
3. IEP. NOVA University Lisbon. Evaluation Report / Brian Norton, Chair Melita Kovačević Marta Mendel Ondrej Havelka Anna-Lena Claeys-Kulik. October 2024. URL: <https://surl.li/kvlavy>.
4. IEP. Pan-European University. Evaluation Report / Luc Hittinger, Chair Gaga Gvenetadze Anja Oskamp Maren Schmohl Achim Hopbach. July 2023. URL: <https://surl.li/jwtvfv>.
5. IEP. Technical University of Košice. Evaluation Report. Evaluation with a Special Focus on Internationalisation / Brian Norton, Chair Simona Lache Irina Yefimova Damian Michalik Raymond Smith, Team Coordinator. September 2023. URL: <https://surl.li/utfbfw>.
6. Wrocław University of Economics and Business. Follow-Up Evaluation Report / Professor Dr. Tatjana Volkova Chair Ana Gvritishvili Dr. Oliver Vettori, Team Coordinator May 2023. URL: <https://surl.li/cc/rgmsfa>.
7. IEP. University of the Republic of San Marino. Evaluation Report / Jānis Vētra, Chair Andrea Toniolo Luis Felipe Navarro Marfá Katarzyna Gajda Terhi Nokkala. January 2024. URL: <https://surl.li/jhhmer>.
8. IEP. Warsaw University of Technology. Evaluation Report / Jürgen Kohler, Chair Lučka Lorber Luís Filipe Castro Antonio Ramos Vázquez Terhi Nokkala. July 2023. URL: <https://surl.li/dtjgei>.

Дацко Ольга Василівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ КУРСУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ: ВИСНОВКИ ЗІ ЗВІТІВ ЕУА

Ключові слова: цифрова трансформація, інституційне оцінювання, Європейська асоціація університетів (EUA), цифрова інфраструктура, навчальні інновації.

Зарішняк Інна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри фундаментальної та прикладної хімії

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0948-1352>

Узбек Геннадій Романович

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: самостійна робота студентів (СРС), інноваційний підхід, методи СРС, електронне навчання, мобільне навчання.

Зростаюча конкуренція на ринку праці, швидкі технологічні зміни та необхідність постійного професійного розвитку ставлять перед закладами вищої освіти (ЗВО) завдання підготувати фахівців, які будуть готові до самостійної роботи, критичного мислення та прийняття інноваційних рішень. Відповідно, розробка та впровадження ефективних стратегій, спрямованих на покращення якості та результативності самостійної роботи студентів, стають актуальними завданнями для ЗВО в умовах сьогодення.

За останнє десятиліття існує зростаючий інтерес до аспектів організації самостійної роботи студентів (СРС) у вищих навчальних закладах, що викликає значну активність у науковому середовищі. Так, дослідження, які стосуються цього питання, привернули увагу таких науковців як: Л. Грицюк, М. Сірук, О. Скрипченко, Н. Сидорчук [9], В. Онищук, О. Дубасенюк, Л. Клименко, В. Лозова, Л. Онучак, І. Зимня, А. Кузьмінський, В. Нагаєв, М. Геревич та інших. Розглядаючи безпосередньо впровадження інноваційних підходів до організації самостійної роботи студентів, слід згадати таких вітчизняних вчених: Г. Карпову, Н. Кульгу [5], Н. Герасименко, І. Дичківську [2], В. Євдокимова [3], М. Антонюк, які зробили суттєвий вклад у дослідження даної проблематики.

Мета даного дослідження полягає у вивченні та аналізі ефективних стратегій впровадження інноваційних підходів для організації самостійної роботи студентів у закладах вищої освіти. Це включає оцінку поточного стану самостійної роботи студентів, ідентифікацію найбільш перспективних інноваційних підходів та розробку рекомендацій для їх успішного впровадження з метою покращення якості навчання та підготовки студентів до вимог сучасного суспільства і ринку праці.

Самостійна робота студентів (СРС) є фундаментальним елементом навчального процесу в закладах вищої освіти, забезпечуючи розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей, та навичок самоконтролю і самоорганізації. Так, аналіз поточного стану СРС свідчить про низку позитивних та негативних аспектів, що визначають її ефективність.

Серед позитивних аспектів слід відзначити доступність широкого спектру навчальних ресурсів завдяки цифровим технологіям. Використання електронних бібліотек, наукових баз даних, таких як JSTOR та ScienceDirect, а також онлайн-курсів на платформах Coursera, EdX та Udacity, значно спрощує доступ до інформації та матеріалів для самостійного вивчення [6]. Крім того, викладачі все частіше інтегрують методи, що стимулюють СРС, такі як проектні роботи, дослідницькі завдання та індивідуальні консультації, що сприяє активному залученню студентів до навчального процесу.

Проте незважаючи на дані позитивні тенденції, існують і суттєві проблеми, що знижують ефективність СРС. Так, однією з основних

є недостатня мотивація студентів до самостійної роботи, що може бути обумовлено відсутністю чіткого зв'язку між навчальними завданнями і їхньою майбутньою професійною діяльністю [7; 9]. Крім того, багато студентів відчують труднощі з самоорганізацією, що негативно впливає на їхню продуктивність та своєчасність виконання завдань. Відсутність належного зворотного зв'язку від викладачів також є серйозною проблемою, яка перешкоджає ефективному процесу самовдосконалення та покращення навичок.

Саме тому для підвищення ефективності самостійної роботи студентів необхідно впроваджувати інноваційні підходи, які сприяють підвищенню мотивації студентів, розвитку їхніх навичок самостійного навчання та забезпечують ефективний зворотний зв'язок [3].

Одним з найбільш ефективних підходів є електронне навчання (*e-learning*). Використання онлайн-платформ, таких як Moodle, Canvas, Blackboard, дозволяє створювати інтерактивні курси, що підтримують самостійну роботу студентів. Так, університети можуть використовувати Moodle для надання доступу до навчальних матеріалів, інтерактивних тестів та завдань, що сприяє гнучкості навчального процесу.

Іншим перспективним підходом є мобільне навчання (*m-learning*), яке використовує мобільні додатки, технології (Quizlet або Duolingo) та дозволяє студентам навчатися у будь-який час та в будь-якому місці, що сприяє більш ефективному використанню часу студентів.

Методики активного навчання, такі як фліп-технології (*flipped classroom*), проблемно-орієнтоване навчання (*problem-based learning*), *кейс-метод*, також активно залучають студентів до навчального процесу. Так, фліп-технології передбачають вивчення нового матеріалу вдома, а на заняттях – обговорення і практичне застосування знань, що сприяє глибшому розумінню матеріалу [1; 2]. Проблемно-орієнтоване ж навчання стимулює студентів до активного пошуку рішень реальних проблем, що сприяє розвитку критичного мислення та навичок роботи в команді.

Гейміфікація є ще одним перспективним підходом, що полягає у впровадженні елементів ігрових механік у навчальний процес для підвищення мотивації студентів [2]. Так, використання платформи Kahoot! для створення інтерактивних вікторин і опитувань може стимулювати активну участь студентів.

Адаптивне навчання, що використовує *технології штучного інтелекту* для створення персоналізованих навчальних маршрутів, також має значний потенціал. Системи адаптивного навчання аналізують дані про успішність студентів та їхні індивідуальні особливості, щоб пропонувати найбільш ефективні стратегії навчання [8]. Наприклад, платформа Smart Sparrow дозволяє створювати адаптивні курси, що автоматично підлаштовуються під потреби кожного студента.

Інноваційними інструментами для організації СРС є також навчальні онлайн-платформи Anki, Learnhip, Mentimeter, Liveworksheets, Flipgrid, Prezi, які полегшують навчання і підвищують мотивацію здобувачів [4].

Та варто зазначити, що для успішного впровадження зазначених інноваційних підходів необхідно дотримуватися певних рекомендацій.

Перш за все, важливо забезпечити професійний розвиток викладачів. Це може включати організацію регулярних тренінгів та семінарів, що допоможуть викладачам ознайомитися з новітніми методами навчання та технологіями. Наприклад, університети можуть організувати воркшопи з використання платформ Moodle або Smart Sparrow для створення інтерактивних курсів [1].

Інфраструктурна підтримка є ще одним важливим аспектом. Заклади вищої освіти повинні забезпечити доступ до сучасних технологій та обладнання, необхідного для впровадження інноваційних підходів. Так, університети можуть інвестувати у розвиток своїх електронних бібліотек та навчальних платформ, а також забезпечити студентам доступ до швидкого інтернету та необхідного програмного забезпечення [9].

Мотиваційні програми для студентів також мають значний потенціал. Розробка системи мотивації, таких як стипендії, гранти та конкурсні програми, може стимулювати студентів до активної самостійної роботи. Інтеграція інновацій у навчальні програми є ще одним важливим кроком. Це передбачає включення інноваційних методів навчання до офіційних навчальних програм та забезпечення їх послідовного застосування [3; 5]. Наприклад, університети можуть розробляти нові курси, що використовують методики активного навчання, та забезпечувати їх регулярне проведення.

Окрім того, моніторинг та оцінка ефективності самостійної роботи студентів є необхідним для вчасного виявлення проблем та корекції стратегій навчання. Це може включати використання систем управління навчанням (LMS), що дозволяють відстежувати успішність студентів та аналізувати ефективність різних методів навчання.

Забезпечення підтримки з боку адміністрації закладу вищої освіти також є важливим аспектом. Керівництво університетів повинно активно підтримувати реалізацію інноваційних проєктів та ініціатив, що сприятимуть покращенню якості навчання.

Таким чином, впровадження інноваційних підходів до організації самостійної роботи студентів має значний потенціал для покращення якості навчання та підготовки молодих спеціалістів до вимог сучасного ринку праці. Систематичний підхід до професійного розвитку викладачів, інтеграція новітніх технологій та забезпечення підтримки студентів сприятимуть успішному впровадженню цих підходів у практику.

Список використаних джерел

1. Галюк Н. М. Використання мультимедійних засобів на заняттях з внутрішньої медицини за професійним спрямуванням. *Галицький лікарський вісник*. 2014. Т. 21, № 4. С. 82–84.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
3. Євдокимов В. І., Агапова Т. П., Гавриш І. В., Луценко В. В. Організація самостійної роботи студентів з педагогіки : посібник. Харків : ХДПУ ім. Г. Сковороди, 2000. 160 с.
4. Зарішняк І. М. Інноваційні інструменти організації самостійної роботи студентів. *Сучасні пріоритети розвитку науки та суспільства* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 11-12 квітня 2024 р. : у 2-х т. Т.1. Ч. 2. / За заг. ред. В. І. Мельник. Тернопіль : Крок, 2024. С. 100–103.
5. Кульга Н. К. Використання інноваційних технологій навчання – запорука успіху якісної підготовки фахівців. *Проблеми освіти*. 2000. Вип. 22. С. 75–84.
6. Літвінчук С. Б. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі. *Наукові праці*. 2012. Вип. 146. Т. 158. С. 65–69.
7. Луценко В. В. Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно-орієнтованого навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 18 с.
8. Оленець С. Ю. Технології ефективного засвоєння інформації під час навчання у вищому навчальному закладі. *Актуальні проблеми сучасної медицини : Вісник Української медичної стоматологічної академії*. 2016. Т. 16, № 2. С. 275–278.
9. Сидорчук Н. Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів : теорія та технологія формування : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2004. 168 с.

Inna Zarishniak

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent,

Associate Professor at the Department of Fundamental and Applied Chemistry

Vasyl' Stus Donetsk National University

Vinnytsia, Ukraine

Gennady Uzbek

Postgraduate Student Department of International Economic Relations

Vasyl' Stus Donetsk National University

Vinnytsia, Ukraine

**STRATEGIES FOR IMPLEMENTING INNOVATIVE APPROACHES TO
THE ORGANIZATION OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Keywords: independent work of students (IWS), innovative approach, IWS methods, e-learning, mobile learning.

Іванова Наталія Георгіївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов

Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Шур Ольга

студентка 4 курсу факультету журналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ: УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ

Ключові слова: цифрові освітні технології, викладання іспанської мови, автономне навчання, український контекст, YouTube.

YouTube-канал *YULIA MELNYK SPAIN*, заснований 20 січня 2018 року, є яскравим прикладом сучасної цифрової лінгводидактики, орієнтованої на україномовну аудиторію, яка прагне вивчити іспанську мову з початкового рівня у зручному, автономному форматі. Станом на березень 2025 року ресурс об'єднує 16,7 тис. підписників, містить 220 відео та понад 875 тис. переглядів [1]. Основною метою каналу є створення доступного, структурованого та мотиваційно привабливого контенту для вивчення іспанської мови, про що свідчить авторське гасло: *«Я закохана в іспанську мову та хочу зробити її вивчення легшим та цікавішим для Вас!»* [1]. Контент каналу вирізняється поєднанням особистої історії мовної адаптації авторки з дидактично обґрунтованою подачею матеріалу. Така гібридна структура – поєднання навчального та особистого блогу – створює ефективне середовище для неформального навчання, де навіть складні граматичні теми подаються у доступній та наочній формі.

Креаторка навчального контенту з іспанської мови, Юлія Мельник, пропонує навчальні матеріали для початкового та середнього рівнів володіння мовою, акцентуючи увагу на розвитку мовних навичок, засвоєнні лексики, граматики та покращенні вимови. Контент побудований з урахуванням комунікативних потреб та доповнений елементами культурологічного занурення: у відео подаються сюжети про життя в Іспанії, місцеві традиції, побут і менталітет, що сприяє формуванню міжкультурної компетентності.

Значної уваги заслуговує формальна структура каналу, яка представлена у вигляді 7 плейлистів [4], кожен із яких виконує окрему дидактичну функцію: Лексика/Léxico (25 відео), Дієслова/Verbos (7 відео), Часи дієслів/Tiempos verbales (1 відео), Цифри, числа/Cifras, números (3 відео), Базова грамика (5 відео), Про життя в Іспанії

(5 відео), Іспанські ідіоми (1 відео). У межах сучасної лінгводидактики цінним є підхід, реалізований авторкою через інтеграцію мовного матеріалу в автентичні соціокультурні контексти в Іспанії, що відповідає засадам комунікативної методики формування мовленнєвої компетентності шляхом моделювання реальних соціокультурних ситуацій.

Канал також активно представлений у соціальних мережах Instagram [2] та TikTok [3], що забезпечує мультимодальність сприйняття й сприяє сталому міжплатформному навчанню.

Ключовою ознакою каналу є автентичність – як мовна, так і культурна. Важливо, що його ініціаторка та ведуча – носій української мови, яка самостійно опанувала іспанську в дорослому віці. Її діяльність базується безпосередньо з Іспанії, що додає навчальному контенту додаткової достовірності та емоційної глибини. Завдяки демонстрації фрагментів повсякденного життя в іспанському середовищі, відеоконтент забезпечує реалістичне занурення у мовний простір, активізуючи механізми ситуативного навчання. Авторка поєднує репрезентацію мовного матеріалу з особистим досвідом вивчення мови, що створює ефект ідентифікації глядача з навчальним процесом. У результаті формується висока емоційна залученість аудиторії, що є чинником успішного засвоєння іноземної мови.

Серед освітнього контенту для початківців каналу YULIIA MELNYK SPAIN високу популярність (понад 34 тисячі переглядів) отримало відео «Цифри / числа іспанською. Вчимося рахувати від 0 до 100 іспанською мовою. Базовий урок для українців» [5]. У межах відео авторка Юлія Мельник поетапно подає числівники, починаючи з основних одиниць (від 0 до 10), з чітким акцентом на їх правильну вимову: *cero, uno, dos, tres, cuatro* тощо. Значну дидактичну цінність становить пояснення структурної логіки утворення числівників від 16 до 19 (*dieciséis, diecisiete, dieciocho, diecinueve*) як комбінації чисел “*diez y seis*”, “*diez y siete*” тощо, що дозволяє краще зрозуміти не лише форму, але й внутрішню логіку іспанської числової системи. Далі Юлія послідовно презентує десятки (*veinte, treinta, cuarenta... noventa*) з акцентом на особливості словотвору в числах від 21 до 29. Звертаючи увагу на зміну закінчення *-e* у *veinte* на *-i*, що супроводжується аглютинацією числівника: *veintiuno, veintidós, veintitrés* тощо, авторка сприяє глибшому розумінню словотворчих механізмів іспанської мови. Таким чином, даний відеоурок є прикладом ефективної реалізації принципів поетапного навчання, інтеграції візуально-вербальних засобів і когнітивної спрощеності подання матеріалу. [5].

YouTube-канал YULIIA MELNYK SPAIN репрезентує інноваційну форму цифрової освітньої платформи, орієнтованої на підтримку україномовних користувачів у процесі вивчення іспанської мови як іноземної. Його функціонування відбувається в межах

міждисциплінарного простору, який поєднує компоненти лінгвістики, медіапедагогіки, соціальної комунікації та міжкультурної освіти. Варто також відзначити важливу роль соціальної взаємодії, зокрема у формі коментарів під відео, які відіграють функцію зворотного зв'язку та підсилюють мотиваційний компонент навчання. Високий рівень позитивних відгуків підтверджує затребуваність формату та його адаптивність до індивідуальних освітніх потреб. Крім лінгвістичної інформативності, відео вирізняється чіткою візуальною структурою, помірним темпом мовлення, доброзичливою інтонацією та позитивною енергетикою.

Отже, YouTube-канал *YULIIA MELNYK SPAIN* є цінним прикладом динамічного освітнього середовища, що забезпечує розвиток лінгвістичної, соціокультурної та емоційної компетентностей. У контексті цифрової трансформації освіти він слугує ефективним інструментом підтримки автономного навчання та засобом популяризації вивчення іспанської мови серед україномовної аудиторії.

Список використаних джерел

1. YULIIA MELNYK SPAIN. URL: <https://surl.li/iptpbn> (Дата звернення: 27.03.2025).
2. YULIIAMELNYK.SPAIN. Іспанська мова для різних рівнів. URL: <https://surl.li/uokorf> (Дата звернення: 27.03.2025).
3. YULIIAMELNYK.SPAIN. Іспанська мова для різних рівнів. URL: <https://surl.li/rychma> (Дата звернення: 27.03.2025).
4. YULIIA MELNYK SPAIN. Плейлисти. URL: <https://surl.li/swhemc> (Дата звернення: 27.03.2025).
5. YULIIA MELNYK SPAIN. Цифри / числа іспанською. Вчимося рахувати від 0 до 100 іспанською мовою. Базовий урок для українців. URL: <https://surl.li/stigsu> (Дата звернення: 27.03.2025).

Nataliia Ivanova

Candidate of Philology (Ph. D.), Docent,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages
National University «Odessa Law Academy»

Odesa, Ukraine

Olha Shechur

Bachelor's degree student of the Faculty of Journalism
National University «Odessa Law Academy»

Odesa, Ukraine

**MODERN INNOVATIONS IN EDUCATION AS A MEANS
OF EFFECTIVE SPANISH LANGUAGE LEARNING:
THE UKRAINIAN EDUCATIONAL CONTEXT**

Keywords: digital educational technologies, teaching Spanish, autonomous learning, Ukrainian context, YouTube.

Кацарська Вікторія Анатоліївна

засновник приватного центру розвитку дітей «Талантік»
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ: КОМПЛЕКСНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

Ключові слова: дошкільна освіта, освітнє середовище, педагогічні підходи, розвивальний курс, освітня технологія.

Сучасні українські та зарубіжні педагоги-практики дошкільля активно працюють над впровадженням прогресивних педагогічних підходів до створення інноваційного освітнього середовища, яке б стимулювало розвиток когнітивного, емоційного та соціального інтелекту дитини, формування життєвих навичок та збереження у дитей радості пізнання з врахуванням природної потреби у дослідженні, самостійному відкритті світу, творчості та інтеграції знань у власний повсякденний досвід.

Модернізація підходів до організації освітнього середовища супроводжується інтенсивним використанням інноваційних технологій в освітній діяльності закладів формальної та неформальної дошкільної освіти. За С. Смолюк, останні слід розглядати як «обґрунтовану систему педагогічних форм, методів, засобів, планомірність і послідовність їх використання, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі і дають змогу для розвитку, самовираження, самореалізації і творчості вихованців» [1, с. 7].

Результатом нашого творчого професійного пошуку став розвивальний курс для дітей старшого дошкільного віку «Подорож в країну моїх чудес», впроваджений у приватному центрі розвитку дітей «Талантік» [2]. Основна ідея курсу – створення освітнього середовища, в якому діти не лише отримують знання, а й навчаються мислити, комунікувати, співпрацювати, досліджувати світ та довіряти собі. Це досягається шляхом синергії низки педагогічних підходів:

Ігровий підхід – забезпечення придатної структури освітнього процесу завдяки використанню рольових та інтегральних ігор, ігрових ритуалів, сторітелінгу, театралізації формує емоційне залучення, що робить навчальну діяльність значущою та ефективною. В процесі гри розвиваються уява, критичне мислення, креативність, навички комунікації та взаємодії, а також проявляються природні стратегії мислення і дій дітей, що допомагає розуміти та розкривати їх сильні сторони.

Коучинговий підхід – забезпечення виявлення та реалізації внутрішнього потенціалу, талантів дітей та стратегій їх особистісного розвитку завдяки індивідуальній освітній траєкторії, формуванню внутрішніх опор та навчанню через відкриття. Цей підхід спрямований

на розвиток у дитини усвідомленого ставлення до себе, виявлення власних інтересів та сил характеру, формування внутрішньої мотивації до навчання і розвитку. Він допомагає дітям бути впевненими у собі та навчатися із задоволенням.

Фасилітативний підхід – забезпечення суб'єктності дітей в навчальній діяльності через співтворення, залученість та рефлексію. Це досягається завдяки тому, що дорослий виконує роль наставника та підтримує дитину у формуванні власних висновків через запитання, роздуми, обговорення отриманого досвіду, аналіз помилок, відкриттів та досягнень. У дітей формується самостійність, відповідальність за власне навчання, вміння аналізувати результати.

Проксний підхід – забезпечення командної взаємодії, спрямованої на включеність у процес, підтримку один одного, формування дружніх стосунків як всередині команди, так і між командами. Таким чином діти навчаються працювати спільно, розподіляти ролі, домовлятися й ухвалювати рішення, а відтак співпрацювати для досягнення поставлених цілей.

Інтеграційний підхід – забезпечення інтегрування навчання у життєвий досвід дитини завдяки поєднанню в єдині навчальні кейси різних сфер знань (математика, мовлення, фінансова грамотність, екологія, логіка, творчість та увага) та рівномірного розвитку різних типів мислення.

Усі ці педагогічні підходи втілюються в авторській освітній технології «Інтегральна фасилітативна пригода», яка лежить в основі курсу «Подорож в країну моїх чудес». Ця технологія адаптована до сучасних викликів дошкільної освіти й надає кожній дитині можливість стати творцем власного досвіду, а педагогам – інноваційними лідерами освітнього процесу.

Отже, синергія освітнього потенціалу прогресивних педагогічних підходів формує не лише нову якість освітнього середовища, а й закладає міцний фундамент для успішного майбутнього дитини, сприяючи розвитку критично важливих для успішної адаптації у світі швидких змін і невизначеності self skills та soft skills. Перспективним напрямком подальших досліджень є наукове обґрунтування ефективності авторської освітньої технології «Інтегральна фасилітативна пригода» у створенні інноваційного освітнього середовища для дошкільнят.

Список використаних джерел

1. Смолук С. Упровадження інноваційних технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2022. №3. С. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.3.1>
2. Гриньова М., Кацарська В. Формування проактивності дітей старшого дошкільного віку в умовах неформальної освіти: авторський розвивальний курс «Подорож в країну моїх чудес». *Наша школа : науково-практичні студії*. 2024. № 4. С. 14–18. DOI: [https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.4%20\(8\).327823](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.4%20(8).327823)

Viktorii Katsarska

Founder of the private child development center «Talantik»
Odesa, Ukraine

**INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR PRESCHOOLERS:
COMPLEX IMPLEMENTATION OF EDUCATIONAL APPROACHES**

Keywords: preschool education, educational environment, educational approaches, developmental course, educational technology.

Лагутіна Світлана Олександрівна

методист Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» м. Одеса, Україна

**ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інноваційні технології, інклюзивна освіта

Актуальність теми зумовлена тим, що традиційні педагогічні засоби навчання, зміст й організація освітнього процесу дедалі частіше доводять свою неефективність. Через суперечності характеру педагогічного впливу й невідповідності темпу засвоєння знань та опанування навичок осіб з особливими освітніми потребами виникають суперечливі питання в педагогіці.

В основу інклюзивної освіти покладена концепція, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 12]. Організація процесу інклюзивної освіти передбачає пошук ефективних педагогічних технологій для його реалізації. Внаслідок цього актуальним стає використання в освітньому процесі інноваційних технологій.

Інноваційні педагогічні технології розглядаються педагогічною наукою як цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів [1, с. 57].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблемам інноваційної діяльності в освітній сфері було присвячено чимало досліджень провідних вчених, серед яких Л. Ващенко, О. Арламов, М. Бургін, А. Ніколс, І. Бех, Г. Герасимова, Л. Даниленко, І. Дичківська, Ж. Піаже [1, с. 147].

Попри достатню кількість наукових напрацювань у напрямках освіти дітей з особливими освітніми потребами існує багато питань, які

вимагають подальшої їх розробки. В першу чергу це стосується впровадження в Україні інноваційних технологій та форм навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Пріоритетними напрямками впровадження інноваційних технологій у навчання дітей з особливими потребами є сприяння соціальному, емоційному та когнітивному розвитку кожної дитини з тим, щоб вона відчувала себе неповторним, повноцінним учасником суспільного життя. Успішність організації освітнього процесу забезпечується за рахунок запровадження нових технологій, тому педагогічні колективи цілеспрямовано працюють над модернізацією змісту методичної роботи, переорієнтацією вчителів на нову особистісно орієнтовану філософію, методологію роботи з дітьми з особливими потребами [5, с. 5].

Відзначимо, що технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі розподіляють на такі групи:

- технології індивідуалізації освітнього процесу;
- технології спільного викладання в інклюзивному класі;
- технології подолання навчальних і поведінкових труднощів;
- технології адаптації освітнього середовища [4, с. 138].

Сучасні інноваційні технології дозволяють кожній дитині залишатися самою собою, не відчувати незручності, образи від порівняння з іншими учасниками групи, класу та просуватися в розвитку відповідно до своїх природних можливостей. Тому, до інноваційних технологій навчання дітей з особливими освітніми потребами можна віднести: особистісно-орієнтоване навчання; ігрові та інтерактивні технології; технології модульно-розвивального, проблемного, когнітивного, дистанційного, проектного навчання; диференційоване викладання; інформаційно-комунікаційні технології; метод прикладного аналізу поведінки; систему альтернативної комунікації; інформаційно-комунікаційні та арт-терапевтичні технології; елементи програми Floor-time; навчальну систему Нумікон; квест-технології; здоров'язбережувальні технології.

Використання в межах інклюзивної освіти інноваційних технологій дозволяє досягти таких результатів як створення єдиного освітнього простору; ефективність взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу; удосконалення методів, змісту та організаційних форм навчання, пов'язане з вимогами сучасного суспільства до рівня освіти особистості та її особливостями; максимальне розкриття інтелектуального потенціалу дитини, формування навичок самостійного придбання знань і здійснення різних видів самостійної діяльності, пов'язаної з обробкою інформації [2, с. 74].

Таким чином, навчання дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивних умовах може бути успішним за наявності адекватних ресурсів і підтримки. Педагогам у своїй роботі необхідно використовувати різні шляхи активізації, поєднуючи різноманітні форми,

методи, засоби навчання, які стимулюють активність і самостійність дітей, впроваджувати в освітній процес інноваційні технології.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. С. 56-72.
2. Листопад О. В. Інклюзивна освіта в контексті інноваційного розвитку. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. № 2. 117 с.
3. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. Рівне, 2016. 141 с.
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ : Агентство «Україна», 2019. 300 с.
5. Савчук Л. О., Юхимець І. В. Особливості роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Вісник НДІ інклюзивної освіти*. Рівне. 2013. № 4. 53 с.

Svitlana Lahutina

Methodologist

at the Odesa Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education,
Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

**INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR TEACHING
CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

Keywords: children with special educational needs, innovative technologies, inclusive education.

Лисоконь Ілля Олександрович

доктор філософії з освітніх, педагогічних наук,

старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1722-1825>

**«BYOD» ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ, МОБІЛЬНОСТІ ТА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Ключові слова: вища освіта, заклад вищої освіти, інтерактивні технології, Bring your own device, smart-освіта.

Ринок мобільних рішень – одне з найбільш перспективних напрямків сучасного бізнесу, що обумовлює великі можливості з розвитку і застосування нових технологій і сервісів для різних сфер діяльності. З розвитком інформаційних технологій і бізнесу в сучасному світі з'являється все більше концепцій, які незабаром стають універсальними. З'являючись в одній сфері діяльності, вони майже відразу адаптуються в роботі інших. Коли цифрова трансформація суспільства ввійшла в кожен сферу діяльності людини, від особистого до професійного, важливо вибрати вірний вектор розвитку вищої освіти. Якщо врахувати те, що кожен з нас за останні десять років адаптувався

до новітніх технологій та навчився жити з ними, оцифрувавши своє життя, то когнітивний вектор розвитку є найбільш сприйнятливим вибором для організації освітньої діяльності та освітнього процесу закладу вищої освіти.

Збільшення числа мобільних користувачів та освітніх програм, залучення до цифрового навчання є основними факторами, що стимулюють зростання глобальної інтелектуальної освіти та ринку освітніх послуг. Крім того, співпраця між постачальниками обладнання, програмного забезпечення та освітніх матеріалів забезпечує кращу освітню технологію, що сприяє зростанню ринку. Однак, відсутність обізнаності серед клієнтів та виклики при прийнятті технології, обмежене фінансування з боку користувачів може стримувати зростання цього ринку. Розумна вища освіта та навчання – це технологічні методи навчання, що приймають програми мобільних інструментів та замінюють звичайні методи навчання в аудиторії [4].

Вища освіта є надзвичайно важливим інструментом суспільної трансформації. З огляду на світові комунікаційні тенденції в науковій та освітній сферах, у зв'язку з активним впливом мобільних технологій, Україна на шляху до розбудови суспільства знань, маючи потужні наукові школи, освітні й науково-дослідні установи та високий інтелектуальний потенціал, перебуває на шляху вдосконалення комунікаційних зв'язків в освітній сфері. Наприклад, Н. Бембель у своєму дослідженні «Від інтерактивних технологій до smart-освіти» справедливо стверджує, що «сьогодні розвиток технологій, економічних, соціальних потреб суспільства відбувається настільки стрімко, що неможливо людині здобути освіту «раз і назавжди»» [1, с. 20].

Одним з напрямків розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є концепція BYOD. Так, принцип BYOD (від англ. – Bring your own device) з'явився в корпоративній культурі закордонних організацій, але був переосмислений і прийнятий до використання в освітньому процесі. Термін використовується з 2005 року і був запропонований Р. Беллагасом у роботі «BYOD: Bring Your Own Device» [5].

Спочатку під BYOD малося на увазі використання співробітниками організації власних мобільних пристроїв. Співробітники отримують доступ до баз даних і додатків компанії з метою оптимізації вирішення робочих питань. В освітньому процесі під BYOD розуміється використання мобільного телефону, планшета або ноутбуку в якості додаткового джерела інформації при виконанні різного роду завдань, як аудиторних, так і самостійних. Найбільш простий і поширений спосіб використання власного портативного пристрою полягає у відтворенні цифрового варіанту навчально-методичного посібника, що знаходиться у вільному доступі, використання дистанційного курсу.

Smart-технології, такі як BYOD, ведуть до розширення трудової мобільності в освіті, в державній службі та ін. Отже, мова йде про smart-суспільство, компонентом якого є smart-освіта, в якій об'єднуються в єдину систему не тільки заклади освіти, а й всі учасники освітнього процесу для здійснення спільної освітньої діяльності в мережі Інтернет. У сучасних умовах найбільш оптимальним способом організації академічної мобільності та співробітництва є електронне навчання, що базується на освітніх ресурсах [2].

Суттєвою особливістю сучасних навчальних систем є їх інтерактивність, що забезпечує діалогічний характер навчання. Однак діалогічна взаємодія – не самоціль. Інтенсивність залучення студентів до діалогу не є показником ефективності навчальної програми. Проектуючи кожен фрагмент діалогу, викладач має бачити дидактичні цілі, дбати, щоб репліки не були перевантажені зайвою інформацією, а питання – надто ускладненими, враховуючи здатність комп'ютера «зрозуміти» відповіді тих, хто навчається. Процес комунікації має зацікавлювати студента, підвищувати його бажання продовжувати діалог, стимулювати його пізнавальну активність [3, с. 45].

На підставі вище викладеного можемо підсумувати, що навчання, якщо його розглядати в оптиці сьогодення, за своїм змістом є процесом набуття людиною низки компетентностей та досягнення нею певного рівня розуміння навколишньої дійсності у всій багатоманітності її форм та проявів, а також самої себе як суб'єкта й об'єкта цієї дійсності. Формулювання змісту та призначення навчальної діяльності дозволяє освітній системі незмінно виконувати покладені на неї трансісторичні функції – навчати новому (невідомому) та сприяти розумінню того, що раніше перебувало на лінії ліміальності або й поза нею.

Сьогодні актуалізується питання розширення інтегрованого інтелектуального віртуального середовища для ефективного використання освітнього контенту в процесі навчання. Отримання та поширення інформації за допомогою мобільних застосунків збільшує якісний та швидкісний рівень комунікації між учасниками інформаційного обміну. Мобільні технології в суспільстві знань відкривають перед користувачами нові комунікаційні можливості обмінюватися досвідом та ідеями, більше займатися науковою діяльністю, персоналізувати курс навчання залежно від його завдань і компетентності слухача, економити час.

Список використаних джерел

1. Бембель Н. Від інтерактивних технологій до smart-освіти. Smart-освіта: ресурси та перспективи : матеріали II Міжнар. наук.-метод. конф. 23 листоп. 2016 р. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 421 с. URL: <https://surl.li/yjsrxc>.
2. Гуржій А., Жук Ю., Волинський В. Засоби навчання: навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1997. 208 с.
3. Основи дистанційного навчання. Дистанційний курс / за ред. В. Кухаренко. Харків, 1999. 392 с.

4. Ткачук Т. Світові тенденції та перспективи розвитку smart-освіти в Україні. *Smart-освіта: ресурси та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-метод. конф.* 7 грудня 2018 р., м. Київ. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 50-53.
5. Rheingold H. *Smart Mobs. The Next Social Revolution.* Cambridge, MA : Basic Books, 2002.

Илья Лысок

Doctor of Philosophy in Education, Pedagogy,
Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Kryvyi Rih, Ukraine

**«BYOD» AS A MEANS OF LEARNING, MOBILITY AND EDUCATIONAL
PROCESS MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION**

Keywords: higher education, higher education institution, interactive technologies, Bring your own device, smart education.

Мамиченко Сергій Анатолійович

доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,
доцент кафедри педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Полтава, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4088-4659>

**ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ВЧИТЕЛЯ
В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ШКОЛИ**

Ключові слова: професійна ідентичність, цифровізація, сучасний педагог, медіаграмотність, професійне зростання.

Сучасна школа вже не є лише місцем передачі знань, вона стає простором для розвитку особистості, критичного мислення, творчості та соціальних навичок. У цьому контексті кардинально змінюється і роль вчителя. Якщо раніше педагог виступав головним джерелом інформації, то в умовах інноваційної школи він перетворюється на наставника, фасилітатора, коуча, партнера у навчальному процесі. Відповідно, інноваційна школа вимагає від вчителя нових підходів до навчання. Тепер важливо не стільки «дати знання», скільки навчити учня самостійно їх здобувати, аналізувати, застосовувати у практиці. Це означає, що вчитель має вміти організовувати активне, дослідницьке, проєктне навчання, використовувати ІКТ, інтерактивні методи та підходи до розвитку необхідних компетентностей.

У самому тексті Концепції Нової української школи підкреслюється, що вчитель має відігравати не лише традиційну роль викладача, а й бути лідером, менеджером і успішною особистістю. Такий підхід визначає новий вектор розвитку педагогічної професії в Україні, орієнтований на формування активного, сучасного вчителя, здатного до

трансформації освітнього середовища та натхнення учнів до навчання й самореалізації [1, с. 17].

Крім того, інноваційна школа ставить в центр уваги індивідуальні потреби кожного учня. Вчитель має бути уважним до особистості дитини, її темпу навчання, здібностей, інтересів. Це потребує високого рівня емоційного інтелекту, емпатії та готовності до постійного саморозвитку. Окрім цього, змінюється й освітнє середовище, воно стає гнучким, відкритим до змін, орієнтованим на співпрацю.

З появою штучного інтелекту роль вчителя зазнає ще глибших змін. Адже, сучасні цифрові інструменти, інтерактивні платформи, чат-боти, персоналізовані освітні програми на базі штучного інтелекту можуть значно підсилити навчальний процес, автоматизувати рутинні завдання, надавати миттєвий зворотний зв'язок учням, аналізувати їхні досягнення та потреби.

У таких умовах вчитель перестає бути єдиним джерелом знань, учні інформацію можуть знайти за секунди. Відповідно, у сучасного вчителя з'являється нова місія – навчити учнів критично мислити, аналізувати інформацію, розпізнавати фейки, приймати зважені рішення, бути медіаграмотними та етично використовувати штучний інтелект. Це вимагає, своєю чергою, вимагає від самого вчителя постійного розвитку цифрових компетентностей, відкритості до інновацій та вміння інтегрувати нові технології у навчальний процес.

Попри очевидні переваги цифровізації освіти та впровадження інноваційних технологій, багато вчителів відчують труднощі в опануванні сучасних ІТ-інструментів, вони не готові брати на себе нові ролі. Причин цього кілька, і вони мають як об'єктивний, так і психологічний характер.

1. *Недостатня цифрова підготовка* (більшість вчителів, у часи свого навчання, не мали змоги системно опанувати цифрові через мізерну частину курсів підвищення кваліфікації з фокусом на новітні технології, зокрема штучного інтелекту).

2. *Відсутність чіткого розуміння нових ролей*. Терміни «фасилітатор», «коуч», «ментор» є відносно новими для освітнього середовища. Часто вчителі не до кінця розуміють, що саме передбачає кожна роль, чим вони відрізняються між собою та як їх впроваджувати в реальній практиці, адже у свій час їх цього не навчили, не звернули уваги на все різноманіття переваг цих ролей.

3. *Страх перед невідомим*. Нові технології часто сприймаються як складні, незрозумілі або такі, що «для молодих». Це породжує тривожність, невпевненість у власних силах, страх зробити помилку або виглядати непрофесійно перед учнями.

4. *Професійне вигорання*. У стані виснаження, стресу, перевантаження важко думати про нові підходи. Коли педагоги не отримують системної

підтримки, ресурсу для саморозвитку й мотивації, вони можуть чинити опір будь-яким змінам, навіть якщо ті є прогресивними.

5. *Ціннісні бар'єри.* Дехто з педагогів скептично ставиться до цифровізації навчання, вбачаючи в ньому загрозу для «живого» навчання або втрачену роль учителя як експерта. Є побоювання, що технології знецінюють людське тепло, індивідуальний підхід та педагогічну майстерність.

6. *Відсутність гнучкого середовища.* Щоб бути фасилітатором чи ментором, потрібно мати простір для вільного діалогу, довіру, безпеку. Якщо ж навчання зводиться до підготовки до ЗНО чи виконання планів, можливості реалізувати ці ролі сильно обмежені.

Водночас у процесі трансформації ролі вчителя важливо уникати необґрунтованого декларування великої кількості нових функцій, які, не будучи чітко поясненими, можуть викликати розгубленість і опір у педагогічному середовищі. Дійсно, формулювання довгих і не завжди зрозумілих переліків очікуваних якостей та ролей вчителя не є продуктивним без належного контексту й обґрунтування. Як зауважує американський педагог Дж. Хармер, «має більше сенсу описувати різні ролі вчителя і міркувати, для чого вони корисні, а не виносити оціночні судження про їх ефективність» [2, с. 23]. Такий підхід дозволяє не лише розуміти сутність ролі вчителя, а й осмислювати її значення у конкретних ситуаціях навчання. Наприклад, роль фасилітатора стає важливою під час групової роботи, роль коуча, коли йдеться про індивідуальну траєкторію розвитку учня, роль модератора, при організації дискусій чи дебатів.

Тому переосмислення ролі педагога має ґрунтуватися не на механічному додаванні нових обов'язків, а на глибокому розумінні їх доцільності та практичного значення. Це передбачає і відповідну підтримку вчителя: професійний розвиток, простір для експериментів, можливість рефлексії та обміну досвідом у професійних спільнотах. У такому випадку трансформація ролі вчителя дійсно стане не навантаженням, а можливістю зростання – особистого й професійного.

Отже, в умовах стрімкої цифрової трансформації освіти нові ролі вчителя набувають особливої ваги. Сучасний педагог – уже не лише передавач знань, а фасилітатор навчального процесу, наставник, ментор, модератор та інноватор. Цифрові технології відкривають нові можливості для персоналізованого підходу, формування критичного мислення, розвитку медіаграмотності та самостійності учнів. Вчитель стає провідником у світі інформації, формуючи в учнів не лише академічні компетентності, а й навички майбутнього. Успішна реалізація нових ролей вимагає від педагога постійного професійного зростання, відкритості до змін і готовності переосмислювати власну професійну ідентичність.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2017. URL: <https://surl.li/kyaavv> (дата звернення: 10.03.2025).

2. Harmer J. How to Teach English. 2nd Edition. 2010. PDF. URL: <https://surl.li/ppfbg> (дата звернення: 02.04.2025).

Serhii Mamychenko

Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 «Education/Pedagogy»,

Associate Professor at the Department of Pedagogy

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Poltava, Ukraine

TRANSFORMATION OF THE TEACHER'S ROLE IN THE CONTEXT OF AN INNOVATIVE SCHOOL

Keywords: professional identity, digitalization, modern teacher, media literacy, professional development.

Михайлова Любов Михайлівна

методист науково-методичної лабораторії початкової освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ДОДАТКУ GOOGLE МАЛЮНКИ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ключові слова: початкова школа, образотворче мистецтво, візуальне мистецтво, додаток GOOGLE Малюнки, цифрові інструменти.

У сучасних школах широко впроваджуються інформаційні технології, які оновлюють освітній процес, разом із іншими освітніми галузями оновлюється і мистецька освіта.

За твердженням педагога, науковця, автора підручників для початкової, середньої та старшої школи з мистецтва Людмили Масол, сьогоднішнім першокласникам і другокласникам через десятиліття доведеться входити в самостійне життя з пануванням аудіовізуальної культури, де традиційні види мистецтв будуть існувати як окремо, так і в найрізноманітніших формах взаємодії та синтезу [2, с. 9].

На думку науковця Г. М. Гич, сучасні діти та підлітки переважно є візуалами за типом сприйняття інформації, оскільки бачать світ через призму «картинок», відеозображень. Це й формує нові вимоги до методики подачі інформації в навчальному процесі школи [1, с. 4].

Педагоги-практики наголошують що діти з кожним роком стають все більше цифровими і працювати в цифровому середовищі їм не завдає ніяких проблем чи великих зусиль. Діти самі відчувають технології і вивчають їх самостійно.

Отже, перед вчительством постає об'єктивна необхідність перебудови педагогічних методик викладання образотворчого мистецтва, перенесення навчання у віртуальне середовище – дружнє для

здобувачів освіти на всіх освітніх рівнях, починаючи саме з початкової школи.

Серед розмаїття найпопулярніших платформ та застосунків для навчання в безмежному цифровому просторі, як платних так і безплатних для вчителя що викладає образотворче мистецтво молодшим школярам заслуговує особливої уваги додаток від Google для малювання онлайн – Google Малюнки (або Google Drawings.). Інтерфейс Google Малюнки має схожість із «зовнішністю» інших програм з офісного пакету – Google Документи, Google Таблиці і навіть Google Презентації. Google Малюнки – безкоштовна програма для малювання, призначена для створення блок-схем, векторних діаграм та графіки.

Простий та зручний у використанні додаток, має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, його векторна графіка дає можливість зберігати файли в декількох форматах та збільшувати розмір готового малюнка, імпортувати зображення локально або онлайн, вставляти різні геометричні фігури, стрілки різних видів і форм, форми для виносок або реплік, математичні символи, різновиди ліній і малювання за їх допомогою потрібних елементів, додавати текст із попередньо створених шаблонів та його подальше форматування (зміни кольору, фону, типу шрифту, розміру тощо). Основні інструменти дозволяють редагувати та виконувати різні маніпуляції з об'єктами, такі як обертання, зміна розміру та кольору, переміщення об'єктів будь-яким способом.

Її багатофункціональність – це можливості створення візуалізацій та художніх зображень; це гнучкі налаштування дозволів/заборон, що перетворюють додаток на інтерактивну дошку для спільної роботи над проектом/завданням у режимі реального часу колективно, в групах, в парах або просто для перегляду та коментування.

Універсальність додатку дозволяє все що намальоване в програмі вбудовувати на сторінки свого сайту чи блогу.

Усі створені об'єкти можна додавати в різні документи Google, електронні таблиці чи презентації. Опублікувати їх онлайн у різних форматах файлів, наприклад JPEG, SVG або PNG. Зберегти малюнок як PDF-документ.

Іноді цей інструмент порівнюють з такими редакторами як Adobe Photoshop або Canva, однак Google Малюнки має більш зручний та простий для початківців підхід до графічного дизайну.

Розглянемо можливості додатку на уроках образотворчого мистецтва в початковій школи щодо організації основних видів діяльності таких як: художньо-практичної та творчої; сприймання, аналіз-інтерпретація творів мистецтва; пізнання себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво. Це різні варіанти використання додатку Google Малюнки для створення завдань, вправ, спільних проектів з метою вивчення та закріплення матеріалу на уроках образотворчого мистецтва:

- створення фотоколажу на запропоновану тему, вибір формату картини; композиція у живописі, симетрія у мистецтві – завдання на засвоєння основних принципів образотворчої грамоти;

- малювання «Завершення фігури» завдання на розвиток творчих здібностей через художнє пізнання, ігрову фантазію та мистецтво;

- створення казочки за малюнком завдання сторітеллінг [2, с. 143] на сприймання та малювання;

- створення/малювання скрайбінг (намалюйка) презентації на льоту [2, с. 148] на запропоновану тему;

- малювання «Намалюй та дай малюнку назву», «Створення малюнка за зразком», «Перетвори статистичні дані на графічне відображення», «Пори року. Дерево»;

- створення власного орнаменту, малювання за зразком;

- розфарбування тематичних розмальовок;

- створення візуальної дошки про канікули чи подорожі, вітальної листівки, постера, плаката, реклами, тощо;

- використання інструменту «Додати коментар» підчас виконання справи на нестандартне мислення «Як Ви розумієте цю світлину?»;

- створення інтерактивної шкали часу;

- ігрові завдання – ребуси, головоломки, кросворди з малюнками, різновиди гри «Мистецьке лото» [2, с. 99], «Допоможи героям зустрітися»;

- проведення власного дослідження, збір інформації до запропонованої теми (графіки, малюнки, фото, текст, відео, посилання на сайти) за допомогою дорослих та презентація роботи. Наприклад, завдання на пошукову діяльність в інтернеті «Підберіть фотографії, відеосюжети, фрагменти тексту та інші ресурси, поєднайте їх між собою і поясніть, як ряд подій впливали один на одного і яким чином розвивалися події» [2, с. 145];

- колективне завдання: створення коміксу з картинками і прив'язаними до них відеороликами, вкрапленнями тексту, посиланнями, які допомагають пояснити значущість події, розвиток персонажа і таке інше;

Використання додатку Google Малюнки на уроках образотворчого мистецтва у початковій школі дозволяє вчителю реалізувати принципово нові форми та методи навчання, які сприятимуть: збагаченню творчого процесу та розвитку мистецьких навичок учнів; розширенню безмежних творчих можливостей; візуальне мистецтво (процес малювання) стає доступнішим та більш захоплюючим, що підвищує інтерес до вивчення мистецтва; застосуванню індивідуального підходу на уроці, допомагаючи обирати та використовувати інструменти відповідно до творчих потреб, а це можливість для індивідуального розвитку здобувачів(здобувачок) освіти; заохоченню до експериментування з кольорами, формами та простором, відкриває нові горизонти для творчості та самовираження; розвитку цифрової грамотності, розумінню, як ефективно

використовувати цифрові інструменти для створення власних художніх творів у цифровому форматі.

Список використаних джерел

1. Гич Г. М. Кліпове мислення молоді: друг чи ворог навчання? *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могиллянська академія*. Серія: Педагогіка. 2016. Вип. 257. С. 38-42. URL: https://repository.moippo.mk.ua/upload/17-06-20_18508407.pdf (дата звернення: 04.05.2025).
2. Масол Л. М. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 208 с.

Lyubov Mykhaylova

Methodologist of the Scientific and Methodical Laboratory of Primary Education
of the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**USING THE GOOGLE DRAWINGS APP IN THE FINE ARTS LESSONS
IN PRIMARY SCHOOL**

Keywords: primary school, fine arts, visual arts, Google Drawings application, digital tools.

Ніконова Надія Володимирівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО УПРАВЛІННЯ
РОЗВИТКОМ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ
ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: інноваційні компетентності, управління розвитком, освітнє середовище, професійна діяльність, теоретичні підходи.

У сучасному суспільстві, що швидко трансформується під впливом цифровізації, глобалізації та розвитку знань, особливої ваги набуває проблема формування та розвитку інноваційних компетентностей. Саме ці компетентності дозволяють фахівцям адаптуватися до змін, генерувати нові ідеї, ефективно вирішувати нестандартні завдання та брати участь у процесах модернізації. В освітньому середовищі розвиток інноваційних компетентностей стає ключовим чинником підвищення якості освіти та забезпечення її відповідності викликам ХХІ століття.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування механізмів управління цим процесом для досягнення стратегічних цілей у сфері освіти та професійного розвитку.

Мета дослідження полягає в аналізі наявних теоретичних підходів до управління розвитком інноваційних компетентностей, визначення їх

спільних рис, відмінностей та можливостей застосування в сучасній освітній та професійній практиці.

Компетентність – це інтегрована здатність особистості мобілізувати знання, уміння, навички, цінності й досвід для успішної діяльності у певному контексті [1, с. 54].

Інноваційна компетентність визначається як здатність до ініціювання, впровадження та реалізації інновацій у професійній діяльності. За Л. ТОВАЖНЯНСЬКИМ, вона включає такі компоненти, як інноваційне мислення, здатність до творчості, ризик-менеджмент та готовність до змін [1, с. 42]. І. РОМАНЮК розглядає її як складову професійної компетентності, що формується через досвід інноваційної діяльності [3, с. 113].

Управління розвитком інноваційних компетентностей – це цілеспрямований процес організації умов, методів і ресурсів для стимулювання, формування та вдосконалення інноваційного потенціалу працівників або учнів з метою забезпечення ефективної професійної діяльності в умовах змін [2, с. 314].

До управління розвитком інноваційних компетентностей застосовують такі теоретичні підходи:

1. Психолого-педагогічний підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей особистості, її мотивації, потреб, цінностей і здібностей до інноваційної діяльності. Підхід забезпечує гуманізацію процесу формування інноваційних компетентностей, але потребує глибокої діагностики і значного часу для реалізації [4, с. 102].

2. Системний підхід розглядає інноваційну компетентність як складову частину загальної освітньої системи, де взаємодіють різні елементи суб'єкти, цілі, ресурси, методи. Його перевага цілісне бачення процесу, а недолік складність реалізації в умовах обмежених ресурсів

3. Компетентнісний підхід орієнтується на досягнення чітко визначених результатів навчання. Він акцентує на застосуванні знань на практиці. Його слабкою стороною є ризик формалізації та знецінення інноваційного компоненту.

4. Інноваційно-діяльнісний підхід базується на активному залученні особистості до інноваційної діяльності через участь у проєктах, дослідженнях, експериментах. Перевага – розвиток реального досвіду, але він вимагає високого рівня ресурсної підтримки та залучення кваліфікованих наставників.

5. Андрагогічний підхід є актуальним для неперервної освіти дорослих. Його перевагою є самостійність і усвідомленість суб'єкта навчання, але викликом залишається мотивація до інновацій.

Варто також враховувати культурологічний підхід, який зосереджується на формуванні інноваційної компетентності через призму цінностей, традицій і культурного контексту організації або суспільства. Цей підхід сприяє усвідомленню соціальної значущості

інноваційної діяльності та формує відповідальне ставлення до її результатів [1, с. 56].

Умовами ефективного управління розвитком інноваційних компетентностей є: організаційні умови, методичні умови, кадрові умови, роль керівника, цифрові технології, проєктна діяльність. Розглянемо кожну з них більш широко.

Організаційні умови: створення інноваційного середовища, забезпечення гнучкості навчальних програм, стимулювання ініціативи

Методичні умови: впровадження інтерактивних методів, проєктного навчання, міждисциплінарного підходу [3, с. 315].

Кадрові умови: підготовка педагогів та керівників до інноваційної діяльності, їхня мотивація, професійне зростання.

Роль керівника є ключовою. Він виступає менеджером змін, ініціатором нововведень, наставником і фасилітатором розвитку персоналу.

Цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку інноваційних компетентностей через доступ до глобальних знань, онлайн-інструментів, платформ співпраці [1, с. 54].

Проєктна діяльність сприяє формуванню досвіду розв'язання реальних проблем, розвитку критичного мислення та командної роботи [4, с. 102].

Ефективність управлінських рішень у цій сфері значною мірою залежить також від наявності чіткої стратегії розвитку інноваційної культури в закладі освіти. Вона має бути інтегрована в загальну концепцію розвитку, що дозволяє забезпечити сталість змін і мотивацію учасників освітнього процесу до інноваційної діяльності.

Таким чином розвиток інноваційних компетентностей потребує інтеграції різних теоретичних підходів з урахуванням умов конкретного освітнього або професійного контексту. Найбільш перспективним є поєднання психолого-педагогічного, системного та інноваційно-діяльнісного підходів. Перспективи подальших досліджень полягають у створенні індикаторів оцінювання рівня сформованості інноваційних компетентностей та розробленні інституційних стратегій їх розвитку у контексті цифрової трансформації освіти.

Список використаних джерел

1. Гуралок А. Г. Цифрові педагогічні інструменти (аналітичний огляд). Аналітичний вісник у сфері освіти й науки : довідковий бюлетень ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2024. Вип. 19. С. 54–67. URL: <https://surl.lu/ekyzia>.
2. Козловська Л. П., Степанюк А. В. Формування готовності майбутніх учителів природничих наук до інноваційної діяльності. Педагогічний альманах. 2021. Вип. 50. С. 102–109. URL: <https://surl.lu/nbqbsi>.
3. Козяр М. М. Професійна компетентність викладача ВНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. 2010. Вип. 26. С. 314–319. URL: <https://surl.gd/ytbxoo>.
4. Зленко А., Коцур Д., Зленко Я. Цифрова трансформація в управлінні персоналом у системі професійної освіти. Professional Education: Methodology, Theory and Technologies. 2024. Т. 10, № 2. С. 102–113. URL: <https://surl.li/jdovuu>.

Науковий керівник: Нагорна Наталія Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Nadiya Nikonova

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

**AN ANALYSIS OF THEORETICAL FRAMEWORKS
FOR THE MANAGEMENT OF INNOVATION-RELATED
COMPETENCE DEVELOPMENT**

Keywords: innovative competencies, development management, educational environment, theoretical frameworks, digital technologies.

Oleksandr Pashchenko

Candidate of Technical Science (Ph. D.), Docent,

Director of the MIBO,

Associate Professor of the Oil and Gas Engineering and Drilling Department
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-3296-996X>

Volodymyr Khomenko

Candidate of Technical Science (Ph. D.), Docent,

Associate Professor of the Oil and Gas Engineering and Drilling Department
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3607-5106>

**THE IMPACT OF INNOVATIVE METHODOLOGIES
ON EDUCATIONAL PROGRESS**

Keywords: innovation, education, technology, learning, progress.

Education stands at the heart of societal progress, shaping minds, fostering skills, and preparing individuals for an ever-evolving world. Yet, as global challenges grow – ranging from technological disruption to shifting economic demands – traditional educational systems often struggle to keep pace. Innovation, both as a mindset and a practical tool, offers a powerful means to transform education, ensuring it remains relevant, inclusive, and effective [1; 2]. Let's delve into how advancing education with innovation bridges theoretical ideals with real-world impact, exploring cutting-edge approaches, their benefits, and the challenges they face. From digital tools to pedagogical shifts, innovation is redefining how knowledge is delivered and absorbed, paving the way for progressive change.

At its core, educational innovation draws from theories of learning, human development, and systemic change [3; 4]. Constructivism, for instance,

posits that learners build knowledge through experience, a principle that underpins many modern innovations like project-based learning and interactive technologies. Similarly, theories of motivation – such as self-determination theory – highlight the need for autonomy, competence, and relatedness, inspiring innovations that empower students to take charge of their education. These ideas aren't new, but their application through innovative methods breathes fresh life into them.

Technology plays a pivotal role in this theoretical framework [3; 5]. The rise of connectivism, a learning theory for the digital age, suggests that knowledge exists not just within individuals but across networks. This has fueled the development of online platforms, virtual classrooms, and collaborative tools that extend education beyond physical boundaries. Meanwhile, research into cognitive science supports adaptive learning systems, where instruction adjusts to a student's pace and understanding, rooted in the idea that personalized education maximizes retention and engagement. Together, these theories provide a sturdy foundation, guiding innovators to design systems that align with how people naturally learn and grow.

The leap from theory to practice is where innovation truly shines, and recent advancements offer compelling examples. Digital tools have become a cornerstone of modern education, with platforms like Khan Academy and Coursera delivering high-quality content to millions [6]. These resources democratize access, allowing students in remote or underserved areas to learn from world-class educators. Virtual reality (VR) takes this further, immersing students in historical events or scientific simulations, turning abstract concepts into tangible experiences [7]. For instance, a biology student can explore a 3D model of a cell, interacting with its components in ways a textbook could never replicate.

Beyond technology, pedagogical innovations are reshaping classrooms. Flipped learning shifts study to home – often via videos or readings – and uses class time for discussion and problem-solving, enhancing critical thinking and collaboration through active learning. Gamification adds game-like elements – points or challenges – to lessons, sparking intrinsic motivation, like turning algebra into a quest where solving equations feels like an adventure, not a chore. Inclusive education benefits too, with assistive technologies like text-to-speech or AI sign language interpreters supporting students with disabilities, while culturally responsive teaching, aided by diverse digital resources, reflects students' backgrounds, boosting belonging [8]. These shifts tackle inequities, making education more accessible and fair. Evidence shows flipped classrooms lift science and math performance, adaptive systems like DreamBox raise scores by personalizing lessons, and gamification increases engagement, a key to success, with higher participation when learning feels playful yet meaningful. Beyond scores, innovation builds untested skills – teamwork and digital literacy from online projects, empathy from VR

experiences – vital for a job market shaped by automation, preparing students for life, not just exams. Yet challenges remain: unequal access to tech widens gaps, VR and software costs burden budgets, especially in low-resource areas, and teachers need training that often lags, hindering adoption despite innovation’s promise.

Resistance to innovation can also stall progress. Some educators and parents cling to traditional models, wary of untested approaches or overwhelmed by rapid shifts. Privacy and data security add further complexity, particularly with online platforms that collect student information [8; 9]. Balancing innovation with ethical safeguards – like ensuring AI tools don’t reinforce biases – requires careful thought. These challenges don’t negate the value of advancing education with innovation but highlight the need for thoughtful implementation.

Looking ahead, the path forward builds on successes while tackling obstacles. Expanding affordable broadband and device-sharing can bridge the access gap, while partnerships between governments, tech firms, and schools could cut costs, making tools like VR more common. Teacher training needs to adapt, weaving innovation into certification so educators master new methods. Hybrid models blending online and in-person learning provide flexibility, meeting diverse needs while preserving human connection. Experimentation will spark breakthroughs – AI could predict student challenges early, augmented reality might bring fieldwork to classrooms, and community input from parents and leaders can keep innovations practical and relevant. These steps will unlock innovation’s potential, fostering dynamic, inclusive education systems. Advancing education with innovation is essential for a changing world, rooted in learning theories and driven by practical tools. From digital platforms to creative teaching, it boosts outcomes, prepares students for the future, and addresses inequities despite hurdles like access and resistance. With bold trials and smart support, education will evolve with society, empowering learners to shape tomorrow as a vital force for progress through innovation.

References

1. Rodríguez D. V., Mezquita J. M., Vallecillo A. I. G. Innovative methodology based on educational gamification: Multiple-choice test evaluation with Quizizz tool. *Profesorado*. 2019. № 23(3). P. 363–387. DOI: <https://doi.org/10.30827/profesorado.v23i3.11232>.
2. Ascione A., Di Palma D., Rosa R. Innovative educational methodologies and corporeity factor. *Journal of Human Sport and Exercise*. 2019. № 14(Proc2). P. S159–S168. DOI: <https://doi.org/10.14198/jhse.2019.14.Proc2.02>.
3. Koroviaka Y., Pashchenko O., Khomenko V. Modern paradigm of learning with distance technologies: Abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (Lisbon, February 2-5, 2021). Portugal 2021. 300 p. – Pp. 196–199. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.I.III>.
4. Hassan H., Martínez J.-M., Domínguez C., Perles A., Albaladejo J. Innovative methodology to improve the quality of electronic engineering formation through teaching industrial computer engineering. *IEEE Transactions on Education*. 2004. № 47(4). P. 446–452. DOI: <https://doi.org/10.1109/TE.2004.825541>.

5. Gimbert B., Miller D., Moore R., Cristol D., Giester N. Exploring the Transformative Intersection of Artificial Intelligence and Educational Research: K-12 Principals Supporting English Learners. Proceedings of the 4th International Conference on AI Research, ICAIR 2024. 2024. P. 143–149. ISBN: 979-833130946-6.
6. Kirin R., Khomenko V., Pashchenko O. Classification criteria for massive open online courses on intellectual property. Information Technologies and Learning Tools. 2020. Vol. 78(4). P. 315–330. DOI: <https://doi.org/10.33407/ilt.v78i4.3353>.
7. Novoa-Palacios A. Innovative integral educational leadership in the superior normal schools of Colombia. Revista Electronica Educare. 2020. № 24(3). p. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.15359/REE.24-3.2>.
8. Gomes A. T. L., Salvador P. T. C. O., Goulart C. F., Cecilio S. G., Bethony M. F. G. Innovative methodologies to teach patient safety in undergraduate nursing: Scoping review. Aquichan. 2020. № 20(1). DOI: <https://doi.org/10.52994/aqui.2020.20.1.8>.
9. Pashchenko, O., Medvedovska, T., Khomenko, V., & Terkhanova, O. (2024). Advantages of integrating ChatGPT and BERT (BARD) in education. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (November 15, 2024; Bologna, Italy), 256–265. <https://doi.org/10.36074/logos-15.11.2024.058>.

Пащенко Олександр Анатолійович

кандидат технічних наук, доцент,

директор інституту МІБО, доцент кафедри нафтогазової інженерії і буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

Хоменко Володимир Львович

кандидат технічних наук, доцент,

доцент кафедри нафтогазової інженерії і буріння
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДОЛОГІЙ НА ПРОГРЕС ОСВІТИ

Ключові слова: інновації, освіта, технології, навчання, прогрес.

Плешко Олександр Сергійович

здобувач вищої освіти ступеня магістра

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Ключові слова: інновації, освітнє середовище, педагог, освітні практики.

Сучасний етап розвитку української освіти характеризується системними змінами, які потребують переосмислення ролі школи як середовища розвитку індивідуального потенціалу кожного здобувача освіти. Освіта перетворюється на простір, у якому знання не передаються в готовому вигляді, а здобуваються шляхом пізнання, дослідження та осмислення.

В умовах динамічних змін надзвичайно важливою є інноваційна педагогічна діяльність, яка спрямована на впровадження нових освітніх практик, заснованих на гуманістичних і компетентнісних підходах.

Педагог у цьому процесі виступає активним учасником змін – ініціатором і реалізатором інновацій, що сприяють удосконаленню навчального процесу

Інноваційна педагогічна діяльність – це усвідомлена, цілеспрямована форма професійної активності педагога, яка ґрунтується на аналізі власного досвіду та спрямована на оновлення і вдосконалення навчально-виховного процесу. Її метою є досягнення якісно вищих результатів, генерація нових педагогічних ідей і впровадження ефективних освітніх практик [1, с. 63].

Інноваційна педагогічна діяльність – це динамічне середовище, де в центрі уваги стоїть людина. Вона ґрунтується на гуманістичних принципах, що сприяють розвитку індивідуальності, творчості та критичного мислення. Завдяки інтеграції сучасних технологій, інноваційна педагогічна діяльність забезпечує персоналізований підхід до навчання та готує здобувачів освіти до життя в глобалізованому світі. Охоплює різноманітні освітні простори: від традиційних шкіл до сучасних освітніх платформ. Метод проб і помилок є рушійною силою цього процесу, дозволяючи випробувати нові ідеї та знайти оптимальні рішення. У нових типах навчальних закладів інновації не просто впроваджуються, а стають основою освітньої діяльності, забезпечуючи стабільність та постійний розвиток. Це постійний пошук нових шляхів і методів навчання, які дозволяють зробити освітній процес більш цікавим, ефективним і результативним. Вона передбачає використання сучасних технологій, активні форми роботи, індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти, а також співпрацю в процесі навчання.

Як визначено в Глосарії термінів і понять «Інноваційна педагогічна діяльність – це рух вперед, це постійний розвиток освітнього процесу. Вона допомагає педагогам виходити за рамки традиційних методів навчання і створювати більш динамічне та цікаве навчальне середовище, яке відповідає потребам сучасного суспільства» [2, с. 76].

Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є різноманітні розробки, такі як авторські програми, інтерактивні навчальні матеріали, методичні посібники, освітні платформи та проекти, які вносять свіжий погляд в освітню практику.

Це можуть бути як масштабні проекти, так і невеликі, але значущі розробки, які вирішують конкретні проблеми навчання та виховання.

Інновації в освіті – справа рук багатьох. Це можуть бути як безпосередні учасники навчального процесу – педагоги, науковці, так і організації, що забезпечують його функціонування - школи, університети, наукові центри. Крім того, до цього кола входять і ті, хто розробляє освітню політику та стратегії розвитку освіти [3, с. 28].

Інноваційна діяльність педагога – це не просто впровадження нових технологій, а скоріше постійна робота над собою, спрямована на

створення такого навчально-освітнього середовища, в якому кожен здобувач освіти зможе реалізувати свій потенціал.

Список використаних джерел

1. Артпедагогічний словник : навчальний посіб. для студентів факультету початкової освіти / [автори-упорядники : О. В. Альмерот, Л. Я. Бірюк]. 512 с.
2. Інновації у вищій освіті : глосарій термінів і понять / За редакцією І. В. Артьомова. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. 160 с.
3. Педагогіка та психологія : зб. наукових пр. / за заг. ред. : академіка І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. Вип. 59. 320 с.

Науковий керівник: Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Oleksandr Pleshko

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**INNOVATIVE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF TEACHERS
IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS**

Keywords: innovation, educational environment, teacher, educational practices.

Подгорна Алла Олександрівна

викладач

ВСП «Фаховий коледж

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова»

м. Миколаїв, Україна

**ГЕЙМІФІКАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ: ВІД
ВІРТУАЛЬНИХ БАНКІВ ДО РЕАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ**

Ключові слова: гейміфікація, фінансова грамотність, віртуальні банки, реальні інвестиції, фінансові симулятори.

У сучасному світі, де фінансова грамотність стає ключовою компетентністю, пошук ефективних методів навчання є надзвичайно важливим. Гейміфікація, як інноваційний підхід, пропонує захопливий та інтерактивний спосіб опанування фінансових знань та навичок. Гейміфікація в освітньому процесі може бути використана для підвищення фінансової грамотності, від віртуальних банків до реальних інвестицій.

Гейміфікація – це застосування ігрових механік та принципів у неігрових контекстах з метою підвищення залученості, мотивації та навчання [1, с. 32]. У фінансовій освіті гейміфікація дозволяє перетворити складні фінансові концепції на захопливі ігри, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищенню мотивації до навчання у здобувачів фахової передвищої освіти. Важливим аспектом є розробка

якісних гейміфікованих продуктів, що відповідають освітнім цілям та потребам користувачів [5, с. 45].

Віртуальні банки та фінансові симулятори є чудовим прикладом гейміфікації під час реалізації освітнього процесу підготовки фахового молодшого бакалавра з фінансів, банківської справи та страхування. Вони дозволяють студентам: практикувати управління віртуальними грошима; вивчати основи бюджетування, кредитування та інвестування; приймати фінансові рішення у безпечному середовищі.

Такі платформи, як «The Stock Market Game» або «PersonalFinanceLab», дозволяють студентам експериментувати з різними фінансовими стратегіями, не ризикуючи реальними грошима [2, с. 58].

Існує безліч мобільних застосунків, які використовують гейміфікацію для навчання фінансової грамотності. Наприклад: застосунки для відстеження витрат з елементами гри; застосунки для вивчення фінансових термінів у форматі вікторин; застосунки для планування бюджету з використанням ігрових механік.

Ці застосунки роблять навчання фінансової грамотності доступним та цікавим, дозволяючи студентам навчатися у будь-який час та у будь-якому місці [3, с. 75].

Гейміфікація може бути використана не лише для навчання, але й для залучення студентів до реальних інвестицій. Наприклад: платформи для мікроінвестування з елементами гри; конкурси з віртуальними портфелями, де переможці отримують реальні призи; ігри, які навчають основам аналізу ринку та прийняття інвестиційних рішень.

Ці підходи дозволяють студентам отримати практичний досвід інвестування та розвинути необхідні навички для успішного управління власними фінансами [4, с. 1].

Гейміфікація має безліч переваг, таких як: підвищення залученості та мотивації студентів; сприяння кращому засвоєнню матеріалу; розвиток практичних навичок; створення безпечного середовища для експериментів.

Однак, існують і виклики, такі як: необхідність розробки якісного та цікавого контенту; ризик відволікання від реальних фінансових цілей; необхідність адаптації до індивідуальних потреб студентів.

Гейміфікація є потужним інструментом для підвищення фінансової грамотності. Вона дозволяє перетворити складні фінансові концепції на захопливі ігри, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку практичних навичок у здобувачів освіти. Від віртуальних банків до реальних інвестицій, гейміфікація відкриває нові можливості для навчання та залучення студентів до світу фінансів.

Список використаних джерел

1. Вербах К., Хантер Д. Для розваги та користі. Модель гейміфікації. Київ : Наш Формат. 2015. 224 с.

2. Дічева Д., Дічев К., Агре Г., Ангелова Г. Гейміфікація в освіті : систематичне картографування. *Освітні технології та суспільство*, 2015. 18 (3). С. 75–88.
3. Макгонігал Дж. Реальність під питанням. Чому ігри роблять нас кращими та як вони можуть змінити світ. Київ : Клуб Сімейного Дозвілля, 2012. 384 с.
4. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року: веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy-fin-literacy> (дата звернення 14.03.2025).
5. Філіпчук В. В., Гаврилук А. В. Гейміфікація як інноваційний інструмент в освіті. Київ: Наукова думка. 2021. 144 с.

Alla Podhorna

Lecturer

Separate Structural Unit «Shipbuilders Professional College
of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding»
Mykolaiv, Ukraine

GAMIFICATION OF FINANCIAL LITERACY: FROM VIRTUAL BANKS TO REAL INVESTMENTS

Keywords: gamification, financial literacy, virtual banks, real investments, financial simulators.

Світковська Світлана Андріївна

методист науково-методичної лабораторії мовно-літературної освіти,
старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

Вергомі Лідія Танасіївна

учитель української мови та літератури
Чорноморський академічний лицей імені Тараса Шевченка
Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області
м. Чорноморськ, Україна

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ПРИ ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ: КОРИСТЬ ЧИ ШКОДА

Ключові слова: штучний інтелект, підходи, стратегії, українська мова, література.

Що таке штучний інтелект (ШІ)? Це здатність комп'ютера або керованого ним робота виконувати завдання, з якими раніше могла справитися лише людина. Це широкий спектр алгоритмів та інструментів машинного навчання, здатний миттєво отримувати інформацію й обробляти її: виявляти закономірності, оптимізувати, робити прогнози. Термін винайшов Алан Тьюрінг у 1950 році, а вперше він його використав у науковій статті під назвою «Обчислювальні машини та інтелект».

ШІ назавжди змінив освіту в усьому світі. Але думки щодо застосування ШІ серед учителів різняться: чого більше від цього – користі чи шкоди. Учителі розуміють користь новітньої технології, але

бачать і можливі проблеми. Адже вони хвилюються, що використання ІІІ обмежить розвиток учнів/учениць, призведе до списувань тощо.

Якщо врахувати той факт, що деякі здобувачі освіти справді використовують ІІІ для списування, то для хвилювання вчителів є підстави. Але за даними анкетування більша частина здобувачів освіти в окремих закладів вважає, що ІІІ зробить освітній процес цікавим та захопливим, і цим покращить навчання.

Робота ІІІ базується на поєднанні трьох головних навичок: **навчання** – збір інформації та розробка правил її подальшого використання; **міркування** – вибір оптимального алгоритму для досягнення бажаного результату; **самокорекція** – постійне вдосконалення, тонкі налаштування алгоритмів, котрі дозволяють досягти якомога точніших результатів [2].

Одним із найпростіших прикладів використання ІІІ в освіті – це автоматичне оцінювання, що нівелює людський фактор. З одного боку, зводиться нанівець ризик помилки, а з іншого – таке оцінювання є об'єктивним і сприяє отриманню найточніших результатів. Деякі учні/учениці повністю покладаються на ІІІ, виконуючи домашнє завдання. Але вони не враховують, що з таким ажіотажем з'являться нові програми, які розпізнають тексти нейромереж. Нещодавні відгуки від освітян в Clever Study показали, що програма часто помиляється і пише незв'язні речення або фейкову інформацію. Або в залікових тестах вказує, що всі варіанти відповідей правильні [3]. Тож ІІІ в освіті має свої плюси й мінуси. Незважаючи на те, що інтеграція нейромереж в освіту почалася порівняно недавно, вони вже сьогодні допомагають учням/ученицям швидше знайти потрібну інформацію, виконати домашнє завдання, підібрати програму чи навчальний курс, що повністю відповідають їхнім інтересам.

Узагальнимо основні корисні моменти, котрі здатні принести нейромережі в освітню галузь: **персоналізація** (індивідуальні навчальні програми), **дистанційне навчання** (спрощення віддаленого навчання), **автоматизація процесів**: (виконання рутинних завдань, наприклад, перевірка тестів). Але є ризики, що в результаті розширення впливу ІІІ на освіту може виникнути ряд серйозних проблем: **зниження соціалізації** (зменшення контактів), **проблеми з розвитком критичного мислення** (складності із вирішенням тих чи інших завдань), **етика** (відсутність відповідальності використання).

Використання штучного інтелекту (ІІІ) на уроках української мови та літератури відкриває нові можливості для вчителів і здобувачів освіти. Приклади застосування ІІІ в процесі навчання:

Персоналізоване навчання. Платформи на основі ІІІ такі, як Duolingo, можуть адаптувати навчальний процес під індивідуальні потреби здобувачів освіти. Алгоритми аналізують успішність учня/учениці, його слабкі місця й пропонують відповідні завдання для

покращення, а вчитель отримує можливість відслідкувати поступ здобувачів освіти власною освітньою траєкторією.

Автоматизована перевірка. ШІ-системи такі, як Grammarly, можуть аналізувати тексти українською мовою, виявляти граматичні, лексичні, стилістичні та орфографічні помилки. Це дозволяє учням/ученицям отримувати миттєвий фідбек на свої роботи, що сприяє їхньому розвитку.

Генерація контенту. ШІ може використовуватися для створення навчальних матеріалів. Системи на основі GPT можуть генерувати вправи та тести на основі заданих тем. Це дозволяє вчителям швидко створювати контент, адаптуючи його під потреби класу. Звісно, великий вплив на якість отриманого дидактичного матеріалу має вміння учителя поставити правильні задачі перед ШІ.

Чат-боти для практики мови. Чат-боти такі, як «Lingodeer», можуть допомагати здобувачам освіти практикувати розмовну українську мову. Учні/учениці можуть спілкуватися з ботом, отримуючи відповіді на запитання і вдосконалюючи мовленнєві навички.

Віртуальні асистенти. Віртуальні асистенти такі, як Siri або Google Assistant, можуть допомагати здобувачам освіти з вивченням нових слів та фраз. Учні/учениці можуть запитувати про значення слів, їхнє вживання в реченнях, а також отримувати рекомендації щодо літератури.

Інтерактивні навчальні платформи. Усім відомі та поширені в освітній діяльності платформи ШІ такі, як «Kahoot!» або «Quizizz», дозволяють створювати інтерактивні вікторини для здобувачів освіти. Вони можуть бути адаптовані під різні рівні знань та інтереси здобувачів освіти, що робить навчання більш цікавим, захопливим та візуалізованим.

Аналіз текстів за допомогою ШІ. Спеціалізовані програми можуть виявляти в літературних творах ключові теми, стилістичні засоби, граматичні конструкції та інші елементи, що допоможе учням/ученицям глибше зрозуміти зміст прочитаного. Програма, наприклад, може виділити використання художніх засобів, пояснюючи їхню роль у створенні художніх образів. Це значно полегшить аналіз творів та сприятиме кращому засвоєнню матеріалу здобувачами освіти.

Генерація ілюстрацій до творів. Завдяки неймовірним досягненням ШІ можливо створювати вражаючі візуальні образи на основі текстових описів. Зображення можна згенерувати значно швидше, навіть у будь-якому стилі. Також можливо згенерувати унікальні зображення, що неможливо зробити традиційним методом.

Створення відео. Використання ШІ для створення відео може бути чудовим способом зробити викладання мови та літератури більш цікавим, захопливим, ефективним та візуалізованим. Використовуючи інструменти ШІ такі, як <https://www.synthesia.io/>, можна створити анімовані пояснення граматичних правил, літературних термінів або історичних подій. А інструменти ШІ такі, як <https://artbreeder.com/>,

можна використати для створення 3D-моделі персонажів із книг або історичних діячів, історій або віртуальних екскурсій.

ШІ має значний потенціал для покращення освітнього процесу. Він може автоматизувати завдання, персоналізувати навчання та надавати учням/ученицям доступ до інформації та ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці. Однак використання ШІ в освіті також несе з собою ряд ризиків, про які важливо знати. Незважаючи на всі переваги, необхідно розуміти, що ШІ має використовуватися лише як допоміжний інструмент, а не як заміна вчителя. Інтеграція ШІ в освітню сферу може значно підвищити ефективність та зацікавленість учнів/учениць, роблячи уроки більш інтерактивними та персоналізованими [4]. Проте спілкування з учителем, роль його особистості для здобувачів освіти, зворотний зв'язок є невід'ємною і важливою частиною успішного освітнього процесу на принципах гуманізації освіти.

Список використаних джерел

1. Бібліотека методичних матеріалів ВСЕОСВІТА // Використання штучного інтелекту на уроках української мови та літератури. URL: <https://surl.cc/ivbqvn> (дата звернення: 01.04.2025).
2. Освітній проєкт на урок // Методичні рекомендації. Можливості, застереження та перспективи застосування ШІ на уроках української мови та літератури. URL: <https://surl.lu/cszdqm> (дата звернення: 01.04.2025).
3. Освітній проєкт на урок // Перспективи використання штучного інтелекту в шкільній освіті. URL: <https://surl.li/cxercu> (дата звернення: 27.12.2025).
4. Детектор медіа // Штучний інтелект в освіті: ризик або нові можливості? URL: <https://surl.li/dwbwdj> (дата звернення: 01.04.2025)
5. Платформа POSTUPAI // Штучний інтелект допомагає чи заважає вчитися. URL: <https://surl.li/looehx> (дата звернення: 01.04.2025).

Svitlana Svinkovska

Methodologist at the Scientific and Methodological Laboratory
of Language and Literary Education,

Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

Lidia Vergoti

Teacher of the Ukrainian language and literature
Chornomorsk Academic Lyceum
Chornomorsk, Ukraine

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TEACHING UKRAINIAN LANGUAGE
AND LITERATURE: BENEFIT OR HARM**

Keywords: artificial intelligence, approaches, strategies, Ukrainian language, literature, New Ukrainian school.

Свіргун Артем Русланович

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8419-2796>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: штучний інтелект, вища освіта, інновації, методи викладання, персоналізація, автоматизація.

Поступова інтеграція елементів штучного інтелекту в систему вищої освіти є перспективним напрямом розвитку сучасних технологій викладання та навчання. Імплементация інструментів штучного інтелекту у освітній процес формує концепцію персоналізації, автоматизації адміністративних завдань та впровадження інноваційних методів навчання, що є важливим у сучасних умовах швидких глобалізаційних процесів та діджиталізації.

Варто зазначити, що в Україні, як і в багатьох країнах світу, розпочато встановлення загального механізму використання штучного інтелекту, зокрема, і у вищій освіті. Відтак, у 2020 році урядом країни було ухвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні [3]. В продовження розвитку даного напрямку, у 2021 році затверджено План заходів з реалізації Концепції [2]. Основними пріоритетами Плану стали:

- формування та затвердження нормативно-правової основи регулювання використання штучного інтелекту, зокрема, у галузях освіти, економіки, кібербезпеки та інших;
- посилення рівня якості вищої освіти та відповідних освітніх програм, що здійснюють навчання фахівців у галузі штучного інтелекту;
- запровадження інноваційних інструментів та проєктів з використанням елементів штучного інтелекту;
- посилення рівня захисту даних в інформаційних системах під час використання штучного інтелекту [2].

Варто зазначити, що важливим напрямом використання ШІ у вищій освіті є формування новітньо-інноваційних підходів та методів викладання, навчання та організації освітнього процесу [1]. Розглянемо характерні напрями імплементації ШІ у освітній процес вищої школи.

Персоналізація навчання. За допомогою штучного інтелекту є можливість адаптувати навчальні матеріали під потреби кожного студента. До прикладу, освітні платформи Coursera або Duolingo здійснюють аналіз навчальних результатів користувача й пропонують індивідуальні завдання. Платформу Duolingo також можна використовувати задля перевірки мовних навичок.

Автоматизація оцінювання. Штучний інтелект може формувати та перевіряти тестові завдання, різного роду презентації та есе та навіть оцінювати відповіді у відкритій формі. Використання штучного

інтелекту дозволяє аналізувати рівень знань здобувачів вищої освіти. Також напрямом використання ШІ є автоматизація процесу реєстрації студентів, обліку відвідуваності та навіть створення розкладів.

Інтелектуальні репетитори та віртуальні асистенти. До прикладу, ChatGPT, відповідно до своїх налаштувань, може давати відповіді на запитання студентів, пояснювати матеріал та генерувати інтерактивні навчальні матеріали. Відтак, Інститут штучного інтелекту розробив Semantic Scholar, що є інструментом обробки природної мови, який може надавати однорядкові резюме наукової літератури.

Аналіз освітніх даних. Алгоритми штучного інтелекту можуть аналізувати поведінку здобувачів вищої освіти, визначати їхні сильні та слабкі сторони, прогнозувати ризики у навчання. Також, в системі штучного інтелекту є інструменти Connected Papers, Inciteful, LitMaps, які забезпечують зручну візуалізацію пошукових результатів наукової літератури. За допомогою ResearchRabbit можна проаналізувати рівень цитованості наукових праць.

Доступність освіти. Інструменти штучного інтелекту можуть впливати на рівень доступності вищої освіти для учасників освітнього процесу із особливими потребами, посилюючи інклюзивність закладів вищої освіти. Зокрема, голосові асистенти допомагають людям із вадами зору, а також системи розпізнавання мови допомагають у навчанні людям з вадами слуху.

Використання інструментів штучного інтелекту в освітньому процесі має свої переваги та недоліки. Загалом, серед позитивних переваг можна виокремити: зростання доступності до навчальних матеріалів та персоналізація навчання; адаптація до різних методів навчання та викладання; аналіз даних та зрозуміла пошукова система; посилена автоматизація освітнього процесу; розвиток новітньо-інноваційних методів навчання та викладання тощо.

Поруч із позитивними напрямками використання штучного інтелекту, наявні його відповідні недоліки, а саме: постійне оновлення матеріально-технічного забезпечення та програмного забезпечення задля можливості користування ШІ; питання конфіденційності та приватності, загроза використання приватних інформаційних даних; ризики для авторського права; зниження рівня дотримання академічної доброчесності [4].

Отже, штучний інтелект широко імплементується у освітній процес вищої школи, роблячи її більш адаптивною, доступною, автоматизованою та персоналізованою. У ході використання ШІ у вищій освіті важливим є дотримання балансу між новітніми технологіями та традиційними методами навчання задля забезпечення якісного рівня надання освітніх послуг. Важливим є гармонійний аналіз інформації, що надають інструменти ШІ задля дотримання конфіденційності, етичності та академічної доброчесності. З урахуванням проведеного аналізу, варто

вказати, що використання штучного інтелекту у вищій освіті має потенціал до удосконалення освітнього процесу, проте з дотриманням відповідних правил його використання.

Список використаних джерел

1. Андрощук А. Г., Малога О. С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education and Linguistics*. 2024. № 3 (2). С. 27–35. DOI: https://doi.org/10.46299/ij_sj.20240302.04.
2. Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України. Документ 438-2021-р. Редакція від 25.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#Text>.
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України. Документ 1556-2020 р. Редакція від 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>.
4. Сілюгіна І. М. Етичні та правові аспекти впровадження систем штучного інтелекту в освітній процес у вищій школі. *Вісник науки та освіти*. 2023. 10(16). С. 850–862. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-850-862](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-850-862).

Науковий керівник: Зарішняк Інна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри біофізичної хімії, фізики та педагогічних мов Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Artem Svirhun

Postgraduate Student of the Department of International Economic Relations
Vasyl' Stus Donetsk National University
Vinnytsia, Ukraine

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION

Keywords: artificial intelligence, higher education, innovation, teaching methods, personalization, automation.

Селятіна Майя Ігорівна

вчитель англійської мови
Одеський ліцей № 10 Одеської міської ради
м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ ЗАДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Ключові слова: інновації, компетентність, мотивація, методи, навчання.

У сучасному світі володіння іноземною мовою розглядається не лише як інструмент комунікації, а й як ключова компетентність успішної особистості. У зв'язку з цим, одним із головних завдань вчителя сьогодні є не лише передача знань, а й створення мотиваційного середовища, яке сприяє активному, усвідомленому та результативному навчанню.

Сьогодні, як ніколи раніше, освітній процес потребує нових підходів, які відповідали б викликам часу, потребам учнів і запитам суспільства. В умовах цифровізації та глобальних змін традиційні методи дедалі частіше поступаються місцем інноваційним формам і методам

навчання, що активізують пізнавальну діяльність, сприяють формуванню ключових компетентностей і розвивають творчий потенціал здобувачів освіти.

Інноваційний підхід у навчанні базується на зміні ролі вчителя: з джерела знань він перетворюється на фасилітатора навчального процесу. Основу складають такі концепції як комунікативно-діяльнісний підхід, який робить акцент на мовленнєвій практиці у реальних життєвих ситуаціях і спрямований на розвиток практичних навичок мовлення; компетентнісний підхід, який забезпечує розвиток не лише мовленнєвих, а й міжкультурних, соціальних та когнітивних навичок; інтегроване навчання, що передбачає вивчення предметного змісту іноземною мовою; індивідуалізація та диференціація навчання із врахування здібностей, інтересів і стилів навчання учнів; інтерактивне навчання, яке забезпечує активну участь кожного учня в процесі спілкування; змішане навчання, яке поєднує ефективно традиційні та цифрові методи [3; 7].

Інновації у практичному вимірі охоплюють як методи, так і технічні засоби. Практичні інновації – це нові або вдосконалені ідеї, методи чи технології, які легко впроваджуються на практиці та дають швидкий, помітний результат. Це не просто щось нове, а саме корисне, застосоване «тут і зараз». Саме практичні інновації напряду впливають на підвищення мотивації. Адже мотивація зростає тоді, коли учні бачать результат своєї навчальної діяльності, мають змогу використовувати нові цікаві інструменти, відчують, що їх діяльність сучасна, ефективна і визнана, а також отримують постійний зворотний зв'язок і мають варіанти для самовираження [2].

Серед ефективних практичних інновацій як засобів підвищення мотивації, а одночасно, і результативності навчання, можна виокремити декілька дуже влучних. Наприклад, гейміфікація освітнього процесу, адже ігрові елементи, як-от змагання, бали, нагороди, активно залучають учнів до роботи, викликають зацікавлення, а використання таких платформ, як Kahoot, Wordwall, Quizizz, створює ефект залученості. Використання цифрових технологій, мультимедійні презентації, відеоуроки, інтерактивні вправи, застосування мобільних додатків, дозволяють учням навчатися у зручному форматі.

Не можна обійти увагою проєктну та командну роботу, що добре сприяє розвитку креативності та надає можливість практичного застосування знань та умінь. Дуже корисною для проєктної діяльності є всеєвропейська програма eTwinning [5], створена Європейським Союзом у 2005, яка працює під егідою Європейської Комісії і об'єднує понад 1 млн. освітян з закладів освіти у 46 країнах. Програма функціонує на European School Education Platform і надає унікальну можливість розвитку і вдосконалення не тільки учням, а й вчителям. Беручи участь у програмі, учні шкіл та студенти коледжів і ЗВО можуть під час проєктної роботи розвивати всі без винятку головні компетентності та

наскрізні навички, вдосконалюючи при цьому свій рівень володіння іноземною мовою і підвищуючи мотивацію до її невимушеного вивчення та поліпшення на практиці, під час активного живого спілкування та співпраці.

Надзвичайно дієвими та вчасними сьогодні є CLIL-технології [6]. Вивчення предметів, наприклад, географії чи біології, іноземною мовою дозволяє формувати міждисциплінарні зв'язки та стимулює пізнавальний інтерес. CLIL – це метод навчання, який де-факто навчає дітей двома мовами одночасно неінвазивним способом. Цей термін вперше був введений ще в 1994 році Девідом Маршем, щоб описати підхід до навчання немовного предмета через іноземну мову з подвійним фокусом на засвоєння предметних знань і покращення мовленнєвих компетенцій. Тобто, ця методика переслідує перш за все дві мети: вивчення предмету за допомогою іноземної мови та вивчення іноземної мови через предмет, що викладається. При цьому, цільова мова є засобом при засвоєнні навчального матеріалу, а не самоціллю. Такий підхід ґрунтується на контексті: предмет інтегрується на уроці мови, а мова на предметному уроці, тобто, програма вивчення мови інтегрується з іншою навчальною програмою. В свою чергу, предмети інтегруються між собою, при цьому, зміст предметів, що вивчаються на рідній та іноземній мовах теж інтегруються між собою, за допомогою тем і завдань. Таким чином, в технології CLIL вже з самого початку закладені потенційні можливості збільшення обсягу навчального часу на вивчення як іноземної мови, так і окремого шкільного предмету.

Особливого значення набуває роль вчителя у створенні інноваційного середовища. Сучасний учитель іноземної мови виконує роль наставника, фасилітатора, мотиваційного лідера. Важливими є індивідуальний підхід, створення дружньої атмосфери, використання зворотного зв'язку та рефлексії, постійне професійне зростання [4].

Звісно, попри численні переваги, упровадження інновацій супроводжується певними труднощами, такими, як обмежене технічне забезпечення, недостатній рівень цифрової грамотності педагогів, потреба в оновленні навчальних програм тощо. Утім, тенденції розвитку освіти свідчать про зростаючу потребу в інноваціях. Надалі очікується активніше впровадження штучного інтелекту, персоналізованого навчання та VR/AR технологій.

Таким чином, завдяки новітнім методикам, інтегрованому навчанню, цифровим інструментам та креативному підходу вчителя навчання стає більш захопливим, доступним і результативним. Інновації – це не лише зміна методів, а зміна підходу до самої суті навчання: від пасивного засвоєння знань до активної участі в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Іноземні мови : методичні рек. для вчителів на 2024/25 рік. URL: <https://surli.cc/htorlr> (дата звернення: 19.04.2025).

2. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. *Укр. пед. журн.* 2015. № 1. С. 85–98. URL: <https://surl.li/ojwdkz> (дата звернення 19.04.2025).
3. Сальник І. В. Підготовка англomовного вчителя : проблеми інтеграції фахового і мовного навчання . *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія: Педагогічна.* 2018. Вип. 24. С. 30–32.
4. Шило С. І., Савченко Т. В. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження інноваційних технологій як засіб розвитку творчої особистості учасників педагогічного процесу. Запоріжжя, 2014. С. 2–3.
5. eTwinning: European School Education Platform. URL: <https://surl.gd/zdoexk> (дата звернення: 19.04.2025).
6. Marsh D. (Ed.). CLIL/EMILE – The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential. Strasbourg : European Commission, 2002. 192 p.
7. Richards J., Rodgers T. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 392 p.

Maiia Seliatina
English teacher
Odesa Lyceum №10
Odesa, Ukraine

INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN A MODERN UKRAINIAN SCHOOL TO INCREASE STUDENTS' MOTIVATION TO LEARN

Keywords: innovation, competence, motivation, methods, learning.

Судніков Євген Олександрович
старший науковий співробітник
науково-дослідного відділу перспектив розвитку електронних засобів
навчання наукового центру дистанційного навчання
Національний університет оборони України
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2484-4972>
<https://scholar.google.com/citations?user=9PxpjYIAAAAJ&hl=uk>

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОГО ПРОФІЛЮ

Ключові слова: ліцеїст, інформаційно-комунікаційна компетентність, критерії, показники, ІКТ, цифрове суспільство.

У сучасних умовах ліцеїст, як майбутній військовослужбовець, має володіти первинними навичками та вміннями роботи з озброєнням, знати інформаційні системи відповідно до своєї майбутньої військової професії та функціональних обов'язків, мати контекстні знання в галузі інформаційних технологій і кібербезпеки, а також вміти користуватися сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій (далі –

ІКТ) [2, с. 7]. Це, з одного боку, підкреслює важливість формування у кожного ліцеїста інформаційно-комунікаційної компетентності (далі – ІКК) як ключового компонента його ключових компетентностей, а з іншого – наголошує на необхідності цілеспрямованого впровадження ІКТ [3, с. 6] та їх сучасних засобів у процес його навчальної діяльності в умовах інформаційного суспільства (далі – ІС) та контекстного їх застосування в освітньому процесі ліцеїв.

Для визначення сформованості ІКК ліцеїстів необхідно розробити відповідні критерії та показники оцінювання.

Будемо вважати, що критерій – це мірило, за яким оцінюється сформованість певного компонента ІКК ліцеїстів, а отриманий результат дає можливість визначити ступінь її сформованості за допомогою різних шкал на етапі педагогічного експерименту [1, с. 2].

Показник – це конкретна кількісна чи якісна характеристика, яка відображає стан сформованості ІКК у ліцеїстів. Показники використовуються для оцінювання їх досягнень у формуванні своєї ІКК як перспективного майбутнього військового фахівця [4, с. 5].

З огляду на структуру компетентності пропонуємо виокремити п'ять критеріїв для оцінювання сформованості ІКК ліцеїстів. Схарактеризуємо їх докладніше.

Ціннісно-мотиваційний критерій є «стартовим і стрижньовим», характеризує цінності та мотивацію ліцеїста як суб'єкта навчального середовища в ІС загалом та до використання ІКТ у навчальній діяльності зокрема. Основними показниками цього критерію є такі:

- цінності навчальної діяльності із використанням ІКТ: їх використання у навчальній діяльності, чітке усвідомлення своїх майбутніх професійних цілей і шляхів їх досягнення за допомогою засобів ІКТ;
- мотивація до використання ІКТ навчальній і повсякденній діяльності та поведінці: зацікавленість і прагнення досягати успіхів у навчальній діяльності за допомогою засобів ІКТ.

Інтелектуальний критерій слугує знаннєвою основою сформованості ІКК ліцеїстів, визначаючи рівень їх володіння системними, теоретичними, а головне – контекстними практичними та прикладними знаннями у сфері ІКТ. Основними показниками цього критерію є:

- знання теорії ІКТ: глибоке розуміння основних принципів та концепцій ІКТ;
- знання технологій необхідних під час навчання та в подальшій службовій діяльності: знання теоретичних аспектів ІКТ, включаючи алгоритми, структури даних та принципи програмування, вміння ефективно шукати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел.

Інформаційно-технологічний критерій формує основу навчальної діяльності ліцеїстів в умовах ІС. Він визначає мінімальний рівень сформованості загальних практичних умінь і навичок, а також здатність ліцеїстів застосовувати ІКТ як у повсякденному житті, так і в освітньому процесі. Основні показники:

- навички та вміння використовувати ІКТ: вміння використовувати ІКТ для успішної комунікації та співпраці з однокласниками та викладачами;

- навички та вміння до розробки та ефективного застосування сучасних програмних засобів у навчальній діяльності, вміння самостійно знаходити та освоювати нові засоби ІКТ, уміння використовувати інформаційні технології для розроблення програмного забезпечення та вирішення нестандартних навчальних задач.

Поведінково-діяльнісний критерій оцінювання сформованості ІКК ліцеїстів дає можливість визначати їхні уміння та здатність використовувати ІКТ у різних аспектах навчальної та повсякденної діяльності. Основними показниками цього критерію є:

- навички та вміння, а в ідеалі здатність визначати проблемні питання у навчальній діяльності й прогнозувати способи їх вирішення;

- навички та вміння, а в ідеалі здатність критично оцінювати результативність кожного етапу навчальної діяльності, самостійно знаходити та використовувати ІКТ для вирішення навчальних і практичних задач.

Суб'єктний критерій відображає здатність ліцеїстів до саморефлексії та оцінювання власної навчальної діяльності з використанням ІКТ.

Є надзвичайно важливим, а в окремих випадках і визначальним, оскільки дозволяє оцінити суб'єктну здатність ліцеїста, а також його психологічну, особистісну та професійну готовність до практичного використання ІКТ у навчальному процесі. Основні показники:

- навички та вміння, а в ідеалі здатність до рефлексивного самооцінювання як суб'єкта ІС в межах своєї навчальної діяльності: критично оцінювати власні знання та навички у сфері ІКТ, вміння аналізувати власний досвід використання ІКТ у навчальній діяльності та робити висновки для подальшого вдосконалення своєї ІКК.

Виокремлені критерії та показники оцінювання ІКК ліцеїстів дають змогу максимально достатньо повно з'ясувати процес її формування, а також конкретизувати стрижньові педагогічні умови для цілеспрямованого формування в них ІКК в процесі навчання.

Список використаних джерел

1. Karakurkchi H., Artamoshchenko V., Vdovina O., Sudnikov Y., Shapran O. Creation of a subsystem for external quality assurance of professional military education on the MOODLE platform. Ad Alta. Journal of Interdisciplinary Research. 2023. 14. 1.
2. Судніков Є. Проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів загальної середньої освіти / Національний університет оборони України імені Івана

Черняхівського. *Військова освіта* : зб. наук. пр. Київ. 2023. № 1 (47). С. 290–303. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-47/290-303>.

3. Ягупов В. В. Інформаційно-комунікаційні технології в дистанційному навчанні майбутніх кваліфікованих робітників. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи* : зб. наук. пр. / під ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. 2017. Вип. 4. Ч. 2. С. 202–210.

4. Ягупов В. В. Суб'єктність учнів як основна детермінанта дистанційного навчання в системі професійно-технічної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. 2016. № 11. С. 29–36. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/166209/1/SUBEKTNIST.pdf>.

Yevhen Sudnikov

Senior Researcher of the Scientific and Research Department
for the Development of E-Learning Tools Perspectives
of the Scientific Distance Learning Centre
National Defence University of Ukraine
Kyiv, Ukraine

CRITERIA AND INDICATORS FOR ASSESSING THE INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF CADETS IN SPECIALIZED SECONDARY MILITARY EDUCATION INSTITUTIONS

Keywords: cadet; information and communication competence, criteria, indicators, ICT, digital society.

Тараненко Антоніна Олександрівна

вчитель-дефектолог

КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»
м. Покров, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, діти з інтелектуальними порушеннями, корекційно-розвиткові методики, адаптивне фізичне виховання, нейропсихологічні вправи.

Сучасна освіта передбачає інтеграцію здоров'язбережувальних технологій у навчальний процес [7; 3 с. 43-47], особливо для дітей з інтелектуальними порушеннями. Такі технології сприяють покращенню фізичного, психічного та емоційного стану дитини, формуванню життєво необхідних навичок саморегуляції та соціалізації. Важливо використовувати інноваційні методики, що поєднують фізичну активність, сенсомоторні практики, дихальні техніки та психоемоційне розвантаження.

Метою роботи є узагальнення та представлення інноваційних підходів до впровадження здоров'язбережувальних технологій у корекційно-розвитковій діяльності з дітьми з інтелектуальними

порушеннями, з акцентом на поєднання фізичної активності, нейропсихологічних вправ та цифрових рішень у корекційно-розвитковому середовищі.

Здоров'язбережувальні технології – це комплекс заходів, методів і форм організації освітнього процесу, які спрямовані на збереження, підтримку й покращення фізичного, психічного та соціального здоров'я учнів. У випадку дітей з особливими освітніми потребами ці технології мають адаптований і часто індивідуальний характер [3].

Через специфіку пізнавальної діяльності такі діти потребують особливої організації освітнього середовища, підвищеної сенсорної стимуляції, чіткого режиму та емоційного комфорту [9].

Основні напрями використання здоров'язбережувальних технологій:

1. Адаптивне фізичне виховання [6, с. 191-201]: використання корекційної гімнастики для покращення моторики та координації рухів; впровадження вправ ЛФК для дітей із затримкою психічного розвитку.

2. Нейропсихологічні вправи [4]: сенсомоторні ігри (мозаїки, сортери, вправи на перехрестя) для розвитку міжпівкульної взаємодії [8, с. 506-511]; дихальні техніки (наприклад, «подмухай кульбабу») для зниження рівня стресу та тривожності; інноваційні технології у здоров'язбережувальній діяльності [7, с. 43-47; 2]; використання VR та AR-програм для фізичної активності та навчання. Наприклад, «розфарбуй літеру, рухаючись» [5, с. 84-94]; біологічний зворотний зв'язок (Biofeedback) для контролю рівня тривожності: дитина бачить свої фізіологічні показники на екрані, вчиться регулювати дихання, м'язове напруження.

3. Психоемоційне розвантаження та релаксаційні методики [1, с. 90-102]: техніки арт-терапії та музикотерапії. Наприклад, малювання пальцями, «мандала настрою»; використання сенсорних кімнат для регуляції емоційного стану дітей.

Висновки. Впровадження здоров'язбережувальних технологій у освітній процес дітей з інтелектуальними порушеннями сприяє гармонійному розвитку та покращенню їхнього фізичного й емоційного стану. Ці інноваційні технології не лише покращують стан здоров'я дитини, а й створюють умови для її цілісного розвитку. Це один із ключових чинників освітнього середовища, у якому кожна дитина має шанс на щасливе, повноцінне життя. Подальше дослідження їх ефективності, зокрема у поєднанні з цифровими технологіями, відкриває нові можливості для системної підтримки психофізичного розвитку особливої дитини.

Список використаних джерел

1. Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Флярковська О. В. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу : навч.- метод. посіб. 2023. С. 90–102. <https://surl.li/soefci>.
2. Галенко Л. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.- метод. посіб. Харків : Мадрид, 2018. 110 с. URL: <https://surl.li/ezrsjv>.

3. Гладченко І. Здоров'язбережувальні технології в освіті дітей з порушеннями інтелектуального розвитку : вебінар. 2021. URL: <https://surl.li/sjxulg>.
4. Коваленко В. Нейропсихологічний підхід у розвитку дітей у початковій школі: рек. та вправи. 2020. URL: <https://surl.li/cc/xgbcu>.
5. Матвієнко С. Ю., Нестуля С. І., Шара С. О. Використання імерсивних технологій при роботі із дітьми з особливими освітніми потребами. Вища школа. 2022. № 10-12. С. 84–94. URL: <https://surl.li/xxdwfh>.
6. Михальська Ю. А., Рудзевич І. Л. Особливості застосування здоров'язберігаючих технологій у навчанні дітей з ООП. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : зб. наук. пр. 2022. Вип. №19. С. 191–201. URL: <https://surl.li/xuowkd>.
7. Стеблюк С. В. Здоров'язберігаючі технології в інклюзивному освітньому середовищі. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2024. № 3. С. 43–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-3>.
8. Корекційно-розвивальні технології навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку : навч.-метод. посіб. / О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, І. В. Бобренко, О. І. Мякушко, І. В. Сухіна, С. В. Трикоз; за наук. ред. О. В. Чеботарьової, О. І. Мякушко. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. С. 506–511. URL: <https://surl.li/pmflijp>.
9. Ярмола Н. А., Коваль-Бардаш Л. В., Компанець Н. М., Квітка Н. О., Лапін А. В. Діти з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі : навч.-метод. посіб. Київ : ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 208 с. URL: <https://surl.li/brlqzb>.

Antonina Taranenko

Teacher-dermatologist

Lyceum №9 of the Pokrov City Council of Dnipropetrovsk Region
Pokrov, Ukraine

INNOVATIVE APPROACHES TO THE USE OF HEALTH-SAFE TECHNOLOGIES IN WORKING WITH CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Keywords: healthy and technological; these are intelligent devices, correct-pink methods, and adaptive exercise.

Храбан Тетяна Євгенівна

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5169-5170>

ЧИННИКИ СТИМУЛЮВАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: освітні інновації, стандарти якості освіти.

Потреба в інноваціях в освіті зумовлена багатьма факторами. Людське суспільство розвивається з часом, тому освіта не може ґрунтуватись на традиційних методах викладання – освіта повинна якнайкраще відповідати на нові суспільні виклики і сприяти підвищенню стандартів якості. Особливий виклик пов'язаний з глобалізацією, яка вимагає нових навичок і компетенцій, а також зростаючою конкуренцією

між освітніми закладами. ІКТ стає ще одним серйозним викликом, так само як і старіння населення та потреба в навчанні впродовж усього життя. Очікується, що освітня політика України сприятиме розвитку освіти як інструменту підвищення працездатності, покращення можливостей працевлаштування і професійних перспектив. Нарешті, інновації в освіті також необхідні з економічної точки зору для підвищення її ефективності, продуктивності та якості. Нинішні бюджетні обмеження в багатьох країнах світу спонукають освітній сектор бути більш ефективним і робити більше і краще при менших або аналогічних витратах [2]. Згадуючи про інновації, зазвичай використовують такі терміни, як зміни або творчість як взаємозамінні, але правда полягає в тому, що це не синоніми, а радше концептуальна система навколо терміну «інновація», яка охоплює креативність, новизну, вдосконалення, зміни, навмисність або сталість серед інших понять. Розуміючи інновацію як концептуальну систему, більш точно бачення цього явища можна встановити на основі внесків, які різні автори зробили в останні десятиліття навколо терміну «освітня інновація». Освітня інновація передбачає навмисне введення нового елемента в систему з метою модифікації та вдосконалення її структури, компонентів або взаємозв'язків, встановлених у ній [3]. На освітній сценарій дедалі більше тиснуть вимоги ринку, тому освітня діяльність має розвиватися, оскільки необхідно впроваджувати інновації для розширення освітніх пропозицій, розв'язання прихованих проблем і досягнення більшого залучення всіх агентів освітньої спільноти. Таким чином, освіта стає відкритою діяльністю, яка не може бути обмежена закритим простором, яка визнає індивідуальні відмінності кожної людини при здобутті знань і намагається реагувати на кожну з них. Крім того, освіта має фізичну і, все частіше, віртуальну структуру, щоб відповідати освітнім запитам, і прагне до інновацій як рушійної сили еволюції [1]. Фасилітатори інновацій – це люди або чинники, які сприяють освітнім інноваціям. На основі різних досліджень, які вказують на певних фасилітаторів освітніх інновацій, можна пов'язати цих фасилітаторів із внутрішніми та зовнішніми агентами. Так, щодо внутрішніх агентів можна навести кілька прикладів [4]:

1. Студенти: сприйняття студентів як фасилітаторів інновацій означає перехід від розгляду їх як простих реципієнтів навчального процесу до інтеграції та залучення їх до нього таким чином, щоб вони стали не лише учасниками здобуття знань, а й творцями власних знань.

2. Викладачі: викладач, який досконало володіє тими елементами, що складають дидактичну діяльність у класі, буде краще реалізовувати інноваційні проекти. Аналогічно, робочий клімат під час розвитку інноваційних процесів або організаційна культура, де такі риси, як довіра, мотивація, комунікація чи гумор є латентними, сприятимуть інноваціям

3. Управлінська команда: у цьому відношенні підкреслюється важливість формування сильних управлінських команд для успіху освітніх інновацій. Це сила здатна змусити всіх учасників зробити свій найкращий внесок, роблячи інновації можливими через планування, дії та оцінювання.

Аналогічно, серед сприятливих факторів, пов'язаних із зовнішніми агентами, можна виділити:

1. Колективи: поінформованість колективів є ключовим фактором успіху інноваційних процесів, оскільки вони можуть стати рушійною силою змін та інноваційних процесів.

2. Управління: функція підтримки інновацій, яка має здійснюватися з боку освітньої адміністрації, вимагає здатності генерувати необхідні стратегії для передбачення викликів, що постають перед навчальним закладом, та вміння переконувати в перевагах інновацій.

Список використаних джерел

1. Guzman C., Jaillier-Castrillon E. Educational innovation as one of the drivers of human evolution. *Cypriot Journal of Educational Sciences*. 2021. No. 16. Iss. 5. P. 2651–2676. DOI: <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i5.6354>.
2. Lopriore L., Cannelli A., Fiasco V., Sperti S. Unveiling Teachers' Personal Responses to Innovation. *Bogazici University Journal of Education*. 2022. No. 39. Iss. 1. P. 219–242. DOI: <https://doi.org/10.52597/buje.1227207>.
3. Rubalcaba L. Understanding Innovation in Education: A Service Co-Production Perspective. *Economies*. 2022. No. 10. Iss. 5. P. 96. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies10050096>.
4. Valdés Sánchez V, Gutiérrez-Esteban P. Challenges and enablers in the advancement of educational innovation. The forces at work in the transformation of education. *Teaching and teacher education*. 2023. No. 135. 104359. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104359>.

Tetiana Khraban

Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Docent,

Head of the Foreign Languages Department

Military Institute of Telecommunications and Information Technology

Kyiv, Ukraine

FACILITATORS OF EDUCATIONAL INNOVATION IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION

Keywords: educational innovations, quality standards of education.

Штурба Антоніна Олегівна

*доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,
заступник директора з навчальної роботи, викладач іноземної мови*

КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

м. Балта, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1983-7332>

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЯК ЗРОБИТИ НАВЧАННЯ ЕФЕКТИВНІШИМ

Ключові слова: освітній процес, гейміфікація, мотивація, англійська мова.

Гейміфікація стала потужним інструментом у сфері освіти, сприяючи підвищенню мотивації та активізації здобувачів освіти. Вивчення англійської мови є процесом, що вимагає постійної практики, а використання ігрових елементів дозволяє зробити цей процес цікавим і ефективним. У практичній діяльності простежується, як гейміфікація сприяє покращенню вивчення англійської мови, як її основні механізми можна застосовувати в освітньому процесі.

Гейміфікація як концепція виникла у 2010-х роках, коли розробники освітніх технологій почали активно використовувати ігрові механізми у різних сферах. Спочатку вона застосовувалася у корпоративному навчанні, але згодом отримала широке поширення у шкільній та вищій освіті. Поява мобільних додатків для вивчення мов, онлайн-курсів і інтерактивних платформ сприяла стрімкому розвитку цього підходу.

Гейміфікація включає в себе використання різних ігрових елементів, які стимулюють інтерес та допомагають у засвоєнні матеріалу. Основними механізмами даного прийому в освітньому процесі є:

- бали та рейтинги – здобувачі освіти отримують бали за виконані завдання, що стимулює їх до активної участі;
- рівні та досягнення – поступове проходження рівнів створює відчуття прогресу та розвитку;
- змагання – дружнє суперництво між здобувачами освіти мотивує їх до кращих результатів;
- нагороди та бейджі – додаткове заохочення за певні досягнення допомагає підтримувати інтерес;
- сюжет та рольова гра – використання тематичних історій або персонажів робить навчання захоплюючим;
- миттєвий зворотний зв'язок – надання швидкого фідбеку допомагає здобувачам освіти коригувати свої помилки та покращувати знання;
- співпраця та командні завдання – групові виклики сприяють розвитку комунікативних навичок і вчать працювати у команді;
- гейміфіковані тести та вікторини – інтерактивні тести роблять перевірку знань більш захоплюючою;

- система бонусів та спеціальних місій – можливість отримання додаткових можливостей за активну участь у навчанні [2]. Використання гейміфікації під час вивчення іноземної мови значно збільшує якість освітнього процесу та має низку переваг:
- підвищення мотивації: здобувачі освіти більше зацікавлені в навчанні, адже воно стає схожим на гру;
- зменшення страху помилок: у грі здобувачі освіти не бояться робити помилки, що допомагає їм краще засвоювати матеріал;
- практичне застосування мови: більшість гейміфікованих вправ спрямовані на активне використання англійської в спілкуванні;
- індивідуалізація навчання: можливість адаптації завдань під рівень кожного здобувача освіти;
- розвиток навичок самостійного навчання: граючи, здобувачі освіти самостійно шукають інформацію та вчать управляти своїм процесом навчання;
- розвиток креативності та критичного мислення: виконання ігрових завдань вимагає нестандартного підходу та аналізу ситуацій;
- залучення різних каналів сприйняття інформації: поєднання тексту, аудіо, відео та інтерактивних елементів сприяє кращому засвоєнню матеріалу [1, с.192].

Гейміфікацію можна використовувати як у традиційних, так і в онлайн-форматах навчання. Прикладами ефективного використання ігор в освітньому процесі є *мобільні додатки* (Duolingo, Memrise, Kahoot), що являють собою інтерактивні платформи, які мотивують користувачів щоденно практикувати англійську мову. Завдяки *квестам та місіям* педагоги можуть створювати завдання, під час яких здобувачі проходять певні випробування, використовуючи англійську мову. Імітації реальних ситуацій, *рольові ігри* (наприклад, діалог у магазині чи аеропорту) допомагають практикувати мовні навички. *Настільні та онлайн-ігри* передбачають використання мовних ігор типу Scrabble, Alias або Hangman. Використання сучасних технологій *VR та AR* дозволяє створювати занурення у мовне середовище без виїзду за кордон. *Онлайн-платформи з гейміфікованим навчанням* інтегрують елементи гри в освітній процес (Quizlet, Classcraft або LingQ). *Проекти на основі гри* розвивають мовні навички здобувачів освіти через створення власних історій або сценаріїв англійською мовою. Крім того, здобувачі освіти можуть розробляти власні мовні ігри або вікторини, що стимулюватиме їхню креативність, аналітичне мислення тощо. Гейміфіковані домашні завдання використовуються для закріплення знань шляхом використання цікавих форматів, таких як інтерактивні відео або чат-боти.

Гейміфікація є ефективним підходом у вивченні англійської мови, оскільки вона робить навчання цікавим, інтерактивним та мотивуючим. Використання ігрових технологій допомагає подолати мовний бар'єр, покращити комунікативні навички та розвинути автономність у навчанні.

Інтеграція гейміфікації в освітній процес може значно підвищити успішність здобувачів освіти та зробити вивчення англійської захоплюючим досвідом. Впровадження сучасних технологій, мобільних додатків та онлайн-інструментів відкриває нові можливості для педагогів та здобувачів освіти, дозволяючи адаптувати навчання до індивідуальних потреб кожного. Подальші дослідження у цій сфері можуть розширити можливості гейміфікації, роблячи її ще ефективнішою у процесі навчання іноземним мовам.

Список використаних джерел

1. Галацин К. Гейміфікація як метод оптимізації викладання англійської мови студентам технічних спеціальностей. *Актуальні проблеми гуманітарних і природничих наук*. 2020. №27. Ч. 1. С. 190–195. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_1/43.pdf.
2. Гейміфікація : використання елементів гри в процесі навчання / TalkEn. URL: <https://surl.li/fzvzvw>.
3. Дьоміна І. Як навчання на основі ігор розвиває навички 21-го століття. НУШ : Нова українська школа. 2018. URL: <https://surl.li/dswggr>.

Antonina Shturba

Ph. D. in Education/Pedagogy,

Deputy Director for Academic Affairs, Lecturer of Foreign Language
Municipal Institution «Balta Pedagogical Professional College»
Balta, Ukraine

**GAMIFICATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING:
HOW TO MAKE LEARNING MORE EFFECTIVE**

Keywords: educational process, gamification, motivation, English language.

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Гетьманець Тетяна Анатоліївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ВПЛИВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Ключові слова: молодші школярі, формування патріотичних почуттів, художня література, патріотичні почуття.

Художня література відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні особистості дитини, зокрема у вихованні патріотичних почуттів у молодших школярів. Завдяки своїй емоційній насиченості, образності та здатності викликати співпереживання, літературні твори стають потужним інструментом впливу на свідомість молодших школярів.

З перших років навчання діти знайомляться з казками, оповіданнями, віршами, які закладають основи їхнього уявлення про добро і зло, справедливість, любов до рідної землі. Через образи героїв, їхні вчинки та переживання, молодші школярі вчаться цінувати національні традиції, розуміти важливість історичного минулого свого народу, відчувати гордість за його досягнення.

Щоб глибше осягнути, як художнє слово впливає на дитину, звернімося до його першоджерел. Перші уявлення про світ дитина отримує з колискових – коротких віршованих творів, що нагадують замовляння. Ці складові народної культури є потужним способом усвідомлення історичного шляху народу, його духовних цінностей та ідеалів, в них закладені перші зерна духовності, яка вирізняє людину з-поміж інших істот.

Слід зазначити, що «образ рідного слова» вважається могутнім засобом патріотичного виховання дітей, наголошуючи, що саме рідна мова є найголовнішою ознакою держави, невід'ємною частиною Батьківщини. Педагог Сухомлинський закликав: «Ніколи не забувай про свою теплу, затишну колиску, з якої ти вилетів як пташеня, що якби не вона – ти був би ніщо, перед тобою не відчинилися б двері у величний світ Батьківщини» [2, с. 217].

Питання виховного впливу літератури на молоде покоління, її ролі у становленні особистості, досліджували такі науковці, як Н. Богданець-Білокаленко, А. Богуш, Н. Гавриш та інші. Виховна й естетична цінність художнього слова визначається особливою виразністю мовних засобів. Саме мова літературного твору найкраще знайомить дітей з красою

художнього слова, навчаче влучно добирати слова для передачі змісту, висловлювати думки та послідовно розкривати тему й головну ідею. Аналіз художніх творів допомагає молодшим школярам глибше розуміти їхній зміст, що нерозривно пов'язано зі сприйняттям головної думки, розумінням ситуації та особливостей мовлення при виборі найбільш доречних і точних слів.

Казка займає особливу позицію в розвитку дитячої особистості. Українські народні казки не лише пробуджують уяву завдяки своїй образності та стимулюють психічні процеси, але й допомагають дітям краще зрозуміти суть твору та його головну ідею через уявне проживання ролей. Важливу роль у вихованні патріотизму відіграють твори, що розповідають про життя звичайних людей, їхню працьовитість, доброту, взаємодопомогу, любов до своєї родини та рідного краю. Ці історії допомагають дітям усвідомити, що патріотизм проявляється не лише у героїчних вчинках, але й у повсякденному житті, у шанобливому ставленні до оточуючих, у прагненні бути корисним своїй громаді.

Казки за допомогою образного мовлення, персоніфікації вчать моральних вчинків, викривають позитивні й негативні риси героїв, діти вчаться наслідувати прекрасне: «вони не тільки широко співчують улюбленим персонажам казок чи розповідей, уболівають за виграш або бурхливо реагують на порушення правил у грі, але й довше залишаються під впливом своїх переживань. Здатність дітей до співпереживання пояснює великий виховний вплив на них художніх образів» [3, с. 25].

Для формування патріотизму в молодших школярів застосовують історії з української міфології. Міф являє собою розповідь про створення світу, зародження життя на землі, включаючи рослини, тварини, живу та неживу природу, а також про виникнення різних занять і явищ. Ці оповіді мають історико-героїчне, міфологічне та апокрифічне підґрунтя, відображаючи минулі, давні події та суспільні явища.

З-поміж міфів розрізняють героїчні – у казковій формі передані реальні факти та етнологічні – походження народних звичаїв, традицій, обрядів. Досліджуючи фольклор, зазначимо, що «знання усної народної творчості нерозривно пов'язане з розвитком культури і державності. Протягом століть напруженої боротьби за національне й соціальне визволення український народ творив вимогливу до себе і сміливу для ворогів мужню націю. Кожна подія в житті людини знаходила свій відбиток в народному слові» [1, с. 60].

Формування патріотизму в учнів старшого молодшого шкільного віку за допомогою художньої літератури розпочинається з їхнього знайомства з твором. Важливим є процес ототожнення дитини з позитивним персонажем, залучення театралізації та викликання емоційних переживань. Адже література відображає народні прагнення, ідеали, героїзм, змальовує картини життя, побуту та праці народу – ус

те, що може слугувати прикладом для наслідування та застосування у реальному житті.

Список використаних джерел

1. Нагорна О. В. Формування патріотизму через проектну діяльність : педагогічний аспект. Черкаси : Вид-во ЧНУ, 2020. 189 с.
2. Солонська А. Критерії, показники та рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжзівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. № 5(34). С. 217–222.
3. Тесленко С. Л. Національно-патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-мовленнєвої діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Миколаїв, 2021. 254 с.

Науковий керівник: Безлюдна Наталія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Tetiana Hetmanets

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

**INFLUENCE OF FICTIONAL LITERATURE ON THE FORMATION
OF PATRIOTIC FEELINGS IN JUNIOR PUPILS**

Keywords: junior pupils, formation of patriotic feelings, fiction, patriotic feelings.

Гриньова Марія Василівна

*доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
завідувач відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна*

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqlrG0AAAAAJ&hl=uk>

**ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ
У ПРОЦЕСІ Е-ПАРТИЦИПАТИВНОГО ПРОЄКТУВАННЯ:
СИНЕРГІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ
У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРІ**

Ключові слова: виховання, е-партисипативне проектування, лідерські якості, методологічні підходи, підлітковий вік, суперечності, цифровий простір.

Підлітковий вік характеризується стрімкими фізіологічними, психологічними й соціальними змінами, що визначають активне становлення особистості підлітка. Крім того, інтенсифікація таких взаємозалежних процесів, як самоідентифікація, саморозвиток та самореалізація як у фізичному, так і у цифровому просторі, обумовлюють сенситивність цього вікового періоду до виховання

лідерських якостей.

На основі аналізу низки сучасних наукових розвідок з проблем виховання першочергово наголосимо, що ефективне виховання лідерських якостей передбачає врахування низки суперечностей підліткового віку. Серед них: між прагненням підлітків до саморозвитку та неспроможністю сповна реалізувати цей запит через недостатню сформованість необхідних навичок; між соціально відповідальною та егоцентричною, споживацькою мотивацією поведінки підлітків; між налаштованістю підлітків до кооперації та тенденціями сприйняття лідерства через призму домінування; між відкритістю підлітків до соціальної взаємодії та прогресуючою схильністю до соціальної ізоляції через поширення інтернет- і гаджет-залежностей [1, с. 63-67].

Зазначене вище актуалізує запит на розвивальний характер виховання у фізичному та цифровому просторі, що передбачає педагогічну підтримку спроможності підлітків до цілеспрямованого саморозвитку, а відтак провадження підходів до виховання лідерських якостей, які становлять методологічну основу особистісного виховання: особистісного підходу (нерозривно пов'язаний із синергетичним підходом) завдяки ставленню педагогів до учнів як до суб'єктів виховного процесу; аксіологічного підходу (нерозривно пов'язаний із культурологічним підходом) через розвиток ціннісних орієнтацій та особистісних переконань учнів, важливих для здійснення лідерства на гуманістично-демократичних засадах; компетентнісного підходу (нерозривно пов'язаний з діяльнісним підходом) через створення можливостей для набуття учнями досвіду спільнолідерства [1, с. 74].

Зосереджуючись на вихованні у цифровому просторі, зауважимо, що синергетична реалізація зазначених вище підходів до виховання лідерських якостей прослідковується у процесі е-партисипативного проектування, яке є «різновидом партисипативного проектування, що здійснюється з використанням цифрових технологій і передбачає електронну комунікацію та кооперацію проектної команди в цифровому та фізичному просторі взаємодії» [1, с. 92].

Наш досвід практики виховання лідерських якостей підлітків у процесі е-партисипативного проектування свідчить про те, що: *особистісний підхід* реалізується через врахування особливостей підліткового віку, що, зокрема, передбачає стимулювання спрямованості підлітків на співробітництво з однолітками, розбудову відносин з авторитетними дорослими з огляду на їх потреби в самоактуалізації та відкритості до соціально значущої діяльності; *аксіологічний підхід* реалізується завдяки пильній увазі педагогів до етичності та доброчесності поведінки підлітків задля нейтралізації їх схильності до негативізму, прагматизму, егоїстичного самовираження, а також хибного уявлення про лідера як особи, волі якого послідовники повинні підкорятися за будь-яких обставин; *компетентнісний підхід*

реалізується через забезпечення набуття учнями досвіду лідерства в процесі різних видів проєктної діяльності, таких як аналітична, творча, проєктувальна, виконавча, креативна, оцінювальна та ін., з орієнтацією на розвиток, активне навчання, стимулювання саморегуляції, підтримку самооцінювання та само- і взаєморефлексії [1, с. 166-167].

Водночас наголосимо, що успіх виховання лідерських якостей підлітків у процесі е-партисипативного проєктування визначається рівнем професійної готовності педагогів до забезпечення суб'єктності учнів в громадському самоврядуванні в закладі освіти, здійснення педагогічної модерації реалізації учнівських партисипативних проєктів та організації цифрового простору взаємодії суб'єктів виховання.

Підсумуємо. З огляду на суперечності підліткового віку е-партисипативне проєктування має високий потенціал щодо виховання лідерських якостей підлітків, адже передбачає впровадження особистісного, аксіологічного та компетентнісного підходів, які у синергетичній єдності забезпечують розвивальний характер виховання у цифровому просторі.

Список використаних джерел

1. Гриньова М. Виховання лідерських якостей учнів основної школи у процесі е-партисипативного проєктування : дис. ... докт. філос. : 011. Одеса, 2024. 290 с. URL: <https://surl.lj/tysojl>.

Mariia Hrynova

Ph. D. in Education, Pedagogy,

Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department

Odesa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

EDUCATION OF LEADERSHIP QUALITIES OF ADOLESCENTS IN THE PROCESS OF E-PARTICIPATORY PROJECTING: SYNERGY OF METHODOLOGICAL APPROACHES IN THE DIGITAL SPACE

Keywords: education, e-participatory projecting, leadership qualities, methodological approaches, adolescence, contradictions, digital space.

Даніленко Інна Ілвівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти

Уманський державний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова: творча активність, молодші школярі, інтерактивні технології, креативність, ігрові методи навчання, цифрові ресурси.

Сучасний освітній процес вимагає впровадження інноваційних підходів, що сприяють активному залученню учнів до навчальної діяльності. Одним із пріоритетних напрямів є формування творчої

активності молодших школярів, яка забезпечує їхню здатність до нестандартного мислення, самовираження та продуктивної діяльності.

Інтерактивні технології відкривають нові можливості для розвитку креативності в учнів початкової школи. Використання цифрових ресурсів, мультимедійних засобів, гейміфікації, віртуальної та доповненої реальності сприяє активному залученню молодших школярів в освітній процес, підвищує їхню мотивацію, розвиває навички співпраці та самостійного пошуку рішень.

Актуальність теми зумовлена також вимогами сучасного суспільства до підготовки особистостей, здатних до творчої діяльності, критичного мислення та інноваційного підходу до вирішення завдань. У цьому контексті інтерактивні технології стають ефективним інструментом для формування творчої активності молодших школярів, сприяючи їхньому всебічному розвитку та самореалізації.

Українські науковці, які досліджували формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій, включають: Ю. Бондар у своїй праці «Формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій» розглянула особливості використання інтерактивних методів для розвитку креативності учнів початкової школи; І. Руденко у публікації «Інтерактивні технології формування творчої активності підлітків» аналізувала методи активізації творчої діяльності учнів за допомогою інтерактивних технологій; О. Пометун та Л. Пироженко у методичному посібнику «Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів» надали рекомендації щодо впровадження інтерактивних методів для розвитку творчості учнів початкової школи.

Зазначені дослідники зробили значний внесок у вивчення та впровадження інтерактивних технологій для розвитку творчої активності молодших школярів в Україні.

На думку дослідниці С. Доценко, яка вбачає, що формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій є актуальним напрямом сучасної освіти, що сприяє розвитку креативного мислення, ініціативності та самовираження дітей. У сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, інтерактивні методи навчання відіграють важливу роль у створенні комфортного та ефективного освітнього середовища, що відповідає потребам молодших школярів [2, с. 143].

Погоджуємося з думкою Т. Капканець, що творча активність є важливим компонентом особистісного розвитку дитини. Вона визначає здатність до нестандартного мислення, генерування нових ідей та їх реалізації в різних видах діяльності. Саме тому в початковій школі особливу увагу слід приділяти формуванню творчих здібностей учнів. Інтерактивні технології, такі як мультимедійні ресурси, освітні платформи, ігрові методи, віртуальна та доповнена реальність, сприяють

активному залученню дітей в освітній процес, стимулюють їхню пізнавальну активність та бажання експериментувати [3, с. 409].

Використання інтерактивних технологій у навчанні дозволяє створити динамічне та мотивуюче середовище, в якому кожна дитина може виявити свою креативність. Застосування мультимедійних презентацій, інтерактивних дошок, онлайн-платформ та цифрових інструментів допомагає учням не лише засвоювати навчальний матеріал, а й самостійно шукати нові рішення, аналізувати інформацію та працювати в команді.

Особливе значення мають ігрові методи навчання, які інтегрують творчі завдання та стимулюють учнів до активної діяльності. Гейміфікація, інтерактивні вправи та віртуальні експерименти роблять процес навчання цікавим та захопливим, що сприяє розвитку фантазії, уяви та комунікативних навичок [1, с. 32].

Вашій увазі пропонуємо розглянути методичні рекомендації щодо формування творчої активності молодших школярів засобами інтерактивних технологій, які у своїх дослідженнях представляють дослідниці М. Литвинчук та Н. Рудницька:

1. Використання інтерактивних методів навчання передбачає впровадження в освітній процес методу проєктів, що передбачає самостійну або групову роботу молодших школярів учнів над творчими завданнями; організацію мозкового штурму, дискусій та інтерактивних опитувань для стимулювання нестандартного мислення; використання методу казкотворення, коли діти самостійно створюють історії, ілюструють їх і презентують перед класом.

2. Застосування мультимедійних та цифрових ресурсів передбачає використання інтерактивних дошок та онлайн-платформ (Google Classroom, LearningApps, Kahoot, Padlet) для проведення творчих завдань; створення інтерактивних презентацій та анімаційних проєктів, залучаючи учнів до роботи у Canva, PowerPoint, Prezi; використання доповненої та віртуальної реальності для занурення в інтерактивне середовище (Google Expeditions, Quiver).

3. Гейміфікація освітнього процесу передбачає впровадження навчальних квестів та вікторин для розвитку креативності та логічного мислення; використовувати елементи гри (завдання з рівнями складності, бали, нагороди) для підвищення мотивації; створення інтерактивних творчих майстерень, де учні можуть експериментувати з різними видами діяльності (малювання, моделювання, програмування).

4. Організація групової роботи передбачає впровадження методів кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні станції, рольові ігри) для розвитку комунікативних та креативних навичок; підтримка парної та командної роботи під час виконання творчих проєктів, презентацій, досліджень.

5. Використання нестандартних творчих завдань передбачає організацію інтерактивних театралізованих вистав, створення коміксів, віртуальних екскурсій; використання технології сторітелінгу (створення історій) у поєднанні з цифровими інструментами (StoryJumper, Book Creator).

6. Моніторинг та оцінювання творчої активності передбачає використання формувального оцінювання (самооцінка, взаємооцінка, портфоліо); вміння аналізувати прогрес учнів у розвитку креативності через виконання рефлексійних завдань, творчих щоденників [4, с. 78–81].

Окреслені методичні рекомендації сприятимуть ефективному використанню інтерактивних технологій для формування творчої активності молодших школярів, підвищенню їхньої мотивації та розвитку ключових компетентностей.

Таким чином, інтерактивні технології відкривають широкі можливості для формування творчої активності молодших школярів, забезпечуючи їм простір для самовираження та розвитку індивідуальних здібностей. Інтеграція сучасних цифрових інструментів у навчальний процес сприяє створенню нового підходу до освіти, орієнтованого на формування всебічно розвиненої, креативної та самостійної особистості.

Список використаних джерел

1. Дардан Т. С. Розвиток креативності та обдарувань учнів молодших класів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 7. С. 30–33.
  2. Доценко С. Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу (теоретичні та методологічні засади) : монографія. Харків : Мітра, 2018. 380 с.
  3. Капканець Т. С. Проблема розвитку креативної інноваційної особистості учня. *Теорія і практика проектування авторських педагогічних систем* : зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий ріг, 26-27 квітня 2012 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2012. С. 408–412.
  4. Литвинчук М. В., Рудницька Н. Ю. Формування творчих здібностей в учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу : досвід, реалії, перспективи* : зб. матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конф. (29 листопада 2022 року). Житомир : ФО-П «Н. М. Левковець», 2022. С 78–81.
- Науковий керівник:* Добридень Алла Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Inna Danilenko

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

FORMATION OF JUNIOR PUPILS CREATIVE ACTIVITY BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Keywords: creative activity, junior pupils, interactive technologies, creativity, game-based learning methods, digital resources.

Іваненко Валентина Іванівна

директор

Опорний заклад освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4
Кілійської міської ради
м. Кілія, Україна

Тимошенко Тетяна Олександрівна

заступник директора з виховної роботи

Опорний заклад освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4
Кілійської міської ради
м. Кілія, Україна

Красножон Наталія Володимирівна

завідувач науково-методичної лабораторії

розвитку безпечного освітнього середовища і соціокультурної діяльності
кафедри філософії освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м.Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1099-7695>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=NCsxObEAAAAJ>

**ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ: З ДОСВІДУ ОПОРНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
КІЛІЙСЬКИЙ ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ №4
КІЛІЙСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

Ключові слова: виховання, цінності, стратегія розвитку закладу освіти, шкільні проекти, Школа волонтерства.

В Україні серед виховних напрямків сьогодні найбільш актуальними є національно-патріотичне та екологічне виховання, вони відповідають нагальним вимогам сучасності та закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь. [1, 3]. Для реалізації стратегії з виховання успішного свідомого громадянина потужним інструментом стало волонтерство.

Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну адміністрація і працівники Опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 організували роботу волонтерського пункту, який закривав потреби спочатку місцевих військових, а згодом допомога розширила свою географію по всій лінії фронту. Саме цей приклад педагогів став потужним прикладом для наслідування, учні школи та їхні батьки активно долучались до шлетіння сіток, приготування обідів, збору продуктів харчування та засобів гігієни. Від початку відновлення навчального процесу 2022/2023 навчального року на очній формі навчання, вчителями та учнями школи було організовано виготовлення окопних свічок, пошиття адаптивної білизни для військових, що зазнали поранень. Це стало потужним інструментом патріотичного виховання в освітньому середовищі Опорного закладу

освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 та поштовхом до подальшого розвитку волонтерської діяльності на базі школи.

В закладі освіти реалізується Стратегія розвитку школи. Стратегія розроблялась та впроваджується за експертної підтримки Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». Менторський супровід здійснюють співробітники КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». Розробляючи Стратегію розвитку Опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4, стратегічною ціллю визначено виховання патріотів України. Було розроблено та впроваджено Програму школи волонтерства за напрямками: «Екологічне волонтерство», «Допомога захисникам», а також налагодити зовнішню співпрацю з громадськістю та з окремими військовими частинами.

Долучаючись до волонтерської діяльності, учасники освітнього процесу не тільки допомагають, а й розвивають найважливіші духовні цінності: почуття людяності, патріотизму, співчуття, доброти, взаємодопомоги та взаємопідтримки; крім того, проводячи різноманітні заходи волонтерського характеру, учні практикують та розвивають свої соціальні навички. У процесі навчання волонтерської діяльності учні отримують знання про соціальні проблеми суспільства, усвідомлюють принципи та напрямки допомоги людям і собі. Тобто формується громадянин, здатний взяти на себе відповідальність за процеси, що відбуваються у суспільстві.

Постійного догляду потребує і довкілля. За напрямом «Екологічне волонтерство» реалізовано безліч різноманітних заходів. Реалізація проєкту за Екологічним напрямком почалась зі встановлення сучасних сортувальних смітєвих баків та еко-сердець для збору пластикових кришечок на території закладу освіти. Було проведено екологічну акцію «Від серця до серця». Так школа підтримала ідею переробки пластикових кришок, не тільки з метою інноваційного методу боротьби з екологічними проблемами, а й підтримки потреб захисників країни. Ще одним заходом з реалізації проєкту стало проведення еко-майстер-класів щодо навчання дітей та працівників сортуванню сміття.

Наступним кроком з реалізації проєкту стало проведення екологічних толок «Літо Надії» та «Екологія природи – екологія душі» під час яких колектив школи разом з учнями долучились до прибирання шкільної території, фарбування паркану, висадки дерев і квітів в закладі освіти та на вулицях міста. В рамках екологічної толоки вдалося провести спільний захід з працівниками КП КМР «Добробут-Кілія» щодо залучення мешканців громади до прибирання території міста, насаджування дерев.

Волонтерська робота за напрямом «Допомога захисникам» проводиться в закладі освіти постійно і реалізується через проєкти

«Допомагаємо допомагати», «Не тільки мріємо, а діємо» та «Наближаємо перемогу разом».

М'який проєкт Стратегії розвитку школи «Не тільки мріємо, а діємо» передбачає проведення благодійних акцій, ярмарків із залученням волонтерів, мешканців громади на допомогу ЗСУ. Учні, педагогічний колектив, мешканці Кілійської громади згуртовано беруть участь у спільних заходах з національно-патріотичного виховання Опорного закладу освіти. Від початку 2024/2025 навчального року в рамках проєкту було проведено серпневий пам'ятний вечір-реквієм та благодійний ярмарок до Дня пам'яті Захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність нашої держави. Проводяться благодійні ярмарки до Дня міста, Різдва, Дня народження школи і річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну. Також завдяки різноманітним шкільним акціям було зібрано кошти і необхідні речі для військових, які досі розсилаються по різних куточкам фронту.

Наступним важливим етапом у реалізації роботи волонтерства як інструмента патріотичного виховання в освітньому середовищі Опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 є налагодження зовнішньої співпраці з громадськістю та з окремими військовими частинами, обробка запитів військових і передача самої допомоги. Реалізацію цих завдань передбачає м'який проєкт «Допомагаємо допомагати». Для розбудови успішного, свідомого українського суспільства є потреба у формуванні активної особистості учня-патріота, здатної допомагати, співпрацювати з військовими і забезпечувати майбутній розвиток держави.

Ще одним важливим проєктом є м'який проєкт «Наближаємо перемогу разом», який має завдання налагодити співпрацю з громадськими організаціями, зокрема з громадською організацією «Небайдужа Одеса» задля спільної реалізації проєктів національно-патріотичного виховання.

Всі учасники освітнього процесу Опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 Кілійської міської ради зробили набагато менше ніж військові роблять щодня для українців, але ми є їхньою моральною міцною стіною, яка переконує, що всі їхні титанічні зусилля не марні. За три роки повномасштабної війни в Україні волонтерська діяльність стала потужним інструментом патріотичного виховання підростаючого українського покоління в освітньому процесі Опорного закладу освіти.

Список використаних джерел

1. Концепція національно - патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року : Наказ Міністерства освіти і науки від 06.06.2022 р. № 527 : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n12>.
2. Стратегія розвитку Опорного закладу освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 Кілійської міської ради на 2024-2028 роки : веб-сайт. URL: <https://surl.li/nhtlph>.

Valentyna Ivanenko

Director

Kilia Secondary School No. 4 of the Kilia City Council

Kiliya, Ukraine

Tetiana Tymoshenko

Deputy Director for Educational Work

Kiliya, Ukraine

Natalia Krasnozhon

Head of the Scientific and Methodological Laboratory for the Development
of a Safe Educational Environment and Sociocultural Activities

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

**VOLUNTEERING AS A TOOL FOR PATRIOTIC EDUCATION IN THE
EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE SUPPORTING EDUCATIONAL
INSTITUTION KILIYA GENERAL SECONDARY EDUCATION
INSTITUTION NO. 4 OF THE KILIYA CITY COUNCIL**

Keywords: education, values, development strategy of an educational institution, school projects, School of Volunteering.

Коваленко Тетяна Юріївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти

Уманський державний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

**ФОРМУВАННЯ МІЖЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Ключові слова: міжетнічна толерантність, молодші школярі, формування міжетнічної толерантності, початкова школа.

У сучасному суспільстві, що характеризується мультикультурністю та глобалізаційними процесами, проблема формування міжетнічної толерантності набуває особливої актуальності. Це питання є важливим вже з перших етапів соціалізації особистості, зокрема у молодшому шкільному віці, коли активно формуються моральні орієнтири, світогляд та моделі поведінки дитини. Молодший шкільний вік є сензитивним періодом для засвоєння норм співжиття, розвитку емпатії, навичок взаємодії та прийняття інших людей, тому саме в цей час закладаються основи толерантного ставлення до представників інших етнічних груп.

Міжетнічна толерантність – це здатність приймати і поважати представників інших етнічних культур, незалежно від їхніх традицій, мови, зовнішності, релігійних чи культурних відмінностей. Вона не зводиться лише до терпимості; йдеться про активне прагнення до співпраці, взаєморозуміння, рівноправного діалогу. Особливо важливо формувати таке ставлення з раннього віку, коли особистість ще лише

формується, а установки, засвоєні у дитинстві, часто визначають поведінку в дорослому житті [2, с. 57].

Формування міжетнічної толерантності вимагає цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи. Педагоги мають не лише передавати знання про різні культури, традиції та звичаї, а й виховувати в учнях повагу до людської гідності, відкритість до діалогу, здатність бачити в етнічному різноманітті не загрозу, а ресурс для розвитку. Особливу роль у цьому процесі відіграє навчальне середовище, яке має бути безпечним, відкритим, інклюзивним. Важливою є організація навчання, яке сприяє співпраці, командній роботі, взаємодії учнів із різними культурними досвідами.

Психолого-педагогічні аспекти процесу формування міжетнічної толерантності полягають у тому, що діти молодшого шкільного віку мають особливості емоційно-вольової сфери, мислення, сприйняття, які впливають на їхню здатність до співпереживання, прийняття інших, формування емоційно-позитивного ставлення до представників інших культур. Молодші школярі мають високий рівень наслідування, вони чутливі до впливу авторитетів – вчителів, батьків, однолітків, тому їхнє уявлення про «іншого» багато в чому залежить від дорослих. Саме тому надзвичайно важливо забезпечити толерантну атмосферу у класі, яка формується через приклад педагогів, через продуманий добір навчального матеріалу, використання методик, спрямованих на розвиток емпатії, комунікативних навичок, здатності до співпраці.

З психологічної точки зору, розвиток міжетнічної толерантності пов'язаний із формуванням емоційного інтелекту, комунікативної компетентності, саморефлексії. Діти повинні вчитися розуміти й приймати відмінності, долати стереотипи, аналізувати власні упередження. У цьому контексті ефективними є методи казкотерапії, рольові ігри, інтерактивні вправи, що моделюють ситуації міжособистісного спілкування [3, с. 283].

Важливе значення має ігрова діяльність, яка є провідною у цьому віці. Саме в грі діти вчаться співіснувати, враховувати позицію іншого, вирішувати конфлікти. Добре організована рольова гра, інтерактивні вправи, казкотерапія, етнокультурні проекти можуть слугувати потужним інструментом у формуванні толерантного ставлення. Крім того, необхідне систематичне включення у навчальний процес елементів народознавства, знайомство з традиціями різних народів, святами, символікою – це сприяє розширенню світогляду, формуванню поваги до культурного різноманіття.

Серед психолого-педагогічних проблем формування міжетнічної толерантності вирізняється також недостатня підготовленість частини педагогів до роботи в полікультурному середовищі. Вчителям часто бракує методичних розробок, знань про особливості різних культур, а також практичних навичок вирішення міжособистісних і міжетнічних

конфліктів. Не менш важливою є проблема впливу соціальних стереотипів, які можуть бути непомітно засвоєні дитиною через ЗМІ або оточення, формуючи упереджене ставлення до представників певних етносів [1, с. 52].

Формування міжетнічної толерантності у молодших школярів – це складний і багатогранний процес, який потребує узгоджених зусиль школи, родини і суспільства загалом. Педагогічна діяльність має бути спрямована не лише на передачу знань, а й на формування гуманістичного світогляду, розвиток емоційного інтелекту, культури діалогу і поваги до іншого. Лише за умови системного підходу можливо сформувати покоління, здатне до мирного співіснування, взаємоповаги та співпраці у багатокультурному світі.

Список використаних джерел

1. Бессараб Н. А. Особливості виховання міжкультурної толерантності у молодших школярів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2019. № 2. С. 52–58.
2. Гарват М. В. Педагогічні умови виховання толерантності у молодших школярів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. № 34. С. 57–60.
3. Канішевська Л. В. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності : теорія і практика : монографія. Київ : Компрінт, 2017. 403 с.

Науковий керівник: Безлюдна Наталія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Tetiana Kovalenko

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

**FORMATION OF INTER-ETHNIC TOLERANCE OF JUNIOR PUPILS
AS A PSYCHO-PEDAGOGICAL PROBLEM**

Keywords: inter-ethnic tolerance, junior pupils, formation of inter-ethnic tolerance, primary school

Колос Анна Анатоліївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ
СПОЖИВАННЯ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Ключові слова: молодші школярі, культура споживання, формування культури споживання.

Формування основ культури споживання в молодших школярів є важливою складовою виховання особистості, здатної робити свідомі

вибори, відповідально ставитися до власних потреб та ресурсів навколишнього середовища. У сучасному світі, де реклама, споживацькі настрої та доступ до різноманітних товарів стали невід'ємною частиною повсякденного життя, формування відповідального ставлення до споживання набуває особливого значення вже з перших років навчання в школі. Формування основ культури споживання передбачає засвоєння учнями знань про товари та послуги, їхні властивості, якість, безпеку, а також про права споживачів та обов'язки виробників і продавців. Важливим є розуміння ролі реклами та маркетингу, уміння критично оцінювати інформацію про товари, робити усвідомлений вибір, враховуючи власні потреби та фінансові можливості.

Молодший шкільний вік – це період інтенсивного розвитку пізнавальних процесів, формування моральних орієнтирів і соціальних навичок. Діти цього віку активно засвоюють нову інформацію, емоційно реагують на приклади поведінки, прагнуть наслідувати дорослих. Саме тому надзвичайно важливо закласти основи культури споживання в цей період, формуючи у дітей відповідальне ставлення до речей, їжі, ресурсів, грошей, а також навички розумного вибору [1, с. 40].

Формування культури споживання передбачає не лише ознайомлення учнів із поняттями «потреба», «бажання», «вибір», «цінність», але й розвиток умінь розрізняти необхідне та надмірне, розуміти вплив реклами, оцінювати якість товарів, а також піклуватися про довкілля. Дітям важливо показати, що споживання – це не лише процес отримання задоволення чи задоволення потреб, але й сфера, яка має моральний, економічний та екологічний виміри. Навчання має бути спрямоване на усвідомлення того, що наші покупки й вибір впливають не тільки на особистий добробут, але й на стан довкілля, здоров'я інших людей, економіку країни [2, с. 31].

Зміст навчання повинен містити життєві приклади, практичні завдання, ігрові та рольові ситуації, в яких учні мають змогу моделювати поведінку споживача, аналізувати власні вчинки та робити висновки. Через інтерактивні методи – такі як сюжетно-рольові ігри, дискусії, створення мініпроектів, інсценізації, групові вправи – діти навчаються співпраці, самостійності у прийнятті рішень, відповідальності за свої вчинки.

Велику роль у цьому процесі відіграють учителі та батьки. Важливо, щоб дорослі власним прикладом демонстрували раціональне та етичне споживання. Саме на прикладах із життя діти найкраще засвоюють правила поведінки, формують внутрішні переконання й навички. Наприклад, спільний похід до магазину може стати нагодою для обговорення якості товарів, складу продуктів, цін, екологічного пакування, раціональності витрат.

Культура споживання охоплює також формування економічної грамотності: вміння розпоряджатися кишеньковими грошима, складати

простий бюджет, розуміти різницю між потребами й бажаннями, аналізувати покупки. Навіть просте обговорення того, чому варто економити воду, електроенергію або сортувати сміття, може стати першим кроком до відповідального споживання [3, с. 8].

Ще один важливий аспект – розвиток критичного мислення. У сучасному інформаційному просторі діти постійно зустрічаються з рекламою, яка впливає на їхній вибір. Завдання педагога – навчити учнів ставити запитання, аналізувати інформацію, робити самостійні висновки. Це допомагає уникати імпульсивних покупок, маніпуляцій і формує свідому позицію щодо власного споживання.

Формування основ культури споживання в молодших школярів охоплює не лише ознайомлення з поняттями, а й розвиток ціннісного ставлення до ресурсів, формування відповідальної поведінки та навичок критичного мислення. Це завдання не обмежується окремими уроками, воно повинно пронизувати всі аспекти освітнього процесу й сімейного виховання. Лише у співпраці школи, родини та суспільства можна виховати покоління свідомих, відповідальних і розумних споживачів.

Список використаних джерел

1. Вовк Н. В. Підготовка майбутнього вчителя технологій до формування культури споживання в учнів загальноосвітньої школи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2016. № 54. С. 40–45.
2. Іванчук С. А. Особливості розуміння основ культури споживання дітьми старшого дошкільного віку. *Наука і освіта*. 2017. № 12. С. 31–35.
3. Шпак О. М. Формування споживчої культури школярів як основи соціальної активності особистості. *Молодь і ринок*. 2019. Т. 12. С. 6–10.

Науковий керівник: Безлюдна Наталія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Anna Kolos

Master's degree student of the Faculty of Primary Education

Pavlo Tychyna Uman State University

Uman, Ukraine

FEATURES OF FORMING THE BASICS OF CONSUMER CULTURE IN JUNIOR SCHOOL PUPILS

Keywords: junior schoolchildren, consumption culture, formation of consumption culture.

Лях Наталія Григорівна

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-2669-3101>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, урок математики.

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває національно-патріотичне виховання учнів, що підтверджується низкою нормативно-правових актів прийнятих останнім часом. Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України пріоритетними на сучасному етапі визнаються такі напрями, як громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання, які становлять концептуальне ядро національно-патріотичного виховання [3]. Разом з тим у контексті реалізації реформи Нової української школи поняття «освіта» та «освітній процес» трактується як цілісна система, що інтегрує навчання, виховання та розвиток особистості. Відповідно до засад НУШ, виховання є не відокремленим компонентом, а органічною, наскрізною складовою освітнього процесу, що забезпечує формування цінностей, компетентностей і цілісного світогляду здобувачів освіти [2].

Уроки математики, попри свою академічну спрямованість, мають значний виховний потенціал для формування національно-патріотичних цінностей. Математика формує в учнів логічне, критичне мислення, здатність до аналізу, узагальнення, доведення – ті якості, що є необхідними для свідомого, активного громадянина. Однак не менш важливою є й виховна функція цього предмета, яка реалізується через зміст навчального матеріалу, методи викладання, добір прикладів, задач, форм роботи на уроці. Залучення до навчального процесу тем, пов'язаних з українською історією, географією, культурною спадщиною, може зробити уроки математики простором для формування національної свідомості, гордості за країну та власну ідентичність.

Інтеграцією національно-патріотичного виховання в математичний контент в першу чергу може бути використання задач з національним та історичним контекстом (наприклад, задачі, пов'язані з українськими містами, видатними діячами, історичними подіями). Варто зазначити що в підручниках з математики за програмою НУШ, які пройшли конкурсний відбір міститься достатньо таких завдань, набагато більш ніж було раніше.

Національно-патріотичне виховання на уроках математики доцільно реалізовувати й через міжпредметні зв'язки: з історією, географією, літературою. Наприклад: використання даних про територію

України, адміністративний поділ, економіку – у задачах на площу, відсотки, співвідношення; аналіз числових даних, пов'язаних із історичними подіями; включення до уроку цитат українських класиків, що мають патріотичний зміст, як елемент мотивації або афористичного супроводу теми. Як приклад з власного практичного досвіду – цикл уроків під назвою «Розкажу про Україну». Так вивчаючи у 6 класі тему «Коло.Круг», здійснили віртуальну подорож до міста Полтава, де центральним місцем була Кругла площа.

Інтеграція елементів національно-патріотичного змісту в дидактичні ігри та математичні квести сприяє формуванню в учнів не лише математичних компетентностей, а й ціннісного ставлення до культурної спадщини, історії та традицій українського народу. Такі форми діяльності поєднують навчання з емоційно забарвленим пізнанням, що активізує пізнавальну мотивацію та формує емоційно-ціннісне ставлення до навчального матеріалу. Прикладом може бути урок-квест з алгебри у 8 класі «7 чудес України» на якому учні узагальнюючі й систематизуючі знання з теми «Раціональні вирази» знайомилися з місцями, що належать до об'єктів культурної та історичної спадщини нашої держави, а деякі з них визнані частиною світової спадщини ЮНЕСКО і разом з тим є яскравим виявом національної ідентичності, історичної пам'яті та духовної культури українського народу. Практичний досвід показує, що Такий підхід дозволяє поєднати логічне мислення з емоційним сприйняттям, розвиває навички роботи в команді, стимулює дослідницький інтерес і одночасно формує стійку мотивацію до вивчення як математики, так і історико-культурного контексту України. Важливо, що через подібні ігрові формати реалізується наскрізне патріотичне виховання, передбачене концепцією Нової української школи, з опорою на компетентнісний та ціннісний підходи в навчанні.

Сучасний урок вже важко уявити без використання цифрових інструментів. Цифрові технології відкривають широкі можливості для поєднання навчального матеріалу з національно-патріотичним змістом. Завдяки таким інструментам учитель може трансформувати стандартні завдання з математики у цікаві, змістовні та патріотично забарвлені вправи. Зокрема, онлайн-сервіс LearningApps, який активно використовується педагогами, забезпечує можливість конструювання інтерактивних завдань різних типів (вікторини, пазли, вправи на встановлення відповідностей, кросворди тощо). Такий інструментарій дає змогу інтегрувати математичний зміст із національно-патріотичним компонентом через використання матеріалів, пов'язаних із історичними подіями, видатними особистостями та об'єктами культурної спадщини України. А за допомогою цифрового інструменту Canva для створення інфографік, презентацій вдало поєднуються математичні поняття та патріотичні візуальні образи.

Навчання математики – це не лише здобуття математичних знань, а й формування особистості [1, с. 39]. Таким чином учитель математики має відігравати важливу роль у формуванні патріотичних цінностей учнів, адже його діяльність має не лише навчальний, а й виховний потенціал. Водночас ефективність такої діяльності залежить від особистісного залучення вчителя, його морально-етичної позиції, ціннісних орієнтирів і готовності бути носієм ідей національного поступу. У цьому контексті навчання перетворюється з передачі суто предметних знань на засіб формування патріотичної свідомості, громадянської відповідальності та цілісного світогляду молодшої особистості.

Отже, підсумовуючи вищесказане зазначимо, що урок математики має значний виховний потенціал, який при вмілому педагогічному підході може стати потужним інструментом національно-патріотичного виховання учнів. Саме через поєднання точності науки й патріотичних цінностей можливо виховати покоління, яке не лише володіє знаннями, а й розуміє свою відповідальність перед країною.

Список використаних джерел

1. Наскрізне виховання крізь предметну складову : Метод. порадник / ред.: Ю. Бурцева, С. Гарна. Київ - Краматорськ : Від. інформвид. діяльності, 2024.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://surl.li/uyuqjrh> (дата звернення: 12.12.2022).
3. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : Наказ від 06.06.2022 № 527. URL: <https://surl.li/ngkdqy> (дата звернення: 12.12.2022).

Науковий керівник: Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Natalia Lyakh

Postgraduate Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION IN MATH LESSONS

Keywords: national-patriotic education, mathematics lesson.

Новицька Інна Анатоліївна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ ТА СІМ'Ї

Ключові слова: молодші школярі, полікультурне виховання, заклад загальної середньої освіти, взаємодія школи та сім'ї.

Полікультурне виховання набуває особливого значення в умовах сучасної освіти, адже суспільство стає все більш різноманітним у культурному плані. У молодшому шкільному віці закладаються основи світогляду, формуються навички толерантного ставлення та відкритості до представників інших культур. У цей період важливою є тісна взаємодія школи та родини, адже саме вона суттєво впливає на виховання дітей і сприяє розвитку їхньої міжкультурної компетентності.

Зростання кількості дітей різного етнічного, мовного, релігійного походження у загальноосвітніх школах України зумовлює необхідність формування у молодших школярів поваги до культурної різноманітності, толерантності, відкритості до діалогу та співпраці. У цьому процесі ключову роль відіграє не лише школа, як провідна освітня інституція, а й родина – перше соціальне середовище, де дитина засвоює базові моральні норми, цінності й уявлення про інших людей. Саме тому питання взаємодії школи та сім'ї у контексті полікультурного виховання молодших школярів потребує глибокого осмислення та дослідження.

Науковці й педагоги звертають увагу на те, що молодший шкільний вік є сензитивним періодом для формування базових уявлень про світ, міжособистісних навичок, емпатії, соціальної відкритості. У цьому віці діти активно пізнають навколишній світ, прагнуть порозуміння, наслідують дорослих і починають формувати власні уявлення про добро, справедливість, людську гідність. Саме тому полікультурне виховання має починатися змалку – з уроків, виховних заходів, спільних ініціатив родини та школи, спрямованих на формування в учнів готовності жити у багатокультурному середовищі, поважати іншу культуру, водночас цінуючи свою власну [1, с. 83].

Сучасні дослідження показують, що успішність полікультурного виховання значною мірою залежить від освітньо-виховного середовища школи, педагогічної позиції вчителя та активної участі батьків у формуванні у дітей культури міжетнічного спілкування.

У науковій літературі наголошується на важливості створення атмосфери взаємоповаги, відкритого діалогу та позитивного ставлення до культурної різноманітності. Це передбачає не лише проведення тематичних уроків чи свят, а й системну роботу над розвитком у дітей

таких якостей, як терпимість, доброзичливість, уміння слухати, співпереживати, співпрацювати з представниками інших культур.

Окремої уваги заслуговує роль сім'ї, яка, за результатами досліджень, часто формує перші уявлення дитини про «свого» та «іншого». Якщо у родині виховуються повага до людини, незалежно від її національності, релігії чи мови, – дитина швидше засвоює принципи полікультурного спілкування. Водночас, якщо батьки демонструють упереджене або зневажливе ставлення до інших культур, це може стати серйозною перешкодою для формування толерантної особистості. Тому одним із важливих напрямів сучасної педагогіки є налагодження партнерської взаємодії між школою та сім'єю. Це може включати як традиційні форми співпраці – батьківські збори, консультації, участь у шкільних заходах, – так і нові підходи, такі як родинні проєкти, інтерактивні платформи для обміну досвідом, залучення батьків до організації полікультурних днів, майстер-класів, творчих ініціатив [2, с. 68].

Варто зазначити, що у вітчизняній педагогіці спостерігається зростання інтересу до полікультурної освіти. У наукових працях дослідників аналізується як досвід закордонних країн, так і особливості українського контексту. Водночас ще існує потреба в поглибленому аналізі ефективних моделей співпраці школи й родини в умовах культурного різноманіття. Дослідження показують, що сучасні вчителі потребують методичної підтримки у впровадженні полікультурного компоненту у свої уроки й виховні заходи, а батьки – у розвитку власної міжкультурної компетентності, що є передумовою для виховання дітей у дусі поваги й відкритості до інших.

Сучасний стан дослідження проблеми полікультурного виховання молодших школярів свідчить про її актуальність і необхідність цілеспрямованої взаємодії школи та сім'ї. Для досягнення гармонійного результату потрібна системна педагогічна робота, спрямована не лише на дитину, а й на дорослих, що її оточують. Важливо, щоб полікультурне виховання не залишалось формальним, а стало органічною частиною освітнього процесу й сімейного життя. Саме така взаємодія є запорукою формування особистості, здатної жити в багатоманітному світі, зберігаючи свою ідентичність і водночас поважаючи інших.

Список використаних джерел

1. Розлуцька Г. М., Іваничко І. І. Виховання толерантності молодших школярів в умовах полікультурності як актуальна проблема регіональних історико-педагогічних досліджень. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів*: матеріали доп. та повідомл. міжнар. науково-практ. конф., м. Ужгород, 27 верес. 2019 р. Ужгород, 2019. С. 83–84.
2. Фат'янова Т. О. Партнерство школи та сім'ї у формуванні здоров'язбережувальної культури молодших школярів. *Синергія науки та освіти в сучасному світі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Житомир, 12 грудня 2024 р. Житомир, 2024. С. 66–68.

Науковий керівник: Безлюдна Наталія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Inna Novytska

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

**THE CURRENT STATE OF RESEARCH ON THE PROBLEM OF
POLYCULTURAL EDUCATION OF YOUNGER PUPILS IN THE
INTERACTION OF SCHOOL AND FAMILY**

Keywords: younger pupils, multicultural education, general secondary education institution, interaction of school and family.

Оборіна Тетяна Володимирівна

вихователь-методист

Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №4 «Казка»
Південнівської міської ради Одеського району Одеської області
м. Південне, Україна

<https://orcid.org/0009-0003-0044-7670>

**ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
У ВИМІРІ НОВИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ**

Ключові слова: духовно-моральне виховання, християнські цінності.

Сучасні освітні реалії висувають нові вимоги до виховання особистості дитини дошкільного віку. В умовах швидких соціальних, культурних та технологічних змін важливо не лише формувати базові знання, а й розвивати духовно-моральні якості, які стануть фундаментом для гармонійного розвитку дитини. Дошкільний вік – це сенситивний період, коли закладаються основи характеру, світогляду та емоційної сфери особистості.

Важливість духовно-морального виховання зростає в умовах глобалізації, інформаційної перенасиченості та зниження традиційних цінностей у суспільстві. Саме в цей період необхідно спрямовувати виховання на розвиток чесності, доброти, поваги, відповідальності та інших моральних чеснот.

Війна – це випробування не лише для дорослих, а й для найменших громадян нашої країни. Діти, особливо дошкільного віку, дуже чутливо реагують на зміни в оточенні, емоційний стан батьків, інформаційний простір та реальність, у якій вони живуть. Саме тому в умовах війни духовно-моральне виховання дітей набуває особливого значення, оскільки воно допомагає їм зберегти внутрішній спокій, відчуття любові та надії.

Духовно-моральне виховання – це процес засвоєння дитиною ціннісних орієнтирів, що допомагають їй вибудувати власну поведінку та ставлення до світу. У сучасних умовах воно стає особливо актуальним, оскільки саме моральні принципи забезпечують гармонійний розвиток особистості.

Християнські цінності, що ґрунтуються на любові, співчутті, милосерді, терпимості та прощенні, можуть стати тією опорою, яка допоможе дитині подолати стрес, відчуття небезпеки та знайти впевненість у завтрашньому дні. У ці складні часи особливо важливо прищеплювати малечі віру в добро, підтримку ближніх і непохитні моральні принципи. Сучасна дошкільна освіта стикається з низкою викликів, зокрема: зміна моделі виховання через цифровізацію та розширення доступу до інформації; ослаблення традиційного сімейного виховання через соціально-економічні чинники; недостатня увага до емоційного інтелекту та морального розвитку у стандартних освітніх програмах.

Водночас нові освітні реалії відкривають і додаткові можливості: використання інтерактивних методів навчання (ігрові технології, мультимедійні засоби, проєктні методики); інтеграція морально-етичних тем у повсякденну діяльність дитини (обговорення ситуацій, казкотерапія, практики добрих вчинків); співпраця педагогів і батьків для створення єдиного виховного простору.

Виховання особистості дошкільника в умовах сучасних освітніх реалій потребує комплексного підходу, що поєднує когнітивний, емоційний, моральний і соціальний розвиток. Особливу роль у цьому відіграє духовно-моральне виховання, яке формує основи світогляду дитини, її поведінкові моделі та ставлення до навколишнього світу.

В умовах війни діти стають свідками складних життєвих обставин: втрати близьких, зміни звичного середовища, перебування в укриттях, переїздів, постійного напруження дорослих. Це може негативно впливати на їхній емоційний стан, викликати страхи, тривожність, агресію або апатію.

Духовно-моральне виховання допомагає дитині: знайти внутрішню рівновагу – через молитву, довіру до Бога, розуміння, що добро перемагає зло; формувати стійкість до стресу – завдяки прикладам мужності, взаємодопомоги, турботи про ближніх; вчитися прощати та бути милосердним – навіть у важкі часи не допускати ненависті в серці, а зберігати людяність; відчувати підтримку спільноти – через добрі справи, допомогу тим, хто цього потребує; розуміти, що таке справедливість – що боротися за правду важливо, але завжди потрібно залишатися чесним і добрим.

Християнське виховання дітей дошкільного віку ґрунтується на кількох ключових цінностях, які особливо важливі під час війни:

1. Любов до ближнього. Педагоги мають метою вчити дітей доброзичливості, співчуття, турботи про інших, показувати на прикладах, як люди допомагають один одному, підтримують військових, переселенців, дітей-сиріт.

2. Милосердя та допомога нужденним. Зміст роботи – організувати маленькі добрі справи разом із дітьми: виготовлення листівок для захисників, допомога в притулках для тварин, участь у благодійних акціях, розповідати біблійні історії про доброту і милосердя (наприклад, притча про Доброго Самарянина).

3. Віра та надія. З дозволу батьків, відповідно до чинної парціальної програми «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку», основою якої є Біблія та інші християнські джерела, які відповідають Святому Письму [1, с. 10], педагоги можуть навчати дітей звертатися до Бога у важкі моменти, не втрачати віру в краще майбутнє, заспокоювати їх через молитву, читання дитячих Біблійних історій, які показують, що випробування завжди закінчуються. Використання притч Ісуса Христа як основи для виховання моральних якостей. Прослуховування та спів духовних дитячих пісень, які формують позитивний світогляд. Інсценування біблійних історій, казок про добро і зло. Ігри, де діти вчаться допомагати одне одному та вирішувати конфлікти мирним шляхом.

4. Прощення. Важливо пояснювати дітям, що злість і ненависть руйнують людину зсередини. Через казки, історії та особистий приклад батьків навчати прощати і не тримати образ.

5. Справедливість та чесність. Формувати в дітях розуміння того, що чесність і правда є важливішими за страх. Показувати, що навіть у складні часи варто залишатися чесним перед собою і Богом. Найголовніше – власний приклад батьків і вихователів, які демонструють моральні принципи у своєму житті.

Духовно-моральне виховання на християнських цінностях в умовах війни відіграє вирішальну роль у формуванні особистості дитини. Воно допомагає малюкам зберегти відчуття безпеки, надії та віри в добро, що є життєво необхідним у такі складні часи.

Дотримання християнських принципів у вихованні дозволяє дітям вирости добрими, співчутливими та внутрішньо сильними особистостями, які зможуть подолати будь-які труднощі. У сучасних освітніх реаліях, у цей непростий період батьки, вихователі та суспільство загалом мають підтримувати дітей, даючи їм не лише знання, а й духовні орієнтири, що допоможуть їм йти життям з любов'ю, вірою та добром у серці.

Таким чином, важливо не лише розвивати інтелектуальні здібності дітей, а й прищеплювати їм духовні цінності, моральні принципи, що стануть фундаментом для їхнього майбутнього життя. Пам'ятаймо, що

діти – це майбутнє України, і від того, які цінності ми їм передамо сьогодні, залежить, яким буде наш світ завтра.

Список використаних джерел

1. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях : навч. прогр. та календарно-темат. план / А. М. Богущ, І. Л. Сіданіч, В. Є. Сучок [та ін.]. Київ : Східноєвропейська гуманітарна місія, 2019. 164 с. URL: <https://surli.cc/glwzps> (дата звернення: 16.03.25).

Tetiana Oborina

Educator-methodologist

Municipal Institution of Preschool Education (Nursery-kindergarten) № 4 «Kazka»
Pivdenne City Council of Odesa district, Odesa region
Pivdenne, Ukraine

**SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION OF THE PERSONALITY
OF A PRESCHOOL CHILD IN THE DIMENSION
OF NEW EDUCATIONAL REALITIES**

Keywords: spiritual and moral education, Christian values.

Охтирько Анжеліка Віталіївна

заступник директора з виховної роботи

КЗ «Мангушський опорний заклад» загальної середньої освіти I-III ступенів»
Мангушської селищної ради
сел. Мангуш, Україна

**ІННОВАЦІЙНІ ВИХОВНІ ПРАКТИКИ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

Ключові слова: інноваційні методи, виховний процес, цифрові технології, критичне мислення, учнівське самоврядування.

Сучасний виховний простір вимагає постійних змін та адаптації до нових соціальних умов. Інноваційні методи та форми виховної роботи можуть бути ефективними інструментами для розвитку особистості, покращення мотивації учнів, формування громадянської позиції та патріотичних почуттів. Роль класного керівника в цьому процесі важлива, адже саме він безпосередньо працює з учнями, їх батьками та педагогічним колективом. Сучасний освітній процес вимагає від класного керівника не лише традиційних форм роботи, а й використання інноваційних підходів, які враховують цифровізацію, особистісно орієнтований підхід, інтерактивність та партнерство між учасниками освітнього процесу. Інноваційні виховні практики сприяють формуванню в учнів навичок критичного мислення, комунікації, самостійності та відповідальності. Впровадження таких методів дає можливість створити комфортне середовище для особистісного розвитку кожного учня, а також підвищує ефективність виховного процесу.

Інноваційні практики у виховному процесі можна охарактеризувати як нові підходи, форми, методи і технології, що дають можливість

педагогам більш ефективно досягати поставлених виховних цілей. Це можуть бути інтерактивні методи навчання та виховання; використання сучасних технологій (цифрові інструменти, мобільні додатки); проектні методи; організація заходів у неформальній обстановці (позаурочна діяльність, екскурсії); залучення учнів до самоуправління та активної участі у житті школи.

Для створення інноваційного виховного простору необхідно:

1. Визначити мету та цілі – чітке розуміння завдань дозволяє ефективно планувати заходи.
2. Інтегрувати новітні технології у повсякденну роботу: використання онлайн-інструментів для комунікації (Google Classroom, Zoom, Telegram канали); створення шкільних блогів або сайтів для обміну досвідом та ідеями; використання освітніх платформ для організації конкурсів, вікторин або обговорень (Kahoot, Mentimeter, Padlet).
3. Розвиток критичного мислення учнів через методи дискусії, дебатів, тематичних круглих столів.
4. Залучення учнів до організації виховних заходів – через самоуправління, учнівські ради, клуби за інтересами.
5. Презентація результатів роботи може бути проведена через шкільні виставки та презентації – учні презентують свої проекти, досягнення через візуальні матеріали, звіти на батьківських зборах – презентація результатів виховної діяльності, інтерактивні платформи для обміну досвідом (онлайн-галереї, блоги).

Інноваційною формою та методом виховної роботи є технологія «Інвертований виховний процес». Суть методики в тому, що учні самостійно опрацьовують матеріал (відео, презентації, статті) до проведення виховного заходу, а під час заходу активно його обговорюють. Приклад: перед виховною годиною «Кібербезпека» учні переглядають відеоролики про ризики в Інтернеті, а під час зустрічі в малих групах розбирають реальні кейси та шукають шляхи вирішення проблем.

Методика «Фасилітація». Відомо, що роль класного керівника – не навчати, а організувати процес, в якому учні самостійно формують проблеми та шукають їх вирішення. Приклад: під час дискусії на тему «Відповідальність у сучасному суспільстві» вчитель ставить проблемне питання, а учні в групах пропонують шляхи його вирішення, після чого презентують свої ідеї.

Працюючи над методом проектів, учні самостійно або в малих групах створюють власний проект виховної тематики. Приклад: розробка екологічного проекту «Збережемо нашу школу чистою», у межах якого учні ініціюють сортування сміття, облаштовують куточки для збору батарейок тощо.

Популярною є гейміфікація виховного процесу. Використання ігрових елементів підвищує активізацію участі учнів у виховних заходах. Приклад: проведення квесту «Безпечна дорога додому», де учні

виконують завдання на знання правил дорожнього руху та розігрують реальні ситуації.

Соціальні мережі та цифрові платформи у вихованні набувають популярності. Створення цифрового середовища використовується для обговорення важливих виховних питань. Приклад: створення закритої групи в Telegram для класу, де щотижня публікуються виховні завдання, мотиваційні цитати, корисні відео та опитування.

Під час використання методу «Коло рефлексії» кожен учасник має можливість висловити свої почуття та думки з обговорюваної теми. Приклад: після благодійної акції «Допоможемо разом» учні діляться своїми враженнями, що сприяє розвитку емпатії та соціальної відповідальності.

Рекомендації щодо впровадження інноваційних практик полягають у застосуванні нових методів і підходів, які дозволяють удосконалити процес виховання та навчання, підвищити ефективність освітнього середовища та стимулювати активну участь учнів в освітньому процесі, а саме:

1. Підготовка (Визначити ключову мету виховного заходу, врахувати особливості учнівського колективу та їх зацікавлення, ознайомити учнів із форматом проведення заходу).
2. Реалізація (Залучати учнів до активної участі, використовувати мультимедійні засоби, цифрові технології, створити комфортну атмосферу для відкритого спілкування).
3. Рефлексія та оцінка результатів (Організувати обговорення результатів заходу, оцінити ефективність методів та врахувати відгуки учнів, коригувати виховну роботу на основі аналізу успішності заходів).

Впровадження інноваційних практик у виховний простір закладу освіти має величезне значення для розвитку учнів, оскільки дає можливість не тільки підвищити рівень мотивації до навчання, а й сприяє розвитку їх соціальних, емоційних та лідерських якостей. Сучасні підходи до виховної роботи повинні базуватися на принципах взаємодії, підтримки творчого потенціалу учнів та інтеграції новітніх технологій у повсякденну практику. Класним керівникам варто активно використовувати інноваційні методи для того, щоб виховний процес став не тільки цікавим та ефективним, а й адаптованим до реалій сьогодення. Інтерактивні форми, як-от: проєктна діяльність, рольові ігри, дискусії, тощо не лише сприяють розвитку критичного мислення, а й допомагають учням усвідомлювати свою роль у суспільстві, формувати громадянську позицію, лідерські якості та відповідальність. Особливо важливим є включення учнів у процес організації виховних заходів, оскільки це не тільки дає їм можливість самовираження, але й сприяє розвитку комунікативних і організаційних навичок. Залучення нових технологій до виховного процесу відкриває безмежні можливості для створення інтерактивних платформ, участі в онлайн-конкурсах і вікторинах, віртуальних екскурсіях, що робить навчання не лише цікавішим, але й більш доступним для учнів з різних

соціальних груп. Система зворотного зв'язку є необхідним інструментом для оцінки ефективності застосування нових методів і технологій. Регулярний аналіз результатів виховної роботи допомагає коригувати стратегії та тактики, що використовуються, і сприяє формуванню більш комфортного та продуктивного освітнього середовища.

Інноваційні методи, такі як використання сучасних цифрових інструментів, проєктних методів, інтерактивних форм навчання та виховання, дозволяють не лише ефективно досягати педагогічних цілей, а й допомагають сформувати у дітей навички, які будуть корисні їм у дорослому житті: від роботи в команді до самостійного прийняття рішень та активної участі в суспільному житті. Загалом, застосування інновацій у виховному процесі є необхідним для забезпечення якісної освіти, яка орієнтована на потреби сучасного учня, готового до змін, а також до життя в постійно змінюваному світі. Це сприятиме розвитку учнів не тільки як індивідуумів, а й як відповідальних громадян, здатних до самореалізації та внеску у розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Величко С. В. Інноваційні форми виховної роботи в контексті Нової Української Школи. URL: <https://surli.li/dcbwml>.
3. Еллі Тран. 15 інноваційних методів навчання (посібник + приклади). 2025. URL: <https://surli.cc/blkggg>.
4. Комплексне використання інноваційних технологій у виховному процесі здобувачів освіти як основа соціореалізації особистості в розвивальному інноваційному освітньому просторі. URL: <https://surli.li/dzilvy>.
5. Інноваційні методи та форми виховної роботи. URL: <https://surli.cc/tqssa>.
6. Інноваційні форми, методи і прийоми виховання. URL: <https://surli.li/geokru>.

Anzhelika Okhtyrko

Deputy Director for Educational Work

Municipal Institution «Mangush Support Institution»

of General Secondary Education of I-III Degrees, Mangush Settlement Council
Mangush, Ukraine

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS

**ON THE IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE FORMS AND METHODS
OF EVENT ORGANIZATION IN THE EDUCATIONAL SPACE
OF THE INSTITUTION**

Keywords: innovative methods, educational process, digital technologies, critical thinking, student self-government.

Ракицька Надія Павлівна

директор

Холоднобалківський академічний ліцей № 3
Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області
с. Холодна Балка, Україна

Ковальова Тамара Вікторівна

вчитель географії

Холоднобалківський академічний ліцей № 3
Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області
с. Холодна Балка, Україна

Кравець Наталія Юріївна

завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти
кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1257-0927>

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ:
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ЕКОРУХ «БАТАРЕЙКИ, ЗДАВАЙТЕСЬ!»**

Ключові слова: проєкт, людина, природа, освіта, виховання, екологія.

Сучасний світ стикається з безпрецедентними екологічними викликами – зміною клімату, втратою біорізноманіття, забрудненням природних ресурсів і виснаженням екосистем. У відповідь на ці загрози людству потрібна нова філософія життя, заснована на високому рівні екологічної свідомості. Саме вона має стати основою екологічної діяльності, що відіграє ключову роль у збереженні природи, розв'язанні екологічних проблем і гармонізації відносин між людиною, суспільством та природою.

Безперечно, сьогодення вимагає інтенсифікації екологізації освітнього процесу закладів загальної середньої освіти, що забезпечить формування екологічної свідомості та підвищення її рівня у всіх учасників освітнього процесу зокрема, та широкої громадськості загалом [2; 3]. Відтак Холоднобалківський академічний ліцей №3, працюючи в межах швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» над розробленням стратегії розвитку закладу освіти [4], особливу увагу приділив формуванню природоохоронної компетентності учнів, розвитку їх екологічної свідомості та культури. Задля виконання цього завдання в межах імплементації стратегії розвитку передбачено реалізацію соціального проєкту «Зелений слід», метою якого визначено розвиток в учнівства уміння оцінювати екологічні проблеми та знаходити ефективні шляхи їх вирішення через залучення до природоохоронних заходів, екологічних ініціатив та програм.

В 2024 році в рамках реалізації проєкту «Зелений слід» Холоднобалківський академічний ліцей №3 долучився до Всеукраїнського екоруху «Батарейки, здавайтесь!». Виступаючи носієм нових екологічних цінностей, рух «Батарейки, здавайтесь!», до якого входять заклади освіти, дитячі та молодіжні організації, відіграє важливу роль у поширенні поінформованості населення про необхідність екологічної утилізації вживаних батарейок завдяки поширенню посібників, буклетів, інформаційних плакатів на екологічну тематику, а також забезпеченню контейнерами для збору елементів живлення. До того ж, «Батарейки, здавайтесь!» – це єдина екологічна ініціатива в Україні, яка розв'язала питання утилізації батарейок. На жаль, в нашій країні на сьогоднішній день немає жодного підприємства для їх переробки, також відсутня цільова держпрограма з переробки їх за кордоном. Водночас представники всеукраїнського екоруху «Батарейки, здавайтесь!» разом з компанією «Екологічні інвестиції» налагодили партнерство із заводом GreenWEEE у Румунії по переробці вживаних батарейок з України [1].

Інтегруючись із ініціативами екоруху «Батарейки, здавайтесь!», першочергово в рамках проєкту «Зелений слід» учні разом з вчителями провели дослідження з історії створення батарейок, їх видів, проаналізували шкідливий вплив на довкілля та здоров'я людини. В атмосфері загальної зацікавленості учні обмінювалися інформацією, намагалися творчо її опрацювати, цілеспрямовано відбирали відомості для того, щоб поділитися цими знаннями з однолітками, поширювати їх серед жителів громади. Результатом цієї діяльності стали презентаційні заходи для ліцейної спільноти з метою підвищення обізнаності про загрозу відпрацьованих батарейок та необхідності їх екологічної утилізації, висвітлення діяльності екоруху «Батарейки, здавайтесь!». Також для поширення екологічних знань, осмислення екологічних наслідків порушення правил та норм свідомої поведінки в природі і мотивації до природоохоронних дій у повсякденному житті, ліцейстами був створений інформаційний відеоролик, який просувався через соціальні мережі серед жителів громади.

Наступним етапом проєкту став збір батарейок. Для молодших школярів процес збору батарейок був організований з елементами гри, в якій вони отримали досвід прийняття екологічно правильних рішень, засвоїли правила поведінки у природі. Залучення учнів старших класів до збору батарейок здійснювалося у форматі інтерактивної взаємодії з увагою до формування навичок партнерської співпраці у розв'язанні екологічних проблем нашої місцевості. Крім того, ініціатива швидко вийшла за межі закладу освіти, адже у співпраці з місцевим бізнесом у закладах торгівлі села також були розгорнуті пункти збору батарейок. Так, на кінець 2024 року було зібрано 49 кг відпрацьованих батарейок. Наступний контроль зважування заплановано здійснити 29 травня 2025 року. Усі зібрані

відпрацьовані батарейки будуть передані представникам всеукраїнського екоруху «Батарейки, здавайтесь!» для подальшої утилізації.

Наразі інформація про ліцей як надійний пункт прийому батарейок розміщена на всеукраїнській мапі офіційного сайту всеукраїнського руху «Батарейки, здавайтесь!». Узагальнення практики екодіяльності зі збору батарейок та їх подальшої утилізації було презентовано під час звітної конференції щодо перебігу реалізації стратегії розвитку Холоднобалківського академічного ліцею №3 та в роботі учня 8 класу Гранкіна Данила «Реалізація проєкту «Батарейки, здавайтесь!» в практиці малої громади», що здобула I місце на XVIII Міжнародному конкурсі з українознавства для учнів 8-11 класів закладів загальної середньої освіти.

Отже, успішний досвід реалізації проєкту «Зелений слід» протягом 2024/2025 навчального року підтверджує, що формування екологічної свідомості школярів і суспільства загалом є передумовою суттєвих змін у взаємодії системи «суспільство – природа». Водночас процес збору відпрацьованих елементів живлення для подальшої утилізації не припиняється, його вже складно зупинити з моральної точки зору через відповідальність перед природою. Тож Холоднобалківський академічний ліцей №3, як соціально відповідальний заклад освіти, і надалі підтримуватиме залученість ліцейної спільноти та мешканців громади до ініціатив всеукраїнського екоруху «Батарейки, здавайтесь!».

Список використаних джерел

1. Батарейки, здавайтесь! – новий сайт руху. URL: <https://batareiky.ua/>.
2. Бобровська Н. В., Біліченко О. С., Іваськевич М. В. Напрями й особливості формування екологічної свідомості молоді. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019. №17. С. 33-38. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-06).
3. Екологізація освітнього простору загальноосвітньої школи: монографія / Н. Пустовіт, О. Колонькова, О. Пруцакова, Г. Тарасюк, Ю. Солобай. Харків : «Друкарня Мадрид», 2016. 154 с. URL: <https://dea.edu.ua/img/source/Doc/book%2010.01.17%202.pdf>.
4. Стратегія розвитку Холоднобалківського академічного ліцею №3 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області. *Холоднобалківський академічний ліцей №3*. URL: <https://surl.li/veuau1> (дата звернення: 10.04.2025).

Nadiia Rakytska

Director of Kholodnobalkivskiy Academic Lyceum №3
of the Nerubai village council of Odesa district, Odesa region
Kholodna Balka, Ukraine

Tamara Kovaleva

Geography teacher of Kholodnobalkivskiy Academic Lyceum №3
of the Nerubai village council of Odesa district, Odesa region
Kholodna Balka, Ukraine

Nataliia Kravets

Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education of the Department
of Preschool and Primary Education
Odesa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

DEVELOPING STUDENTS' ENVIRONMENTAL AWARENESS: NATIONWIDE ECOMOVEMENT «BATTERIES, SURRENDER!»

Keywords: human, nature, education, upbringing, ecology.

Сіліненко Людмила Григорівна

педагог-організатор

КЗ «Ліцей №9 Покровської міської ради Дніпропетровської області»

м. Покров, Україна

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОДИННО-СІМЕЙНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ

МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ

Ключові слова: виховання, духовність, мораль, особистість, родина, традиції.

У вимірі нових освітніх реалій сім'я постає як незамінний і глибоко специфічний соціальний інститут, що відіграє ключову роль у становленні особистості. Упродовж усього життя родина залишається найважливішим елементом мікросоціального середовища, а для дитини її вплив є визначальним, формує майбутній життєвий шлях. Саме в родинному середовищі закладаються підвалини ціннісно-мотиваційної сфери, формуються риси характеру. Виховний вплив родини залежить від багатьох чинників: її складу, морально-психологічного клімату, соціальних пріоритетів, рівня загальної та педагогічної культури батьків, характеру взаємодії з дитиною, єдності або суперечливості у виховних підходах, а також від стилю життя й традицій, які побутують у сім'ї. Саме через традиції української родини – шанування старших, любов до праці, духовність, повагу до рідного слова – молодь засвоює основи моральності й духовного багатства, що становлять підґрунтя для її повноцінного розвитку. А модернізація освітньої діяльності, як зазначено в Законі України про освіту [4], у межах Концепції «Нова українська школа» [2] акцентовано увагу на розбудові національної системи виховання, що інтегрує цінності народної педагогіки та елементи культурної спадщини, як засоби формування всебічно розвиненої особистості, здатної до самореалізації в умовах сучасного суспільства.

Питання родинного-сімейного виховання, його теоретичні та прикладні засади, знайшли глибоке висвітлення у працях багатьох українських дослідників, таких як: І. Бех, О. Киричук, О. Кононко, О. Пехота, С. Гончаренко. Погляди видатних українських педагогів лише підсилюють розуміння ролі родинного виховання в контексті формування особистості. Так, Василь Сухомлинський вважав сім'ю першоосновою морального й духовного розвитку дитини. Він наголошував: *«Моральне обличчя людини визначається тією атмосферою добра, в якій вона зростала в дитинстві»* [6]. У своїх працях педагог підкреслював важливість родинного прикладу, тепла й поваги до дитини як передумови успішного громадянського становлення. Своєю чергою, Григорій Ващенко розглядав родинне виховання як основу національного

відродження. Він зазначав, що саме через родину відбувається передача не лише знань і звичок, але й національний дух, який є визначальним чинником у збереженні ідентичності народу: *«Народ, що втратив свої традиції й родинне виховання, втрачає і свою душу»* [1].

Аналізуючи вплив сім'ї на формування особистості та важливість інтеграції традицій народного виховання в сучасне родинне життя, особливо в контексті реалізації виховної функції сім'ї з глибокими етнопедагогічними знаннями, високим рівнем духовності та естетичної культури, що розглядається як один із пріоритетів сучасної освіти. Це особливо актуально в умовах демократизації та гуманізації українського суспільства, де народна педагогіка стає важливим ресурсом формування ціннісних орієнтацій молоді тож суспільний феномен як родина є незамінним [2]. Серед численних засобів народної педагогіки особливе значення мають традиції, що формувалися на основі духовної спадщини українського народу. Вони увібрали в себе найцінніші напрацювання у сфері виховання молодого покоління та стали своєрідною основою морального становлення особистості. Аналіз літературних джерел свідчить, що здавна українці приділяли значну увагу вихованню у дітей таких етичних якостей, як честь, совість, почуття обов'язку й відповідальність. Саме цим цінностям була підпорядкована структура суспільного життя. Звідси одне із завдань сучасної школи полягає в тому, щоб залучити школярів до народних традицій. Сила народної педагогіки полягає саме в тому, що корінням своїм вона сягає в традиційні народні зв'язки, скеровує життя людини в єдиний з природою біологічним ритм [7]. Засвоєння національних «традицій» здобувачами освіти сприяє їх ціннісно-світоглядному самовизначенню, формуванню національної самосвідомості та розвитку культурної ідентичності в умовах глобалізаційних викликів. Інтеграція елементів традиційної культури у зміст освітнього процесу виступає важливим чинником соціокультурної адаптації особистості, збереження етнокультурної спадщини та утвердження гуманістичних і патріотичних засад громадянського виховання. У контексті компетентнісного підходу засвоєння традицій забезпечує не лише міждисциплінарну інтеграцію, а й сприяє формуванню ключових компетентностей, зокрема культурної обізнаності та вираження у сфері культури.

Родинне виховання виступає первинною, природною і постійною ланкою у формуванні особистості. Саме в сім'ї закладаються засади емоційної стабільності, духовності, моральних цінностей, а також національної самобутності та світоглядної позиції. Без ґрунтового оновлення й підтримки інституту родинного виховання неможливо досягти суттєвих позитивних змін у подальшому суспільному та громадянському вихованні підростаючого покоління. Родина є осередком передавання історико-культурного досвіду, національних традицій, мови та звичаїв. У цьому середовищі формується первинне

почуття любові до матері, батька, бабусі й дідуся, до роду, народу, рідної землі, що стає підґрунтям для виховання патріотизму, гуманізму та поваги до культурної спадщини українського народу.

В умовах збройної агресії проти України значущість родинного виховання набуває ще більшої ваги. Саме сім'я часто залишається єдиним стабільним емоційним і ціннісним осередком для дитини, особливо в ситуаціях вимушеного переселення, втрати одного з батьків, чи перебування родини в умовах окупації або постійної небезпеки. Родинне середовище покликане не лише зберігати психологічну рівновагу дитини, а й зміцнювати її віру в добро, справедливість, національну гідність та силу українського духу. В таких умовах виховання набуває виразно героїко-патріотичного характеру, стаючи чинником опору, збереження ідентичності та культурного коду нації.

Отже, родинно-сімейні традиції українського народу мають потужний виховний потенціал у формуванні морально-духовних цінностей молодого покоління. Вони є не лише засобом культурної спадкоємності, а й механізмом утвердження національної ідентичності, патріотизму, любові до рідної землі, пошани до батьків і пращурів. В умовах сучасних суспільних трансформацій, особливо на тлі війни, саме родина залишається тим осередком, який здатен зберігати та передавати духовні орієнтири, необхідні для гармонійного розвитку особистості.

Від уміння батьків виховати дитину, їхнього досвіду та світоглядної позиції залежить не лише майбутнє конкретної родини, а й перспективи держави в цілому. Як справедливо зазначено в науковій літературі: *«Виховання на родинних традиціях українського народу допомагає людині стати творцем власного життя»* [5]. Саме тому звернення до родинного виховання на основі українських традицій є не лише виявом поваги до історико-культурного минулого, а й стратегічною потребою суспільства в процесі розбудови сильної, суверенної та духовно зрілої Української держави.

Список використаних джерел

1. Вашенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників молоді і батьків : Т.1. Брюссель : 1976. 208 с. URL: <https://surl.gd/ljpisk>.
2. Йовенко Л. І. Терешко І. Г. Традиційне родинне виховання українців : навч. посіб. Умань. Софія, 2010. 239 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/858/1/Rodyna.pdf>.
3. Концепція «Нова українська школа» : затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://surl.lu/zrhvzc>.
4. Про освіту : Закон України від 05.10.2017 №2145-VIII. URL: <https://surl.li/hcsdtt>.
5. Олійник І. Родинно-сімейне виховання. Виховна робота в школі. 2016. № 1. С. 2-13. URL: <http://lib.vippo.org.ua/periodyka.php?book=6679>.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : [у 5 т.]. Т. 1. Київ : Школа, 1976. 328 с. URL: <https://surl.ce/lxrzvp>.
7. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка : навч.-метод. посіб. Київ. ІЗМН, 1997. 232 с. URL: <https://surl.ce/poibkr>.

Ludmila Silinenko

Teacher-organizer

Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk region
Pokrov, Ukraine

**EDUCATIONAL POTENTIAL OF UKRAINIAN FAMILY AND
HOUSEHOLD TRADITIONS IN FORMING THE MORAL AND SPIRITUAL
VALUES OF YOUTH**

Keywords: education, spirituality, morality, personality, family, traditions.

Торкіна Катерина Максимівна

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою),
завідувач відділу освітньо-наукової підготовки
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-3386-5364>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=UqVTQTUAAAAJ&hl=uk&authuser=1>

**РОЗВИТОК НАВИЧОК КОМАНДНОЇ ВЗАЄМОДІЇ
СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ
ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Ключові слова: інтерактивний, інтерактивні технології, командна взаємодія, розвиток навичок командної взаємодії старшокласників, старшокласники, технологія.

Сучасна освіта вимагає нових підходів до організації освітнього процесу, що забезпечують не лише передачу знань, але й розвиток ключових життєвих навичок, серед яких важливе місце займає вміння працювати в команді. Інтерактивні технології сприяють пошуківленню освітнього процесу, роблячи його динамічним і привабливим, ґрунтуючись на активній командній взаємодії та особистісній залученості як педагогів, так і здобувачів освіти. Такий підхід дозволяє перенести акцент з простого засвоєння знань на розвиток мислення і практичної діяльності здобувачів освіти. Водночас інтерактивність стає важливим інструментом педагогічної діяльності. У сучасних умовах педагог має не лише передавати базові знання, а й створювати середовище, що сприяє самостійному навчанню та розвитку особистості здобувача освіти. Інтерактивні технології навчання та виховання відкривають широкі можливості для розвитку навичок командної взаємодії старшокласників.

Застосування інтерактивних технологій в освітній процес вивчають зарубіжні дослідники (С.Е. Hughes, С.В. Stapleton (США), L. Morgado (Португалія), Kim JL Nevelsteen (Швеція) та інші), а також українські науковці такі як: В. Боса, О. Буров, О. Гриб'юк, О. Ковальчук, Є. Крюкова, С. Литвинова, О. Пінчук, О. Соколюк, Н. Сороко та інші.

Для розуміння сутності інтерактивних технологій варто розглянути поняття «технологія» та «інтерактивний».

Технологія – грецьке слово за походженням (tehnē – мистецтво), «ремесло», «наука», logos – «поняття», «вчення») – форма реалізації людського інтелекту, сфокусованого на розв’язанні суттєвих проблем буття. У словниках іншомовних слів: технологія – «сукупність знань про способи й засоби здійснення виробничих процесів» [4].

Тривалий час термін «технологія» залишався за межами понятійного апарату педагогіки, належав до технократичної мови. Хоча його буквальне значення («вчення про майстерність») не суперечить завданням педагогіки: опису, поясненню, прогнозуванню, проектуванню педагогічних процесів тощо [4].

Термін «інтерактивний» походить від англійських слів «interact» (взаємний) та «act» (діяти). Таким чином, інтерактивний вказує на можливість взаємодії через бесіду чи діалог – чи то з комп’ютером, чи то з іншими особами. Інтерактивне навчання є процесом навчання, що відбувається в умовах постійної активної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу [8, с. 191].

Характеризуючи особливості інтерактивних технологій навчання Н. Волкова розглядає їх як комплекс методів, інструментів та організаційних форм, які стимулюють активний обмін і взаємодію між учасниками освітнього процесу. Вони на думку дослідниці, ґрунтуються на принципах співпраці та співтворчості з метою досягнення конкретних навчальних цілей [2, с. 14].

Зауважимо, що в сучасних умовах модернізації освіти використання інтерактивних технологій, інформаційно-комунікаційних технологій та електронних навчальних платформ стало, на думку К. Ніколенко, Ю. Корнейко, та О. Добростан, базовими інструментами дистанційного та мобільного навчання [5, с. 14].

Застосування інтерактивних методів навчання, таких як проєктна діяльність, ігрові технології та дискусії, сприяє розвитку навичок співпраці та критичного мислення. Використання сучасних технологій, зокрема онлайн-платформ та віртуальних лабораторій, забезпечує ефективну співпрацю учнів, незалежно від їхнього місцезнаходження та розвиває навички командної взаємодії.

Вагомий внесок у розкриття ефективності інтерактивних технологій навчання зробила С. Сисоєва [7, с. 38]. Дослідниця наголошує на тому, що використання інтерактивних технологій дозволяє значно активізувати процеси засвоєння, розуміння та творчого застосування знань під час розв’язання практичних завдань. Це досягається завдяки включенню здобувачів освіти не лише в процес отримання інформації, але й у процес безпосереднього її використання у практичній діяльності.

Застосування інтерактивних технологій позитивно впливає на підвищення мотивації до самоаналізу, взаємодії та рівня залученості

здобувачів освіти до вирішення освітніх проблем, що, насамперед, стимулює їхню подальшу пізнавальну активність та спонукає до прояву нестандартного мислення. Вони також забезпечують здобувачам освіти досвід ефективної командної взаємодії, формування ціннісно-змістовних відносин із соціумом, навколишнім світом, а також із собою, сприяючи розвитку соціально-моральної комунікації, діалогічного мислення й процесів самопізнання.

Отже, вважаємо що розвиток командної взаємодії старшокласників буде ефективним якщо в освітній процес запроваджувати інтерактивні технології такі як: метод проєктів, тренінги, команди змагання які стимулюють активне обговорення питань, що виникають під час вивчення матеріалу; робота в парах, гра «Акваріум», «Два-чотири-всі разом», робота в малих групах, синтез думок під час яких учні поділяються на малі групи для виконання завдань, обміну думками і командним вирішення проблем; метод «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», дебати які організують відкритість обговорень для розвитку навичок командної взаємодії; рольові та ділові ігри, організаційно-діяльнісні ігри, ігрове моделювання явищ, розігрування ситуацій які допомагають в розв'язуванні конкретних ситуаційних завдань, що можуть виникнути в реальному житті.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. Дніпро : Ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2018.
3. Зінорук А. В. Теоретичні аспекти інтерактивних технологій. *Грааль науки*. 2022. № 12- 13. С. 598-591. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.29.04.2022.101>.
4. Наволокова Н. П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій (Серія «Золота педагогічна скарбниця»). Харків : «Основа, 2009. 176 с.
5. Ніколенко К. В., Корнейко Ю. М., Добростан О. В. Інтерактивні технології та їхнє застосування в мобільному навчанні : відмінності, виклики та переваги. *Академічні візі*. 2023. № 26. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10370221>.
6. Савчук В., Ройко Л. Використання інтерактивних технологій в умовах дистанційного навчання. *Synergy of knowledge : new horizons in global science*. Vancouver, 2023. С. 154–158.
7. Сисоєва С. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
8. Філімонова Т. В. Використання інтерактивних технологій навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін майбутніми фахівцями початкової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 31, № 4. С. 190–195. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/31.214360>.
9. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання. Харків : Основа, 2009. 144 с.

Науковий керівник: Ягоднікова Вікторія Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Kateryna Torkina

Postgraduate Student,

Head of the Department of Educational and Scientific Training Management

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

DEVELOPMENT OF TEAM INTERACTION SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

Keywords: interactive, interactive technologies, team interaction, development of team interaction skills of high school students, high school students, technology.

Філімонюк Альона Сергіївна

методист науково-методичної лабораторії дошкільної освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ
У ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ СТОРІТЕЛІНГУ**

Ключові слова: екологізація, творча уява, сторітелінг.

Актуальність екологізації процесу розвитку творчої уяви у дітей передшкільного віку зумовлена потребою наближення особистості дитини до складного і багатогранного світу природи, а також необхідністю формування цілісного світогляду для гармонійного співіснування. У контексті дошкільної освіти це потребує впровадження нових інноваційних методів, що забезпечать не лише засвоєння знань, а й розвиток емоційного зв'язку з природою. Методологічні засади цього процесу ґрунтуються на єдності чуттєвого й раціонального пізнання, що сприяє формуванню екологічної культури, екологічної свідомості та набуттю екологічних знань у формі, доступній для життєвого досвіду дитини. Провідною технологією у цьому контексті є використання творчого підходу, зокрема сторітелінгу – як інноваційного засобу передачі інформації через створення пізнавальних та емоційно насичених історій [4, с. 3].

Поняття «екологізація» в контексті дошкільної освіти трактується як процес формування у дітей екологічної свідомості, самопізнання та екологічної культури. Уявлення про навколишній світ у цьому віці тісно пов'язане з розвитком творчих здібностей, що формуються через активну взаємодію з природним середовищем. Зокрема формуванні уяви, що дає змогу моделювати альтернативні ситуації, передбачати наслідки власних дій щодо природи. Таким чином, екологічне мислення стає не лише когнітивною категорією, а й частиною світоглядного досвіду дітей. З огляду на це, розвиток екологічної свідомості у дітей передшкільного віку (6-7 років) має особливе значення, оскільки саме в цей період

інтенсивно розвивається емоційна сфера, навички самоусвідомлення, емпатії, здатності до уявного перенесення в інші ситуації, що закладає основи природоохоронної поведінки [3, с. 2].

Розвиток творчої уяви є однією з ключових передумов формування пізнавальної, емоційної та мотиваційної сфер особистості дитини. Уява сприяє не лише засвоєнню певних знань, а й їх глибшому усвідомленню та інтеграції у власний досвід. Психологи (К. Лепех, Р. Павелків, О. Скрипченко) підкреслюють поступовий характер розвитку уяви, що ґрунтується на набутті життєвого досвіду. Уявлення формує основу для подальшої творчої активності. Іноземні дослідники (Б. Джером, Т. Парсонс, Ж. Піаже) також наголошують, що уява не лише забезпечує засвоєння знань, а й трансформує їх у творчому контексті.

На думку вітчизняних дослідників (Н. Глухова, Н. Лисенко, З. Плохій та ін.), розвиток екологічного світогляду у дітей дошкільного віку починається в освітньо-виховному процесі, коли формуються базові засади взаємодії особистості з природним середовищем. Через добре структуровану історію діти не лише пізнають об'єкти природи, а й усвідомлюють причинно-наслідкові зв'язки між поведінкою людини та навколишнім світом. Відповідно, використання сторітелінгу як інструмента формування екологічної свідомості є педагогічно доцільним [3, с. 10].

Сторітелінг – це технологія, яка сприяє передачі знань через нарративні структури, формуючи емоційний зв'язок між оповідачем і дитиною (Д. Армстронг). У дошкільній педагогіці її впровадження обґрунтовано науковими працями (Н. Гузій, Л. Залевська, К. Крутій, О. Пономарьов), які підтверджують ефективність цього методу у розвитку емпатії, творчої уяви, пам'яті та креативного мислення. Завдяки образності, багатоплановості та гнучкості сторітелінг легко адаптується під вікові можливості дітей. Зокрема, С. Зорич трактує сторітелінг як засіб самопізнання та розвитку уяви у дітей передшкільного віку [4, с. 3].

Педагогічний потенціал сторітелінгу полягає у сприянні засвоєнню знань, розвитку логічного мислення, уяви та формуванні екологічної свідомості. Особливу цінність він має в умовах обмеженого живого спілкування (зокрема, в умовах війни, вимушеного переміщення чи цифровізації освіти), коли традиційні освітні формати не завжди забезпечують ефективну комунікацію з дітьми. Сюжетні історії сприяють емоційному залученню, підвищують рівень зацікавлення до тем, пов'язаних із природним середовищем, та стимулюють пізнавальну активність.

Згідно з дослідженнями С. Зорич, технологія сторітелінгу базується на таких принципах: формування словесного образу, його переробка в уяві дитини, емоційна реакція на створений образ, що, зрештою, трансформується в дію або рішення. Перевагами цієї методики є легкість

засвоєння матеріалу, реалізація індивідуального підходу, розвиток самореалізації та зняття психологічного напруження [4, с. 19].

Рекомендації щодо застосування сторітелінгу в практиці роботи з дітьми передшкільного віку включають: використання елементів несподіванки, спільне визначення мети та очікуваних результатів, актуалізацію емоційного досвіду та пізнавального інтересу. Сторітелінг, за умови його системного використання, сприяє формуванню ціннісного ставлення до природи та усвідомленню дитиною власного місця у світі.

Таким чином, екологізація освітнього процесу засобами сторітелінгу є ефективним напрямом формування екологічної свідомості та розвитку творчої уяви дітей передшкільного віку. Формуються ключові компетентності у дітей, а саме: мислити, аналізувати, відчувати, фантазувати та діяти. Ця технологія забезпечує емоційно насичену, змістовну та індивідуалізовану взаємодію дитини з природним світом, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

Список використаних джерел

1. Armstrong D. *Managing by Storying Around : A New Method of Leadership*. New York, 1992. 272 P.
2. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-6 років : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та доповн. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 64 с.
3. Бельська Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. для вихователів дітей дошк. віку. Київ, 2013. 115 с.
4. Зорич С. А. Використання технології «сторітелінг» в мовленнєвій діяльності дітей передшкільного віку : метод. порадник. 2018. 35 с.
5. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників. Київ, 2003. 157 с.
6. Плохий З. П. Екологічне світобачення дошкільнят. *Дитячий садок*. 2009. №27. С. 15–18.

Alona Filimoniuk

Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory
of Preschool Education, Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

ECOLOGIZATION OF THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE IMAGINATION IN PRESCHOOL-AGE CHILDREN USING STORYTELLING

Keywords: ecologization, creative imagination, storytelling.

Хоменко Алла Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-9165-0401>

ІМПЕРАТИВИ СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Ключові слова: виховання, імперативи виховання, ринкова трансформація суспільства, економічна соціалізація, конкурентоспроможність особистості, соціальна відповідальність.

Інтенсивні соціально-економічні перетворення сучасного суспільства висувають нові вимоги до системи виховання молодого покоління, актуалізуючи необхідність переосмислення її ключових імперативів. Ринкова трансформація суспільства характеризується демократизацією суспільних відносин, лібералізацією економіки, розширенням приватного сектору та інтеграцією у світовий економічний простір. У цих умовах відбувається фундаментальна зміна у системі цінностей, соціальних орієнтирах та моделей поведінки молодого покоління. У світлі таких трансформацій виникає потреба у переоцінці та модернізації виховних стратегій відповідно до викликів сьогодення.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання суперечностей між прагматичними цінностями ринкового суспільства, орієнтованого на економічну ефективність, індивідуальний успіх та конкурентоспроможність, з одного боку, та гуманістичними ідеалами виховання, що передбачають формування духовно багатой, морально зрілої та соціально відповідальної особистості – з іншого. Пошук шляхів гармонізації цих аспектів становить ключовий виклик для сучасної педагогічної науки і практики.

У контексті сучасної української педагогічної науки спостерігається багатовекторність досліджень виховання молодого покоління, що охоплюють різноманітні методолого-теоретичні та практичні аспекти цього феномену. Над проблемою сучасного виховання молоді працюють І. Бех, Н. Гавриш, Л. Гончар, О. Дубасенюк, К. Журба, С. Золотухіна, В. Ільїн, Л. Канішевська, П. Кононенко, В. Кремень, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоева, О. Сухомлинська, В. Шахрай, Г. Шевченко та ін. Наукові доробки цих учених становлять фундаментальну методолого-теоретичну базу для осмислення трансформації сучасної парадигми виховання, розробки інноваційних підходів до формування ціннісних орієнтацій молоді та впровадження ефективних виховних практик, що відповідають викликам мінливого соціокультурного середовища та забезпечують гармонійний розвиток особистості.

Сучасне виховання підростаючого покоління характеризується багатомірністю та поліпарадигмальністю – це зумовлено інтенсивними соціокультурними трансформаціями, цифровізацією освітнього простору та глобалізаційними процесами, які суттєво модифікують традиційні виховні концепції та практики. В епоху ціннісної турбулентності та кризи усталених світоглядних орієнтирів відбувається складний і суперечливий процес переосмислення виховних імперативів: традиційні гуманістичні цінності інтегруються з новими компетентнісними моделями, які орієнтовані на формування конкурентоспроможної, адаптивної та соціально відповідальної особистості, здатної ефективно функціонувати в умовах невизначеності, швидкоплинності та поліваріативності життєвих контекстів.

Імперативи сучасного виховання розглядаємо як систему фундаментальних, аксіологічно обґрунтованих вимог та принципів, що відображають сутнісні характеристики виховного процесу в умовах соціокультурних трансформацій і визначають стратегічні напрями, зміст та методику педагогічної діяльності, спрямованої на формування гармонійно розвиненої, соціально відповідальної та конкурентоспроможної особистості, здатної до самореалізації та адаптації в динамічному суспільному середовищі.

На основі змістовно-порівняльного аналізу наукових джерел (І. Бех, О. Дубасенюк, О. Ковальчук, В. Кремень, О. Лавренко, В. Піддячий, О. Пометун, С. Сисоєва, А. Фесенко), осмислення актуальних соціокультурних трансформацій, домінуючих ціннісних орієнтацій суспільства, об'єктивних вимог ринкової економіки, а також врахування фундаментальних психолого-педагогічних принципів особистісного розвитку, нами виокремлено ключові імперативи сучасного виховання.

1. Економічна соціалізація молоді в умовах ринкової економіки передбачає формування економічної культури, фінансової грамотності та підприємницької компетентності. У цьому контексті виховання спрямовується на розвиток у молоді практичних навичок планування бюджету, управління фінансами, раціонального споживання та заощадження. Зауважимо, що важливим аспектом виступає формування підприємницького мислення: здатність до прийняття обґрунтованих економічних рішень, готовність до розумного ризику, ініціативність та інноваційність. Водночас, економічна освіченість молоді має супроводжуватися розвитком етичного виміру економічної поведінки, що передбачає усвідомлення соціальної відповідальності бізнесу, дотримання принципів чесної конкуренції, поваги до прав споживачів та працівників, захисту навколишнього середовища. «Моральність особистості виступає важливою детермінантою її економічної активності. Відносини моральності суб'єкта значною мірою визначають вибір виду економічної активності, методів і засобів досягнення цілей, а також специфіку його відносин із партнерами по взаємодії» [2, с. 104].

Така інтеграція економічних та етичних аспектів сприяє формуванню цілісної особистості, здатної ефективно функціонувати в ринковому середовищі без втрати моральних орієнтирів.

2. *Розвиток адаптивності та конкурентоспроможності особистості в умовах соціально-економічних змін.* Ринкове суспільство висуває високі вимоги до конкурентоспроможності особистості: це актуалізує необхідність розвитку таких якостей, як мобільність, гнучкість, адаптивність, здатність до навчання протягом життя. Сучасне виховання доцільно спрямовувати на формування у молоді готовності до змін, вміння швидко опановувати нові знання та технології, адаптуватися до динамічних умов ринку праці. Особливої значущості набуває розвиток критичного та креативного мислення, комунікативних навичок, емоційного інтелекту, вміння працювати в команді та вирішувати складні проблеми. Як зазначає В. Піддячий, «значна увага до гнучких навичок зумовлена тим, що наявність високої кваліфікації фахівця не завжди підтверджує його здатність ефективно працювати і взаємодіяти з іншими у професійному середовищі. У сучасних умовах високу цінність становлять не стільки ті фахівці, які мають великий багаж знань і діють за напрацьованим зразком, а насамперед ті, які вміють швидко навчатися, адаптуватися та знаходити креативні рішення» [3, с. 78]. Саме ці компетентності становлять основу професійного успіху та особистісної самореалізації в умовах конкурентного середовища. Проте, потрібно зазначити, що важливо зберегти баланс між розвитком здорової конкурентоспроможності та вихованням духу співробітництва, взаємодопомоги та солідарності, оскільки надмірний акцент на конкуренції може призвести до формування егоцентричної, індивідуалістичної особистості, нездатної до конструктивної соціальної взаємодії.

3. *Формування духовно-моральних ціннісних орієнтацій молоді в умовах споживацького суспільства.* Однією з ключових проблем виховання молоді в умовах ринкової економіки є протидія негативним проявам споживацької культури – матеріалізму, гедонізму, культу споживання, орієнтації на зовнішні ознаки успіху. «Домінування цінностей «суспільства споживання» у масовій свідомості в цілому та у молодіжному середовищі зокрема є однією з головних причин негативних змін у ціннісно-мотиваційних орієнтирах людей стосовно їх майбутньої життєдіяльності, що виражається в істотному падінні престижності праці у суспільному виробництві, зневіри широких верств населення щодо можливостей вести чесний, соціально-прийнятний спосіб життя» [4, с. 23]. Тому виховна діяльність повинна спрямовуватися на формування критичного ставлення до агресивної реклами та маніпулятивних технологій, розвиток культури розумного споживання, екологічної свідомості та здорового способу життя. Особливої актуальності набуває виховання духовно-моральних

цінностей – гуманізму, емпатії, толерантності, відповідальності, альтруїзму, які протистоять егоїстичним та прагматичним тенденціям ринкового суспільства. Важливо формувати у молоді розуміння того, що справжній життєвий успіх визначається не лише матеріальним добробутом, але й духовним багатством, моральною зрілістю, здатністю до самореалізації та служіння суспільству.

4. *Розвиток соціальної відповідальності та громадянської активності молодого покоління.* За умов функціонування ринкової економіки спостерігається звуження простору державного регулювання та розширення сфери персональної відповідальності. Ключового значення набуває виховання соціально свідомої та громадянсько діяльної особистості. Цей процес включає розвиток у молодого покоління правосвідомості, політичної компетентності, демократичних переконань, прагнення долучатися до громадських ініціатив та суспільно корисних проєктів. Суттєвим елементом виступає формування розуміння нерозривного зв'язку особистого процвітання із загальносуспільним добробутом, усвідомлення потреби гармонійного поєднання приватних інтересів із колективними прагненнями. Такий підхід допомагає протидіяти надмірному індивідуалізму та самоцентризму, притаманним ринковій філософії, й водночас культивувати почуття суспільної єдності та колективної відповідальності за майбутнє країни.

Таким чином, виокремлені імперативи сучасного виховання відображають багатовимірний характер соціально-педагогічних викликів, зумовлених ринковою трансформацією суспільства та окреслюють стратегічні напрями виховної діяльності в умовах соціально-економічних змін. Економічна соціалізація, розвиток адаптивності й конкурентоспроможності, формування духовно-моральних ціннісних орієнтацій та плекання соціальної відповідальності становлять цілісну систему виховних пріоритетів, спрямованих на збалансоване поєднання прагматичних вимог ринкової економіки з гуманістичними цінностями та етичними принципами.

Впровадження визначених імперативів у практику виховання молодого покоління покликане забезпечити формування гармонійно розвиненої особистості, здатної ефективно функціонувати в ринковому середовищі, зберігаючи при цьому духовно-моральні орієнтири, демонструючи соціальну відповідальність та громадянську зрілість, що в цілому сприятиме сталому розвитку українського суспільства в контексті глобальних цивілізаційних викликів.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О., Канциренко О. Взаємозв'язок соціальної відповідальності як цінності з психологічним благополуччям української молоді. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2016. № 1 (4). С. 37–44. URL: <https://surl.li/tvskgr>.
2. Лавренко О. В. Соціально-психологічне забезпечення економічної соціалізації молоді у просторі освіти у ВНЗ: моральний аспект. *Психологічний часопис*. 2016. № 1 (3). С. 97–106. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2016.1.3.9>.

3. Піддячий В. Розвиток гнучких навичок фахівців в умовах змін ринку праці. *Молодь і ринок*. 2022. № 7-8 (205-206). С. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.266017>.
4. Фесенко А. М. Знецінення праці та загроза відчуження молоді від трудового способу життя в умовах домінування цінностей «суспільства споживання». *Наукова праця. Філософія*. 2016. Вип. 274. Т. 286. С. 18–23. URL: <https://philosophy.chdu.edu.ua/article/view/107543>.

Alla Khomenko

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent,
Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Andragogy
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
Poltava, Ukraine

IMPERATIVES OF MODERN YOUTH EDUCATION IN THE CONDITIONS OF MARKET TRANSFORMATION OF SOCIETY

Keywords: education, imperatives of education, market transformation of society, economic socialization, competitiveness of the individual, social responsibility.

Шиндор Анастасія Іванівна

здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти
Уманський державний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ключові слова: молодші школярі, здоров'я, формування культури здоров'я.

Формування культури здоров'я у молодших школярів є важливою складовою всебічного розвитку дитини, її особистісного становлення та соціальної адаптації. Молодший шкільний вік – це період активного формування життєвих установок, звичок, уявлень про світ і себе в ньому. Саме в цьому віці найефективніше прищеплюються основи здорового способу життя, закладаються цінності, пов'язані зі збереженням і зміцненням здоров'я, формуються навички турботи про власне фізичне, психічне та соціальне благополуччя.

Культура здоров'я – це не лише знання про анатомію чи медичні рекомендації. Це система переконань, ціннісних орієнтирів і поведінкових установок, яка забезпечує відповідальне ставлення людини до власного здоров'я та здоров'я інших. У молодшому шкільному віці діти ще не здатні самостійно оцінювати ризики чи повною мірою усвідомлювати наслідки своїх дій, тому провідна роль у формуванні культури здоров'я належить дорослим – учителям, батькам, вихователям [1, с. 43].

Особливістю цього процесу є те, що навчання повинно поєднувати емоційну залученість дитини з практичними діями. Знання, які учні отримують про правильне харчування, режим дня, гігієну, безпеку,

емоційний стан, фізичну активність, повинні супроводжуватись прикладами з реального життя, цікавими практичними завданнями, рольовими іграми, проектною діяльністю. Наприклад, бесіда про корисну їжу буде значно ефективнішою, якщо вона супроводжуватиметься складанням меню, виготовленням апікацій із продуктів, або навіть спостереженням за власним харчуванням протягом тижня.

Однією з ключових умов формування культури здоров'я є створення у школі здоров'язбережувального освітнього середовища, де учні не лише отримують знання про здоров'я, але й самі щодня мають змогу застосовувати ці знання на практиці. Це стосується як організації рухової активності (фізкультхвилинки, ігри на перервах, ранкова гімнастика), так і дотримання гігієнічних норм, режиму навчання та відпочинку. Важливо, щоб дорослі самі демонстрували приклад здорового способу життя, адже для дітей авторитет вчителя чи батьків є вирішальним. Поведінкові моделі, які дитина спостерігає щодня, мають набагато більший вплив, ніж просто теоретичні настанови.

Ще один важливий аспект – психічне здоров'я. У молодшому шкільному віці діти особливо вразливі до стресів, зміни соціального середовища, взаємин з однолітками та дорослими. Виховання емоційної грамотності, розвиток навичок саморегуляції, створення атмосфери прийняття й підтримки в колективі – усе це є необхідними умовами формування гармонійної особистості. Учні повинні вміти розпізнавати власні емоції, говорити про них, справлятися з негативними переживаннями, будувати конструктивні стосунки [3, с. 28].

Не менш значущим компонентом культури здоров'я є безпечна поведінка. Молодші школярі повинні знати основні правила безпеки вдома, на вулиці, в школі, під час користування побутовими приладами чи мережею Інтернет. Ці знання необхідно формувати через наочність, моделювання ситуацій, перегляд мультфільмів, створення пам'яток і практичне відпрацювання алгоритмів дій у різних ситуаціях.

Особливе значення у формуванні культури здоров'я має міжпредметна інтеграція. Питання здоров'я можуть і повинні бути присутні на уроках математики, читання, природознавства, мистецтва. Це можуть бути задачі про продукти харчування, тексти про правила гігієни, малюнки на тему спорту чи здорового способу життя. Таким чином, тема здоров'я перестає бути абстрактною і входить у повсякденне життя учня [2, с. 41].

Успішне формування культури здоров'я неможливе без участі батьків. Школа і родина повинні діяти узгоджено, підтримуючи одне одного. Спільні заходи, родинні проекти, консультації, тренінги для батьків сприяють підвищенню ефективності виховного впливу. Якщо дитина бачить, що і вдома, і в школі до здоров'я ставляться відповідально, вона поступово засвоює цю модель поведінки як норму.

Список використаних джерел

1. Войтович А. В., Красниця О. М. Здоров'язбережувальні технології як ефективний спосіб формування культури здоров'я молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). С. 21– 24.
2. Гордієнко О. А. Формування в молодших школярів основ культури здоров'я за способами ігрових технологій на уроках та в позаурочний час : *Сучасні проблеми української освіти : матеріали всеукраїнської науково-практичної конф., присвяченої пам'яті професора Василя Хруща*, м. Івано-Франківськ, 23 жовтня 2024 р. Івано-Франківськ, 2024. С. 40–44.
3. Шукатка О. В., Олійник Н. А. Формування здорового способу життя молодших школярів. *Гуманітарний форум*. 2023. № 1 (1). С. 25–39.

Науковий керівник: Макарчук Вікторія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виховних технологій та педагогічної творчості Уманського державного університету імені Павла Тичини.

Anastasiia Shindor

Master's degree student of the Faculty of Primary Education
Pavlo Tychyna Uman State University
Uman, Ukraine

**FEATURES OF FORMING A HEALTH CULTURE
OF JUNIOR SCHOOL PUPILS**

Keywords: junior schoolchildren, health, formation of health culture.

РІШЕННЯ

VII Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародної участі «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку»

16 травня 2025 року

м. Одеса

16 травня 2025 року на базі Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» проведена VII Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародної участі «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку». Конференція традиційно присвячена Дню науки в Україні.

У науково-практичній конференції взяли участь понад 150 науково-педагогічних та педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти з різних регіонів України, зокрема, Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Херсонської, Черкаської, Чернігівської областей та м. Києва. Вперше до участі в конференції долучилися науковці з Німеччини.

Активну участь в роботі конференції взяли здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня та здобувачі вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ступеня доктора філософії Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Метою конференції стало обговорення та пошук шляхів розв'язання актуальних проблем педагогічної науки і практики в умовах модернізації освіти та викликів сьогодення.

Робота VII Всеукраїнської науково-практичної конференції відбувалась за традиційними напрямками: проблемний контур сучасної педагогічної науки та освіти: філософський, психологічний, соціокультурний вимір; розвиток особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін в освіті; трансформація змісту та технологій неперервної педагогічної освіти: методологія, теорія, практика; реалії та перспективи Нової української школи; модернізація вітчизняної науки: рівність, доступність, особливість; інновації як засіб прогресивних змін в освіті: теорія і практика; виховання особистості у вимірі нових освітніх реалій.

У матеріалах конференції представлені наукові розвідки та практичний досвід за такими змістовими лініями, як:

- професійний розвиток та компетентності сучасного педагога (особистісно-професійна компетентність у нових освітніх та соціокультурних умовах; професійне вигорання, ментальне

здоров'я та стресостійкість; професійна ідентичність та кар'єрне зростання; супервізії як практика професійної допомоги і підтримки вчителів; інтернаціоналізація та міждисциплінарність у підготовці майбутніх педагогів та ін.);

- модернізація змісту освіти та методики викладання (інноваційні методики в дошкільній, загальній середній, позашкільній, вищій освіті; формування соціальної, громадянської, STEM-компетентностей; застосування мікронавчання, проектної діяльності, інтерактивних технологій; нейропсихологія та естетотерапія в освіті; підхід до навчання через мистецтво та ін.);
- інновації та цифровізація освіти (інтеграція штучного інтелекту в управлінську та освітню діяльність; цифровізація, гейміфікація, технологізація та віртуальна симуляція в освітньому процесі; розвиток інноваційної та інформаційно-цифрової компетентностей педагогів та ін.);
- інклюзія, інтеграція та індивідуалізована підтримка (інклюзивне освітнє середовище; освітній простір як соціокультурне середовище; роль асистента у психосоціальному супроводі дітей з ООП; соціально-емоційне навчання та емоційна компетентність; травмофокусований підхід та сучасні реабілітаційні методики та ін.);
- становлення Нової української школи (фінансова автономія закладів загальної середньої освіти; стратегічне управління розвитком закладу загальної середньої освіти; демократичне врядування у школі; впровадження старшої профільної школи та ін.).

Пленарне засідання було присвячене актуальним аспектам розвитку неперервної педагогічної освіти в умовах реформування системи освіти в Україні. Особливий акцент зроблено на інноваційних підходах до підтримки вчителя Нової української школи, розвитку природничої освіти, а також використанні естетотерапії для подолання освітніх втрат серед молодших школярів. Окремо представлені історичні аспекти становлення вчительської освіти в Одесі, виклики і перспективи інтеграції наукових досліджень у педагогічну практику, а також розглянуто питання україністики як наукового напрямку в університетах Німеччини.

Під час роботи дискусійних панелей було висвітлено ключові напрями розвитку сучасної освіти. У сфері управління обговорювалися питання впровадження штучного інтелекту в освітній менеджмент, а також фінансова автономія закладів освіти. У педагогічному контексті розкривалась проблематика формування критичного мислення, гнучких навичок, STEM-компетентностей, цифрових компетентностей. Психологічний аспект охоплював питання підтримки ментального здоров'я учасників освітнього процесу, розвитку емоційно-етичної

компетентності та використання сучасних психолого-педагогічних практик. У сфері інклюзивної освіти обговорювалася роль асистента вчителя в умовах інклюзії. Виховні теми торкалися виховання лідерських якостей, національно-патріотичного та екологічного виховання. Особлива увага була приділена аналізу трактування природної мети освіти та ролі свободи вчителя й учня в контексті створення сучасного освітнього середовища.

Відбулась робота п'яти освітніх студій: «Дошкільна освіта» (тема для обговорення: «Педагогічна майстерність вихователя ЗДО в контексті сучасних вимог дошкільної освіти»), «Початкова школа» (тема для обговорення: «Нейропсихологічні ігри як основа для розвитку молодших школярів»), «Середня освіта» (тема для обговорення: «НУШ: досвід, виклики, перспективи»), «Інклюзивна освіта» (тема для обговорення: «Особливості мовленнєвого розвитку дітей з ООП: стрес та його наслідки»), «Психологія» (тема для обговорення: «Нетворкінг ментального здоров'я освітян»).

Учасники науково-практичної конференції відмітили:

- актуальність, теоретичну та практичну значущість наукових, методичних і практичних напрацювань з питань сучасної педагогіки і освіти, які були репрезентовані учасниками конференції;
- необхідність посилення відповідності системи неперервної педагогічної освіти сучасним викликам через конструктивну інтеграцію науки і практики з урахуванням ключових положень андрагогіки;
- зростаючу потребу в підтримці емоційної стійкості учасників освітнього процесу, зумовлену викликами воєнного часу та нестабільного суспільного середовища;
- актуальність розвитку демократичного, інноваційного, інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної та вищої освіти через посилення освітнього соціального партнерства та реалізацію міжгалузевої інтеграції на локальному рівні;
- необхідність критично осмисленого та педагогічно обґрунтованого впровадження технологій штучного інтелекту в освіті та науці, з урахуванням етичних, дидактичних та безпекових аспектів;
- важливість формування громадянської активності, лідерських якостей і патріотичних цінностей у молоді, що забезпечують глибше осмислення ролі особистості в демократичному суспільстві;
- вмотивованість здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників до особистісного та професійного саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації в умовах постійних змін.

Учасники VII Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародної участі «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку» вважають за доцільне:

- сприяти подальшому розвитку єдиного науково-освітнього простору шляхом інтернаціоналізації освіти та інтеграції наукової і педагогічної діяльності закладів освіти усіх рівнів через розширення академічної мобільності здобувачів освіти й педагогічних кадрів, реалізацію спільних міжнародних програм і проєктів, оновлення концептуальних підходів до неперервної педагогічної освіти відповідно до потреб освіти дорослих і викликів часу;
- підтримувати підвищення рівня педагогічних досліджень та інноваційних ініціатив, зокрема шляхом упровадження ефективних практик у галузі філософії освіти, педагогіки, психології, соціології тощо, з орієнтацією на цілі європейської інтеграції, пріоритети післявоєнного відновлення освіти, принципи відкритої науки (Open Science);
- сприяти впровадженню штучного інтелекту в освіті та науці як інструмента індивідуалізації навчання, оптимізації управлінських процесів і покращення аналітики освітніх даних, з обов'язковим урахуванням педагогічної доцільності, етичних норм та безпекових аспектів його застосування;
- забезпечити науково-методичний супровід розвитку освіти через створення умов для особистісно-професійного зростання педагогів на основі академічної свободи, формування безпечного, інклюзивного освітнього середовища, чутливого до особливих освітніх потреб, розвитку STEM-освіти, впровадження ефективних моделей громадянської освіти та національно-патріотичного виховання.
- сприяти інтеграції цифрових технологій в освітній процес, зокрема розвитку цифрових компетентностей усіх учасників освітнього процесу, впровадженню інтегрованих курсів, які відповідають запитам сучасного інформаційного суспільства, впровадженню сучасних технологій виховання дітей та молоді у цифровому просторі;
- підтримувати створення внутрішніх систем забезпечення якості освіти та впровадження стратегічного управління розвитком закладу освіти на принципах автономії, прозорості та державно-громадського партнерства;
- продовжити розроблення й упровадження сучасних науково-методичних, управлінських, соціально-педагогічних і психолого-педагогічних підходів до реалізації освітніх реформ, із акцентом на виявлення, підтримку та поширення інноваційного управлінського та педагогічного досвіду;

- акумулювати результати реалізації вищезазначених напрямів для їх подальшого обговорення, оцінки та поширення в межах VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку».

Рішення ухвалено учасниками VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку», 16 травня 2025 року.

м. Одеса

**Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»**

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Абельмазов Анатолій Анатолійович, вчитель фізичної культури, Одеський ліцей № 85 Одеської міської ради, м. Одеса, Україна

Аврамова Тетяна Анатоліївна, вчитель англійської мови, Саратський ліцей Саратської селищної ради Білгород-Дністровського району Одеської області, сел. Сарата, Україна

Аксьоненко Анастасія Артурівна, викладач-стажист кафедри виховних технологій та педагогічної творчості, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-1316-3891>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TIqMrvkAAAAJ&hl=uk>

Анастасієва Анастасія Сергіївна, здобувач РВО бакалавр 4 курсу факультету журналістики, Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

Бальбуза Олена Миколаївна, завідувач Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-3045-6255>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=IXzcXOMAAAAJ&hl=uk>

Білоусова Надія Валентинівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4167-9649>

Беньковська Наталя Борисівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки, Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5857-6991>

Бойко Ірина Анатоліївна, вчитель початкових класів, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Болдирєва Ганна Володимирівна, методист науково-методичної лабораторії управлінської діяльності та забезпечення якості освіти кафедри філософії освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Бондаренко Анжела Олександрівна, вчитель-дефектолог, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Бондаренко Валентина Миколаївна, вчитель трудового навчання та технологій, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Бухтій Ольга Володимирівна, вчитель трудового навчання та технологій, Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Нерубайське, Україна

Ван Жусінь, аспірант кафедри педагогіки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Ведмідь Наталія Олексіївна, викладач І категорії з галузі знань 18 «Виробництво та технології», ВСП «Роменський фаховий коледж», «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана» м. Ромни, Україна

Верготі Лідія Танасіївна, учитель української мови та літератури, Чорноморський академічний ліцей імені Тараса Шевченка, Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області, м. Чорноморськ, Україна

Волкова Єлизавета Денисівна, здобувач 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Гавриленко Сніжана Леонідівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, Іванівська гімназія Красносізької сільської ради Одеського району Одеської області, с. Іванове, Україна

Гасвєць Яна Станіславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4580-4080>
<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=vxhn6JsAAAAJ>

Гайдаснко Павло Леонтіївич, доктор філософії у галузі знань 52 «Політологія», старший викладач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8256-7267>

Галятовська Катерина Сергіївна, старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2978-8896>

Ганєва Алла Іванівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Нерубайське, Україна

Гаран Ірина Валеріївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Гаран Олександр Володимирович, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Гетьманець Тетяна Анатоліївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Гич Галина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти, Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Миколаїв, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2037-036X>

Гоженко Олена Георгіївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Го Лян, аспірант кафедри педагогіки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Гончаренко Леся Леонідівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри юридичних дисциплін, Сумська філія Харківського Національного університету внутрішніх справ, м. Суми, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0750-7344>

Гончарова Олена Костянтинівна, здобувач освіти ступеня доктора філософії, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4584-1471>
<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=mPgtklgAAAAJ>

Гоцуляк Катерина Іванівна, кандидат педагогічних наук, викладач-методист, ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5413-0482>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=eOTxwq8AAAAJ&hl=uk>

Гриньова Марія Василівна, доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, завідувач відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=TdqIrg0AAAAJ&hl=uk>

Грон Вікторія Віталіївна, кандидат історичних наук, викладач кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1221-3658>
https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=gJ8g_MAAAAJ

Гуменюк Тетяна Вікторівна, асистент вчителя, Одеський ліцей № 22, м. Одеса, Україна

Даніленко Інна Іллівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Дацишина Олена Олександрівна, учитель фізики та інформатики, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Дацко Ольга Василівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов, Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна

Дерябіна Світлана Василівна, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9181-0882>

Дружененко Раїса Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-7002-4273>

Заварова Наталія Володимирівна, старший викладач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8395-9003>

Задорожна Любов Кирилівна, кандидат філософських наук, ректор, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-5672-1792>

Зарішняк Інна Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальної та прикладної хімії, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0948-1352>

Здрагат Світлана Геннадіївна, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри філософії освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2574-1927>

Зубрицька Світлана Петрівна, директор, Нерубайський академічний ліцей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Нерубайське, Україна

Іваненко Валентина Іванівна, директор, Опорний заклад освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти №4 Кілійської міської ради, м. Кілія, Україна

Іванова Наталія Георгіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Іващенко Оксана Алімівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0978-3075>

Капука Віта Вікторівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Кацарська Вікторія Анатоліївна, засновник приватного центру розвитку дітей «Талантік», м. Одеса, Україна

Керізь Алла Владиславівна, консультант, Центр професійного розвитку педагогічних працівників Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області, м. Одеса, Україна

Кириченко Наталія Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи, Опорний заклад освіти «Причорноморський ліцей» Визирської сільської ради Одеського району Одеської області, Україна

Коваленко Тетяна Юріївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Ковальова Тамара Вікторівна, вчитель географії, Холоднобалківський академічний ліцей №3 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Холодна Балка, Україна

Козлова Інна Савівна, вчитель математики, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Колос Анна Анатоліївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Костенко Ростислав Валерійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6022-6904>

Красножон Наталя Володимирівна, завідувач науково-методичної лабораторії розвитку безпечного освітнього середовища і соціокультурної діяльності кафедри філософії освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1099-7695>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=NCsxObEAAAAJ>

Красюк Людмила Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, теорії та методиці початкової освіти, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1403-006X>

Кравець Наталя Юріївна, завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1257-0927>

Кравець Ніна Павлівна, кандидат педагогічних наук з галузі знань 13.00.03 – спеціальна педагогіка, доцент кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1423-8533>

Кузнєцов Вячеслав Олександрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри ботаніки, фізіології рослин та СПГ, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3603-1584>

Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-5530-5544>

Кузнцова Оксана Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

Куліченко Яна Миколаївна, директор, Опорний заклад освіти «Визирський ліцей» Визирської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Визирка, Україна

Лагутіна Світлана Олександрівна, методист Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Лебедик Леся Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецтвознавства та позашкільної освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6538-6256>
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=3Zma0vUAAAAJ&hl=ru>

Левчишена Оксана Михайлівна, кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4800-2526>

Лентарева Тетяна Володимирівна, методист Одеського обласного центру підтримки інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Лєскова Ангеліна Анатоліївна, старший викладач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5228-5173>

Лівінський Лев Васильович, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Лістова Вікторія Олександрівна, завідувач центру практичної психології та соціальної роботи, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Лисоконь Ілля Олександрович, доктор філософії з освітніх, педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1722-1825>

Литовченко Віра Петрівна, вчитель початкових класів, Одеський ліцей №10, м. Одеса, Україна

Лях Наталія Григорівна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-2669-3101>

Майорський Вячеслав Віталійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-9324-4142>

Мамиченко Сергій Анатолійович, доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», доцент кафедри педагогіки, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4088-4659>

Мандруляк Людмила Євгенівна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Манян Людмила Вікторівна, учитель української мови і літератури, Путивльський ліцей №1 ім. Р. Руднева Путивльської міської ради, м. Путивль, Україна

Мігельман Ігор Михайлович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9817-6690>

Михайлова Любов Михайлівна, методист науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Моторна Ірина Вікторівна, кандидат історичних наук, вчитель історії, Березанська гімназія із структурним підрозділом початкової школи Вигодянської сільської ради, с. Березань, Україна

Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9262-9209>

Немерцалов Володимир Володимирович, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання та змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2562-9281>

Нерушій Ярослав Дмитрович, директор, Кілійський ліцей Кілійської міської ради, м. Кілія, Україна

Ніконова Надія Володимирівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Новицька Інна Анатоліївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Оборіна Тетяна Володимирівна, вихователь-методист, Комунальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №4 «Казка», Південнівської міської ради Одеського району Одеської області, м. Південне, Україна
<https://orcid.org/0009-0003-0044-7670>

Онищук Світлана Олександрівна, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>

Охтирцько Анжеліка Віталіївна, заступник директора з виховної роботи, КЗ «Мангушський опорний заклад» загальної середньої освіти I-III ступенів» Мангушської селищної ради, сел. Мангуш, Україна

Паламарчук Ірина Вячеславівна, завідувач науково-методичної лабораторії дошкільної освіти, кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8206-2229>

Пашенко Олександр Анатолійович, кандидат технічних наук, доцент, директор інституту МІБО, доцент кафедри нафтогазової інженерії і буріння, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна

Плешко Олександр Сергійович, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Подгорна Алла Олександрівна, викладач, ВСП «Фаховий коледж Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова», м. Миколаїв, Україна

Подлесна Валентина Іванівна, викладач кафедри мовної підготовки науково-дослідного інституту управління та безпеки населення, Національний університет цивільного захисту України, м. Черкаси, Україна
https://scholar.google.com/citations?hl=uk&user=9Ql_Jg4AAAAAJ

Прокопенко Тетяна Володимирівна, практичний психолог-методист, Нерубайський академічний лицей №1 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Нерубайське, Україна

Рак Олена Юріївна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Ракицька Надія Павлівна, директор, Холоднобалківський академічний лицей № 3 Нерубайської сільської ради Одеського району Одеської області, с. Холодна Балка, Україна

Редькіна Ганна Михайлівна, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-психологічних і гуманітарних наук, Дніпровський державний технічний університет, Кам'янське, Україна
[orcid.org/0000-0002-7000-8062](https://scholar.google.com.ua/citations?user=81tF7RcAAAAAJ&hl=uk)
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=81tF7RcAAAAAJ&hl=uk>

Сасенко Людмила Іванівна, кандидат історичних наук, завідувач науково-педагогічної бібліотеки, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>

Сараєва Ірина Володимирівна, доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7753-1836>

Світковська Світлана Андріївна, методист науково-методичної лабораторії мовно-літературної освіти, старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Свіргун Артем Русланович, аспірант кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8419-2796>

Селятіна Майя Ігорівна, вчитель англійської мови, Одеський ліцей №10, м. Одеса, Україна

Семененко Ольга Володимирівна, заступник директора з навчально-виховної роботи, Кілійський ліцей Кілійської міської ради, м. Кілія, Україна

Сліпенко Людмила Григорівна, педагог-організатор, КЗ «Ліцей №9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Сидоркіна Наталія Сергіївна, магістрант кафедри практичної та прикладної психології, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Солнцева Олена Анатоліївна, доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, завідувач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна
<http://orcid.org/0000-0001-9295-6517>

Соломаха Олена Вячеславівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Стребна Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікації КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, м. Херсон, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0537-3338>

Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філософії і економіки освіти, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, м. Полтава, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8822-9517>

Судніков Євген Олександрович, старший науковий співробітник науково-дослідного відділу перспектив розвитку електронних засобів навчання наукового центру дистанційного навчання, Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2484-4972>

<https://scholar.google.com/citations?user=9PxpYIAAAAJ&hl=uk>

Сухова Олена Вікторівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Тараненко Антоніна Олександрівна, вчитель-дефектолог, КЗ «Ліцей № 9 Покровської міської ради Дніпропетровської області», м. Покров, Україна

Тимошенко Тетяна Олександрівна, заступник директора з виховної роботи, Опорний заклад освіти Кілійський заклад загальної середньої освіти № 4 Кілійської міської ради, м. Кілія, Україна

Ткалик Роман Володимирович, здобувач освіти, ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки Українського державного університету науки і технологій», м. Кам'янське, Україна

Торкіна Катерина Максимівна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою), завідувач відділу освітньо-наукової підготовки, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-3386-5364>

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=UqVTQTUAAAAJ&hl=uk&authuser=1>

Трофименко Ольга Анатоліївна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії (поза аспірантурою), старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7593-9248>

Узбек Геннадій Романович, аспірант кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна

Філімонюк Альона Сергіївна, методист науково-методичної лабораторії дошкільної освіти кафедри дошкільної і початкової освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Хоменко Алла Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9165-0401>

Хоменко Володимир Львович, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри нафтогазової інженерії і буріння, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна

Храбан Тетяна Євгенівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов, Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5169-5170>

Христофорова Вікторія Олегівна, студентка 4 курсу факультету журналістики, Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

Царьова Любов Олексіївна, заступник директора з виховної роботи, ВСП «Путивльський фаховий коледж Сумського НАУ», м. Путивль, Україна

Чайка Вікторія Володимирівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПШ «Початкова освіта», Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна

Чень Цайсюань, аспірант кафедри педагогіки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Черненко Людмила Сергіївна, здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

Чжан Ліпін, аспірант кафедри педагогіки, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна

Шатайло Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>

https://scholar.google.com/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=BjVTZuwAAAAJ

Швед Ганна Володимирівна, доктор філософії з галузі знань 01 *Освіта/Педагогіка*, доцент кафедри теорії й методики дошкільної, початкової освіти та мовних комунікацій, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», м. Херсон, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7931-885X>

Шерстньова Інна Вікторівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Шиндор Анастасія Іванівна, здобувач вищої освіти ступеня магістра факультету початкової освіти, Уманський державний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

Штегеран Ірина Павлівна, методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Штурба Антоніна Олегівна, доктор філософії з галузі знань 01 *«Освіта/Педагогіка»*, заступник директора з навчальної роботи, викладач іноземної мови, КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж», м. Балта, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-1983-7332>

Шульга Ірина Олександрівна, методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти, кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Щигорев Іван Віталійович, здобувач вищої освіти ступеня магістра, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

Щур Ольга, студентка 4 курсу факультету журналістики, Національний університет «Одеська юридична академія», м. Одеса, Україна

Щур Вікторія Андріївна, *доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки*, викладач циклової комісії психолого-педагогічних дисциплін, Комунальний заклад «Балтський педагогічний фаховий коледж», м. Балта, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6888-5333>

<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=9xdykF8AAAAJ>

Юдіна Олена Вікторівна, викладач кафедри теорії й методики виховання, психології та інклюзивної освіти, КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», м. Херсон, Україна

Юрченко Тетяна Валеріївна, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання та змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4501-0830>

Ягоднікова Вікторія Вікторівна, *доктор педагогічних наук, професор*, проректор науково-педагогічної та інноваційної діяльності, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

Яроменко Вікторія Іванівна, методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти кафедри методики викладання і змісту освіти, КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1119-4907>

INFORMATION ABOUT AUTHORS

Abelmazov, Anatoly – Physical Education Teacher, Odessa Lyceum № 85 of the Odessa City Council, Odessa, Ukraine

Aksonenko, Anastasiia – Intern lecturer at the Department of Educational Technologies and Pedagogical Creativity, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

Anastasieva, Anastasia – 4th-year student, Faculty of Journalism, National University «Odessa Law Academy», Odessa, Ukraine

Avramova, Tetiana – English teacher, Sarara Lyceum Sarata settlement Council, Bilhorod-Dnistrovskiy district, Odessa region, Sarata, Ukraine

Balbuza, Olena – Head of the Odessa Regional Resource Center supporting inclusive education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Benkovska, Natalia – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent, Head of the Department of Language Training, Naval Institute National University «Odessa Maritime Academy», Odessa, Ukraine

Bilousova, Nadiia – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the Department of Pedagogy, Primary Education, Psychology and Management, Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn, Ukraine

Boldyrieva, Hanna – Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Management Activities and Quality Assurance of Education, Department of Philosophy of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Bondarenko, Anzhela – Teacher-defectologist, Lyceum №9 of the Pokrov City Council of Dnipropetrovsk Region, Pokrov, Ukraine

Bondarenko, Valentyna – Teacher of labor training and technologies, Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk region, Pokrov, Ukraine

Boyko, Iryna – Primary school teacher, Lyceum № 9 of the Pokrovskaya City Council of the Dnipropetrovsk region, Pokrov, Ukraine

Bukhtiy, Olga – Teacher of Labor Training and Technologies, Nerubaiske Academic Lyceum №1, Nerubaiske Village Council of Odessa District, Odessa Region, Nerubaiske, Ukraine

Caixuan, Chen – Postgraduate student of the Department of Pedagogy, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Chayka, Viktoriia – First (Bachelor's) Level Higher Education Applicant of the Educational-professional Program «Primary Education», Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn, Ukraine

Chernenko, Lyudmila – 2nd year Student of the First (bachelors) Level of Higher Education, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa, Ukraine

Danilenko, Inna – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Datsko, Olha – PhD in Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

Datsyshyna, Olena – Teacher of Physics and Computer Science, Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk region, Pokrov, Ukraine

Deriabina, Svitlana – Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Educational Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Dryzhenenko, Raisa – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Department of Ukrainian Language, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine

Filimoniuk, Alona – Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Preschool Education, Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Galyayovska, Katerina – Senior lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Ganeva, Alla – Deputy Principal for Educational Work, Nerubayske Academic Lyceum №1, Nerubayske village council, Odessa district, Nerubayske, Ukraine

Gavrylenko, Snizhana – Deputy Director for Educational Work, Ivanovo Gymnasium, Krasnoselsk Village Council, Odessa District, Odessa Region, Ivanove, Ukraine

Gych, Galina – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Cultural-Literary and Artistic-Aesthetic Illumination, Mykolayiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Studies, Mykolayiv, Ukraine

Haidaienko, Pavlo – Ph. D. in Political Science, Senior Lecturer at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Haievets, Yana – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent, Senior Lecturer at the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Haran, Iryna – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Haran, Oleksandr – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Hetmanets, Tetiana – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychna Uman State University, Uman, Ukraine

Honcharenko, Lesia – Candidate of Historical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Legal Disciplines, Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy, Ukraine

Honcharova, Olena – Postgraduate Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Hotsuliak, Kateryna – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Teacher-Methodologist, Separate structural subdivision «Ivano-Frankivsk professional college of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University», Ivano-Frankivsk, Ukraine

Hozhenko, Olena – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Hron, Victoria – Candidate of Historical Sciences, Lecturer at the Department of Language Training, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

Hrynova, Mariia – Ph. D. in Education, Pedagogy, Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Humeniuk, Tetiana – Teacher's Assistant, Odessa Lyceum № 22 of the Odesa City Council, Odesa, Ukraine

Ivanenko, Valentyna – Director, Kilia Secondary School № 4 of the Kilia City Council, Kiliya, Ukraine

Ivanova, Nataliia – Candidate of Philology (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, National University «Odessa Law Academy», Odesa, Ukraine

Ivashchenko, Oksana – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent, Head of the Department of Language Training, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

Kapuka, Vita – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Katsarska, Viktoriia – Founder of the private child development center «Talantik», Odesa, Ukraine

Keriz, Alla – Consultant, Center for the Professional Development of Teachers of the Chornomorsk City Council of Odesa District, Odesa Region, Odesa, Ukraine

Khomenko, Alla – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Andragogy, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Khomenko, Volodymyr – Candidate of Technical Science (Ph. D.), Docent, Associate Professor of the Oil and Gas Engineering and Drilling Department, Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine

Khraban, Tetiana – Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Docent, Head of the Foreign Languages Department, Military Institute of Telecommunications and Information Technology, Kyiv, Ukraine

Khrystoforova, Viktoria – Bachelor's degree student of the Faculty of Journalism, National University «Odessa Law Academy», Odesa, Ukraine

Kolos, Anna – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Kostenko, Rostyslav – Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Professor at the Department of Philosophy of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Kovalenko, Tetiana – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Kovaleva, Tamara – Geography teacher of Kholodnobalkivskiy Academic Lyceum №3 of the Nerubai village council of Odesa district, Odesa region, Kholodna Balka, Ukraine

Kozlova, Inna – Mathematics teacher, Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk regio, Pokrov, Ukraine

Krasiuk, Lyudmyla – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the Department of Pedagogy, Theory and Methods of Primary Education, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine

Krasnozhon, Natalia – Head of the Scientific and Methodological Laboratory for the Development of a Safe Educational Environment and Sociocultural Activities, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Kravets, Nataliia – Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education of the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Kravets, Nina – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Associate Professor at the Department of Psychocorrective Pedagogy and Rehabilitatio, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

Kulichenko, Yana – Director, Supporting Educational Institution «Vyzyrska Lyceum», Vyzyrka Village Council, Odesa District, Odesa Region, Vyzyrka, Ukraine

Kuznietsov, Vyacheslav – Candidate of Historical Sciences, (Ph. D.), Associate Professor of the Department of Botany, Plant Physiology and Gardening, Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, Ukraine

Kuznietsova, Nelia – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent, Head of the Department of Pedagogy and Educational Management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Kuznietsova, Oksana – Candidate of Psychological Sciences, Docent, vice-rector for scientific-pedagogical and social-humanitarian activities, Odessa Regional Academy of In-Service Education Odesa, Ukraine

Kyrychenko, Nataliia – Deputy Director for Educational Work, Supporting Educational Institution «Prychornomorskyi Lyceum», Vyzyrka Village Council, Odesa District, Odesa Region, Prychornomorske, Ukraine

Lahutina, Svitlana – Methodologist at the Odesa Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education, Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Lebedyk, Lesya – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Art Studies and Extracurricular Education, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Lentareva, Tetiana – Methodist of the Odesa Regional Center for Inclusive Education Support, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Levchyshena, Oksana – Candidate of Historical Sciences (Ph. D.), Vice-Rector for Scientific, Pedagogical and Methodological Activities, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Liang, Guo – Postgraduate student of the Department of Pedagogy, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Lieskova, Anhelina – Senior Lecturer at the Department of Psychology, Social Work, and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Listova, Viktoriia – Head of the Center for Practical Psychology and Social Work, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Livinskiy, Lev – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Lyakh, Natalia – Postgraduate Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Lysokon, Ilyia – Doctor of Philosophy in Education, Pedagogy, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine

Lytovchenko, Vera – Primary school teacher, Odesa Lyceum № 10, Odesa, Ukraine

Mamychenko, Serhii – Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 «Education/Pedagogy», Associate Professor at the Department of Pedagogy, State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University», Poltava, Ukraine

Mandruliak, Liudmyla – Postgraduate Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Manyan, Lyudmila – Teacher of Ukrainian Language and Literature, Putivl Lyceum № 1, Putivl, Ukraine

Mayorskyi, Vyacheslav – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Associate Professor of the Department of Teaching Methods and Educational Content, Odesa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Mitelman, Igor – Candidate of Physical and Mathematical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Educational Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Motorna, Iryna – Candidate of Historical Sciences (Ph. D.), History teacher, Berezanska gymnasium with a structural unit of the primary school of Vyhodianske village council, Berezan, Ukraine

Mukoviz, Oleksii – Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Professor at the Department of Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Mykhaylova, Lyubov – Methodologist of the Scientific and Methodical Laboratory of Primary Education of the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Nemertsalov, Volodymyr – Candidate of Biological Sciences (Ph. D.), Docent, Associate professor of Department of Teaching Methods and Educational Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Nerushiiian, Yaroslav – Headmaster, Kiliia lyceum of Kiliia town council, Kiliia, Ukraine

Nikonova, Nadiya – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Novytska, Inna – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Oborina, Tetiana – Educator-methodologist, Municipal Institution of Preschool Education (Nursery-kindergarten) № 4 «Kazka» Pivdenne City Council of Odesa district, Odesa region, Pivdenne, Ukraine

Okhtyrko, Anzhelika – Deputy Director for Educational Work, Municipal Institution «Mangush Support Institution», of General Secondary Education of I-III Degrees, Mangush Settlement Council, Mangush, Ukraine

Onyshchuk, Svitlana – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Education, Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Palamarchuk, Iryna – Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Preschool Education of the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Pashchenko, Oleksandr – Candidate of Technical Science (Ph. D.), Docent, Director of the MIBO, Associate Professor of the Oil and Gas Engineering and Drilling Department, Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine

Pleshko, Oleksandr – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Podhorna, Alla – Lecturer, Separate Structural Unit «Shipbuilders Professional College, of the Admiral Makarov National University of Shipbuilding», Mykolaiv, Ukraine

Podlesna, Valentyna – Lecturer at the Department of Language Training of the Research Institute of Public Administration and Security, National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, Ukraine

Prokopenko, Tetiana – Practical psychologist-methodologist, Nerubayske Academic Lyceum №1 Nerubayske village council, Odesa district, Nerubayske, Ukraine

Rak, Olena – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Rakyt'ska, Nadiia – Director of Kholodnobalkivskiy Academic Lyceum № 3 of the Nerubai village council of Odesa district, Odesa region, Kholodna Balka, Ukraine

Redkina, Hanna – Candidate of Political Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Social-Psychological and Humanities Dniprovsky State Technical University, Kamianske, Ukraine

Saraieva, Iryna – Ph. D. in Education, Pedagogy, Head of the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Saienko, Liudmyla – Candidate of Historical Sciences, Head of the Scientific and Pedagogical Library, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Seliatina, Maiia – English teacher, Odesa Lyceum №10, Odesa, Ukraine

Semenenko, Olha – Deputy Director of Educational Work, Kiliia lyceum of Kiliia town council, Kiliia, Ukraine

Shatailo, Natalii – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Head of the Department of teaching methods and content of education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Shchur, Olha – Bachelor's degree student of the Faculty of Journalism, National University «Odesa Law Academy», Odesa, Ukraine

Shchur, Viktoriia – Ph. D. in Education, Pedagogy, Lecturer of the Cycle Commission of Psychological and Pedagogical Disciplines, Municipal Institution «Balta Pedagogical Vocational College», Balta, Ukraine

Shchygorev, Ivan – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Sherstneva, Inna – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Shindor, Anastasiia – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Shtheheran, Iryna – Methodologist of the Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Shturba, Antonina – Ph. D. in Education/Pedagogy, Deputy Director for Academic Affairs, Lecturer of Foreign Language, Municipal Institution «Balta Pedagogical Professional College», Balta, Ukraine

Shulha, Iryna – Methodologist of the Regional Resource Center for Inclusive Education Support, Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Shved, Hanna – Ph. D. in Education/Pedagogy, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool, Elementary Education and Language Communications, Communal Higher Educational Establishment, «Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council, Kherson, Ukraine

Silinenko, Ludmila – Teacher-organizer, Lyceum № 9 of the Pokrovskaya city council of the Dnipropetrovsk region, Pokrov, Ukraine

Solntseva, Olena – Ph. D. in Education, Pedagogy, Head of the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Solomakha, Lena – Master's degree student of the Faculty of Primary Education, Pavlo Tychyna Uman State University, Uman, Ukraine

Strebnia, Olha – Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool and Primary Education and Language Communication, Communal Higher Educational Establishment «Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council, Kherson, Ukraine

Strelnikov, Viktor – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Philosophy and Economics of Education, Poltava academy of continuing education M.V.Ostrogradsky, Poltava, Ukraine

Sudnikov, Yevhen – Senior Researcher of the Scientific and Research Department for the Development of E-Learning Tools Perspectives of the Scientific Distance Learning Centre, National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Sukhova, Olena – Master Student, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Svintkovska, Svitlana – Methodologist at the Scientific and Methodological Laboratory of Language and Literary Education, Senior Lecturer at the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Svirhun, Artem – Postgraduate Student of the Department of International Economic Relations, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Sydorkina, Nataliia – Master's student of the Department of Practical and Applied Psychology, The state institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Odesa, Ukraine

Taranenko, Antonina – teacher-defectologist, Lyceum №9 of the Pokrov City Council of Dnipropetrovsk Region, Pokrov, Ukraine

Tkalyk, Roman – student of the Higher Vocational School, «Dniprovsk Professional College of Engineering and Pedagogy of the Ukrainian State University of Science and Technology», Kamianske, Ukraine

Torkina, Kateryna – Postgraduate Student, Head of the Department of Educational and Scientific Training Management, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Trofymenko, Olha – Postgraduate Student, Senior Lecturer in the Department of Preschool and Primary Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odesa, Ukraine

Tsareva, Liubov – Deputy Director, Educational Affairs Separate Subdivision «Putyvl Vocational College of Sumy National Agrarian University», Putyvl, Ukraine

Tymoshenko, Tetiana – Deputy Director for Educational Work, Kilia Secondary School No. 4 of the Kilia City Council, Kiliya, Ukraine

Uzbek, Gennady – Postgraduate Student Department of International Economic Relations, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Vedmid, Nataliia – Lecturer of the first category, in the field of knowledge 18 «Production and Technology», Separate structural unit Romny Applied College of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Romny, Ukraine

Vergoti, Lidia – Teacher of the Ukrainian language and literature, Chornomorsk Academic Lyceum, Chornomorsk, Ukraine

Volkova, Elizaveta – 4th year student of the first (bachelor's) level of higher education specialty 053 Psychology, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

Yahodnikova, Viktoriia – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Vice-Rector for Scientific-Pedagogical and Innovative Activities, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Yaromenko, Viktoriia – Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Social and Humanitarian Education of the Department of Teaching Methods and Content of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Yudina, Olena – Lecturer at the Department of Theory and Methods of Education, Psychology and Inclusive Education, Communal Higher Educational Establishment «Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council, Kherson, Ukraine

Yurchenko, Tetyana – Methodologist of the Scientific and Methodological Laboratory of Social Sciences and Humanities Education of Department of Teaching Methods and Educational Content, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Zadorozhna, Liubov – Candidate of Philosophical Sciences (Ph. D.), Rector, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Zarishniak, Inna – Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.), Docent, Associate Professor at the Department of Fundamental and Applied Chemistry, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Zavarova, Nataliia – Senior Lecturer at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Zdragat, Svitlana – Candidate of Sociological Sciences (Ph. D.), Senior Lecturer at the Department of Philosophy of Education, Odessa Regional Academy of In-Service Education, Odessa, Ukraine

Zhang, Liping – Postgraduate student of the Department of Pedagogy, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Zhusin, Wang – Postgraduate student of the Department of Pedagogy, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Zubrytskaya, Svitlana – Director of Nerubaiske Academic Lyceum №1 Nerubaiske Village Council of Odessa District, Odessa Region, Nerubaiske, Ukraine